robert graves

În anul 1970 au apărut în «Biblioteca pentru toţi» 77 volume într-un tiraj total de:

5 713 000 exemplare

(tiraj mediu 74 194 ex.).

Tirajul total al noii serii a «Bibliotecii pentru toţi» (1960—1970) se ridică astfel la:

48 474 000 exemplare,

cifră fără precedent în activitatea editorială românească.

În cursul anului 1971 vor apărea noi titluri de succes aparţinînd scriitorilor: Aurel Baranga, Jean Bart, D. Cantemir, I.L. Caragiale, Ben Corlaciu, B. Şt. Delavrancea, N. Gane, Anton Holban, N. Iorga, Fănuş Neagu, G. Panu, Marin Preda, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Damian Stănoiu, I. Vinea, Homer, A. Doncev, U Ceng-en, J. Toman, N. Guillen, G. Eliott, Robert Graves, R. Llewellyn, Al. Allais, Balzac, Colette, Al. Dumas (tatăl), H. Murger, Marcel Proust, La Rochefoucauld, Vauvenargues, George Sand, E.P. Sènancour, G. Simenon, J. Vallès, E. Zola, D. Buzzati, A. Manzoni, H. Ibsen, L.N. Tolstoi, Th. Dreiser, E. Hemingway, E. Queen, Camil Petrescu, Perpessicius, Tudor Vianu ş.a.

În «Biblioteca pentru toţi» apar scrierile cele mai reprezentative din literatura română şi universală.

Vol. I şi II lei 10

editura minerva

621

robert graves

robert graves

comitele belizarie

**

Ilustrația copertei : *Simona Runcan*

robert graves

comitele belizarie

ROMAN

★★

TRADUCERE DE IVAN DENES

1971
EDITURA MINERVA
BUCUREȘTI

CAPITOLUL XIII

GREUTĂȚI ÎN AFRICA ȘI ÎN SICILIA

Priviți situația din punct de vedere al goților. De care primejdie trebuiau, în mod rațional, să se teamă, cînd nu îi amenința decît o forță de douăsprezece mii de oameni, în mare parte infanterie ? Italia era a lor și de două generații trăiseră în raporturi de bună prietenie cu populația băștinașă. Aveau provizii de hrană mai mult decît suficiente, o flotă, bani, și antrepozite militare ; puteau mobiliza cu ușurință o sută de mii de călăreți și o sută de mii de arcași pedeștri ; erau în posesia unui număr de orașe cu ziduri foarte puternice. Mai adăugați că ostașii imperiali debarcați în Sicilia, deși declarați campioni ai credinței ortodoxe, erau, în cea mai mare parte, creștini din politețe și nici măcar nu se puteau face înțeleși de italienii de baștină, care vorbeau latina, nu greaca ; și veți înțelege de ce, îndată ce goții aflară despre răscoala din Africa și despre moartea lui Mundus, conteniră să considere că numele lui Belizarie constituie un factor care trage greu în cumpănă.

Să vă povestesc despre răscoală. A izbucnit de Paşti, în anul Domnului 536. Cîteva zile mai tîrziu, Solomon a debarcat la Siracuza dintr-o barcă deschisă, cu cîţiva însoţitori epuizaţi şi, împleticindu-se, a urcat de pe chei spre cartierul general al lui Belizarie, instalat în palatul guvernatorului. Se întîmplase ca în după amiaza aceea să mă aflu într-o odaie mică, împreună cu stăpîna mea, cu Belizarie şi cu Teodosie ; ne retrăseserăm aici după prînz şi era cît pe ce să izbucnească ceva ce nu se deosebea prea mult de o ceartă. Teodosie făcuse o glumă cam prea ascuţită la adresa unei dogme oarecare din credinţa ortodoxă, ceea ce o amuzase pe stăpîna mea Antonina.

Belizarie nu zîmbise ci îl întrebase pe Teodosie, pe un ton din care reieşea că se simte nedumerit, dacă s-a reconvertit la eunomianism.

— Nu, răspunse Teodosie. De fapt niciodată nu am nutrit această credinţă cu seriozitate.

— Foarte bine. Dar din moment ce te-ai convertit la adevărata învăţătură, nu înţeleg de ce glumeşti pe seama ei.

Antonina îl apără pe Teodosie, zicînd că a rîde pe seama unor lucruri care-ţi sînt dragi nu contravine loialităţii faţă de ele. Cînd Belizarie nu se declară de acord, ea ieşi din defensivă şi porni la atac, întrebîndu-l de ce, dacă ortodoxia are atît de mare însemnătate pentru el, îngăduie unor eretici de toate nuanţele să se înroleze în Regimentul său de casă.

Belizarie răspunse :

— Asta este cu totul altă chestiune. Orice om are dreptul la convingerea religioasă care îi este pe plac, şi are datoria, faţă de el însuşi, să nu se lase îndepărtat de ea prin constrîngere ; dar nu are dreptul să jignească sensibilitatea vecinului

său, afirmîndu-şi această credinţă într-un fel jignitor pentru alţii. Eu m-am născut în credinţa ortodoxă şi m-am închinat ei cu zel. Mă jigneşte să-i aud învăţătura batjocorită fără temei, precum la rîndul meu nu aş batjocori fără temei credinţa nici unui om cinstit.

— Şi dacă te-ai fi născut arian ?

— Aş fi rămas, neîndoielnic, arian.

— În cazul acesta, toate părerile religioase constituie doctrină adevărată, dacă sînt nutrite cu sinceritate ? îl înghesui stăpîna mea.

— Părerea aceasta nu o accept. Dar spun că este bine să-ţi păstrezi credinţa şi este bine să respecţi sentimentele altora.

Teodosie nu se scuză pentru gluma care-l jignise pe naşul său. Spuse numai atît :

— Nu pledez pentru nici o erezie. Sînt de acord cu tine că credinţa ortodoxă poate fi apărată logic împotriva tuturor ereziilor — îndeosebi avînd în vedere anumite premise mistice, bunăoară că papa de la Roma deţine cheile Cerului, ca urmaş al Sfîntului Petru.

Belizarie răspunse înţepat :

— Nu cred ca logica să aibă vreun rol în adevărata religie.

Teodosie rîse :

— Un comentariu sceptic de-a binelea, naşule.

Belizarie explică, fără a-şi pierde încă răbdarea :

— Religia e credinţă, nu filozofie. Grecii ionieni au inventat filozofia, ca să ia locul religiei ; ceea ce îi transformă într-o seminţie laşă, de oameni vicleni.

Atunci, stăpîna mea Antonina întrebă :

— Dar oare filozofia nu este necesară, pentru a te oţeli împotriva unor eventuale nedreptăţi ?

Este oare bine să rămîi credincios celor ce te pot nedreptăţi ?

— Este bine să-ţi păstrezi credinţa şi să ierţi nedreptăţile. A-ţi încălca credinţa înseamnă a păcătui împotriva ta.

Teodosie remarcă :

— Dar cu cît este mai slabă credinţa unui om, cu atît va păcătui mai puţin împotriva lui însuşi, încălcînd-o.

Belizarie răspunse amabil :

— Asta nu ne priveşte, finule. Toţi cîţi ne aflăm aici sîntem oameni de onoare.,

În clipa aceasta am surprins o privire fulgerătoare pe care o schimbară stăpîna mea şi Teodosie, de parcă şi-ar fi spus : „Ah, dragă Belizarie, ne măguleşti. Poate că simţul nostru al onoarei nu este chiar atît de fanatic ca al tău."

Nu am uitat niciodată această conversaţie şi această privire, în lumina raporturilor care interveniră mai tîrziu între stăpîna mea şi Teodosie. În orice caz, un lucru este sigur : că Teodosie acceptase botezul numai ca un mijloc pentru a-şi îmbunătăţi situaţia personală şi nu era mai creştin decît eram eu sau stăpîna mea. A mărturisit o dată stăpînei mele :

— Singurul autor, dintre cei care au scris despre creştinism, a cărui lectură mi-a făcut plăcere este Celsus.

Acest Celsus este anatema. A trăit în vremuri păgîne şi a scris despre creştinii timpurii cu un haz necruţător. S-a dus chiar pînă în Palestina, ca să cerceteze neamurile lui Isus şi susţinea că l-a găsit înscris în rolurile militare, ca fiu al unuia Panterus, un soldat grec din Samaria.

— Şi este demn de remarcat, adăugă Teodosie că, după Ioan Evanghelistul, Isus nici nu şi-a

negat obîrşia samariteană, cînd preoţii l-au acuzat de ea.

Fiecare este îndreptăţit să-şi aibă propriile sale credinţe şi păreri, precum afirmase Belizarie. Dar Teodosie îşi ascundea gîndurile de toţi, în afară de stăpîna mea Antonina — dacă, într-adevăr, le dezvăluia în faţa ei. Deşi eu nu dădeam crez bîrfelilor stupide ale servitorimii despre stăpîna mea şi Teodosie — cum că ar fi fost văzuţi o dată sărutîndu-se pe după un paravan sau, cu un alt prilej, ieşind împreună dintr-o pivniţă întunecoasă — aveam totuşi un puternic presentiment, în sensul că într-o bună zi stăpîna mea şi tînărul vor fi cuprinşi de patimă şi în felul acesta îl vor nenoroci atît pe Belizarie, cît şi pe ei înşişi. Căci fiind ateu sau, cel puţin, sceptic, ce scrupule morale avea Teodosie ? În ce o priveşte pe stăpîna mea, ea trăise în zilele de odinioară o viaţă foarte liberă, şi faţă de primul ei soţ, negustorul, nu fusese nicidecum credincioasă, considerîndu-şi trupul ca o proprietate a ei, de care era liberă să dispună după bunul plac. Dragostea ei faţă de Belizarie era de netăgăduit ; dar nu puteam prevedea dacă această dragoste va fi în stare să o reţină de la a da curs unei pasiuni faţă de Teodosie, pasiune care se putea isca oricînd.

Cînd Belizarie zise : „Toţi cîţi ne aflăm aici sîntem oameni de onoare", m-am întristat. Îl iubeam, ca pe un erou nobil ce era, dar loialitatea mea faţă de dînsul venea numai în al doilea rînd, fiind subordonată loialităţii faţă de stăpîna mea, datorită recunoştinţei pentru marea consideraţie cu care ea mă tratase dintotdeauna.

Acesta a fost deci momentul în care se anunţă sosirea lui Solomon. Intră în încăpere gîfîind, abia în stare să vorbească. Stăpîna mea mă trimise după

o cupă de vin care să-l mai învie ; o și deșertă imediat. Discreția mea fiind dincolo de orice îndoială, mi se îngădui să rămîn și să ascult povestea pe care avea a o relata.

Solomon afirma că în spatele tulburărilor se află femeile vandale. Acestea îi convinseră pe noii lor soți că împăratul i-a înșelat pur și simplu, privîndu-i de zestrea care li se cuvenea prin căsătorie — în speță casele și pămînturile care le reveneau de drept. Aceleași femei ațîțaseră și indignarea față de edictele religioase opresive ale lui Justinian : arienii nu puteau primi sfintele taine și nu li se dădea nici măcar puțină apă sfințită cu care să-și stropească pruncii, ca să-i boteze. Exista acum o întreagă prăsilă de copii recent născuți, toți arieni, care, dacă se întîmpla să moară nebotezați, erau osîndiți pe vecie ; ceea ce pricinuia mare grijă taților goți din Tracia și huni herulieni. Răscoala fusese fixată pentru Duminica Paștilor, care în anul acela cădea în ziua de douăzeci și trei martie. Conspiratorii hotărîseră să-l asasineze pe Solomon, în timp ce el va lua parte la o ceremonie în cinstea învierii lui Hristos, în Catedrala Sfîntului Ciprian. Solomon nu bănuia deloc primejdia care-l amenința, deoarece secretul fusese extraordinar de bine păstrat, în ciuda faptului că jumătate din soldații propriei sale gărzi erau implicați în complot, fiind căsătoriți cu femei vandale și dorind să aibă parte la împărțirea pămînturilor și caselor.

Momentul ales pentru asasinat era cel al înălțării hostiei în fața altarului mare (o acțiune despre care se crede că îi conferă însușiri miraculoase) ; căci întreaga adunare se va afla atunci prosternată cucernic și se putea da o lovitură bruscă, ucigătoare. Dar cînd soldații arieni intrară, cu mîinile pe garda pumnalelor, încurajîndu-se unul pe altul din cap și înghiontindu-se, îi cuprinse deodată un sentiment de groază, amestecat cu respect. Proporțiile ample și bogăția catedralei, cîntecul încet, solemn, al corului, luminările și tămîia, prapurii și ghirlandele de flori primăvăratice, preoții venerabili, în odăjdiile lor brodate, adunarea neînarmată, în straie de sărbătoare, care se ruga — toate acestea îi impresionară profund pe arieni. Erau în stare să ucidă, dar nu să comită un sacrilegiu. Cînd se opriră, nehotărîți, slujitorii bisericii și ai Domnului, călcînd fără zgomot, veniră, parcă lunecînd, la ei, trăgîndu-i imperios de mîneci în jos și îndemnîndu-i să se prosterneze la fel ca și ceilalți. Unul cîte unul se supuseră și luară parte la restul ceremoniilor, de parcă ar fi fost de credință ortodoxă. Cînd se aflară însă din nou afară, fiecare îl acuză pe vecinul său de lașitate și de moliciune și jură că el însuși ar fi săvîrșit isprava, dacă cel puțin încă un singur om ar fi stat alături de el.

Declarațiile acestea și certurile avură loc în piața publică și în curînd Solomon auzi de toată povestea ; dar cînd ordonă arestarea conspiratorilor, oamenii din garda lui personală nu se grăbiră de fel să-i dea ascultare. Apoi, conspiratorii, cărora li se alipi încă un număr de soldați nemulțumiți, părăsiră Cartagina și începură să jefuiască suburbiile.

Solomon se trezi neputincios în fața acestor nemulțumiți : trupele lui refuzară să mărșăluiască împotriva lor. În cea de a cincea zi, convocă o adunare generală la Hipodrom, unde se adresă soldaților, marinarilor și ofițerilor de poliție adunați, încercînd să obțină de la ei un nou jurămînt de loialitate. Aceștia însă îl huiduiră, azvîrliră bolovani după el și apoi începură să-și bată și să-și ucidă ofițerii. Tăiară gîtul șefului de stat major

al lui Solomon; apoi Pharas, herulianul, care se declară cu hotărîre loial față de fratele său de sînge, Belizarie, fu rănit mortal de săgețile propriilor săi oameni. Herulienii fermentau acum din nou *kavasse*, deoarece albina le fusese restituită.

În felul acesta răscoala deveni generală, întreaga armată începu să prade cartierul prăvăliilor din centrul Cartaginei și antrepozitele din port. În momentul acela, te puteai crede la Constantinopol, în timpul „Răzmeriței Victoriei", cu deosebirea că nu incendiau case și nu purtau cocarde Albastre sau Verzi — și nu exista la îndemînă un Belizarie care să o înăbușe. Solomon găsi pentru moment azil în Capela Doamnelor din palatul lui Geilimer, dar de îndată ce i se ivi ocazia, fugi și se îndreptă spre docuri. Acolo, rechiziționă o barcă și după zece zile de vîslit, iată-l, în sfîrșit, aici.

După ce Belizarie îi puse lui Solomon cîteva întrebări, o anunță pe Antonina :

— Plec imediat la Cartagina. Este ceea ce ar aștepta împăratul de la mine. Tu rămîi aici și iei hotărîri ca locțiitor al meu.

— Cîte trupe iei cu tine ?

— O sută de cuirasieri.

— Au să te omoare, nebunule.

— Mă voi întoarce aici, sănătos și nevătămat, înainte de sfîrșitul lunii.

— Trebuie să vin cu tine, Belizarie.

— Numai în tine am încredere pentru a conduce treburile de aici.

— Dar eu nu pot avea încredere în mine. Lasă-mă să vin cu tine. Nu vreau să fiu refuzată.

— Antonina, în privința aceasta trebuie să mă asculți. Îți poruncesc, în numele împăratului.

În felul acesta se întîmplă ca — fără voia ei — stăpîna mea să rămînă la Siracuza, cu Teodosie ;

și nu se mai aștepta să-l revadă pe Belizarie în viață. Dacă este adevărat că a încălcat vreodată jurămîntul rostit la căsătoria cu Belizarie, atunci în această împrejurare l-a încălcat. Dar ea a negat pînă la urmă, și nimeni nu o putea contrazice, căci a fost dintotdeauna o femeie foarte discretă. Ca istoric, am sarcina de a spune adevărul dar, de asemenea, este de datoria mea, ca servitor credincios ce mă aflu, să nu o trădez pe stăpîna mea. Spre norocul meu, această misiune și această datorie nu sînt în conflict. Pot jura că nu știu nimic sigur.

La Cartagina, răsculații jefuiseră orașul după pofta inimii și puseseră mîna pe casele și pămînturile care le-au plăcut; apoi ieșiră în marș ca să-și unească forțele cu un alt grup de răzvrătiți, alcătuit din trupele acelei coloane căreia Solomon îi încredințase asediul plicticos al Muntelui Aures. Curînd, escadroanele lor reunite se cifrară la șapte mii de oameni, și pe deasupra li se mai alipiră o mie de vandali. Patru sute dintre aceștia erau prizonieri fugiți, care nu de mult fuseseră pe drum de la Constantinopol spre granița persană ; dar în dreptul insulei Lesbos atacaseră și biruiseră echipajele navelor de transport și se îndreptaseră nu spre Antiohia, ci înapoi, spre Africa de Nord, unde debarcaseră într-un punct izolat, aproape de Muntele Pappua, și mărșăluiseră spre Muntele Aures. Intenționaseră să se alieze cu maurii rebeli, dar în loc de asta se raliară răsculaților din armata imperială, care îi primiră cu căldură. Ceilalți vandali erau refugiați ce stătuseră ascunși prin locuri obscure, încă de la cucerirea Cartaginei și acum, în sfîrșit, îndrăzniseră să iasă la lumină. La stațiile de poștă se găsiră cai pentru ei.

Răsculații aleseră drept comandant un soldat simplu, un trac energic și capabil, numit Stotzas, și-apoi se îndreptară iarăși spre Cartagina, proclamînd întreaga dioceză o Republică a Soldaților. Din partea cetățenilor nu trebuiau să se aștepte la nici un fel de rezistență. Sosiră în dreptul zidurilor în amurg, în cea de a șaptea zi a lui aprilie și făcură bivuac, plănuind să intre în oraș în dimineața următoare. Dar în aceeași seară Belizarie sosi pe mare, însoțit de o sută de cuirasieri aleși, și începu neîntîrziat să caute prin toată Cartagina cîteva unități loiale ; înainte de a se crăpa de ziuă, găsi două mii de oameni. Dintre aceștia șase sute erau recruți din rîndurile romanilor africani, înregimentați cu forța de poliția călare, iar cinci sute erau vandali, oameni trecuți de cumpăna vîrstei, cărora Belizarie le îngăduise să trăiască nestingheriți la casele lor și care acum se prezentară voluntar, din recunoștință, ca să-l ajute. Și mai era un număr de mauri prieteni. Soldați care să nu se fi răzvrătit nu se găsiră mai mult de cinci sute. Dar pe atunci exista o vorbă, cum că numele lui Belizarie face cît cincizeci de mii de soldați. Cînd răzvrătiții aflară de sosirea lui neașteptată, se considerară într-o inferioritate numerică ca de la cincizeci și două de mii la opt mii, își ridicară imediat tabăra și fugiră spre interior. Se îndreptară spre Muntele Aures, unde intenționau să-și lege soarta cu cea a maurilor. Belizarie îi urmări și-i ajunse la cincizeci de mile depărtare, la Membresa, un oraș fără ziduri, pe rîul Bagrades. Aici i se ivi prilejul de a da o bătălie de o factură inedită : împotriva propriilor săi soldați.

În popor, cinstea victoriei i se atribuie acum, îndeobște, Sfîntului Ciprian — căruia legenda îi acordă și o apariție personală, în catedrală, în

acea memorabilă dimineață de Paști (travestit în stingător de lumînări, dar cu aureola vizibilă) în scopul de a-i dezarma pe asasini și a-i sili să se prosterne. Căci la Membresa, vîntul Sfîntului Ciprian se stîrni iarăși pe neașteptate și în anotimp nepotrivit, suflînd puternic în fața răsculaților, tocmai în clipa în care cele două armate erau pe punctul de a angaja bătălia. Stotzas își dădu seama că, din pricina vîntului, săgețile oamenilor săi vor pierde din viteză ; de aceea ordonă ca jumătate din cavaleria lui să vireze spre o poziție adăpostită, de pe flancul drept, și să-și folosească arcurile de acolo. Manevra aceasta fu executată încet și în dezordine. Belizarie, aflîndu-se în fruntea cavaleriei sale, șarjă imediat împotriva punctului în care stăruia cea mai mare confuzie, și anume împotriva escadronului vandal. Căci vandalii, nefiind arcași, nu erau siguri dacă li se cere să se deplaseze sau să stea locului. Șarja subită îi frînse și armata răsculaților fu tăiată în două părți ; amîndouă cedară cînd coloana lui Belizarie se împărți în două și coti, în plin galop, împotriva spatelui fiecăruia.

Așa se întîmplă ca multe femei vandale să-și schimbe pentru a doua oară soții. Cînd răsculații se împrăștiară în deșert — fiecare pe socoteala lui — femeile fură lăsate în urmă, în tabără, și capturate de oamenii lui Belizarie, împreună cu restul prăzii. Cei mai mulți morți erau vandali ; îndată ce victoria deveni incontestabilă, Belizarie ordonă oamenilor săi să nu-i mai atace pe rebeli, care acum s-ar putea întoarce la supunere ; într-adevăr, o mie de fugari se predară bucuroși și li se acordă iertare.

Belizarie ar fi continuat urmărirea și chiar chemă garnizoana loială de la Hippo și trupele staționate

în Maroc ca să-l ajute să înfrîngă răscoala. Dar avînd un singur trup, și acesta nefiind divin, nu putea fi concomitent și în Sicilia și în Africa, și tocmai sosise un mesager al stăpînei mele Antonina, raportînd izbucnirea unei alte răscoale, la Siracuza. N-avea încotro, fu nevoit să-l lase pe Hildiger, viitorul său ginere, la comanda provizorie a armatei din Africa, și se întoarse cu cei o sută de oameni ai săi la Cartagina și apoi, pe mare, la Siracuza.

Totuși, precum se dovedi ulterior, în Sicilia nu avusese loc o răscoală a soldaților, ci numai un incident și anume : un general de infanterie, numit Constantin, refuzase să accepte ordine de la stăpîna mea Antonina, în calitate de locotenentă a lui Belizarie. Declară că nu face parte din îndatoririle sale să dea ascultare unei alte femei, decît împărătesei, în anume probleme civile a căror conducere împăratul i-o încredințase prin delegație : după obiceiul roman, imemorabil, femeile nu puteau fi numite la vreo comandă militară. Stăpîna mea îl puse pe Constantin sub arest sever ; ceilalți generali, camarazii săi, fiind solidari cu dînsul, conteniră să-i trimită stăpînei mele rapoartele zilnice, trimițîndu-le, în schimb, celui mai vîrstnic ofițer din rîndurile lor, care era Ioan Sîngerosul. Întorcîndu-se, Belizarie îl eliberă pe Constantin, dar îi vorbi cu multă severitate și lui și celorlalți generali ; le spuse că socotește acțiunea lor ca datorîndu-se ignoranței, și jignitoare la adresa lui. S-a dovedit de mult că o femeie cu minte și curaj nu numai că este în stare să comande cu autoritate trupele (precum o făcuse soția lui, Ilustra Doamnă Antonina, în timpul marșului asupra Cartaginei), dar chiar să le ducă și la victorie. Oare

Zenobia de Palmyra,[1] călărind îmbrăcată în zale, în fruntea trupelor ei, nu salvase Imperiul de Răsărit de invazia lui Sapor Persanul ? Pe deasupra, Doamna Antonina era reprezentanta lui investită, deținînd și sigiliul său. Prin această nesupunere, venită la timpul cel mai nepotrivit, l-au forțat să se întoarcă din Africa și l-au împiedicat să-și ducă la bun sfîrșit acțiunea împotriva răsculaților. Soldatul Stotzas continua să fie liber și va pricinui probabil noi încurcături.

Îi răspunseră în puține cuvinte, dar Constantin făcu o aluzie, cum că Belizarie nu cunoaște ambele fețe ale poveștii. Nedînd ascultare unei femei care nu ținea seama de adevăratele lui interese, nu avusese intenția de a-l insulta pe Belizarie, ci mai degrabă de a-l onora. Constantin nu voia să spună mai multe și-l lăsă pe Belizarie tulburat.

Dar în aceeași seară, o fată în casă numită Macedonia, veni în secret la Belizarie și-l preveni că stăpîna mea Antonina și Teodosie sînt amanți și că situația aceasta a devenit un scandal public. Afirmă că nu încape nici o îndoială că acesta este motivul pentru care atît Constantin cît și ceilalți generali se vădiseră atît de puțin dispuși să dea ascultare stăpînei mele. Macedonia făcu aceste dezvăluiri din răzbunare, deoarece cu două zile mai înainte stăpîna mea o legase de piciorul unui pat și o biciuise, pentru purtare proastă. „Purtarea proastă“ consta dintr-o legătură amoroasă rușinoasă, cu Fotius, care avea acum șaptesprezece ani și care venise cu noi în Sicilia. Macedonia socotea

---

[1] Zenobia, regină a Palmyrei (266—272 e.n.) Profitînd de criza imperiului roman, s-a emancipat de sub autoritatea acestuia, extinzînd dominația regatului Palmyrei asupra Siriei, Egiptului și a unor teritorii din Asia Mică.

nedrept ca stăpîna noastră, care era o femeie căsătorită, să comită un adulter, totuşi pe ea să o biciuiască necruţător, pentru un simplu păcat trupesc. Dar Macedonia nu deţinea nici o dovadă că stăpîna mea este vinovată, de aceea era obligată să născocească dovezi. Convinse doi paji mititei, ostateci regali mauri, să-i susţină povestea. Aceştia doreau să se răzbune pe stăpîna mea, deoarece, ca ostateci, se aşteptaseră să fie trataţi princiar ; dar cînd părinţii lor se răsculaseră, stăpîna mea îi puse să lucreze cu mîinile şi, de asemenea, ordonase să fie biciuiţi, ori de cîte ori fuseseră prinşi că fură sau că se poartă urît. Erau nişte mincinoşi atît de desăvîrşiţi, sau Macedonia îi învăţase atît de bine, încît Belizarie nu avea cum să nu dea crezare poveştii lor, elaborată extrem de amănunţit ; şi se simţi dintr-o dată de parcă s-ar fi aflat pe o corabie căreia i s-a sfîrîmat lanţul ancorei, într-o furtună stîrnită din senin. Dar Macedonia îl legase cu jurămînt să nu dezvăluie în faţa soţiei sale de unde a venit învinuirea, nici să-i cheme pe dînsa sau pe paji, ca martori ai acuzaţiei de adulter. Mîinile lui Belizarie erau astfel legate. Eu însumi habar n-aveam de ce se petrece, dar băgai de seamă că Belizarie pare dintr-o dată profund nefericit şi, totodată, mînios peste măsură. Totuşi izbuti să-şi ascundă sentimentele, pretextînd că i-ar fi rău de la stomac şi că este îngrijorat de mersul treburilor de la Cartagina şi de nesupunerea generalilor.

Nu pot spune ce gînduri mocneau în cugetul său, dar pot ghici cu aproximaţie. În primul rînd, cred că voia să-l ucidă pe Teodosie pentru ingratitudinea şi trădarea de care dăduse dovadă, şi din inima lui nu putea lipsi nici fireasca gelozie. Apoi, cred că dorea să o ucidă pe stăpîna mea Antonina

pentru necredinţa ei, îndeosebi pentru că el avusese încredere desăvîrşită într-însa şi trăise o viaţă castă. Apoi, dorea să se sinucidă, de ruşine : Teodosie era fiul său adoptiv, de aceea crima comisă constituia un incest. Pe de altă parte, datoria lui de creştin era să-şi ierte duşmanii. Stăpîna mea fusese pînă atunci cea mai desăvîrşită dintre soţii şi el continua să o iubească cu pasiune ; şi-şi aduse aminte că, de curînd, ea pledase să-i dea voie să-l însoţească la Cartagina, deşi s-ar fi putut prea bine să piară acolo. Mai mult, ea îi declarase făţiş că nu are suficientă încredere în ea însăşi să rămînă singură la Siracuza, aşa că i se păru că Teodosie o sedusese prin vreun meşteşug diabolic, împotriva dorinţelor ei.

Nu-l voi nedreptăţi pe Belizarie sugerînd ideea că mai exista un considerent care să fi avut o anumită pondere, deşi acesta ar fi ocupat primul loc în mintea oricărui alt bărbat aflat în poziţia lui : anume că stăpîna mea va fi susţinută de Teodora, care nu va şovăi să-l pedepsească pentru „a-şi fi luat aere", dacă se răzbună pentru adulterul ei. Cea mai mică dintre pedepsele la care se putea aştepta în eventualitatea aceasta, era o pătură azvîrlită peste cap. Dar teama de Teodora nu l-ar fi abătut niciodată de pe o cale pe care o considera cinstită ; este însă posibil ca pînă şi în acest chin al cugetului său să-şi fi adus aminte de loialitatea sa faţă de Justinian, care-i ordonase să poarte război împotriva goţilor. Orice fel de acţiune pripită sau violentă ar fi provocat duşmănia Teodorei ; şi dacă ar fi fost rechemat, Africa de Nord şi Sicilia ar fi din nou, şi încă foarte curînd, pierdute pentru imperiu. Îşi dădea prea bine seama că nici unul dintre subalternii săi — deşi mulţi dintre ei erau oameni viteji — nu vedea ansam-

blul situației strategice și nu avea aptitudini de conducător.

În aceeași seară trimise după mine și-mi vorbi între patru ochi, zicîndu-mi :

— Eugeniu, tu ai fost mai mult decît un servitor, ai fost un bun prieten al stăpînei tale şi al meu. Pot să-ţi încredinţez o misiune secretă ? Dacă nu este îndeplinită repede, de o persoană discretă, cred că am să înnebunesc.

I-am răspuns :

— Da, stăpîne. Dacă e vorba de bunăstarea ta sau a stăpînei mele.

Sub nişte amenințări teribile, îmi interzise să dezvălui misiunea ; şi apoi mă învăță ce am de făcut. Trebuia să mă duc la Teodosie şi să-i spun :

— Iată rasa unui călugăr, şi iată nişte foarfeci cu care să-ţi tai părul după tipicul călugărilor, și iată o pungă cu bani ; în docuri există o corabie care în zori ridică pînzele în direcția Efesului. Numele căpitanului este cutare. Dacă nu te îmbarci imediat, vei fi un om mort. La Efes trebuie să intri într-o mănăstire şi să depui votul castităţii veşnice.

Dar cu nici un preț nu trebuia să rostesc numele lui Belizarie.

Mi se făcu frică. De cînd îl cunoşteam, nici măcar în acea dimineață timpurie, la Tricamaron, în tabăra ocupată, nu-l văzusem pe echilibratul Belizarie atît de agitat. Dar în același timp mi-era frică de stăpîna mea. Dacă Teodosie îi va spune de la cine a primit acest avertisment, ea mă va suspecta de conspirație împotrivă-i şi poate mă va ucide. A-i transmite lui Teodosie un asemenea mesaj fără a i-l raporta întîi ei, era extrem de primejdios ; nu puteam refuza, totuşi, misiunea ; şi apoi, eram de părere că îndepărtarea lui Teodosie de pe scenă, fără nici un alt scandal, este spre folosul stăpînei mele. M-am dus, tremurînd, la Teodosie, şi i-am comunicat mesajul, dîndu-i să înţeleagă cît de puţină plăcere îmi face să fiu mesager în această chestiune. Cunoscîndu-mi caracterul, mă crezu şi-şi dădu seama că avertismentul este serios.

Ghici din partea cui vine şi zise :

— Spune-i naşului meu că într-adevăr nu ştiu de ce este mînios, afară de cazul că am fost calomniat pe nedrept. Am conştiinţa curată, dar am mulţi duşmani.

Cînd l-am implorat să nu-i divulge stăpînei mele Antonina că mesajul i-a parvenit prin mine, jură că n-o să-i spună. Trebuie să recunosc că şi-a respectat cu cinste jurămîntul. Luă rasa şi foarfecele şi banii şi se duse drept la docuri, fără a-i trimite vorbă Antoninei. Aşa că m-am dus înapoi şi i-am raportat lui Belizarie spusele lui Teodosie.

Vă puteţi închipui că, de grijă, stăpîna mea îşi ieşi din minți, cînd scumpul ei Teodosie dispăru fără un cuvînt : se temu, fireşte, că a fost ucis — poate de către Constantin — şi era neconsolată. Nebănuindu-l pe Belizarie, îi ceru să pornească imediat cercetări pentru a-l căuta pe Teodosie, ceea ce el acceptă ; chiar eu am fost însărcinat să aflu cînd şi unde fusese văzut ultima oară. Nu fu de fel greu să liniştesc cugetul stăpînei mele, ştiind unde trebuie să caut. Am găsit repede cîţiva soldaţi în docuri, gata să jure că-l văzuseră pe Teodosie ; căci se pare că nu îmbrăcase straiele de călugăr înainte de a ajunge pe bordul corabiei. Aşa că ea se convinse, cel puţin, că plecase de bună voie. Dar era hotărîtă să dea de capătul întregii chestiuni. Bănuielile ei fură trezite de un anumit aer triumfător arborat de Fotius, despre

care știa că este gelos pe Teodosie ; era lesne de dedus că Macedonia fusese amestecată în dispariția lui Teodosie. Pînă la urmă, reuși să-i sperie atît de rău pe cei doi paji, încît aceștia făcură mărturisiri depline.

Între timp Fotius, necugetat, îi încredință lui Constantin secretul ; iar Constantin, pe care-l ustura încă tratamentul aplicat de Antonina, era încîntat de prilejul de a rîde pe seama ei și a lui Belizarie. În dimineața celei de a doua zile după dispariția lui Teodosie, întîlnindu-l pe Belizarie în Piața Principală, îl salută și-i zise, rînjind :

— Bine ai făcut că l-ai izgonit pe acest Paris trac, mare Menelaos ; dar vina este mai degrabă a reginei Elena.

Belizarie găsi că nu-i de demnitatea lui să-i răspundă, de aceea îi întoarse lui Constantin spatele. Mai mulți soldați îl văzură, și cum nu auziseră observația inițială, le făcu o impresie penibilă.

Stăpîna mea Antonina vorbi acum pe față cu Belizarie. Ce se petrecu între ei doi, nu știu. Dar îl convinse că Macedonia mințise și ste limpede că el se simți deopotrivă ușurat și rușinat. Trimise o corabie rapidă să-l cheme îndărăt pe Teodosie ; și Macedonia fu biciuită, înfierată și trimisă la o mănăstire de maici unde să-și petreacă restul zilelor. Și băieții-paji fură biciuiți și înfierați și trimiși să lucreze în minele de argint. Că stăpîna mea ar fi smuls, cu ajutorul meu, limba Macedoniei, că a tăiat-o bucăți-bucăți și a aruncat bucățile în mare, este o minciună răspîndită mulți ani mai tîrziu de secretarul Procopius, cu intenția de a o discredita. Nu spun că Macedonia nu ar fi meritat această pedeapsă, sau că stăpina mea, în furia ei, nu a amenințat-o.

Curînd, toate erau în bună regulă între stăpîna mea și soțul ei. Dar Teodosie nu se întoarse, corabia care a fost trimisă în urma lui neizbutind să-l ajungă din urmă. Totuși, Belizarie îi scrise la Efes îndemnîndu-l să se întoarcă și în ziua judecării Macedoniei făcu și o mărturisire publică a greșelii sale. Toate gurile tăcură, de frică.

Belizarie aștepta acum ordinul lui Justinian pentru a invada Italia ; dar acesta întîrzie mult, deoarece împăratul era dezorientat de moartea lui Mundus. Belizarie primi instrucțiuni să nu întreprindă deocamdată nimic, dar să se țină gata de acțiune, pînă ce va primi vestea căderii orașului Spalato ; atunci să pornească marșul asupra Romei. Armata din Iliria, reîntărită, ocupă Spalato în septembrie, în octombrie. Belizarie află vestea și fu deci în situația de a-și începe marșul. Stăpîna mea îl ajutase mult în înfăptuirea planurilor, căci în timpul absenței sale în Africa purtase negocieri secrete cu ginerele regelui Teudahad, care comanda forțele goților din Italia de Sud. Reuși să facă cunoștință cu acesta și-l puse să-i promită că în ziua în care va începe invadarea teritoriului său de către armata noastră, va dezerta. De aceea, cînd Belizarie — lăsînd în urmă cîte o garnizoană la Palermo și Siracuza, orașe ale căror întărituri le îmbunătățise simțitor — trecu strîmtoarea Messinei și mărșălui asupra orașului Reggio (unde sînt așezate minele de aur) acest vandal laș dezertă la noi, cu cîțiva dintre camarazii săi, și-și lăsă oamenii fără căpetenie. Ulterior plecă la Constantinopol, unde, după ce renunță la credința ariană, i se acordă rang de patrician și i se dădură mari proprietăți. Aflînd aceste vești, regele Teudahad îl invidie.

Invadarea Italiei de Sud nu se transformă deci într-o bătălie desfășurată, ci într-o simplă înaintare, goții risipindu-se în toate direcțiile.

Înaintînd spre nord, de-a lungul coastei, însoțiți de flotă, nu întîlnirăm nici un fel de rezistență, pînă devreme în luna noiembrie, cînd ajunserăm la Neapole. Acest nobil oraș era puternic întărit și apărat de o garnizoană de goți, despre care se spunea că are aproape același efectiv ca și armata noastră.

Pe patru căi se poate acționa în fața unei fortărețe vestită ca de necucerit. Prima este de a o lăsa în voia ei și a ataca inamicul într-un punct mai slab. A doua este de a o înfometa. A treia e de a forța capitularea prin mită, amenințare sau viclenie. A patra de a o lua prin surprindere, după ce se descoperă că, la urma urmelor, are totuși, undeva, un punct vulnerabil pe care inamicul, în exagerata lui încredere de sine, l-a neglijat. Belizarie nu putea lăsa Neapole necucerit și înainta mai departe ; dacă proceda astfel, orașul ar fi slujit ca punct de adunare pentru toate forțele risipite ale goților, pe o rază de o sută de mile. De după adăpostul zidurilor masive ar fi fost detașate mereu noi și noi coloane pentru a recuceri Italia de Sud — iar micile garnizoane, pe care le lăsase el în urmă, în orașele principale, ar fi fost covîrșite de număr. Nici nu putea înfometa Neapole, deoarece orașul era extrem de bine aprovizionat cu cereale, principalele silozuri ale negoțului cu grîne africane fiind așezate în incinta zidurilor ; afară de asta, dacă zăbovea prea mult la Neapole, dădea goților prilejul de a aduna împotriva lui, în nord, o mare armată. Dar nu era exclus ca orașul să fie convins să capituleze, printr-o amenințare care să-i înspăimînte.

Întîi își ancoră flota în port, dincolo de raza de acțiune a mașinilor de asediu de pe zidurile orașului și făcu tabără în suburbii, unde, prin escaladare în zori, cuceri cu ușurință o parte exterioară, înaintată, a fortificațiilor. Apoi trimise o scrisoare către Părinții orașului Neapole, informîndu-i pe scurt că așteaptă ca ei să-i predea orașul, fără altă tergiversare.

Primarul italian veni la el, apărat de un steag de armistițiu, dar cu doi goți ca martori ; nu se vădi de fel binevoitor, mai-mai să-i spună lui Belizarie în față că încearcă să creeze impresia falsă a unei forțe militare covîrșitoare, cînd în fapt forțele sale sînt foarte slabe.

— Consider că este o acțiune foarte puțin prietenoasă, zise primarul, să ne impui nouă, italieni de baștină, povara unui răspuns la mesajul tău. Soldații din garnizoană sînt goți și noi nu îndrăznim să-i înfruntăm, deoarece sîntem neînarmați. Iar ei nu se vor preda, nici mituiți, nici amenințați, deoarece regele Teudahad abia deunăzi i-a trimis aici, cu ordinul de a se apăra pînă la ultimul om — luîndu-le întîi soțiile și copiii ostateci și amenințînd să-i ucidă, dacă orașul cade. Îți propun să nu-ți pierzi vremea aici, ci să înaintezi mai departe spre Roma. Căci, dacă iei Roma, Neapole se va preda neîndoielnic, și dacă nu vei izbuti să iei Roma, Neapole nu-ți va fi de nici un folos.

Belizarie răspunse pe scurt :

— Nu-ți cer lecții de strategie. Dar am să-ți spun atît : sînt soldat de mulți ani, și am văzut lucruri cumplite cînd s-au jefuit orașe care nu s-au predat cînd li s-a cerut. Doresc din toată inima să evit o experiență asemănătoare la Neapole. Dacă convingi garnizoana de goți să se predea, toate străvechile voastre privilegii vor fi con-

firmate și extinse, iar garnizoana va avea libertatea fie să intre în rîndurile forțelor imperiale, fie să iasă încolonată din oraș, cu trecere liberă. Dar (și se întoarse spre martorii goți) vă previn pe voi, goților, dacă alegeți lupta, soarta voastră va fi cea a regelui Geilimer și a vandalilor săi.

Unul dintre goți spuse :

— Nu este oare adevărat că orașul Cartagina, care a trăit fericit sub vandali și care s-a supus fără condiții armatei tale, a fost de curînd prădat de soldații împăratului ?

Belizarie răspunse :

— Nu de soldații împăratului, ci de cei ai diavolului.

Gotul replică :

— Pentru noi, este același lucru.

Conferința se întrerupse în punctul acesta ; dar primarul îl asigură pe Belizarie, în taină, că va face tot ce-i stă în putință pentru a-i convinge pe concetățenii săi să deschidă porțile, sfidîndu-i pe goți, care în fapt nu numărau decît o mie cinci sute de oameni. Totuși, trei sute de soldați iscusiți ar fi fost de ajuns pentru a apăra un oraș atît de puternic, chiar și față de treizeci de mii de asediatori, iar Belizarie nu avea mai mult de zece mii, fiind obligat să detașeze două mii de oameni, pentru misiuni de garnizoană, în Sicilia și Italia de Sud.

Neapole nu s-ar fi supus nici sub apăsarea foametei sau setei. Negustorii evrei, care controlau comerțul cu cereale, își puseră grînarele la dispoziția publică și oferiră serviciile unui număr de marinari și paznici evrei din slujba lor ; aceștia erau cu toții instruiți în mînuirea armelor. Dacă Belizarie tăia apeductul orașului — precum proceda curînd după aceea — înlăuntru se aflau destule izvoare și fîntîni pentru a asigura apă tuturor nevoilor gospodărești. Părinții orașului expediară lui Teudahad un mesaj prin care îl asigurară de loialitatea lor, dar îl rugară să trimită o armată pentru a-i despresura.

Singura speranță de a cuceri Neapole consta acum dintr-o acțiune de surpriză. Dar unde se putea găsi punctul vulnerabil al fortificațiilor ?

CAPITOLUL XIV

ASEDIEREA ORAŞULUI NEAPOLE

Belizarie studie întăriturile de la Neapole din toate unghiurile posibile. Nu izbuti să descopere în toată circumferinţa nici un punct slab în care berbecele de asediu sau galeria ar fi putut fi folosite cu spor, dar încercă un asalt prin surprindere, dinspre port, în timpul nopţii ; trimise un grup de munteni isaurieni, care sînt căţărători înnăscuţi, să escaladeze zidurile semeţe într-un punct în care mortarul putrezit îngăduia priză mîinilor şi picioarelor. Un om ajunse sus, pe creneluri, şi legă în linişte o frînghie de parapetul dintre două ambrazuri, şi apoi tovarăşii săi porniră în sus, căţărîndu-se pe această frînghie ; dar fură descoperiţi de un străjer evreu, care îi trezi pe ceilalţi evrei dintr-o gheretă de gardă apropiată. Abia patru sau cinci munteni ajunseseră să prindă picior, cînd frînghia fu tăiată de evrei şi toţi ceilalţi îşi găsiră moartea, prăbuşindu-se din înălţimea întăriturilor. Aceeaşi soartă o avu şi o tentativă întreprinsă dinspre uscat. Aici, într-un amurg, Belizarie izbuti să petreacă o funie lungă, groasă, peste o turelă avansată — trase întîi peste ea o săgeată care purta un fir de mătase, de care fusese legată şi trasă o sfoară, care, la rîndul ei, trase o coardă, ce sluji, în sfîrşit, pentru a trage funia. Cele două capete ale funiei fură apoi legate şi oamenii se căţărară de ambele părţi, contrabalansîndu-se unul pe celălalt. Dar sentinelele erau şi aici la datorie şi tăiară funia, aşa că oamenii se prăbuşiră şi se prăpădiră. Belizarie încercă, de asemenea, să dea foc unei porţi, îngrămădind lîngă ea butoaie cu ulei şi răşină, dar poarta era flancată de două turnuri puternice şi oamenii noştri fură izgoniţi cu pietre şi suliţi şi mulţi rămaseră morţi în dreptul porţii.

Asediul dura de optsprezece zile, cînd un fost membru al Regimentului de casă, un isaurian care slujea acum ca ofiţer în infanteria isauriană, veni la Belizarie şi-l întrebă :

— Stăpîne, cît preţuieşte Neapole pentru tine?

Belizarie răspunse, zîmbind :

— Dacă mi-ar fi oferit acuma, aşa încît să pot porni marşul asupra Romei înainte de sosirea iernii, ar preţui un milion în aur. Dacă darul ar fi amînat pentru la primăvară, mi-ar fi de puţin folos.

Isaurianul zise :

— O sută de monezi aur pentru fiecare om din compania mea, cinci sute pentru fiecare dintre ofiţerii mei, o mie pentru mine şi două mii pentru soldatul care a găsit punctul slab, pe care ne-ai cerut să-l căutăm !

— Aş da de două ori pe atît, strigă Belizarie, tresărind. Dar numai cînd voi avea cheile oraşului în mînă.

— De acord, răspunse isaurianul. Apoi îl aduse pe soldat.

Acest om, un ins cu înfățișare grosolană, neîngrijită, îi spuse lui Belizarie povestea lui. I se năzărise să se strecoare de-a lungul conductei secate a apeductului, din punctul în care fusese întrerupt — o milă sau ceva mai mult de la ziduri — pînă unde intră în oraș. Voia să vadă dacă la capăt este închis cumva printr-un grătar sau prin vreun alt obstacol. A făcut drumul ușor — a putut umbla aproape drept, iar în bolta de cărămidă, deasupra, erau multe coșuri de ventilație. Pînă la urmă ajunsese într-un loc în care tunelul se îngustează, devenind o gaură în stîncă, destul de largă ca să treacă un copil, dar un soldat în armură completă nu ar fi putut trece. Stînca aceasta nu era de granit, ci o rocă vulcanică oarecare, moale, care putea fi tăiată ușor cu un tîrnăcop. La cîțiva metri, de partea cealaltă, văzuse pătrunzînd lumină, de parcă acolo apeductul nu ar mai fi fost acoperit, și deslușise chiar cîteva măsline doborîte de vînt, o basma zdrențuită și cîteva cioburi de oale. Se întorsese atunci și a doua zi o luase de-a lungul drumului paralel cu apeductul, căutînd urma unui măslin undeva deasupra acoperișului, dar nu găsi nici unul. De aici conchise că stînca se află undeva în interiorul orașului.

Belizarie împărtăși secretul la douăzeci de oameni din compania în care slujea acest ostaș, dar nimeni altul nu află de el. Le dădu ciocane, dălți învelite în cîrpe, și coșuri, și îi puse să lărgească gaura, pe care în prealabil o inspectase personal. Trebuiau să lucreze, pe cît se putea, în liniște. Spre amiază, i se raportă că gaura era destul de mare ca să îngăduie trecerea unui om în armură completă, că dincolo de ea tunelul apeductului are înălțimea de trei staturi de om și că în locul acela o parte a acoperișului de cărămidă se prăbușise. Rădăcinile unui măslin crăpaseră partea superioară a construcției de cărămidă și pătrunseseră, trăgînd, în timpuri normale, umezeală din apa conductei. Copacul însuși se afla în afara apeductului, dar una din crengile sale se întindea de-a curmezișul, peste gaura din acoperiș. Aduseră cu ei basmaua zdrențuită și cîteva măsline. Belizarie examină obiectele și zise :

— Basmaua de bumbac a fost de curînd spălată și luată de vînt, din locul unde fusese agățată ca să se usuce, și purtată pînă aici ; și acestea sînt măsline cultivate, nu sălbatice. Fiți siguri că măslinul crește undeva, în curtea din dos a casei vreunei bătrîne.

Apoi trimise un alt avertisment Părinților orașului Neapole : „Dacă nu predați orașul în seara aceasta, mîine îl veți pierde, căci știu cum să-l iau. Jur pe onoarea mea, pe care nu am obiceiul să o angajez de pomană. Dacă nu mă credeți, voi fi jignit. Cînd vom asalta zidurile, nu pot făgădui că nu va fi vărsare de sînge."

Dar ei nu-l crezură.

În noaptea aceea, trimise șase sute de oameni, îmbrăcați în zale, de-a lungul apeductului, deși la început soldații nu voiră să se ducă, spunînd că sînt oșteni, nu șobolani de canale. Fiul stăpînei mele, Fotius, solicită onoarea de a-i conduce, dar Belizarie nu voia să încredințeze o misiune atît de grea unui băietan ; așa că îi îngădui să acționeze ca ariergardă și să acopere înaintarea. Belizarie își dădu seama că, oricît de prudent ar călca șase sute de oameni în zale, înaintînd de-a lungul apeductului întunecos, vor face inevitabil

mare zgomot ; aşa că hotărî să-l înăbuşe printr-o diversiune.

Avea cu el o cunoştinţă veche — Bessas, gotul din Tracia care fusese de faţă la banchetul lui Modestus. Era acum un veteran de vreo cincizeci de ani, dar încă viguros şi plin de combativitate. Belizarie îi ordonă lui Bessas să iasă, împreună cu cîţiva goţi ai săi, la un punct situat în apropierea intrării în oraş a apeductului şi aici să angajeze cu sentinelele duşmane o discuţie în limba lor maternă, ca şi cum ar încerca să-i mituiască să predea oraşul. Oamenii lui Bessas trebuiau să facă pe cît se putea de multă hărmălaie, împleticindu-se printre pietre, în întuneric, şi să înceapă tot soiul de jocuri zgomotoase, de parcă ar fi fost beţi.

Şiretlicul izbuti. Se schimbară înjurături, strigăte, urale, glume, se cîntară balade de-ale goţilor. Bessas îşi proclamă sus şi tare loialitatea faţă de împăratul Justinian, sentinelele goţilor loialitatea lor faţă de regele Teudahad ; şi cei şase sute de oameni trecură prin apeduct, fără să fie auziţi. Purtau cu ei lanterne, ca să le dea curaj.

Omul din faţă, isaurianul care descoperise drumul, nu purta armură şi era înarmat numai cu un pumnal. Cînd ajunse în locul în care acoperişul era prăbuşit, se căţără pe umerii unui camarad, şi, de acolo, pe peretele din marginea apeductului. Găsind o cărămidă ieşită, de care să se prindă, se urcă mai sus şi, după oarecare strădanie, ajunse la gaură. I se aruncă o chingă lungă ; o legă de creanga măslinului şi apoi petrecu un picior dincolo şi se uită împrejur. Precum prevăzuse Belizarie, se afla în curtea unei case. Nu era nimeni împrejur. Făcu un semn cu mîna şi patru oameni în armură, inclusiv un ofiţer, îl urmară curînd în curte. Apoi omul se strecură în casa care era ruinată, dar locuită. Trecuse de miezul nopţii.

Cînd pătrunse în casă, pe fereastră, nările îi fură izbite de mirosul acru al sărăciei. Se trezi în bucătărie ; la lumina lunii, se zărea o singură ceaşcă şi o singură farfurie, pe masa şchioapă pe care proprietarul cinase. Oprindu-se locului, auzi o tuse înceată din odaia alăturată şi un murmur, care nu putea proveni decît de la o femeie bătrînă, cufundată în rugăciune. Înainte ca femeia să poată ţipa, se şi năpusti asupra ei, cu pumnalul ridicat ; dar asta dură numai o clipă. Scoase de la piept aceeaşi basma zdrenţuită pe care i-o arătase şi lui Belizarie, şi i-o dădu îndărăt, cu un zîmbet prietenos. De asemenea, îi oferi o bucată de brînză, pe care femeia o adulmecă şi apoi începu să o mănînce cu încîntare. Acum intră ofiţerul. O întrebă pe latineşte unde anume este aşezată casa şi cine sînt vecinii ei. Ea îi descrise aşezarea casei şi-i spuse că vecinii sînt oameni săraci, asemenea ei ; din partea acestora nu aveau de ce se teme. Li se făcu semn celor şase sute de oameni să se urce. Ajunseră în curte — care era largă — unul cîte unul, grupîndu-se apoi în formaţie. Fotius se întoarse să-i raporteze lui Belizarie că pînă acum totul se desfăşurase bine.

Într-o livadă de lămîi, nu departe de apeduct, Belizarie ţinea pregătită o unitate înzestrată cu scări, pentru escaladarea zidurilor. Îndată ce auzi cele două sunete de goarnă dinspre oraş şi, după legănarea lanternelor, îşi dădu seama unde anume exact pe partea de nord a zidului circular, îşi făcuseră loc isaurienii, aduse degrabă scările şi ordonă escaladarea. Constantin, căruia îi încredinţase misiunea de a pregăti scările, subestimase înălţimea zidurilor, aşa că nu ajungeau pînă sus,

lipsind vreo douăzeci de picioare. Le prelungi însă, legîndu-le două cîte două, şi astfel se pierdu numai puţină vreme. Isaurienii cuceriră două turnuri şi o lungă bucată de zid între ele, aşa că nu dură mult pînă ce două mii de oameni se căţărară sus şi li se alăturară acolo. Neapole era ca şi cucerit.

Singurii apărători care se luptară într-adevăr curajos fură evreii. Ştiau că au prea puţină speranţă de libertate dacă vor fi prinşi, Justinian persecutîndu-le religia ; îi acuza pe toţi evreii de complicitatea strămoşilor lor la răstignirea lui Isus Hristos. Dar, pînă la urmă, fură şi ei copleşiţi de numărul atacanţilor. Porţile fiind între timp deschise de unii cetăţeni, restul armatei dădu buzna.

Neapole fu lăsat pradă jafului pe restul nopţii, şi se făptuiră multe acte de violenţă, pe care Belizarie nu avea cum să le prevină. Deosebit de sălbatic se purtară cele două sute de huni massageţi, păgîni, care hotărîseră să nu se întoarcă în ţara lor, ci să slujească mai departe sub Belizarie. Aceştia sparseră biserici, jefuiră comorile şi uciseră preoţi chiar şi în dreptul altarelor — un sacrilegiu care, cînd i se raportă, stîrni deznădejdea lui Belizarie, îndeosebi pentru că era vorba de biserici de rit ortodox. Dimineaţa proclamă o amnistie şi puse capăt jafului. Soldaţii trebuiau să se mulţumească cu prada în bani şi bijuterii şi tacîmuri de argint ; căci le luă femeile şi copiii napolitani pe care îi capturaseră ca sclavi şi i restitui familiilor. Apoi ţinu o şedinţă de tribunal, precum făcuse odinioară la Cartagina, după ce o cucerise. Îi informă pe cei opt sute de prizonieri goţi că vor fi trimişi la Constantinopol şi acolo li se va da prilejul de a alege între a deveni fie muncitori manuali neplătiţi, fie soldaţi plătiţi ai împăratului, pe graniţa persană. Goţii îl asigurară că vor alege viaţa de soldat, iar el îi lăudă.

În timp ce această şedinţă de tribunal era în toi, fu înfăţişat lui Belizarie un curier oficial al Administraţiei de stat italiene — cu faţa cadaverică, epuizat, împroşcat cu noroi. Purta asupra lui o scrisoare a regelui Teudahad către Honoriu, guvernatorul Romei. Nu rupsese sigiliile, dar credea că este un mesaj de cea mai mare însemnătate şi de mare taină ; căci fusese trezit din somn, mult după miezul nopţii, şi fusese lăsat să aştepte vreme de şase ore, pînă ce epistola fu scrisă. Fiind un roman loial, care îi detesta pe goţii eretici, trecuse deghizat, cu preţ de mari primejdii, în jos pe Via Appia, aducînd această scrisoare chiar lui Belizarie, cuceritorul, vicerege al Maiestăţii-sale Sacre, împăratul Justinian, care era vicerege al lui Dumnezeu însuşi. Trecînd în amurg prin oraşul Terracina, fusese interogat de un ofiţer got ; pentru a evita să fie prins sau să piardă vreme, îl înjunghease pe got în burtă şi-l lăsase, muribund, pe drum.

Belizarie rupse sigiliile scrisorii şi curînd începu să rîdă atît de tare, încît ne temurăm că îşi ieşise din minţi. Pînă la urmă, regăsindu-şi aerul grav, citi cu glas tare, în faţa întregii adunări, următorul document :

„Regele Teudahad către Ilustrul Honoriu, Guvernator al Urbei Eterne Roma, salut !

Cu părere de rău aflăm din raportul tău că elefanţii de bronz, aşezaţi pe Calea Sacră (numită astfel după numeroasele superstiţii cărora fusese consacrată în trecut), sînt aproape în ruine.

Este foarte regretabil că în vreme ce aceste animale trăiesc, în carne şi oase, mai bine de o

mie de ani, efigiile lor din bronz să se fărîmiţeze atît de curînd, devenind ruine. În consecinţă, vezi ca mădularele desprinse să fie întărite cu cîrlige de fier şi burţile lor, care s-au încovoiat, să fie susţinute prin grinzi masive.

Elefantul viu, cînd cade la pămînt — ceea ce se întîmplă adesea cînd îi dă ajutor omului la doborîrea copacilor — nu se poate ridica fără a fi sprijinit. Asta pentru că nu are încheieturi la picioare ; şi, în consecinţă, în ţările toride, populate de aceste animale, ai adeseori prilejul să vezi mulţi elefanţi zăcînd de parcă ar fi morţi, pînă ce se apropie oameni care îi ajută să se ridice. Aşa încît această făptură, atît de teribilă prin proporţiile ei, în fapt nu este înzestrată de natură nici măcar cît mărunta furnică.

Dar că elefantul depăşeşte în inteligenţă orice alt animal, este dovedit prin adoraţia pe care o vădeşte faţă de El, înţelegînd că El este Atotputernicul Cîrmuitor a tot ce există. Mai departe, elefantul acordă prinţilor buni un omagiu, pe care-l refuză tiranilor.

Elefantul îşi foloseşte trompa, această mînă cu nas pe care Natura i-a acordat-o în compensaţie pentru gîtul foarte scurt, spre folosul stăpînului, acceptînd numai acele daruri care îi vor fi de cel mai mare folos. Umblă întotdeauna cu precauţie, aducîndu-şi aminte de căderea în groapa vînătorului, care a fost preludiul prizonieratului său. La porunca stăpînului, elefantul îi va sufla în faţă — ceea ce se spune că ar fi un leac împotriva durerii de cap a omului, îndeosebi cînd strănută.

Cînd elefantul ajunge la apă, suge o mare cantitate în trompă, şi apoi, la un ordin, o stropeşte de jur împrejur, asemenea unui duş. Dacă cineva

l-a tratat cu dispreţ, va turna asupra lui un asemenea şuvoi de apă murdară, încît ai crede că un rîu i-a năpădit casa. Căci acest animal are o memorie minunat de lungă, atît în privinţa jignirilor, cît şi a amabilităţilor. Ochii lui sînt mici, dar se mişcă solemn. În înfăţişarea sa se remarcă o anumită demnitate regească, şi în vreme ce recunoaşte cu plăcere tot ce este onorabil, dispreţuieşte făţiş glumele proaste. Pielea sa este străbătută de lungi canale, asemenea pielii victimelor bolii din ţările depărtate, denumită după el, *elefantiasis*. Regii persani folosesc elefantul în război, din cauza impenetrabilităţii învelişului său.

Este foarte de dorit să păstrăm modelele acestor creaturi şi cetăţenii noştri să se familiarizeze astfel cu imaginea progeniturilor ţărilor străine. De aceea, nu îngădui ca ele să dispară, deoarece gloria Romei sporeşte prin adunarea tuturor mostrelor de strădanii prin care arta meşteşugurilor a imitat producţiile îmbelşugatei Naturi, din colţuri îndepărtate ale lumii.

Rămîi cu bine !“

Mesagerul se întristă şi se înfurie că scrisoarea era atît de prostească ; dar Belizarie îl mîngîie, complimentîndu-l pentru curajul şi loialitatea lui. Îi dădu o răsplată de cinci livre de aur, ceea ce înseamnă trei sute şi şaizeci de monezi, şi-l înrolă curier la propriul său stat major. Belizarie zicea că scrisoarea are o valoare mult mai ridicată decît s-ar părea la prima vedere : ea indica limpede că regele Teudahad se ocupă cu fleacuri cărturăreşti, în loc de a se îngriji de apărarea regatului său.

— Acum pot porni fără grijă împotriva Romei, ne spuse el.

Dacă acest rege ar fi continuat să comande armatele goților, misiunea lui Belizarie ar fi fost într-adevăr ușoară. Căci el nu făcuse nici un fel de pregătiri de război, asigurîndu-i pe nobilii săi că totul merge cum nu se poate mai bine : un cățeluș corcit care latră la o haită de lupi va fi repede înfulecat. Teudahad considera că nu este necesar să trimită o armată de sprijin la Neapole, deoarece zicea că orașul putea rezista unui asediu de două ori mai lung decît al Troiei de odinioară. Nu lua în seamă nici un fel de obiecții. „Lasă-l pe Belizarie să-și sfărîme întîi măselele de Neapole ; după aceea, îi vom înfunda gura cu noroi."

Apoi, cînd veni știrea că Neapole a căzut, răbdarea nobililor săi ajunse la capăt. Declarară că, în mod evident, Teudahad vînduse împăratului orașul ; că singurul lucru pe care-l rîvnește de aici încolo în viață este să trăiască în voia lui, cărturărește, indiferent unde, îmbogățit prin vînzarea și trădarea supușilor săi. Convocară o adunare la Lacul Regillus, nu departe de Terracina, la care însă nu-l invitară. Aici îl ridicară pe scuturi pe unul dintre generalii cei mai viteji, Wittig pe nume, și-l aclamară ca rege. Acest Wittig, care era de obîrșie umilă, cîștigase cîțiva ani mai înainte o mare victorie pentru Teodoric, împotriva gepizilor, pe malurile rîului Sava. Era atît de puțin învățat, încît abia știa să-și semneze numele.

Regele Teudahad, care se afla pe drum de la Tivoli la Roma, ca să consulte niște lucrări în biblioteca publică de acolo, nu pierdu nici o clipă cînd auzi veștile — pornind-o în grabă spre palatul său din Ravena. Ravena este cel mai sigur loc de refugiu din toată Italia, fiind protejată de mlaștini (străbătute de două drumuri ușor de

apărat) și de o mare prea puțin adincă, ce nu îngăduie corăbiilor să se apropie de întărituri. Dar Wittig trimisese pe urmele lui un om, pe care dorul răzbunării îl mînă mai repede decît îl mîna frica pe Teudahad — omul fusese nu de mult privat, din ordinul lui Teudahad, de o frumoasă moștenitoare, care-i fusese promisă în căsătorie. Acest trimis galopă zi și noapte și pînă la urmă îl ajunse pe Teudahad, după o cursă de două sute de mile, chiar în fața porților Ravenei. Îl apucă de guler, îl trase de pe cal și-i tăie gîtul, de parcă ar fi fost un porc sau un batal.

Regele Wittig porni în marș și ajunse la Roma înaintea lui Belizarie. Aici anunță că fusese ales rege și convocă un mare consiliu al goților. La acest consiliu deveni limpede că treburile goților erau încurcate de-a binelea. Nu numai că forțele lor defensive fuseseră împrăștiate pe toată suprafața Italiei, dar principala forță tactică a armatei plecase spre nord-vest, peste Alpi, pentru a proteja posesiunile goților din această parte a Ronului împotriva francilor, pe care Justinian îi mituise ca să-i atace. O altă armată se afla în Dalmația, în fața orașului Spalato. Cind Wittig inventarie forțele pe care le avea în acea clipă la dispoziție, găsi că acestea nu numărau mai mult de douăzeci de mii de oameni instruiți ; și faptul de a-l depăși pe Belizarie la număr doar în proporție de doi la unu, nu-i prea inspira încredere în victorie.

De aceea, hotărî să lase la Roma o garnizoană suficient de puternică pentru a o apăra împotriva unui asalt, să încheie pace cu francii, să-și organizeze forțele la Ravena și apoi, după cîteva săptămîni, să se întoarcă în fruntea unei forțe covîrșitoare, capabilă de a ne arunca în mare. Senatul roman îl asigură pe regele Wittig de loialitatea

sa, asigurare pe care el o întări, luînd cu sine ostateci distinşi ; însuşi papa Silveriu, care fusese bănuit de Teudahad că purtase cu Constantinopolul o corespondenţă secretă, depuse un legămînt solemn, de supunere faţă de dînsul. Apoi Wittig mărşălui la Ravena, unde se căsători (deşi împotriva voinţei ei) cu Matasonta, singura fiică a Amalasontei, înrudindu-se astfel, prin alianţă, cu casa lui Teodoric. De la Ravena îi trimise mesaje de prietenie lui Justinian, cerîndu-i să-şi retragă armatele ; căci moartea Amalasontei fusese răzbunată prin cea a lui Teudahad.

Justinian nu-i acordă nici o atenţie, avînd încredere că, în curînd, toată Italia va fi a lui. În ce-i priveşte pe franci, Wittig încheie pace cu ei, plătindu-le o sută cincizeci de mii în aur — suma promisă anterior de Teudahad — şi cedîndu-le teritoriile dintre Alpi şi Ron, cu condiţia ca francii să-i trimită trupe, care să-l ajute împotriva lui Belizarie. Dar francii, dorind să continue, cel puţin în aparenţă, raporturile bune cu noi, nu voiau să-i promită trupe ; îi vor trimite, în timp util, armate ale unor aliaţi.

Între timp noi mărşăluiam asupra Romei, şi anume pe Calea Latină, care trece prin Capua şi este paralelă cu coasta, cam la treizeci de mile spre interior ; căci Via Appia, mai scurtă, părea uşor de apărat, atît la Terracina cît şi în alte cîteva puncte, iar Belizarie nu-şi putea îngădui să mai piardă vreme sau oameni. Băştinaşii, şi mai ales preoţii, ne salutară pretutindeni cu bucurie. Soldaţii primiseră ordine severe să-şi plătească peste tot proviziile de care puteau avea nevoie şi să se poarte cuviincios. Pentru noi, servitorii, priveliştile italiene, atît cele ale aşezărilor străvechi cît şi cele moderne, erau de mare interes ; dar stăpîna noastră nu avea ochi pentru ele şi ne făcu să suferim de pe urma depresiunii ei sufleteşti. Sosise, în sfîrşit, o scrisoare de la Teodosie, care devenise călugăr la Efes, făcînd întocmai cum îi indicase Belizarie. În scrisoare, Teodosie îşi reafirma dragostea şi gratitudinea faţă de Belizarie, dar îşi cerea iertare că nu se întoarce pe dată. „Nu pot veni, dragii mei naşi, cîtă vreme fiul vostru Fotius se află cu voi : căci îmi spuneţi că Macedonia a fost pedepsită, iar eu mă tem de răzbunarea amantului ei. Nu-l acuz că a îndemnat-o să mă calomnieze, dar trebuie să ştiţi că m-a urît chiar şi înainte de toate acestea. Căci mi-ai dat multe daruri, dragă naşă Antonina ; iar el considera darurile acestea ca fiind furate din moştenirea lui."

Belizarie dorea să o trezească pe stăpîna mea din melancolie şi, în acelaşi timp, să-i ofere lui Teodosie generoase reparaţiuni pentru bănuielile sale anterioare. De aceea îl trimise pe Fotius îndărăt, la Constantinopol ; Fotius îi duse lui Justinian cheile oraşului Neapole, prizonierii goţi şi o scrisoare, prin care cerea întăriri, neîntîrziat. Apoi Belizarie îi scrise lui Teodosie, comunicîndu-i că acum se poate întoarce fără teamă. Dar stăpînei mele i se părea foarte lungă aşteptarea.

La Roma, garnizoana goţilor fu surprinsă de sosirea noastră : avangarda lor, postată pe Via Appia, ne credea că zăbovim în continuare la Neapole. Şi din nou numele lui Belizarie îşi dovedi valoarea. Poporul roman era convins că Roma o să-i cadă inevitabil în mînă, şi era dornic să scape de soarta de care avusese parte Neapole. Atunci papa Silveriu îşi încălcă jurămîntul faţă de Wittig, invocînd motivul că l-ar fi prestat sub constrîngere şi faţă de un eretic. Îi trimise lui

Belizarie o scrisoare, poftindu-l să intre fără teamă în Urbe, deoarece va convinge garnizoana goților să o părăsească. Cînd coborîrăm de-a lungul crestei lungi a munților Albani și intrarăm în Urbe prin Poarta Asinariană, garnizoana goților ieșea pe cea Flaminiană, spre nord. Numai comandantul refuză să-și părăsească postul. Belizarie îl prinse de viu și-l trimise la Constantinopol, împreună cu cheile Urbei.

Trebuie să mărturisesc că priveliștea Romei m-a dezamăgit. Este venerabilă și vastă, într-adevăr, și cuprinde multe clădiri frumoase, cele mai mari dintre ele depășind, de departe, tot ce putem arăta noi la Constantinopol. Dar în cugetul meu, ea este cel puțin în trei privințe inferioară chiar și Cartaginei ; a pierdut mult din fosta ei bogăție și din populație, nu este așezată la mare și are o climă foarte nesănătoasă.

Senatul roman și clerul ne salutară foarte călduros și ne îndemnară să trecem mai departe, înaintînd spre Ravena, ca să-l distrugem pe uzurpatorul Wittig, fără să-i dăm răgaz să-și adune forțele. Dar fură deznădăjduiți cînd Belizarie le răspunse că preferă să rămînă o vreme în Urbe, profitînd de ospitalitatea ei și, îndeosebi, cînd începu să repare fortificațiile defensive, care se aflau în stare de ruină. Însuși papa Silveriu veni în taină la stăpîna mea și-i spuse — am fost de față :

— Prea Virtuoasă și Ilustră Fiică, poate vei fi în stare să-l convingi pe victoriosul Belizarie, soțul tău, să renunțe la intențiile sale necugetate. Se pare că vrea să se lase asediat aici, în Sfînta noastră Roma, care (deși mult binecuvîntată de Dumnezeu), este urbea cel mai greu de apărat din lume și, în toată istoria ei de o mie două sute de

ani, nu a rezistat nici o singură dată, cu succes, unui asediu îndelungat. Zidurile circulare, precum poți vedea prea bine, au o lungime de douăsprezece mile și se ridică dintr-un șes neted ; nu are hrană îndestulătoare pentru sutele de mii de suflete care trăiesc înlăuntrul lor și nici nu poate fi ușor aprovizionată dinspre mare — ca Neapole bunăoară. Cum forțele voastre sînt insuficiente, de ce să nu vă întoarceți la Neapole și să ne lăsați pe noi romanii, în pace ?

Stăpîna mea Antonina răspunse :

— Iubite întru Hristos, Preasfinte și Eminente Silveriu, îndreaptă-ți cugetul mai degrabă asupra Cetății Cerești, iar soțul meu și cu mine ne vom ocupa cu aceasta pămînteană. Îngăduie-mi să te previn, Sfinția ta, că este spre folosul tău să nu te amesteci în treburile noastre.

Papa Silveriu plecă jignit, neacordîndu-i stăpînei mele nici măcar obișnuita binecuvîntare — ceea ce, precum vă puteți lesne imagina, nu a neliniștit-o prea mult. Începură să se dușmănească și papa regretă că salutase mica noastră armată. Era convins că vom fi covîrșiți și că Wittig îl va demite, pentru încălcarea jurămîntului pe care i-l prestase.

Belizarie, după ce îi trimise pe Constantin și pe Bessas, în fruntea unei forțe mici, ca să cîștige Toscana de partea noastră, își puse restul trupelor la lucru în vederea întăririi străvechilor fortificații ale Urbei, curățind și adîncind șanțurile astupate și întărind porțile. Din vremea începuturilor domniei lui Teodoric nimeni nu avusese grijă să repare întăriturile. Erau alcătuite din tradiționala terasă largă, de pămînt, cuprinsă între două ziduri cu creneluri, cu turnuri de strajă la intervale. Belizarie prevăzu acum zidurile cu

creneluri, adăugînd la stînga fiecăruia cîte o aripă de apărare ; așa că păsărilor sau îngerilor care priveau în jos, din ceruri, le apăreau astfel :Γ,Γ, Γ ,Γ, parcă ar fi litera *Gamma*, scrisă de multe ori. Folosi la această lucrare toți dulgherii și muncitorii disponibili în Urbe, precum făcuse la Cartagina. De asemenea, umplu grînarele Romei cu cereale aduse din Sicilia și rechiziționă toate stocurile de cereale existente, pe o rază de o sută de mile de Urbe, plătind pentru toate un preț cinstit.

Intrasem în Roma în ziua de zece decembrie ; trecură trei luni, înainte ca regele Wittig să-și aducă armata împotriva noastră. Dar devenise între timp o armată foarte puternică, adunată din toate părțile Italiei și de peste Alpi — constînd în cea mai mare parte din cavalerie grea. Toscana se supusese armatelor noastre, dar acum Belizarie rechemă toate trupele, afară de garnizoanele pe care le așezase la Perugia și Narni și Soleto, în total o mie de oameni. Împreună cu infanteria marină, pe care o debarcase, dispunea de zece mii de oameni ca să înfrunte pe cei o sută cincizeci de mii ai goților. Astfel începu asediul Romei.

Wittig veni spre sud, călare, în capul armatei, care se înșirui în spatele său, pe Calea Flaminiană, pe o lungime de o sută de mile, cu foarte puțină distanță între o divizie și alta. Nu departe de Roma întîlni un preot, purtat într-o litieră, care venea din Urbe și era în drum spre nord, pentru a lua în primire o episcopie.

— Ce vești, Preasfinție ? Belizarie se mai află la Roma ? Crezi că-l mai prindem înainte de se retrage la Neapole ?

Preotul, care era un bărbat perspicace, răspunse :

— Nu există nici un motiv de grabă, Mărite Wittig. Doamna Antonina, soția acestui Belizarie, așază tocmai la loc geamurile unui palat în care vor locui, pune balamale noi la uși, cumpără mobilă și picturi, replantează grădina cu trandafiri și clădește o nouă arcadă pe aripa dinspre nord. Belizarie însuși face cam același lucru la fortificațiile Urbei — cînd vei ajunge la Tibru, vei da de o poartă nouă, către nord, pe care a clădit-o la Podul Mulvian.

Există multe poduri peste Tibru. Cel Mulvian este singurul de lîngă Roma care nu este cuprins în fortificațiile Urbei, fiind la două mile mai spre nord. Belizarie clădise aici două puternice turnuri de piatră și pusese în garnizoană o sută cincizeci de cavaleriști pe care îi înzestrase cu catapulte și scorpioni, ca să scufunde orice barcă cu ajutorul căreia goții ar încerca să treacă rîul și să le cadă în spate. Prin întărirea acestui pod, intenționase să întîrzie înaintarea lui Wittig, obligîndu-l fie să facă un mare ocol, fie să-și trimită oamenii peste rîu, cîte zece sau cîte douăzeci, pe cîteva bărci-pontoane mărunte — toate bărcile și ambarcațiunile mai mari fiind îndepărtate în prealabil. Oricare cale ar fi ales-o Wittig, armata lui era atît de mare încît Belizarie ar fi cîștigat vreo douăzeci de zile, necesare pentru a completa lucrările de fortificație întreprinse în Urbe ; și în acele douăzeci de zile puteau să sosească prea bine întăririle pe care le aștepta de la Constantinopol. Și era posibil să izbutească a întîrzia trecerea peste apă a dușmanului și într-un alt punct al rîului.

Garnizoana de la Podul Mulvian se dovedi a fi fricoasă. Cînd oamenii îi zăriră pe luptătorii goți apropiindu-se cu sutele și miile și zecile de mii — încălecați pe caii lor frumoși, soarele de primă-

vară scînteind pe coifurile, armurile, vîrfurile de lance, diademele și pieptarele lor — își ziseră unii altora : „De ce să stăm aici și să ne lăsăm uciși pentru Belizarie ? Nici el însuși nu ar sta să înfrunte o șansă de unu la mie.“ Unii dintre ei erau goți din Tracia, care își dădură seama dintr-o dată că această armată impresionantă este alcătuită din neamurile și coreligionarii lor. Ce aveau de împărțit cu ceilalți ? În amurg, garnizoana fugi : goții din Tracia dezertară la Wittig, restul porni în direcția Campaniei, fiindu-le rușine sau temîndu-se să se întoarcă la Roma.

În dimineața următoare, Belizarie ieși călare în direcția Podului Mulvian, cu o mie de oameni din Regimentul de casă, ca să afle ce vești au mai sosit ; obișnuitul raport din zorii zilei, al ofițerului comandant al garnizoanei Podului, nu-i parvenise. Era încălecat pe Balan, armăsarul de asalt, cu chipul alb, pe care i-l dăruise Teodora după Daras, și se afla la distanță de numai o milă de pod cînd, ieșind cu statul său major dintr-o pădure, dădu deodată peste un spectacol neașteptat și neplăcut : patru sau cinci escadroane de goți, gata trecute peste rîu, veneau în trap spre el, în formație strînsă, peste o cîmpie acoperită cu iarbă. Fără să șovăie o clipă, șarjă drept spre ei, strigînd trupei din frunte să-l urmeze. Cînd ostașii săi îl ajunseră, revărsîndu-se din spate, trăgînd cu arcul din șa, în plin galop, găsiră atît pe Belizarie, cît și statul său major, prinși în îndeletnicirea sîngeroasă a soldatului de rînd ; și nici atunci nu se retrase, ci-și deschise calea mai adînc, spre inima bătăliei.

Printre dușmani se aflau dezertorii din rîndurile goților din Tracia, care-l recunoscură pe Belizarie și strigară tovarășilor lor : „Țintiți armăsarul și veți isprăvi războiul dintr-o singură lovitură !“

Și „Țintiți armăsarul !“ fu strigătul pe care-l reluară toți goții.

Avu loc o ciocnire chiar mai crîncenă decît înfruntarea cu persanii, de pe malul Eufratului. Nu numai că escadronul lui Belizarie se lupta împotriva unei superiorități numerice covîrșitoare, dar fiecare dintre goți era ahtiat să dobîndească un renume nepieritor, ucigîndu-l pe „grecul de pe armăsarul cu botul alb“, precum îi ziceau. Cred că de la începutul lumii n-a fost bătălie mai încrîncenată. Statul major al lui Belizarie se lupta cu disperare, alături de el, ferindu-l de lovituri de lance și de aruncături de suliță ; Belizarie însuși, tăind și împungînd și parînd cu sabia, înainta necontenit, spre inima dușmanului. Calul său, Balan, se lupta împreună cu el, fiind învățat să se cabreze și izbească cu copitele din față și să zdrobească dușmanul. Țipetele în limba gotă continuară : „Țintiți armăsarul ! Ucideți grecul de pe armăsarul cu botul alb !“ Belizarie strigă, cerînd o sabie nouă, căci a lui se ciobise. Un servitor care trăgea să moară, pe nume Maxențiu, i-o dădu pe a lui. Belizarie rupse curînd de la strajă, această sabie de dar, și i se găsi o a treia, luată de la un nobil got care căzuse ; noua sabie îl ținu pînă la sfîrșitul bătăliei acesteia și a multor altora. După trei ore și mai bine de luptă, goții se săturară și se întoarseră să fugă, lăsînd în urmă, pe cîmpie, peste o mie de morți (În bătălie fusese angajat de patru ori numărul acesta.) Se spune că singur Belizarie putea fi trecut la socoteală cu șaizeci de morți sau mai bine. Era stropit de sîngele care țîșnise spre el din mădularele retezate și gîturile tăiate, dar datorită unui miracol nu fusese nici măcar zgîriat

de vreo armă. Cînd se lupta, Belizarie nu zîmbea şi nu glumea, precum făceau cei mai mulţi dintre oamenii săi; considera un lucru foarte serios să ucizi un om, îndeosebi un frate creştin. Şi niciodată nu se lăuda cu isprăvile sale din bătălie.

Oamenii răniţi călăriră îndărăt, spre Roma, în grupuri mici. Ultimii care sosiră aduseră vestea că Belizarie fusese omorît; căci atunci cînd Maxenţiu murise, servitorul fusese confundat cu stăpînul. Toţi cîţi ne aflam în Urbe ne consideraram pierduţi, afară de stăpîna mea Antonina care nu voia să dea crezare ştirilor şi făcea dovada unei tării morale extraordinare. După ce făcu rondul sentinelelor de pe ziduri şi inspectă garnizoanele de la porţi, ca să încurajeze oamenii şi să prevină orice trădare, se stabili la Poarta Flaminiană. Stăpîna mea era iubită de oameni — curajul este o însuşire lăudată în orice împrejurare. De asemenea, nu se dădea în lături să schimbe cu oamenii glume piperate, nu se zgîrcea la bani şi ştia cum să încalece un cal şi cum să întindă un arc.

Între timp, Belizarie urmări inamicul care fugea în direcţia podului, sperînd să-l arunce îndărăt peste rîu şi în felul acesta să despresoare detaşamentul care, după cîte credea a şti, continua să se menţină cu deznădejde în turnurile ce flancau podul. Dar pînă la ceasul acela trecuse peste pod şi o puternică unitate de infanterie a goţilor. Aceasta îşi deschise pentru o clipă rîndurile ca să-i primească pe cavaleriştii fugari, apoi şi le închise la loc şi se menţinea pe poziţie, primindu-i pe oamenii noştri cu o ploaie de săgeţi. Belizarie întoarse escadronul, acum mult redus la număr, şi ocupă un deal din apropiere, de pe care putea vedea limpede dacă stindardul imperial continua

să mai fluture pe turnuri. Stindardul dispăruse. Apoi zece mii de cavalerişti goţi porniră, ca un tunel, împotriva lui şi fu forţat să părăsească poziţia. Oamenii săi mai aveau tolbele pline de săgeţi, căci lupta se dăduse corp la corp. Acum se aflau în situaţia de a le folosi, ţintind călăreţii din primele rînduri ale inamicului, dînd astfel o foarte utilă luptă de ariergardă, pe tot drumul îndărăt spre Roma.

Belizarie sosi la Poarta Salariană, la asfinţit; îl urmăreau mari forţe ale inamicului, menţinîndu-se însă în afara razei de săgetare.

Precum spusesem, stăpîna mea Antonina se afla la Poarta Flaminiană, la o milă întreagă spre vest de cea Salariană; la aceasta din urmă se afla o gardă de infanterie marină. Oamenii auziseră şi aici despre moartea lui Belizarie şi acum nu le venea să creadă că cel care cere să i se deschidă, strigînd de jos, este într-adevăr el. Bănuiră că-i vorba de un şiretlic. Belizarie traversă podul de peste şanţ şi veni pînă la Poartă, strigînd:

— Nu-l cunoaşteţi pe Belizarie? Deschideţi imediat, marinarilor, sau am să vin primprejur, prin Poarta Flaminiană, şi am să biciuesc pe fiecare al doilea dintre voi.

Faţa lui era de nerecunoscut, din cauza sîngelui şi a noroiului; dar unii dintre oameni îi cunoşteau vocea şi erau de părere să fie lăsat să intre. Alţii se temeau ca nu cumva să intre goţii. Porţile rămaseră închise, Belizarie şi garda lui de corp fiind îngrămădiţi între ele şi cele două turnuri care le flancau. Goţii se opriră, în dezordine, de partea cealaltă a podului şi începură să se încurajeze unii pe alţii să şarjeze. Atunci Belizarie, care nu se pierdea niciodată, îşi înfipse pintenii în Balan, scoase strigătul său de luptă şi şarjă cu sălbăticie,

împreună cu oamenii săi epuizați, peste pod. În întunericul din ce în ce mai dens, goții crezură că o nouă unitate inamică întreprinde o ieșire. Fugiră înspre toate zările.

Văzînd asta, marinarii în sfîrșit deschiseră. Îi cerură, cu umilință, iertare, iar el le-o acordă : și curînd o îmbrățișa pe Antonina și o întreba despre noutățile zilei. Ea îi comunică ce măsuri luase din proprie inițiativă pentru apărarea Urbei. Cînd sosise zvonul despre moartea lui, întărise străjile de pe ziduri ; înzestrase cu tîrnăcoape muncitori romani de rînd și-i împărțise la datorie, cîțiva de fiecare turn de strajă. Le spusese :

— E o misiune simplă. Țineți-vă ochii deschiși. Cînd zăriți un got cățărîndu-se în sus, pe zid, strigați cu glas tare : „Gardă, afară !" și în același moment loviți-l cu tîrnăcopul !

De asemenea, înrolase pe toți meseriașii nefolosiți pînă acum : dulgheri și fauri cu baroasele, tîmplari și măcelari cu satîrele, barcagii cu cîrligele. Le spuse :

— Nu trebuie să vă învăț cum să vă mînuiți armele.

Dar le dădu coifuri, ca să le aducă aminte că sînt oșteni. Belizarie încuviință întru totul cele întreprinse de ea.

Apoi, obosit cum era și nemîncat de dimineață, mai făcu un rond al întăriturilor ca să vadă dacă totul era în ordine și fiecare om la datoria lui. Există patrusprezece porți principale de acces în Roma și alte cîteva porți de poștă : se făcu miezul nopții pînă își isprăvi rondul. Făcuse turul de inspecție spre dreapta, adică urmînd drumul soarelui ; dar cînd ajunse la Poarta Tiburtină, în partea de răsărit a Urbei, un mesager al lui Bessas îl ajunse din urmă, venind în goană de la Poarta

Praenestină, pe care Belizarie tocmai o părăsise. Aducea vești alarmate. Bessas auzise că goții pătrunseseră de partea cealaltă a Urbei, peste Dealul Ianicul, și se aflau aproape de Capitoliu.

Știrea pricinui panică printre isaurienii care păzeau Poarta Tiburtină : dar Belizarie, interogîndu-l pe mesager, începu curînd să se îndoiască de toată istoria, îndeosebi pentru că singura sursă de informație a lui Bessas fusese un preot de la Catedrala Sfîntului Petru. Trimise îndată cercetași ca să constate situația ; aceștia se întoarseră curînd, raportînd că nu fusese zărit nici un got. Așa că Belizarie dădu un ordin către toți ofițerii, în sensul că nu trebuie să dea crezare zvonurilor puse în circulație de dușmanii dinlăuntrul zidurilor, în scopul de a-i speria și a-i împiedica de la îndeplinirea datoriei. Dacă se va ivi vreo primejdie, se angaja să-i informeze el însuși : dar trebuie să se țină tare, fiecare avînd încredere că vitejii săi camarazi, pe celelalte porțiuni ale zidului, fac la fel. Ordonă să se aprindă focuri de-a lungul întregului circuit al zidurilor, astfel încît goții să vadă că Roma este bine păzită și cetățenii să poată dormi mai liniștiți.

Cînd ajunse din nou la Poarta Salariană, găsi o mulțime de soldați și de cetățeni romani ascultînd discursul unui nobil got. Gotul se adresa cetățenilor într-o latină bună (pe care marinarii nu o înțelegeau), reproșîndu-le infidelitatea, vădită prin admiterea în Urbe a unei hoarde de greci de la Constantinopol

— Greci ! striga el cu dispreț. Ce salvare așteptați din partea unei hoarde de greci ? Știți, fără îndoială, ce sînt grecii, după cei pe care i-ați văzut — trupele de actori greci vagabonzi, și dan-

satorii lubrici de pantomimă şi marinarii hoţi şi laşi !

Belizarie se întoarse către marinari şi le zise, zîmbind :

— Aş fi dorit să înţelegeţi latineşte.

Ei îl întrebară :

— Ce spune ?

— Înjură în mod deosebit marinarii şi unele din spusele sale sînt chiar adevărate.

Stăpîna mea îl convinse să mănînce puţină pîine şi carne şi să bea o cupă de vin. În timp ce mînca, cinci dintre senatorii de frunte veniră la el, tremurînd, şi-l întrebară :

— Mîine, generale, ai să cedezi ?

Belizarie rîse :

— Trataţi-i pe goţi cu dispreţ, iluştrii mei prieteni, căci sînt ca şi bătuţi.

Îşi întoarseră privirile de la el şi se uitară uimiţi unul la altul. Belizarie continuă :

— Nu glumesc şi nici nu mă laud, căci azi m-am convins că victoria va fi a noastră, dacă ne vom purta cu prudenţa obişnuită.

— Dar Ilustre Belizarie, săgeţile infanteriei lor te-au gonit din faţa Podului Mulvian, iar cavaleria lor, unităţi imense, te-a gonit tot drumul îndărăt, pînă la Roma.

Belizarie îşi şterse buzele cu un şervet şi zise :

— Iluştri fraţi patricieni, aţi descris întocmai ce s-a petrecut, şi chiar acesta este motivul pentru care vă spun că goţii sînt ca şi bătuţi. Mormăiră, indignaţi, ca pentru sine, că trebuie să fie nebun. Dar orice om care avea cît de cît bun simţ şi-ar fi dat seama imediat la ce se referise Belizarie. Înfruntîndu-l, infanteria lor vădise numai calităţi defensive, iar cavaleria, la rîndul ei, se dovedise incapabilă de a-l strivi cînd venise

peste el, deşi avusese o enormă superioritate numerică şi cai proaspeţi. Căci, nefiind arcaşi, fuseseră obligaţi să se ţină la distanţă. Noi ne mai aduserăm aminte de o altă observaţie a lui Belizarie, făcută la Daras : „Mai rar general care să ştie a mînui patruzeci de mii de oameni, şi mai rar cel care ştie a mînui optzeci de mii". Care va fi atunci soarta lui Wittig, cel ce adusese împotriva noastră aproape de două ori numărul acesta ?

Prima noapte a Apărării Romei trecu, şi în zori nu se lansă nici un atac.

CAPITOLUL XV

APĂRAREA ROMEI

Prima acțiune pe care o întreprinseră goții împotriva Urbei a fost construirea a șase tabere întărite, fiecare cu șanțul, cu valul și cu palisada sa. Fură așezate la intervale, de-a lungul traseului nordic, la distanță variabilă de ziduri, de la trei sute de pași pînă la o milă. Următoarea lor acțiune fu întreruperea tuturor celor patrusprezece apeducte, care vreme de veacuri aprovizionaseră din abundență Urbea cu apă curată, adusă de la mare distanță. Totuși existau puțuri alimentate cu apă de ploaie, iar zidul apusean cuprindea o porțiune a rîului Tibru, așa că nu rămăseserăm nicidecum fără apă ; dar cetățenii mai bogați ne-o luară în nume de rău că sînt nevoiți să bea apă de ploaie și să se scalde în rîu pentru a-și păstra curățenia, fiind lipsiți de băile comode din casele lor. Belizarie fu destul de prudent ca să înfunde conductele apeductelor cu grinzi, în puncte bine alese. De asemenea, construi ecrane semicirculare, apărînd dinspre interior unele dintre porțile Urbei, lăsînd la fiecare numai o ușă mică, bine păzită ; scopul acestora era să-i împiedice pe

cetățeni să dea buzna într-o bună zi și să deschidă inamicului porțile. O tabără a goților amenința de atît de aproape Poarta Flaminiană, încît trebui să fie blocată integral. Belizarie inspectă întreaga lungime a fortificațiilor, atît dinăuntru cît și din afară, în căutarea vreunui punct slab, interesîndu-se îndeosebi de canalele de scurgere ale Urbei ; dar găsi că acestea se varsă în Tibru sub nivelul apei, așa că nimeni nu putea pătrunde prin ele.

Inconvenientul cel mai mare de care am suferit la început a fost oprirea morilor publice de pe Dealul Ianicul, puse de obicei în mișcare cu apa din apeductul lui Traian. Cum în Urbe nu aveam nici cai, nici boi de prisos, care să învîrtească roțile, cîtva timp am fost nevoiți să folosim sclavi. Dar nu peste mult, Belizarie puse morile din nou în mișcare, folosind forța apei. Legă imediat după Podul Aurelian două frînghii groase de-a curmezișul rîului, le strînse cu un vinci și le folosi pentru a ține într-o poziție stabilă două bărci mari, cu prora contra curentului, la distanță de numai două picioare una de cealaltă. Puse cîte o moară în fiecare dintre bărci, cuplîndu-le cu o roată de moară suspendată între bărci ; șuvoiul apei de sub arcul podului ținu roata în mișcare, împrumutîndu-i chiar o viteză bunicică. Cînd văzu că metoda este potrivită, întări frînghiile ; și patruzeci de alte bărci, perechi-perechi, cu roți de moară între ele, fură legate de perechea inițială, într-un șir lung, în aval. De aici încolo nu mai avurăm greutăți la măcinatul cerealelor : cu excepția unui moment, cîteva zile mai tîrziu, cînd goții, aflînd de la dezertori despre existența morilor, expediară trunchiuri de copaci, plutind în jos pe rîu ; cîteva buturugi nimeriră roțile de moară, rupîn-

du-le. Belizarie, folosindu-se de pod, construi atunci o plasă din lanțuri de fier, de-a curmezișul, asemănătoare cu un năvod de pescari pentru apă puțin adîncă. Trunchiurile se prinseră în plasa aceasta și barcagiii le traseră la mal ; fură îmbucătățite și folosite la cuptoarele din brutăriile publice.

Pînă acuma, cetățenii Romei nu fuseseră în nici un fel obișnuiți cu încercările și primejdiile războiului, dar Belizarie le dădu curînd să înțeleagă că nu trebuie să se aștepte nicidecum că vor sta să privească inactivi, ca publicul la un spectacol ; privațiunile de care suferă soldații vor trebui să le sufere și civilii. Pentru a strînge o forță de rezervă, alcătuită din combatanți, care să poată fi dusă în grabă în orice parte a zidului unde amenința un atac, mai înrolă ca străjeri și pe o serie de muncitori, ce nu aveau de lucru. Unii făceau instrucție zilnic, pe Cîmpul lui Marte, ca arcași, în vreme ce alții erau instruiți ca sulițași. Dar erau soldați fără tragere de inimă și pînă la urmă rămaseră tot numai o gloată, oricît de mult se străduiră cu ei ofițerii și sergenții.

Oriunde se ducea Belizarie prin Urbe, romanii de ambele sexe și din toate clasele sociale îi aruncau numai priviri sumbre. Erau porniți împotriva lui pentru că îndrăznise să înceapă campania împotriva goților înainte de a primi de la împărat trupe suficiente ; astfel îi implicase într-un asediu care amenința să se isprăvească în foamete și masacru. Dezertorii îi comunicară regelui Wittig că Senatul era pornit în mod deosebit împotriva lui Belizarie ; auzind acestea, Wittig trimise în Urbe ambasadori, cu scopul de a exploata lipsa de armonie.

Acestor goți, care fură aduși cu ochii legați la palatul Senatului, li se îngădui să se adreseze senatorilor, în prezența lui Belizarie și a statului său major. Ambasadorii uitară însă politețea obligatorie în asemenea împrejurări și vorbiră aspru patricienilor răsfățați, acuzîndu-i de a fi fost necredincioși față de armata gotă de apărare națională, și de a fi admis ocuparea fortificațiilor de către o forță pestriță, alcătuită din „intruși greci". În numele lui Wittig, oferiră o amnistie generală, cu condiția plecării neîntîrziate a lui Belizarie din Urbe ; se arătară dispuși chiar să-i ofere zece zile de grație, înainte de a porni în urmărirea lui, ceea ce era extrem de generos, ziceau ei, avînd în vedere că forțele pe care le are la dispoziție sînt cu totul insuficiente pentru a apăra o atît de enormă lungime de ziduri.

Belizarie răspunse că patricienii romani nu au trădat, ci pur și simplu au admis în Urbe patricieni, asemenea lor, împreună cu forțele imperiale pe care acești nobili le comandă în mod legal.

— Nobili goți, sînt împuternicit să răspund cu glasul acestui Senat loial — fiind de rang înalt în sînul lui — ca și cu cel al Prea Luminatului meu stăpîn. Vă răspund, deci, că cei ce au clădit, la început această Urbe și aceste ziduri nu au fost nici goți, nici alții de neam german, și că nici măcar nu ați fost în stare să le întrețineți cum se cuvine ! Așa că voi sînteți intruși și fără nici un titlu de proprietate. Wittig, regele vostru, nu este recunoscut de Prea Luminatul meu Stăpîn nici măcar ca vasal. Așa că vă sfătuiesc să plecați, nobili goți, și să vă folosiți elocința pentru a-i convinge pe compatrioții voștri de sminteala lor ; sau de nu, vă previn că va veni vremea cînd și voi și ei veți fi bucuroși să vă ascundeți capetele în

tufe de mărăcini și în smocuri de ciulini, ca să scăpați de lăncile noastre. Între timp, luați aminte că Roma nu poate fi cucerită decît prin asediu meșteșugit și luptă grea. Meșteșugul asediului este o artă la care, spre norocul nostru, nici un got nu s-a priceput vreodată ; de aceea forțele noastre, deși mici în momentul de față, sînt mai mult decît suficiente pentru a apăra zidurile clădite de strămoșii noștri și pe care voi, goții, le-ați abandonat fără luptă. »

Regele Wittig era dornic să afle, la întoarcerea ambasadorilor, ce fel de om este acest Belizarie. Ambasadorii îi spuseră : „E un leu de om, bărbos, nu se teme, nu prea folosește cuvinte inutile ; la trăsături, la culoarea pielii și la construcția trupească seamănă cu noi (decît doar că are părul închis și că ochii, pe care îi are albaștri, ca și noi, sînt așezați adînc în orbite). Privirea lui tăioasă și ținuta binevoitoare impun respect tuturor celor din jurul său. Am văzut-o și pe Antonina, soția lui, o leoaică de aceeași prăsilă, cu părul roșu. Rege Wittig pregătește-te să te lupți din răsputeri."

Trecură două săptămîni, pînă ce Wittig isprăvi pregătirile în vederea asaltului. Cînd, într-o dimineață, la mijitul zorilor, Belizarie văzu de pe creneluri din ce anume au constat aceste pregătiri, începu să rîdă ; ceea ce pricinui din nou scandal în rîndurile cetățenilor. Se întrebară, indignați : „Rîde oare pentru că aceste bestii de arieni o să ne înfulece ?"

Trebuie să mărturisesc că nici eu nu vedeam în ce constă gluma, deoarece privind, puteam desluși, la distanță de un sfert de milă, un număr de construcții formidabile, din schele montate pe roți, trase spre noi de multe perechi de boi și escortate de roiuri de lăncieri goți. Semănau cu niște turnuri, fiecare avînd o scară interioară ce urca la o platformă în vîrf și păreau a fi de aceeași înălțime cu zidurile noastre. De asemenea, infanteria lor aducea și un număr de scări de asalt și de căruțe, încărcate vîrf cu ceea ce părea a fi legături de lemne, precum și alte căruțe, încărcate cu scînduri. Era evident că voiau să umple cu aceste lemne o parte a șanțului, apoi să tragă turnurile peste șanțuri, pe drum de scînduri — care urmau să se reazime pe lemne — și să ia zidurile prin escaladă. Se apropiau și patru construcții mai mici, tot pe roți, acoperite cu piele de cal, din care ieșea cîte o grindă cu cap de fier. Pe acestea le cunoșteam : erau berbecii de spart ziduri ; grinda e manevrată dinăuntrul turnului, cu ajutorul unor frînghii și, prin izbituri repetate, sparge o gaură pînă și în zidul cel mai gros.

Aleseră Poarta Salariană ca punctul principal al atacului și Belizarie concentră neîntîrziat în turnurile învecinate toată artileria defensivă pe care o avea la îndemînă. Armele acesteia constau din scorpioni, care sînt mici mașini pentru aruncat pietre, acționate prin răsucirea strînsă a unei frînghii de cînepă, căreia i se dă apoi brusc drumul ; și măgari sălbatici, un soi de scorpioni mai mari ; și catapulte, adică niște arcuri mecanice, acționate pe baza aceluiași principiu ca și celelalte, și prin a căror crestătură se trag săgeți groase, cu pene de lemn, care au destulă putere ca să bată mai departe decît orice arc obișnuit. Aveam, de asemenea, cîțiva lupi — mașini care prind în cîrlige capetele berbecilor, în clipa cînd izbesc, și cu ajutorul unui scripete le smucesc într-o parte, astfel încît turnul care-i adăpostește se răstoarnă.

Calm, Belizarie îl strigă pe scutierul său, Chorsomantis, un hun massaget și-i spuse :

— Adu-mi arcul de vînătoare și două săgeți de cerb, Chorsomantis.

Acestea erau armele lui de precizie. Un nobil got — precum se dovedi mai tîrziu, un văr al regelui Wittig — supraveghea înaintarea mașinilor de asalt. Era îmbrăcat cu armură aurită și purta o pană purpurie, înaltă. Dar încă pe cînd se afla în afara bătăii obișnuite a arcurilor, credea el, moartea îl ajunse din urmă : Belizarie, țintind cu luare aminte, îl nimeri cu o săgeată de cerb în gît, așa că nobilul căzu mort de pe cal. Distanța era de cel puțin două sute de pași. Nedîndu-și seama că aceasta era precizia obișnuită a lui Belizarie cînd trăgea la țintă, goții fură impresionați, socotind că e un semn foarte rău. Urale batjocoritoare se înălțară de pe ziduri și goții se opriră un timp — suficient pentru a transporta mortul în spatele liniilor. Un alt nobil, fratele celui mort, preluă comanda ; dar în clipa în care dădu semnalul de înaintare, Belizarie ținti din nou și dovedi — oricui, care se mai îndoia — că prima săgeată nu fusese pur și simplu trasă la noroc. De astă dată săgeata lovi gotul în gură, în timp ce striga ceva și vîrful de fier îi ieși prin ceafă ; căzu și el, mort. Începui să țopăi de bucurie și să strig :

— Oh, bravo, stăpîne ! Dă-ne voie să tragem și noi !

Căci țineam și eu un arc în mînă, la fel ca toți colegii mei, servitori.

Belizarie zise :

— Așteptați pînă ce goarna sună semnalul. Atunci, toți cei din jurul meu să țintească boii.

Goarna sună, întinserăm cu toții arcurile și dădurăm drumul la săgeți. Căzură mai bine de o mie de goți și toți boii, bietele dobitoace. Se înălță un răcnet teribil. Apoi, mi-aduc aminte, am țintit un infanterist înalt, care dădea buzna înainte cu o legătură de lemne ; dar am greșit ținta și săgeata nimeri în crupă un cal care se cabră și-și azvîrli călărețul. Am țintit călărețul, pe cînd zăcea fără cunoștință ; cea de a treia săgeată îi sărută umărul și ricoșă. Deoarece continua să zacă locului, ca mort, mă uitai împrejur după alte ținte, dar nu mai vedeam nici una ; căci goții se retrăseseră consternați, regrupîndu-se dincolo de bătaia săgeților.

O mare unitate de goți, de toate armele, se puse acum în mișcare și dispăru din cîmpul nostru de vedere. Atunci încă nu știam că li se ordonase să atace Țarcul Fiarelor Sălbatice, lîngă Poarta Praenestină, la două mile spre dreapta noastră. Dar cum patruzeci de mii de oameni rămaseră, ca o amenințare, în dreptul Porții Salariene, Belizarie nu se putea lipsi de nici o unitate de aici, pentru a o trimite ca întărire în altă parte.

Între timp, primejdie mare se iscă și la poarta Aeliană, dincolo de rîu, unde comanda Constantin. La depărtare de numai o azvîrlitură de piatră de ziduri, exact în dreptul Podului Aelian care duce la catedrala Sfîntul Petru, e așezat mausoleul de marmură al împăratului Hadrian. Este o clădire pătrată, peste care e așezată o tobă cilindrică, de jur împrejurul căreia se întinde o colonadă acoperită ; toba este acoperită cu o cupolă rotundă. La construirea acestui edificiu minunat nu s-a folosit de fel mortar, ci numai bucăți de marmură albă, încheiate între ele. De-a lungul colonadei, la intervale, se înșiră statui ecvestre, tot din marmură

albă ; cred că îi reprezintă pe generalii care slujiseră sub Hadrian, în războaiele sale. Mausoleul se folosea ca fortificație exterioară, podul fiind o extindere a zidului Urbei. Aici stăteau de gardă cei trei sute de oameni ai lui Constantin, cu catapulte, și arcași de precizie, și un mic detașament de potcovari ai armatei, înarmați cu ciocane grele.

Comandantul got al unităților cărora li se ordonase să dea în punctul acesta asaltul, era un om cu discernămînt. Dîndu-și seama că părțile zidului care, de o parte și de alta a Podului Aelian, sînt protejate de rîu vor fi apărate mai slab, ținu un număr de bărci gata pregătite pentru un atac într-un punct favorabil, la jumătate de milă mai sus. Acest punct era o porțiune netedă, nămoloasă, dar suficient de tare și de lată pentru a putea susține scările de asalt. Plănuia să trimită aici un grup de escaladare, cu ajutorul bărcilor, îndată ce atacul împotriva mausoleului va fi fost lansat.

Puse la cale destul de abil atacul împotriva mausoleului. Oamenii săi — infanterie cu armură grea și cu scări de asalt — se deplasară sub conducerea lui de-a lungul gangului boltit, acoperit, care pornea de la catedrala Sfîntului Petru și ajungea pînă foarte aproape de mausoleu. Oamenii lui Constantin, aflați în colonada statuilor, deși erau în stare de alarmă, nu puteau întreprinde nimic pînă ce goții nu ieșeau de sub gang. Atunci se apărară însă cu vigoare, dar numai cu săgeți și sulițe : catapultele nu puteau fi declanșate, pentru că unghiul era prea ascuțit. Apoi unități mari de arcași goți, acoperind toate cele patru colțuri ale mausoleului și protejați de scuturi mari, deschiseră asupra colonadei un tir încrucișat, foarte stingheritor, pricinuind apărătorilor mari pierderi. Situația deveni primejdioasă.

Constantin, anunțat despre iminența atacului de pe malul mîlos, fu nevoit să plece într-acolo în grabă, luînd cu el douăzeci de oameni ca să-l respingă. Nu exista nici un ofițer capabil care să preia comanda.

Curînd fură plantate scări de asalt împotriva zidurilor mausoleului și goții începură să se urce, în armură completă de zale. Săgețile și sulițele apărătorilor îi impresionau prea puțin. Roma ar fi fost pierdută chiar atunci, dacă unui sergent viteaz, din rîndurile potcovarilor, nu i-ar fi venit o idee salvatoare. Izbi cu ciocanul într-una din statui și rupse un picior. Vecinul său apucă această bucată grea de marmură și o rostogoli în jos, pe scară. Gotul din frunte căzu, zdrobit, antrenînd în prăbușirea sa un șir întreg de oameni, care se cățărau în urma lui. Același sergent potcovar mai rupse un picior și toată statuia se prăbuși ; o sparse, lucrînd nebunește, în bucăți de mărime convenabilă pe care vecinii săi le distribuiră celor ce aveau nevoie. Astfel că goții fură striviți cu mădularele și trunchiurile mutilate ale acestor eroi antici și ale armăsarilor lor. Fugiră țipînd, spre un loc deschis, urmăriți de săgeți, și curînd ajunseră în raza catapultelor. Sfîrîitul săgeților mari, care pot străpunge un om sau un copac, îi sili să alerge și mai repede. Constantin respinse cu ușurință atacul de pe terenul mîlos, așa că aici, pe latura apuseană, speranțele goților rămaseră neîmplinite, precum rămăseseră neîmplinite în răsărit, la Poarta Tiburtină, și la nord, la cea Flaminiană, unde zidurile se ridică pretutindeni dintr-un șanț adînc, nepotrivit pentru asalt.

La Poarta Salariană, principala forță a goților continua să ne amenințe, dar acum se menținea mult dincolo de bătaia arcurilor, văzînd ce se

întîmplase uneia dintre căpetenii ; acesta stătuse cocoţat pe craca unui pin, aproape de trunchi, trăgînd asupra noastră, celor care ne aflam pe creneluri. Stăpîna mea Antonina mînuia o catapultă, căci învăţase cum să ţintească cu aceste maşini. Doi oameni trebuiau să răsucească manivela, pînă ce conducătorul făcea semn „de-ajuns" ; în vreme ce el îşi studia ţinta, un ajutor aşeza săgeata în şanţul din corn de bou şi cînd primea semnalul, trăgea de opritor. Acţionam ca ajutor pentru stăpîna mea, în vreme ce doi meşteşugari romani se aflau la manivelă. Antonina îl ţinti cu grijă pe acest got, trăgător de precizie, şi apoi semnală „daţi drumul". Apăsai manivela şi săgeata plecă, vîjîind. Atunci se văzu ceva îngrozitor. Săgeata, izbind gotul drept în mijlocul pieptarului, îl străpunse şi se înfipse, cu jumătate din lungimea ei, în copac ; omul era ţintuit de pin asemenea unei ciori ţintuită de uşa unui hambar — ca un avertisment pentru celelalte ciori.

Stăpîna mea comanda aici în calitate de locotenent al lui Belizarie, care plecase în grabă să-l ajute pe Bessas şi pe oamenii săi la Ţarcul Fiarelor Sălbatice — un loc apropiat de Poarta Praenestină — unde se lansase un atac viguros. Acest ţarc avea formă de triunghi şi era alcătuit din două ziduri mai slabe, exterioare, în unghi drept unul faţă de celălalt, proptite de zidul principal ; înainte vreme fusese folosit ca ţarc pentru leii destinaţi jocurilor din Colosseum. Zidurile exterioare nu aveam cum le apăra, fiind joase şi de o grosime insuficientă pentru a putea construi pe ele o palisadă. Pe deasupra, Wittig îşi dăduse seama că zidul principal pe care-l închideau era deteriorat şi că ar ceda repede în faţa izbiturilor unui berbec de asediu. Infanteria goţilor se căţără peste şanţ,

înarmată cu tîrnăcoape, ca să sape la baza unuia din zidurile exterioare, care, între timp, o apăra întrucîtva împotriva atacurilor cu săgeata, lansate de pe creneluri. Ţarcul o dată capturat, puteau trage nădejde de victorie. Lemne şi scînduri aşteptau gata pregătite şi turnuri de escaladare şi scări, la fel ca la Poarta Salariană. Stătea pregătită şi o mare unitate de lăncieri goţi.

Goţii de dincoace de şanţ îşi mînuiau tîrnăcoapele cu nădejde ; şi, după o vreme, o porţiune a zidului se prăbuşi în afară cu un bubuit, iar ei năvăliră în ţarc. Belizarie trimise imediat două unităţi puternice de isaurieni, care coborîră cu scări de pe zidul principal şi ajunseră la zidurile exterioare. De aici, săriră între goţii înghesuiţi şi închiseră trecerea în ţarc ; şi apoi îi măcelăriră în voie. Căci în vreme ce isaurienii aveau cuţite scurte, extrem de potrivite pentru lupte în spaţii aglomerate, goţii aveau săbii grele, ce trebuiau mînuite cu ambele mîini, şi avînd nevoie de spaţiu amplu pentru a fi eficiente. În pas alergător, se apropiară alţi infanterişti goţi ca să-şi ajute camarazii, dar deodată se deschise Poarta Praenestină, din imediata apropiere, şi o coloană de cuirasieri din Regimentul de casă al lui Belizarie ieşi în galop împreună cu cîţiva goţi din Tracia. Şarjară împotriva lăncierilor barbari, care nu stăteau în nici un fel de ordine de bătaie, şi-i goniră îndărăt, în debandadă, cu pierderi grele, pînă în tabăra lor, la jumătate de milă distanţă. Apoi cuirasierii se întoarseră şi dădură foc turnurilor de escaladare, berbecelor şi scărilor, provocînd un incendiu în toată regula ; după care se întoarseră în siguranţă. O ieşire bruscă avu loc şi la Poarta Salariană, din ordinele stăpînei mele, şi cu acelaşi succes ; goţii fugiră şi aici, iar maşinile fură arse. După care,

oamenii noştri ieşiră în grabă şi-i despuiară pe morţi. Cu permisiunea stăpînei mele am ieşit cu ei şi am găsit omul pe care l-am ucis: avea gîtul frînt. I-am luat colanul de aur şi pumnalul cu plăsea de aur, de la centură — un sclav de casă, eunuc, făcînd pe eroul !

După amiază tîrziu, deveni limpede că atacul eşuase pretutindeni. Trăgînd împotriva unei mulţimi atît de dense, cum se înfăţişaseră goţii, chiar şi cei mai răi arcaşi din lume cu greu ar fi izbutit să nu le pricinuiască mari pierderi ; iar noi aveam în rîndurile noastre un număr de ţintaşi cu tir rapid şi provizii suficiente de săgeţi. Am apreciat pierderile inamicului, din ziua aceea, la peste douăzeci de mii de morţi şi răniţi. Goţii se retraseră trişti în taberele lor şi toată noaptea auzirăm cîntatul psalmilor şi bocetele, pe cînd îşi înmormîntau morţii. Dimineaţa următoare eram gata să-i înfruntăm iarăşi ; dar nu se mai lansă nicăieri vreun atac nou, nici în ziua aceea, nici multe zile de atunci încolo.

Belizarie îi mai scrise o dată lui Justinian, explicîndu-i că are nevoie de treizeci de mii de oameni ca întărire şi insistînd ca cel puţin zece mii să pornească la drum fără o clipă de întîrziere. Înainte ca scrisoarea să fi putut ajunge la Constantinopol, ne sosiră ştiri că întăririle se şi aflau pe drum. Se părea însă că se cifrează la numai două mii de oameni şi că fuseseră obligaţi să ierneze în Grecia din pricina vremii rele, neputînd să străbată Marea Adriatică. Nu exista nici un indiciu că ar fi avangarda unei armate de proporţii mai considerabile. Belizarie îşi dădu acum seama că va fi obligat să stea cel puţin încă trei sau patru luni între zidurile Romei. Proviziile continuau să fie aduse în Urbe noaptea, prin Porţile de pe latura

de miazăzi, dar nu în cantităţi suficiente pentru a hrăni vreme mai îndelungată şase sute de mii de oameni. De aceea, ordonă evacuarea grabnică, spre Neapole, a tuturor femeilor, copiilor şi oamenilor vîrstnici, şi a tuturor celorlalţi civili, cu excepţia preoţilor, senatorilor şi a celor capabili să poarte arme.

Între amurg şi zori, goţii rămîneau acum închişi în taberele lor, apărate de palisade ; acesta era ceasul cînd porneau la luptă maurii, care erau scutiţi de serviciul obişnuit, dar îşi petreceau nopţile în afara zidurilor Urbei. Ieşeau călare, în grupe de trei sau patru, purtînd straie de culoarea noroiului ; şi, priponindu-şi caii în cîte un cîrlig, se ascundeau în gropile de lîngă drum sau pe după tufe. Săreau apoi asupra unor soldaţi singuratici, le tăiau gîtul, îi jefuiau şi plecau în galop. Cîteodată, adunîndu-şi grupurile, nimiceau unităţi destul de mari de goţi. În mod deosebit obişnuiau să stea la pîndă în dreptul latrinelor de campanie ale goţilor, care fuseseră peste tot săpate dincolo de şanţ ; prindeau oamenii pe care îi apucau nevoile noaptea. Vînau, de asemenea, caii. Precum vă spun, de spaima acestor mauri, goţii s-au învăţat să stea în timpul nopţii în tabere. Aşa că lungile coloane de civili evacuaţi, ieşiră noapte de noapte, nestînjenite ; şi pe drumul pe care apucară nu se afla nici o tabără a goţilor.

Primul grup fusese trimis la Portul Romei, unde se afla flota noastră ; de acolo se îmbarcase pentru Neapole. Dar restul fu nevoit să străbată tot drumul pe jos, cărînd baloturi sau împingînd cărucioarele pe care era îngrămădită zestrea gospodăriilor. Procesiuni de cîte cincizeci de mii şi mai bine plecară în fiecare noapte, şerpuind în jos, pe Via Appia. Era o priveliște jalnică să-i vezi

plecînd, și la Poarta lui Appius fură vărsate multe lacrimi de către acești bieți oameni, ca și de bărbații rămași în urmă. Dar cel puțin aveau un drum bun pe care să călătorească. Via Appia este clădită din lavă aspră, și e tot atît de dură și de întreagă ca atunci cînd a fost pavată prima dată, cu sute de ani în urmă, în timpul Republicii. Mai mult decît atît, Belizarie asigură fiecărui grup, pentru prima etapă a călătoriei, o escortă de cavalerie și dădu grupurilor destulă hrană ca să le ajungă pînă la Neapole.

În ziua de după plecarea primului grup din Portul Romei, care este așezat la optsprezece mile de Urbe, regele Wittig ocupă fortificațiile de acolo ; noi nu am fost în stare să ne dispensăm de trupe pentru a le apăra, iar marinarii nu sînt luptători. Pînă acum, dinspre port ajunseseră la noi convoaie cu provizii, încărcate în bărci, și trase la edec de boi. Acum însă, legătura cu marea era tăiată și flota noastră se întoarse la Neapole. Asta se petrecu în aprilie. În mai, furăm reduși la jumătate de rație de grîu. În iunie, sosiră întăririle din Grecia, sub conducerea unui general numit Martin : o mie șase sute de slavi păgîni și huni bulgari.

Acești slavi care, în mod ciudat pentru un neam atît de sălbatic, au trăsături europene, apăruseră de curînd în număr mare pe malurile Dunării, deposedîndu-i pe gepizi. Sînt arcași-călări, niște luptători excelenți, dacă sînt bine hrăniți, bine plătiți și bine conduși ; și sînt, de asemenea, oameni de cuvînt, dar teribil de murdari în ținuta lor. Justinian îi înzestrase cu armură de corp și cu coifuri — în mod obișnuit poartă numai cojoace de piele și pantaloni de călărie. Plătise în contul lor o sumă considerabilă de bani preoților din tribul lor : căci slavii posedă toate lucrurile în comun și preoții, care fac slujbe întru preamărirea Zeului Trăsnetului, au și rolul de vistiernici. Cînd slavii aceștia aflară că Belizarie este de neamul lor și chiar cunoaște cîteva cuvinte din limba lor, deveniră binevoitori față de dînsul ; la fel și hunii (pe care i-am descris mai înainte), cînd descoperiră cîțiva frați de trib, foarte apreciați, în Regimentul de casă.

Belizarie își propuse acum să ia ofensiva împotriva goților, deși o mie șase sute de oameni nu sînt zece mii. Nu dorea ca noii veniți să aibă sentimentul de a fi ținuți închiși, prizonieri în Urbe, ca într-un coteț ; îndată ce fură repartizați la posturi și li se dădură instrucțiunile respective în privința îndatoririlor care le reveneau în gărzi, organiză o demonstrație pentru orientarea lor. Ziua în amiaza mare trimise afară, prin Poarta Salariană, două sute dintre cuirasierii săi de casă, sub comanda unui ilir numit Traian, un comandant de unitate, minunat de calm. Potrivit ordinelor primite, acești oameni se îndreptară în galop spre un deal mic, vizibil de pe ziduri, și acolo se așezară în cerc. Goții indignați dădură buzna din tabăra lor cea mai apropiată, punînd mîna pe arme și încălecînd foarte zeloși pentru a-i ataca. Cît îi trebuie unui creștin ca să rostească foarte încet un Tatăl Nostru, oamenii lui Traian traseră patru mii de săgeți în coloana dezordonată a goților și uciseră sau răniră opt sute de călăreți ; dar îndată ce sosi avangarda infanteriei goților, oamenii lui Traian plecară în galop, trăgînd cu arcul din șa. Înainte de a se întoarce în Urbe, mai făcură seama la încă două sute de goți fără a avea un singur om pierdere ; ajunseră la adăpostul porții, sub tirul de acoperire al unei întregi baterii de ca-

tapulte, concentrată acolo. Băgați de seamă : călăreții goți erau înarmați numai cu lance și sabie, iar acei dintre infanteriștii lor care erau arcași nu purtau armură de corp și nu se deplasau fără acoperirea unor sulițași în armură de zale, care umblau foarte încet. Nu este deci de mirare că oamenii lui Traian izbutiseră să-și înfăptuiască planul în întregime. Cîteva zile mai tîrziu, ieși o a doua unitate, tot de două sute de cuirasieri, dar cu o sută de slavi atașați lor, în scopuri de instrucție. Ocupară și de astă dată un deal mic, doborîră goți cu sutele, apoi se retraseră. Cîteva zile mai tîrziu, o altă forță, alcătuită de astă dată din cuirasieri de casă și bulgari, izbuti aceeași manevră. În aceste hărțuieli goții pierdură patru mii de oameni ; totuși, Wittig nu trase concluzia evidentă în privința inferiorității armamentului său, crezînd că succesul oamenilor noștri se datorează exclusiv vitejiei lor. Dădu ordin ca cinci sute dintre proprii săi lăncieri regali să facă o demonstrație similară, pe un deal aproape de Poarta Asinariană. Belizarie trimise împotriva lor o mie de cavaleriști traci, sub comanda lui Bessas ; goții fură făcuți ferfeniță de săgeți, abia o sută dintre ei scăpînd îndărăt, în tabără. Ziua următoare, Wittig, care îi dezavuase pe supraviețuitori ca pe niște lași, trimise un alt escadron de lăncieri, de proporții asemănătoare. Belizarie îi porni pe slavi și pe bulgari împotriva lor și toți goții fură uciși sau luați prizonieri.

Vara înainta încet. Într-o noapte, pe drumul dinspre Terracina se apropie un convoi, aducînd bani pentru a plăti trupele și un tezaur de altă natură pentru gospodăria stăpînei mele — și anume persoana lui Teodosie. Trebuie să consemnez că, deși îl salută foarte amabil, stăpîna mea era atît de

ocupată cu organizarea treburilor militare, încît tînărul nu mai părea să însemne jumătate din viața ei ; avea acum prea puțină vreme pentru eufemisticele sale vorbe de duh și pentru grațiile sale. Era mai mîndră ca oricînd că este nevasta lui Belizarie : în gura fiecărui soldat de rînd și aproape a fiecărui ofițer răsunau mereu laudele adresate lui, iar numele ei era mereu legat cu respect de al său. Teodosie, pe de altă parte, era un personaj de prea puțină însemnătate. Nu era nici măcar țintaș bun cu arcul și numai un călăreț mediocru — în vremurile acelea stăpîna mea judeca oamenii în primul rînd după aceste criterii, luîndu-și obligațiile foarte în serios. Dar ea îi găsi o întrebuințare — investindu-l cu calitatea de secretar juridic al soțului ei. Curînd îmi ajunse la urechi că Constantin reluase povestea vechiului scandal, în rîndurile camarazilor săi ofițeri ; și clerul catolic se folosi de scandalul acesta în mod subtil, pentru a discredita casa noastră în rîndurile populației. Dar nu am spus nimic, deoarece și așa aveam încurcături destule.

Același convoi mai adusese și un număr de căruțe încărcate cu grîne. Erau ultimele care ajunseră la noi, căci acum goții începuseră să blocheze îndeaproape drumurile. La șapte mile spre sud de Urbe, două apeducte mari se intersectau, închizînd un spațiu considerabil cu arcadele lor imense, de cărămidă ; umplînd intervalele goale cu lut și cu pietre, goții prefăcuseră locul acesta într-o puternică fortăreață, căreia îi mai construiră și apărări exterioare. Așezaseră aici o garnizoană de șapte mii de oameni și în felul acesta stăpîneau atît Calea Latină cît și cea Appiană. Chiar înainte de a se lăsa iarna, Roma fu cuprinsă de mare deznădejde, din cauza lipsei de hrană. Cetățenii ră-

mași locului, deși impresionați de succesele frecvente ale lui Belizarie, refuzară să se înscrie ca voluntari, în serviciul activ ; deveniseră mai nemulțumiți decît fuseseră vreodată, îndeosebi după un insucces parțial pe care-l înregistrarăm și pe care-l voi descrie curînd.

Datorită vigilenței stăpînei mele Antonina, a fost demascată trădarea papei Silveriu. Belizarie o împuternicise cu acordarea către civili a permiselor de ieșire din Urbe, pentru diferite treburi personale. Se dovedi extrem de iscusită cînd trebuia descoperită vreo fraudă sau alta ; înainte ca ea să-și asume această sarcină, un mare număr de romani izbutiseră să scape, sub diverse pretexte, deși aveam nevoie de ei la lucrările de fortificație. Într-o zi, i se înfățișă un preot cu vorba blîndă și ceru permisiunea de a lipsi două sau trei nopți ; lăsase o carte în scrinul sacristiei din biserica sa parohială, lîngă Podul Mulvian și dorea acum să o consulte. Stăpîna mea întrebă :

— Ce carte ?

Preotul răspunse că este vorba de scrisorile Sfîntului Ieronim. Ea își dădu seama că nici un preot teafăr la minte nu ar risca să treacă prin liniile goților numai ca să pună mîna pe aceste scrisori demodate, furibunde — din care, pe deasupra, se găseau cu certitudine copii în orice bibliotecă bisericească din Roma. Dar își ascunse bănuielile și-i acordă documentul de trecere. În seara aceea, preotul fu arestat pe cînd ieșea prin Poarta Pinciană. Cusută în sutana lui, se găsi o scrisoare adresată regelui Wittig, semnată de toți senatorii de frunte și de însuși papa, oferind să deschidă Poarta Asinariană, pentru a primi armata goților, în noaptea pe care o va indica Wittig.

Trebuie să explic, mai departe, că Belizarie, pentru a se elibera, pe cît era cu putință, de lucrările judiciare care l-ar fi putut stingheri în îndeplinirea îndatoririlor sale militare, dăduse delegație Antoninei și pentru coordonarea afacerilor civile, ca și pentru pedepsirea tuturor infractorilor civili ; conflictele și crimele de ordin militar continuau să-i fie înfățișate lui. Stăpîna mea ținea zilnic ședințe de tribunal, la reședința ei din Palatul Pincian. Cînd ea îi comunică lui Belizarie numele trădătorilor și-i arătă scrisoarea, el se mînie, dar nu se arătă nicidecum surprins : știa că Wittig amenințase să-i ucidă pe ostatecii romani pe care îi ținea la Ravena, în cazul în care Italia continua să-i reziste. Dar Belizarie socoti că ar fi nedrept ca trădătorii aceștia să fie judecați de el însuși și nu de dînsa, numai pentru motivul că erau persoane atît de suspuse. De fapt era bucuros că acest caz cădea în jurisdicția Antoninei : ca un creștin pios ce se afla, i-ar fi fost rușine să-l judece pe capul spiritual al creștinătății. Stăpîna mea nu avea, pot afirma cu certitudine, asemenea scrupule, fiind și acuma păgînă în străfundul inimii. Ea zise : „Un trădător cu tiară sau un trădător cu coif — care este deosebirea ?“ Totuși, Belizarie asistă la judecată, dorind să nu creeze impresia că fuge de răspundere. Stăpîna mea, nesimțindu-se bine în ziua aceea, stătea culcată pe o canapea ; el ședea la picioarele ei, în calitate de adjutant.

Papa Silveriu, citat în fața Curții, apăru în ținută completă, cu aur și purpură și mătase albă, ca și cum ar fi voit să o strivească pe stăpîna mea prin simpla lui înfățișare, Purta pe deget inelul Pescarului, ținea în mînă toiagul de păstor, avea pe cap tiara cea mare, bătută cu pietre. Era

urmat de o suită de episcopi și diaconi, toți îmbrăcați magnific. Dar stăpîna mea Antonina dădu ordin ca aceștia să aștepte în prima și a doua anticameră, conform rangului.

Papa Silveriu izbi cu toiagul în dușumea și o întrebă pe stăpîna mea :

— De ce, Ilustră Antonina, soră întru Hristos, ne-ai adus aici, întrerupînd brutal, prin chemarea ta imperioasă, reculegerea noastră ? Ce suferință te încearcă, de ce nu ai venit la palatul nostru, precum cere eticheta ?

Ea își încruntă sprîncenele în stilul Teodorei și, neluînd în seamă întrebarea lui, îl întrebă, la rîndul ei, direct :

— Papă Silveriu, ce ți-am făcut noi de ne trădezi goților ?

El se prefăcu indignat :

— Ai fi gata să-l acuzi pe succesorul miruit al Sfîntului Apostol Petru de o ticăloșie ordinară ?

Atunci ea :

— Crezi că fiind împuternicit de tradiție cu Cheile Cerurilor, ai putere și asupra cheilor Porții Asinariene ?

— Cine ne acuză de trădare ?

— Propria ta semnătură și propriul tău sigiliu.

Îi arătă scrisoarea interceptată :

— Adultero, este un fals ! tună el la dînsa.

— Fii respectuos față de tribunal, papă, altminteri vei fi biciuit, amenință ea.

Apoi îl confruntă cu preotul de mir, care făcuse mărturisiri complete fără a fi nevoie să se recurgă la nici un fel de tortură.

Papa Silveriu tremură de rușine, dar continuă să-și nege vinovăția. Cei nouă senatori, care semnaseră și ei scrisoarea, fură înfățișați acum ca martori împotriva lui. Senatorii așteptau milă din

partea stăpînei mele și, cu lacrimi în ochi, îl învinuiră fățiș pe papă că-i sedusese, abătîndu-i de la îndatorirea lor de loialitate.

Stăpîna mea dădu verdictul după o scurtă consfătuire cu Belizarie :

— Cu toate că sentința pe care o prevede legea pentru cei ce trădează în timpul apărării unui oraș constă în mutilarea feței celui vinovat, în purtarea lui pe străzi pentru a fi batjocorit în public, și apoi o moarte rușinoasă, pe rug, avem totuși suficientă considerație față de renumele Bisericii, pentru a nu ne ține strict de litera legii. Totuși, unui păstor care-și vinde lupului arian turma, nu i se poate îngădui să păstreze toiagul. Eugeniu, dezbracă-l pe preotul acesta de straie și dă-i sutana de călugăr, care atîrnă în cui, dincolo. Silveriu, ești demis din episcopatul tău și în noaptea asta ai să părăsești Urbea.

Deși, cînd li se comunică sentința, clericii din suita papală fură uluiți de sacrilegiu, ei nu puteau contesta dreptatea ei pămîntească. M-am apropiat de papă și i-am luat toiagul de păstor, inelul și tiara, așezîndu-le pe o masă. Apoi l-am condus într-o încăpere în care aștepta subdiaconul regional. Acesta îndepărtă toate veșmintele preoțești ale lui Silveriu, pînă ce rămase în fața noastră numai în cămașă — și nici aceasta nu era o cămașă aspră, ci una fină, de mătase, brodată cu flori, asemenea unei cămăși de femeie. Apoi îi dădurăm rasa călugărească, îi traserăm gluga peste cap și-i legarăm cordonul peste mijloc ; toate acestea se petrecură fără o vorbă.

Cînd îl aduserăm îndărăt, în tribunal, stăpîna mea i se adresă, spunîndu-i :

— Petrece-ți restul zilelor în căință, frate Silveriu, precum a făcut ilustrul tău precursor, pri-

mul episcop al Romei, după ce și-a încălcat și el jurămîntul de credință față de Stăpînul său. Pînă la urmă însă, el și-a răscumpărat fapta prin martiriul suferit în Hipodromul lui Caligula, în apropierea Urbei — dar la atîta sfințenie noi nu ne așteptăm de la tine.

În tot timpul acesta, Belizarie nu spuse nimic și părea foarte puțin la largul său.

Silveriu fu escortat din palat de doi huni massageți, care-l duseră pînă la camera de gardă de la Poarta Pinciană și, în aceeași noapte, plecă din Urbe în direcția Neapole și apoi spre răsărit.

Cei din subordinea lui se întruniră ca să aleagă un nou papă. Candidatul ce izbîndi fu diaconul Vigiliu — care-și dăduse osteneala de a mitui electorii cu suma de cincisprezece mii de monezi de aur. Aurul era acum mai prețuit de acești clerici lacomi decît oricînd înainte. Populației civile i se acorda numai o rație foarte mică de grîu, pe care oamenii o completau cu varză și cu ierburi, ca urzici și păpădie ; dar hrană bună, îndestulătoare, numai cu aur se putea cumpăra. În timpul verii, soldații se apucară să facă incursiuni nocturne pe ogoarele din spatele liniilor goților, tăind cu secerile spicele de grîu, cîte un snop de fiecare dată, pe care apoi le îndesau în sacii aruncați pe spinarea cailor lor. Un sac de grîu valora de o sută de ori prețul din timp de pace.

Pe măsură ce se apropia iarna, aprovizionarea pe căile acestea încetă : cîrnații din carne de catîr erau singurul supliment comestibil la rația de grîu, minusculă, pe care o mai putea achiziționa pînă și cea mai ghiftuită dintre pungi. Se mîncară pisici, șobolani și unsoare de osie. Numai de vin nu era prea mare lipsă, deoarece Belizarie rechiziționase toate stocurile din pivnițele particulare, pen-

tru a le împărți poporului. Urbea se afla în pragul foametei ; totuși, oricît de ciudat pare, niciodată nu am văzut vreun preot subnutrit.

— Ah, zise stăpîna mea, cînd i-am împărtășit această remarcă, îi hrănesc ciorile, precum l-au hrănit, în mod miraculos, pe profetul Ilie.

În ce-i privește pe cei nouă senatori care-și puseseră numele pe scrisoarea interceptată, Antonina, dacă voia să fie dreaptă, nu-i putea pedepsi mai aspru decît pe papă. Îi exilă, le confiscă bunurile și-i scoase din Urbe, în tovărășia fratelui Silveriu. Belizarie tot nu se simțea însă în siguranță : alți romani puteau să fi fost de asemenea implicați în complot. De aceea angajă lăcătuși care să modifice și să înlocuiască mereu lacătele tuturor porților, de două ori pe lună, așa încît eventualii trădători să întîmpine greutăți în a obține o cheie care să se potrivească. De asemenea, numi ofițerii de gardă la porți după o ordine neregulată, pentru a-i pune în imposibilitatea de a fi mituiți anticipat, ca să deschidă o anumită poartă, într-o noapte dinainte convenită. Pentru a face străjile mai puțin plictisitoare, stăpîna mea alcătuise trupe de muzicieni de la teatru, care dădeau adeseori concerte, la toate porțile ; dar pentru vigilență sporită în asemenea împrejurări, Belizarie trimitea avanposturi, dincolo de șanțuri, îndeosebi mauri, și fiecare avanpost avea un cîine de pază, dresat să mîrîie la cel mai mic zgomot de pași.

Trebuie să mă întrerup aici, numai pentru a vă arăta cît de iscusit îi conducea stăpîna mea Antonina pe acești muzicieni. Dacă vreun muzician cînta greșit, stăpîna mea îi lua instrumentul și-i arăta :

— Melodia e așa. Și-l certa : O, nenorociți romani, nu știți să luptați și nu știți nici să cîntați din lăută. La ce sînteți buni ?

La asta, un muzician necăjit, mai curajos decît ceilalţi, îi răspunse o dată, încercînd să o ruşineze cu obscenităţi :

— Sîntem mari meşteri ai procreării.

Dar ea îi răspunse, cu răceală :

— Măcar în privinţa aceasta să-l depăşeşti pe tatăl tău.

Gluma fu repetată din gură în gură şi deveni poate cea mai vestită dintre numeroasele ei vorbe de duh.

Insuccesul despre care am promis că vă voi povesti s-a datorat entuziasmului trupelor noastre, în urma succeselor repurtate în cursul hărţuielilor de cavalerie. Oamenii deveniseră nerăbdători faţă de tactica de uzură treptată a forţelor şi a curajului duşmanului, aplicată de Belizarie, şi ţipară, cerînd o înfruntare generală. Dintotdeauna, Belizarie aplicase politica de a nu lăsa să slăbească în nici o împrejurare, spiritul combativ al oamenilor săi, dar nu credea că timpul este copt pentru o bătălie deschisă. Continua să stăruie o disproporţie enormă între armate, iar goţii, deşi deprimaţi, continuau să se lupte cu mult curaj. Încercă să-şi ţină oamenii ocupaţi cu operaţiuni mai dese. Dar în două sau trei ocazii descoperi că goţii îl aşteaptă, dezertorii prevenindu-i de intenţiile sale. Începu şi populaţia romană să vocifereze, solicitînd o bătălie — sau, cel puţin, un sfîrşit rapid al asediului, într-un fel sau altul. Nu mai putea refuza : nu trebuia să piardă respectul oamenilor săi, nici să îngăduie populaţiei civile să devină intratabilă.

Cea mai mare tabără a goţilor era aşezată la o milă dincolo de mausoleul lui Hadrian, în ceea ce se cheamă Cîmpia lui Nero. Belizarie era îngrijorat ca nu cumva atacul său principal — care

urma să se îndrepte împotriva taberelor din dreptul Porţilor Pinciană şi Salariană — să fie împiedicat de întăririle duşmane, ce puteau fi aduse în grabă de aici. De aceea, ordonă cavaleriei maure să mimeze un atac împotriva goţilor din această tabără, îndată ce va angaja bătălia ; urmau să iasă călare prin Poarta Aeliană, sub comanda unui ofiţer numit Valentin. După ei va urma o mică unitate de infanterie orăşenească, care trebuia să ia poziţie defensivă, la distanţă mică, dincolo de Poartă. Le indică acestor romani să arate pe cît se poate de războinici, dar nu se aştepta ca ei să dea vreo luptă serioasă. Voia să-şi dezlănţuie atacul principal numai cu cavaleria. Îşi sporise efectivul cavaleriei cu o mie de oameni : în luptele recente fusese capturat un mare număr de cai fără călăreţi şi o parte din infanteria isauriană se transformase — cu mult succes — în cavalerie. Restul isaurienilor ceru, la rîndul său, să fie lăsat să participe la bătălie. Nu-i putea refuza, dar stabili că unii dintre ei trebuie să rămînă pe ziduri şi la porţi, ca să întărească recruţii din oraş şi să mînuiască scorpionii, catapultele şi măgarii sălbatici.

Într-o dimineaţă de toamnă, Belizarie îşi scoase de timpuriu cavaleria prin Porţile Salariană şi Pinciană ; infanteria isauriană îl urmă. Wittig îl aştepta, prevenit ca de obicei. Adunase toţi oamenii săi disponibili, din cele patru tabere dinspre nord, aşezîndu-şi infanteria în centrul liniei şi cavaleria pe aripi ; stătea la distanţă de jumătate de milă de Urbe, ca să aibă mai mult spaţiu de urmărire, după ce va fi frînt atacul nostru.

La ora nouă bătălia se declanşă şi la început Belizarie făcu exact ce plănuise, căci goţii rămaseră în defensivă. Îşi împărţi cavaleria în două

coloane, fiecare pe un flanc, şi se traseră mii de săgeţi în mulţimea goţilor. Dar pentru a distra infanteria lor, cîteva mici unităţi de suliţaşi isaurieni veniră în faţă, între flancuri, pînă aproape de centrul got şi provocară la bătălie unităţi similare de goţi ; isaurienii fură victorioşi în fiecare întîlnire. După o vreme, cavaleria duşmană începu să se retragă, infanteria ţinînd pasul. Spre amiază, oamenii noştri îi împinseseră îndărăt pînă la taberele cele mai depărtate. Dar aici, în sfîrşit, arcaşii lor intrară în acţiune şi, apăraţi de scuturi mari, începură să tragă de pe palisade asupra cailor noştri. Nu trecu multă vreme şi atît de mulţi dintre cavaleriştii noştri fură răniţi sau lipsiţi de cai, încît nu mai rămaseră decît patru escadroane complete, care trebuiau să reziste la cincizeci de-ale lor. Dar a întrerupe acum bătălia ar fi însemnat, totuşi, să ne lăsăm infanteria în voia soartei. În sfîrşit, aripa dreaptă a goţilor îşi făcu curaj şi şarjă. Bessas, care comanda cavaleria de pe aripa noastră stîngă, fu împins îndărăt, peste infanterie ; infanteria nu îşi ţinu poziţia şi întreaga linie începu să se retragă. Pentru cavaleria noastră era destul de uşor să întreprindă o acţiune de ariergardă, dar infanteria, care se mişca mai greu, suferi pierderi grele. În total pierdurăm o mie de oameni — de care nu prea ne puteam lipsi — înainte ca tirul de acoperire al maşinilor de asediu de pe ziduri să oprească înaintarea rapidă a duşmanului. Unii dintre soldaţii romani închiseră Poarta Salariană în faţa oamenilor care se întorceau, dar stăpîna mea şi cu mine ne aflam acolo, cu cîţiva suliţaşi de încredere. Îi asaltarăm, omorînd cîţiva, şi deschiserăm iarăşi Poarta.

Între timp, pe Cîmpia lui Nero, celelalte două armate stătuseră vreme îndelungată faţă în faţă

— recruţii din oraş aliniaţi într-o linie care părea formidabilă, numărînd cîteva mii, cu un ecran de cavalerie maură, în faţă. Goţii aveau o frică superstiţioasă de mauri, care au faţa neagră ; maurii ştiau asta şi continuau să-i sperie cu şarje neaşteptate, azvîrlindu-şi suliţele şi retrăgîndu-se în hohote de rîs. La amiază, maurii întreprinseră o şarjă în masă. Goţii care erau mai numeroşi, în proporţie de unu la treizeci, întoarseră caii şi se refugiară pe Dealul Vatican, lăsîndu-şi tabăra nepăzită. Valentin puse toată armata în mişcare, înainte, de-a curmezişul Cîmpiei, intenţionînd să ocupe tabăra goţilor şi să lase infanteria romană să o păzească, în vreme ce el şi maurii urmau să întreprindă un raid spre nord, ca să distrugă Podul Mulvian. Dacă planul acesta izbutea, Wittig ar fi fost obligat să-şi abandoneze taberele din nord, deoarece toate proviziile sale de hrană veneau în jos, pe Calea Flaminiană şi peste Pod. Dar cînd gloatele de infanterie romană începură să jefuiască tabăra goţilor, maurii se înfuriară, socotind că sînt lipsiţi de partea ce li se cuvine din pradă şi se alăturară la această veselă îndeletnicire. Cîţiva cercetaşi duşmani îndrăzniră acum să coboare de pe Dealul Vatican şi observară ce se petrece. Îi convinseră pe ceilalţi să reocupe tabăra. Curînd, goţii veniră îndărăt, şarjînd cu miile şi Valentin nu fu în stare să refacă la timp dispozitivul de luptă ; fu izgonit din tabără şi silit să se retragă pînă la ziduri, cu pierderi grele.

Aceasta fu ultima bătălie deschisă pe care Belizarie acceptă să o dea, în timpul îndelungatei apărări a Romei.

Nici acum nu ne sosiră de la Constantinopol alte întăriri. Pe vremea aceea încă nu ştiam că Ioan de Capadocia era cel ce împiedica expedierea lor :

se pare că a insistat pe lîngă Justinian să nu mai trimită nici un om în Italia, situația neîngăduind-o. Stăpîna mea voia să-i scrie Teodorei, dar Belizarie socotea că nu este potrivit ca soția lui să apeleze la împărăteasă într-o chestiune militară, care nu privea nemijlocit nici pe una, nici pe alta. Totuși, Antonina scrise în taină, spre sfîrșitul lui noiembrie, în ziua în care Silveriu fu demis, făcînd din cererea ei un *post-scriptum* la descrierea colorată a judecății. Stăpîna mea știa că Teodora va fi încîntată să afle că Silveriu fusese umilit, deoarece el o mîniase de curînd refuzînd o rugăminte a ei — ce nu fusese sprijinită de autoritatea lui Justinian — și anume de a reinstaura pe un patriarh care, deși un om foarte energic și valoros, fusese îndepărtat din scaunul episcopal pentru simpatiile sale monofizite. „Papa cel nou promite să fie mai îndatoritor“, scrise Teodorei stăpîna mea.

Lui Belizarie îi venea acum foarte greu să mențină populația civilă într-o dispoziție favorabilă, deoarece oamenii se hrăneau aproape exclusiv cu ierburi. Izbucnise ciuma, care răpi douăsprezece mii de suflete ; dar soldații aveau și pe mai departe asigurată rația zilnică de grîu, vinul și puțină carne sărată, așa că dintre ei muriră mai puțini. La două sau trei zile o dată avură loc ieșiri, deoarece deveni evident că goții nu mai erau atît de zeloși încît să angajeze lupta cu arcașii noștri călare. Nimeni nu este încîntat să se tragă asupra lui și să nu fie în stare să răspundă ; dar Wittig nici acum nu se gîndi să-și alcătuiască o unitate proprie de arcași călări.

Despre incidentele mai mărunte care s-au petrecut în cursul asediului aș putea scrie la nesfîrșit. Sînt cîteva întîmplări legate de răniri, care

nu trebuie să rămînă nepovestite. În ziua în care Teodosie intră cu convoiul în Roma, Belizarie abătuse atenția inamicului prin hărțuieli neașteptate la celelalte porți. Regimentul de casă fusese angajat din plin și, întorcîndu-se în seara aceea, doi dintre cuirasieri oferiră o priveliște extraordinară. Unul dintre ei, Arzes, un persan care înainte vreme făcuse parte dintre Nemuritori, veni îndărăt cu o săgeată înfiptă în față, aproape de nas ; un altul, un trac numit Cutilas, se întoarse cu o suliță atîrnîndu-i din cap și fîlfîind asemenea unei pene. Nici unul nici altul nu acordase vreo atenție acestor răni, ci continuaseră să lupte, neobosiți, spre oroarea și groaza goților, care strigaseră : „Ăștia nu sînt oameni, sînt demoni !“

Un chirurg extrase mai tîrziu sulița din capul lui Cutilas ; dar rana se inflamă și el muri în două zile. Arzes fu și el examinat de același chirurg, care îi apăsă ceafa și-l întrebă : „Cînd apăs aici te doare ?“ „Da“, răspunse Arzes. Atunci chirurgul deschise pielea de pe ceafă. Găsi vîrful săgeții, o prinse cu un clește și, după ce întîi tăie trunchiul săgeții, aproape de nas, trase săgeata de-a curmezișul, cu armătura de fier cu tot. Arzes leșină de durere, dar sîngele său era sănătos : rana se vindecă fără să supureze. Conduse următoarea ieșire din oraș și supraviețui războiului.

Într-o altă împrejurare, Traian, comandantul de unitate ale cărui isprăvi le-am mai menționat, fu străpuns — aproape de ochiul drept și lîngă nas — de vîrful de fier al unei săgeți. Săgeata propriu-zisă nu fusese fixată cu suficientă grijă de vîrf, așa că în momentul izbiturii, căzuse. Traian continuă să lupte. Camarazii săi se așteptară, din clipă în clipă, zile și luni de-a rîndul, să cadă mort ; dar el continua să trăiască și nu avu nici

o durere și nici o neplăcere, deși vîrful țepos continua să stea îngropat în carne. Cinci ani mai tîrziu, începu să reapară încet. După alți doisprezece ani, Traian fu în stare să-l extragă ca pe un spin.

Dar o poveste mai stranie decît oricare este cea a rănii lui Chorsomantis, scutierul lui Belizarie. Nu era o rană adîncă sau deosebită, ci numai o simplă împunsătură de suliță în fluierul piciorului, dar ea îl țintui cîteva zile în casă, cu cataplasme și ierburi de leac. În consecință, lipsise de la bătălia deschisă în cursul căreia un număr dintre camarazii săi se distinseseră. Cînd se înzdrăveni, jură să se răzbune pe goți pentru această „insultă adusă piciorului său", precum se exprima. Iapa lui albă fătase de curînd, așa că avea acum laptele necesar pentru a fermenta *kavasse*; și *kavasse* fermentă. Într-o zi, după ce-și luă prînzul și consumă o cantitate considerabilă din această licoare, Chorsomantis se înarmă, se sui pe iapă și se duse la Poarta Pinciană, la ieșirea cea mică. Spuse sentinelei care era de strajă că Ilustrul Belizarie i-a încredințat o misiune în tabăra dușmană. Cum se știa că Chorsomantis se bucură de încrederea deplină a lui Belizarie, sentinela nu se îndoi de cuvîntul său ; i se deschise.

Sentinela îl urmări cu privirea pe Chorsomantis, pe cînd acesta traversă cîmpul la pas, pînă ce îl zări un avanpost al goților, o unitate alcătuită din douăzeci de oameni. Crezînd că este un dezertor, goții, zeloși, dădură pinteni cailor, venind în întîmpinarea lui : fiecare nădăjduia să obțină iapa ca pradă personală. Chorsomantis își trase arcul. Bang ! Bang ! Bang ! și trei goți se prăbușiră, iar ceilalți o luară la fugă. Doborî alți trei în timp ce fugeau, apoi se întoarse spre oraș, cu același pas încet, reținîndu-și iapa înfocată. O unitate de

șaizeci de goți veni acum șarjînd în goană, dar el se întoarse și galopă în jurul lor, într-un semicerc. Omorî alți doi oameni, răni doi și completă cercul, măcelărind alți patru. Se întîmplă să mă aflu pe metereze și să văd ce se petrece ; am fugit repede s-o chem pe stăpîna mea, care se afla într-o consfătuire cu ofițerii din casa de gardă, din apropiere, și am implorat-o să vină ca să nu piardă un asemenea spectacol extraordinar.

— Priviți un om care a înnebunit ! am strigat eu.

Ea recunoscu iapa :

— Nu, nu e nebun, dragul meu Eugeniu. E numai Chorsomantis, care-și răzbună fluierul piciorului.

Apoi Chorsomantis fu prins între două unități inamice ; dar el șarjă net de-a curmezișul celei mai apropiate, folosindu-și de astă dată lancea și sabia. Izbucnirăm în urale zgomotoase, deoarece vedeam că, dacă ar dori, s-ar putea întoarce în siguranță. Stăpîna mea ordonă deschiderea unui puternic tir de acoperire din catapulte, ca să-i ajutăm reintrarea, dar uralele noastre îl determinară să continue lupta. Se întoarse iarăși și dispăru din cîmpul nostru de vedere, gonind cîțiva dintre dușmani în fața sa dar urmărit de alții. Încă mult timp după aceea auzirăm din depărtare strigăte și țipete pe măsură ce lupta continua, apropiindu-se de tabăra lor.

Pînă la urmă uralele goților, venite din apropierea palisadei lor, ne vestiră că Chorsomantis nu mai există. În vreme ce mulți creștini făcură semnul crucii și rostiră o rugăciune pentru sufletul său, stăpîna mea izbucni cu un blestem păgîn cumplit :

— Pe trupul lui Bachus și pe ciomagul lui Hercule, ăsta a fost un bărbat vîrtos !

CAPITOLUL XVI

RETRAGEREA GOȚILOR

Știrile care sosiră din Africa în primăvara acestui an erau, într-adevăr, sumbre. De curînd, Solomon trimisese din Numidia o coloană de trupe imperiale împotriva lui Stotzas, dar acesta convinsese oamenii să se alăture răscoalei, în ciuda pierderii de prestigiu pe care o suferise de pe urma înfrîngerii sale de către Belizarie. Cu excepția orașelor Cartagina, Hippo Regius și Hadrumentum, Justinian pierduse iarăși întreaga dioceză. Totuși, un lucru e să fii căpetenia unei răzmerițe izbutite, și altul să guvernezi o dioceză : Stotzas descoperi că are foarte puțină autoritate asupra oamenilor săi, care se plîngeau că nu le asigură rații regulate, nici nu-i plătește și nici nu se îngrijește de bunăstarea lor și că abia dacă o duc mai bine decît înainte. Mai tîrziu, în cursul anului, aflarăm că Justinian îl trimisese pe nepotul său, Germanos, ca să proclame în numele său o amnistie pentru toți dezertorii ; și că răzvrătiții considerară oferta ca foarte bună, deoarece includea plata soldei, retroactiv, pe toate lunile cît durase răscoala. Forțele lui Stotzas se topiră treptat. Pînă la urmă,

auzirăm că Germanos îl învinse pe Stotzas și pe aliații săi mauri într-o bătălie deschisă și că Stotzas fugise spre interiorul Marocului, însoțit de cîțiva vandali ; și totul se liniști, deși întreaga dioceză era teribil de sărăcită. Belizarie îi scrise lui Germanos, propunîndu-i să-i trimită, în chip de întăriri, herulienii și goții din Tracia, care fuseseră printre răsculați ; în Italia nu existau legi care să interzică oficierea tainelor pentru arieni, iar el se afla în situația de a folosi acești oameni viteji.

La Roma era acum foamete în toată legea. Cetățenii deznădăjduiți veniră din nou la Belizarie ca să pledeze pentru încă o bătălie deschisă, sperînd că în felul acesta asediul se va isprăvi într-un fel sau altul, dintr-o singură lovitură. Ei se încumetară să-i zică : „Mizeria noastră a ajuns atît de cumplită, încît în fapt ne-a inspirat un soi de curaj și, dacă stărui, sîntem gata să luăm armele și să mărșăluim cu tine împotriva goților. Mai bine să murim de lovitura izbăvitoare a sabiei ori de împunsătura lancei, decît să îndurăm chinurile încete și sfîșietoare ale foamei."

Lui Belizarie îi era rușine să audă o mărturisire atît de degradantă din gura unor oameni care continuau să poarte mîndrul nume de romani. În încheierea discuției le spuse că, dacă s-ar fi prezentat voluntari cu douăsprezece luni mai devreme, ca să-și însușească meseria armelor, acum le-ar fi putut găsi o utilizare potrivită ; dar așa cum se aflau, nu avea ce face cu ei. Își dădea seama că goții au ajuns ei înșiși într-o situație apăsătoare — ciuma se întinsese în taberele lor, care nu erau de fel igienice, și multe mii se prăpădiseră. De asemenea, se prăbușise și sistemul lor de aprovizionare dinspre nord, datorită unor re-

vărsări de ape, cît și proastei organizări. Dar poziția lui era și mai rea ; și dacă nu sosea curînd forța de despresurare, despre care se zvonea că ar fi pe drum, era pierdut.

Întreprinse acum un pas cutezător : trimise două coloane, fiecare alcătuită din cinci sute de oameni încercați și o mie de recruți romani, ca să surprindă și să ocupe orașele întărite Tivoli și Terracina. Dacă ambele acțiuni reușeau, nu numai că și-ar fi ameliorat aprovizionarea, dar din asediat ar fi devenit asediator : Tivoli și Terracina dominau drumurile pe care soseau acum convoaiele cu merinde ale goților. O îndemnă pe stăpîna mea, Antonina, să plece din Roma o dată cu unitatea trimisă împotriva Terracinei și de acolo să-și continue drumul spre Neapole și să grăbească pornirea spre Roma a întăririlor, îndată ce vor sosi. În realitate era îngrijorat din pricina sănătății ei, deoarece marile eforturi și hrana proastă o slăbiseră considerabil ; și avea dese accese de leșin. Afară de asta, a fi singura femeie dintr-un oraș asediat nu este o situație prea fericită. După oarecare ezitări, ea se învoi să plece, hotărîtă să reaprovizioneze Urbea, prin orice mijloace, în mai puțin de o lună.

În ultima noapte a lunii noiembrie ne strecurarăm din Urbe prin Poarta Appiană — o mie cinci sute de oameni. În ce mă privește, eram atît de fericit că plec, încît începui să cînt un cîntec de Hipodrom — „Carul zboară“ — uitînd de ordinul de tăcere completă ; un ofițer mă lovi brutal pe umăr cu latul sabiei, întrerupîndu-mi cîntecul la jumătatea unui vers. Trecurăm nevătămați de fortăreața de la apeduct, deoarece goții o abandonaseră din cauza ciumei ; cîteva zile mai tîrziu ocuparăm Terracina, fără nici un incident : văzînd

stindardul nostru, mica garnizoană de goți fugi. Aici ne umplurăm pîntecele cu brînză și unt și pește de mare proaspăt — pentru prima dată după multe luni.

Stăpîna mea, eu și Procopius, secretarul, care venea cu noi, pornirăm de la Terracina cu o escortă de douăzeci de soldați ; totuși, cînd ajunserăm la Neapole număram mai mult de cinci sute ! Drumul nostru ne purtă pe lîngă tabăra cavaleriștilor care dezertaseră la Podul Mulvian, cu multă vreme în urmă. De atunci încoace li se alăturase un număr de alți dezertori. Cînd stăpîna mea le oferi tuturor grațierea completă, se înșiruiră în urma ei. Iar la Baiae găsirăm un număr dintre răniții noștri, trimiși pentru a beneficia de efectul tămăduitor al apelor termale ; erau acum destul de înzdrăveniți ca să poată lupta din nou. La Neapole însă — unde vulcanul Vezuviu bubuia amenințător și azvîrlea cenușa ce aduce atîta fertilitate viilor peste care cade — la Neapole ne așteptau vești îmbucurătoare. Tocmai sosise din răsărit o flotă cu trei mii de infanteriști isaurieni la bord și care era ancorată în golf ; afară de asta, la Otranto debarcaseră două mii de cavaleriști, sub Ioan Sîngerosul, și se deplasau în sus, spre noi, în etape rapide.

Curînd, armata noastră, numărînd cinci mii de oameni, fu gata să pornească în marș, pentru a despresura Roma. Adunasem mari cantități de cereale, ulei, cîrnați și vin, pe care urma să le luăm cu noi. Trecînd prin Calabria, Ioan Sîngerosul adunase un număr considerabil de căruțe de țară, rechiziționate cu atelaje cu tot ; încărcarăm grîul în acestea. Ioan se angajă să escorteze convoiul pînă la Roma, de-a lungul Văii Appia ; dacă goții îl atacau, căruțele urmau să slujească drept bari-

cadă, în stilul barbar. Stăpîna mea preluă personal comanda flotei isauriene, îngrămădind într-însa tot restul de provizii. Timpul fiind frumos, ridicarăm imediat pînzele, îndreptîndu-ne spre Ostia ; convenisem să-l întîlnim pe Ioan acolo, patru zile înainte de ziua de Crăciun.

La gura rîului Tibru există o insulă, lungă de două mile și lată tot de două mile. La nord este așezat Portul Romei, puternic întărit și legat de Urbe printr-un drum bun, de-a lungul căruia, în timp de pace, se trag în susul apei bărcile, cu ajutorul boilor. La sud este Ostia, care odinioară fusese mai importantă decît Portul Romei, dar care își pierduse de mult însemnătatea comercială și decăzuse pînă devenise un simplu sat deschis, din cauză că drumul ce duce de aici la Roma nu este potrivit pentru remorcare ; se găsise că este mai ieftin să tragi la edec mărfurile în susul apei, în bărci, decît să le transporți în care, de-a lungul drumului. Afară de asta, portul Ostia devenise prea puțin adînc pentru a putea fi folosit în mod curent, întrucît rîul aducea la vale o mare cantitate de nămol pe care insula artificială, clădită la gura portului, o reținea. Totuși, goții ocupau acum Portul Romei și în apropiere nu mai era alt port decît Ostia ; așa că ne îndreptarăm spre Ostia și o găsirăm neapărată.

Între timp, Belizarie, informat de apropierea noastră, se hotărî să dea goților o lovitură grea în direcția nord, ca să le distragă atenția ; nu trebuiau să bage de seamă ce se petrece pe rîu. Într-o bună dimineață, devreme, ordonă unei unități de o mie de cavaleriști ușori, sub comanda lui Traian, să iasă prin Poarta Pinciană împotriva taberei celei mai apropiate a goților și să tragă săgeți peste palisadă, provocînd o ciocnire. Cavaleria

goților se adună repede, venind și din alte tabere. Traian se retrase, conform ordinelor, îndată ce goții șarjară, și fu urmărit îndărăt, pînă la zidurile Urbei. Dar aceasta fu numai începutul bătăliei. Goții nu știau că oamenii noștri lucraseră toată noaptea ca să îndepărteze zidul de susținere cu care fusese blocată pe dinăuntru Poarta Flaminiană. Din acest loc cu totul neașteptat țîșni acum însuși Belizarie, în fruntea Regimentului său de casă și, deschizîndu-și drum peste un avanpost care încercă să intervină, șarjă din flanc coloana dezorganizată a goților. La rîndul lor, oamenii lui Traian se întoarseră și goții fură prinși între două forțe. Foarte puțini scăpară cu viață.

Regele Wittig fu foarte descurajat de această bătălie cît și de mesajele care-i parveniră acum din partea cîtorva dintre spionii săi din Urbe. Căci scurt timp înainte de a pleca, stăpîna mea prinsese o rețea de spionaj și Teodosie, care îi preluase misiunea pe durata absenței ei, îi silise pe spioni, prin amenințări cu tortura, să trimită lui Wittig scrisori cu știri false. Potrivit acestora, avangarda unei armate imense — de cel puțin șaizeci de mii de oameni — avansa dinspre Neapole. Forțele lui Wittig fuseseră reduse, prin bătălii și boli, la cincizeci de mii de oameni ; două convoaie mari, cu grîu, de care avea nevoie urgentă, fuseseră capturate de garnizoana din Tivoli ; dezertările deveniră freevente. Se hotărî să inițieze tratative de pace.

Trimise, în consecință, trei ambasadori la Roma. Belizarie îi primi, la fel ca și prima dată, cu ochii legați, și-i puse să-și comunice mesajul de față cu el, în Casa Senatului. Purtătorul lor de cuvînt, un roman care era prieten cu goții, expuse cu abilitate și destul de pe larg cauza lui Wittig. Problema în discuție se reduce în întregime, zicea el, la

întrebarea dacă goţii au sau nu un drept în Italia. Dacă au un drept, precum se află în situaţia de a dovedi, atunci Justinian, trimiţînd o armată împotriva lor, acţionează nedrept faţă de ei, goţii neaducîndu-i, personal, nici un prejudiciu. Faptele sînt următoarele: Teodoric, fostul lor rege, care avusese la Constantinopol rang de patrician, fusese însărcinat de Împăratul Răsăritului să invadeze Italia şi să ia conducerea din mîna unor anumiţi generali barbari, care-l destituiseră pe colegul său, Împăratul Apusului. Teodoric dusese la capăt cu succes această însărcinare ; şi în tot decursul îndelungatei sale domnii, păstrase şi respectase Constituţia Italiană, în integritatea ei. Nu făcuse legi noi şi nu abrogase pe cele vechi, lăsînd toată guvernarea civilă în mîinile italienilor şi acţionînd exclusiv în calitate de Comandant Suprem al forţelor care protejează ţara de franci, gepizi, burgunzi şi alţi barbari asemănători. Mai mult decît atît, deşi arieni, Teodoric şi succesorii săi se purtaseră cu nobilă toleranţă faţă de creştinii ortodocşi şi manifestaseră respect faţă de sanctuarele lor ; de aceea ar fi ridicol să se pretindă că actuala invazie, în sine de neiertat, ar fi un război de eliberare religioasă.

Belizarie răspunse :

— Cu siguranţă că Teodoric a fost trimis în Italia ca să recîştige ţara pentru Împăratul Răsăritului, şi nu pentru a pune mîna pe ea. N-ar fi fost spre avantajul împăratului de atunci, ca Italia să fie guvernată de acest uzurpator barbar, în locul adversarului acestuia.

Ambasadorul replică :

— Hai să trecem peste acestea. Oamenii cu scaun la cap nu se ceartă pentru pricini întunecate, din trecut. Am venit ca să-ţi spun următoarele : dacă vei consimţi să-ţi retragi armata din Italia, regescul meu stăpîn va ceda împăratului tău, de bună voie, întreaga şi rodnica insulă triunghiulară a Siciliei.

Belizarie rîse şi răspunse cu dispreţ :

— Ce-i drept e drept. Şi noi vă vom ceda de bună voie întreaga şi rodnica insulă triunghiulară a Britaniei, care este mult mai mare decît Sicilia şi era cîndva o sursă de mare bogăţie pentru noi — înainte de a o pierde.

— Să presupunem că stăpînul meu este de acord să păstraţi Neapole şi toată Campania ?

— Ordinul pe care l-am primit este să recuceresc toată Italia, pentru stăpînul ei de drept, şi-mi propun să îndeplinesc acest ordin. Nu sînt împuternicit să închei nici un fel de acord care ar aduce prejudicii revendicărilor împăratului asupra întregii peninsule şi a tuturor celor ce depind de ea.

— Vei accepta un armistiţiu de trei luni, pînă cînd regele Wittig trimite propuneri de pace la Constantinopol ?

— Nu voi sta niciodată în calea unui duşman care, în mod sincer, vrea să încheie pace cu Înălţimea-sa Prea Luminată, Stăpînul meu.

Drept urmare, se conveni asupra unui armistiţiu şi asupra unui schimb de ostateci. Dar înainte de ratificarea înţelegerii, Belizarie primi vestea sosirii noastre la Ostia, pe uscat şi pe mare. Nu se putu reţine, ci ieşi într-un amurg, călare, cu o sută de oameni, ca să ureze bun venit Antoninei sale. Trecu nevătămat prin liniile goţilor şi cină în seara aceea cu noi, în tabăra apărată de şanţuri şi baricade. Promise ca în ziua următoare, în timp ce noi vom veni pe drum cu căruţele, să întreprindă o ieşire, dacă va fi nevoie, pentru a

ne ajuta. La miezul nopţii porni îndărăt, evitînd avanposturile duşmane, ca şi la venire.

Din cauza bucuriei de a-l revedea şi de a-i auzi relatarea despre bătălia din faţa Porţii Flaminiene, omiseserăm să-i vorbim despre greutăţile noastre de transport. Dimineaţa următoare, însoţind-o pe stăpîna mea, am fost de faţă la un consiliu de război la care se discutară aceste greutăţi. Drumul Ostiei era în stare proastă — de fapt era un şleau înglodat — şi boii de la carele noastre erau atît de epuizaţi de îndelungatul marş forţat, din Calabria şi pînă aici, încît şi la ceasul acesta mai zăceau pe jumătate morţi, în locul în care se opriseră în seara anterioară, prea vlăguiţi ca să mănînce măcar iarba cosită pe care conducătorii le-o puseseră în faţă. Nici cu biciul, nici cu îndemnul, nu puteau fi convinşi să tragă în ziua aceea carele. Stăpîna mea Antonina propuse să încărcăm cerealele pe galerele mai mici, cu vîsle, să le acoperim pentru a le feri de săgeţile şi suliţele duşmane şi să le echipăm cu pînze foarte mari. Vîntul bătea destul de tare şi necontenit dinspre apus şi, ajutîndu-ne cu vîsle la cotitura rîului, nu era deloc exclus să putem înainta împotriva curentului, pînă sus, în Urbe. Cavaleria putea să ne urmeze de-a lungul malului şi, ocazional, să tragă de odgoane, în locurile în care nici pînzele, nici vîslele nu ajungeau pentru a naviga împotriva curentului.

Planul izbuti : după o călătorie care dură o zi întreagă, navele ajunseră în amurg, nevătămate, la Roma. Goţii nu încercară să ne pună piedici, nedorind să prejudicieze semnarea armistiţiului. Vîntul nu-şi schimbă direcţia şi navele se întoarseră a doua zi la Ostia, pentru a mai aduce o încărcătură. În numai cîteva zile, toate proviziile

fură aduse la Roma, foametea încetă, flota se întoarse la Neapole ca să ierneze, iar armistiţiul — care lega ambele părţi, să se abţină „de la orice fel de ameninţare sau acte de violenţă“ — fu semnat şi sigilat. Ambasadorii lui Wittig porniră spre Constantinopol ; dar Belizarie trimise lui Justinian o scrisoare, îndemnîndu-l să nu acorde nici un fel de atenţie condiţiilor propuse, afară de cazul în care ele ar echivala cu capitularea.

Ginerele stăpînei mele, Hildiger, sosi de la Cartagina în ziua de Anul Nou, cu restul unităţilor de herulieni şi de goţi din Tracia — şase sute de bărbaţi viguroşi, cărora le stătea scris pe faţă că le este ruşine. Belizarie le ură bun venit, fără să facă vreo aluzie la participarea lor la răscoală. În aceeaşi zi, garnizoana goţilor abandonă Portul Romei, Wittig fiind în imposibilitatea de a mai aproviziona acest punct ; unitatea de isaurieni amplasată de noi la Ostia îl ocupă. Oraşul toscan Civita Vecchia fu abandonat de garnizoana sa din acelaşi motiv şi fu, de asemenea, ocupat de noi. Wittig protestă cum că actul acesta ar constitui o încălcare a armistiţiului, dar Belizarie nu ţinu seama de proteste ; căci el nu se folosise nici de arme, nici de ameninţări. Trimise acum o coloană puternică de cavalerie, sub comanda lui Ioan Sîngerosul, ca să ierneze în apropiere de Lacul Fucine, cam la şaptezeci de mile la răsărit de Roma ; Ioan trebuia să rămînă acolo, liniştit, pînă la noi ordine, instruindu-şi trupele în tragerea cu arcul şi manevrarea rapidă. Dacă goţii încercau să încalce armistiţiul, s-ar fi aflat într-o poziţie din care le-ar fi putut provoca mari pagube.

Wittig, a cărui armată continua să ocupe aceleaşi tabere pe care le organizase de la început, încercă în trei rînduri să captureze Urbea prin surprin-

dere, încălcîndu-şi cuvîntul. Prima metodă pe care o încercă a fost cea prin care Belizarie capturase Neapole : pătrunderea printr-un apeduct. O unitate de goţi se strecurară de-a lungul conductei uscate de la Apele Virgine, pînă ce dădu de blocul de zidărie, departe în interiorul Urbei, lîngă Băile lui Agrippa, şi începu să-l demonteze. Dar acest apeduct trece peste Dealul Pincian la nivelul pămîntului şi o sentinelă de gardă la palat văzu întîmplător lumina torţelor străbătînd prin două găuri în zidul de cărămidă. Traian, făcînd rondul sentinelelor, îl întrebă :

— Ai ceva neobişnuit de raportat ?

Sentinela răspunse :

— Da, domnule. Am văzut ochii unui lup, scînteind roşu, în întunericul de dincolo.

Traian nu înţelegea cum să fi putut intra un lup în Roma, prin porţile strict supravegheate. Îi veni în minte, de asemenea, că ochii unui lup apar scînteind roşu în întuneric numai dacă în ei se reflectă o rază de lumină, iar sentinela stătea într-un punct deosebit de întunecos. Dar omul era foarte categoric în afirmaţia că văzuse ceva scînteind alături de apeduct, şi ce altceva ar fi putut fi decît ochii unui lup ? Traian pomeni incidentul a doua zi de dimineaţă cînd luă masa cu noi, la cartierul general. Stăpîna mea Antonina, care se afla de faţă, îi spuse lui Belizarie :

— Dacă ar fi fost un lup, cîinii-lup ar fi dat glas, din cuşti. Ei simt lupul de la distanţă de o milă. Traian, ai grijă să se clarifice acest mister !

Traian puse sentinela să-i arate locul exact în care văzuse lupul. Într-un punct în care cîndva fusese bătută o scoabă lungă în cărămidă, descoperi cele două găuri. Se făcu imediat o spărtură în apeduct şi se găsiră resturile torţelor folosite

de goţi, cu dovezi limpezi că se lucrase la demontarea blocului de grinzi. Spărtura fu din nou astupată dar cînd, în noaptea următoare, goţii veniră cu intenţia de a-şi relua lucrul, găsiră în faţă o pancartă pe care scria : „Cale închisă. Din ordinul lui Belizarie." Făcură în grabă cale întoarsă, temîndu-se de o ambuscadă.

Următoarea încercare a lui Wittig fu o incursiune de cavalerie, prin surprindere, împotriva Porţii Pinciene, într-o zi la amiază. Oamenii săi aduseră cu ei scări de asalt şi, de asemenea, numeroase butelii conţinînd un amestec inflamabil, pe care intenţionau să-l folosească împotriva Porţii, care era de lemn. Dar straja din turnul de veghe semnalase o activitate neobişnuită în tabăra duşmană. Hildiger, care se afla în drum spre palat ca să ia prînzul cu noi, văzu întîmplător semnalul. Alarmă imediat un escadron al Regimentului de casă, ieşi cu el călare în întîmpinarea goţilor şi înăbuşi atacul înainte ca el să fie lansat de-a binelea.

A treia şi ultima încercare a lui Wittig fu îndreptată împotriva acelei părţi a zidurilor care sînt spălate de Tibru şi nu au turnuri de apărare — chiar în locul în care Constantin respinsese unul dintre atacurile declanşate în decursul luptei de la mausoleu. Urma să fie un atac nocturn, întreprins cu forţe considerabile. Wittig mituise doi ţîrcovnici de la Catedrala Sfîntului Petru ca să-i pregătească drumul. Aceştia aveau misiunea de a se împrieteni cu străjerii de serviciu pe această porţiune singuratică a zidurilor ; apoi, în noaptea convenită, să-i viziteze cu un burduf de vin, să-i îmbete şi să toarne în cupele lor de vin un somnifer, dat de el. Cînd ţîrcovnicii aveau să semnalaze cu o torţă că drumul este liber, goţii

aveau să treacă rîul în bărci, să-şi fixeze scările pe terenul nămolos şi să ocupe Urbea. Era un plan ce ar fi putut izbuti prea bine, dacă unul dintre ţîrcovnici nu l-ar fi trădat pe celălalt, care mărturisi de îndată ce fiola cu semnifer fu descoperită în casa lui. Belizarie pedepsi trădătorul în felul tradiţional, tăindu-i nasul şi urechile şi încălecîndu-l invers pe un măgar. Dar în loc de a-l expune înjurăturilor mulţimii, în stradă — cum se făcea de obicei — fu trimis de-a lungul drumului pînă în tabăra lui Wittig.

După aceste încălcări flagrante ale armistiţiului, Belizarie îi scrise lui Ioan Sîngerosul : „Invadează teritoriile goţilor din Picenum ; ia cu tine tot ce găseşti de valoare ; prinde femeile şi copiii goţilor, dar nu-i supune la nici o violenţă. Prada urmează să fie împărţită în rîndurile armatei întregi, de aceea păstreaz-o intactă. În nici un chip să nu pierzi bunăvoinţa italienilor de baştină. Capturează cîte locuri întărite poţi şi lasă în ele garnizoane, sau demolează-le dar, pe măsură ce înaintezi, nu lăsa în urma ta în mîinile duşmanului nici un oraş întărit."

Misiunea lui Ioan Sîngerosul fu uşoară, deoarece aproape toţi goţii capabili să poarte arme erau plecaţi la asediul Romei şi în oraşele întărite nu se aflau decît garnizoane mici. Prada lui fu enormă. Nemulţumindu-se să invadeze numai Picenum, înaintă încă două sute de mile spre nord, de-a lungul coastei răsăritene. Încălcă în felul acesta ordinele lui Belizarie ; căci lăsă în urma sa oraşele întărite Urbino şi Osimo. Dar un subordonat are dreptul de a încălca ordinele, dacă le înţelege bine şi-şi dă seama că în împrejurările date ele sînt depăşite ; şi acesta era chiar cazul. Căci garnizoana goţilor de la Rimini, auzind de apropierea

lui Ioan, fugi la Ravena, care este la depărtare de numai o zi de marş şi Părinţii oraşului Rimini îl invitară pe Ioan să intre. Ioan Sîngerosul socoti că, îndată ce Wittig va afla că romanii deţin Rimini, va ridica asediul Romei şi va mărşălui înapoi, de teamă să nu piardă şi Ravena ; şi previziunea lui se vădi justă. De asemenea, soţia lui Wittig, Matasonta, care se afla la Ravena şi nu contenise niciodată să nutrească sentimente potrivnice căsătoriei la care fusese silită, începuse o corespondenţă secretă cu Ioan Sîngerosul, oferindu-i orice fel de ajutor care ar contribui la înfrîngerea şi moartea soţului ei. Aşa că, procedase bine înaintînd pînă la Rimini. O dată ce Wittig ar recunoaşte eşuarea planurilor sale — ceea ce ar fi devenit evident printr-o retragere din faţa Romei — sfîrşitul domniei sale era aproape.

Între timp, Constantin se mîniase pentru că Ioan Sîngerosul îi fusese preferat la comanda acestei expediţii. Constantin se luptase curajos şi destul de energic în decursul asediului, dar nutrea faţă de Belizarie o gelozie mereu crescîndă, atribuindu-i victoriile exclusiv norocului. Cu trei ani mai înainte, vă veţi aduce aminte, fusese unul dintre semnatarii unei scrisori secrete, în care Belizarie era acuzat, în mod absurd, în faţa lui Justinian, că rîvneşte la conducerea Africii de Nord. Belizarie nu-i spusese lui Constantin niciodată că scrisoarea fusese interceptată, dar stăpîna mea Antonina îi dăduse de curînd a înţelege că ştia că un exemplar al scrisorii ajunsese la împărat. Constantin era convins că, încă de la debarcarea în Sicilia, Belizarie îi dăduse întotdeauna misiunile cele mai grele, cele mai lipsite de glorie şi cele mai neprofitabile, cu intenţia de a se răzbuna pentru această scrisoare. De aceea, îi

scrise din nou lui Justinian, acuzîndu-l pe Belizarie de a fi falsificat dovezile pe temeiul cărora papa fusese demis şi — ceea ce era şi mai absurd — de a fi luat mită de la regele Wittig ca să semneze un armistiţiu în condiţii mult mai favorabile decît ar fi fost goţii îndreptăţiţi să pretindă.

Solicită o permisie ca să se ducă să vîneze în preajma Portului Romei, urmînd să nu se întoarcă pînă a doua zi dimineaţa la postul său, de la Poarta Aeliană. În Portul Romei dădu scrisoarea comandantului unei corăbii de marfă, care trebuia să pornească încă în aceeaşi zi spre Constantinopol, spunîndu-i că ar fi o scrisoare personală a lui Belizarie către împărat. Dar în ziua următoare, îndată ce se întoarse, i se înmînă o citaţie prin care era convocat la tribunalul militar al lui Belizarie din Palatul Pincian. Constantin trase, fireşte, concluzia că îl urmărise vreo iscoadă şi că scrisoarea s-ar afla acum în mîinile lui Belizarie ; dar se duse, păşind sfidător, spre palat, gata să-şi justifice acţiunea ; căci avea o însărcinare secretă, semnată de însuşi Justinian, ca să raporteze neîntîrziat orice acţiune a lui Belizarie care i s-ar părea neloială. Această însărcinare îi fusese trimisă la Cartagina, cu doi ani mai înainte, ca răspuns la raportul său iniţial. Şi continua să fie valabilă.

Se întîmplă însă că citaţia prin care fusese convocat să se refere numai la un caz juridic, iscat în jurul a două pumnale cu plăsele de ametist şi o teacă dublă, de aur, aparţinînd unui locuitor italian al Ravenei, numit Praesidius. Praesidius, care fugise la Roma o dată cu izbucnirea ostilităţilor, preţuia aceste pumnale, ele fiind nişte obiecte de familie, dar unul dintre servitorii personali ai lui Constantin îl jefuise, luîndu-i-le ; Constantin însuşi purta acum pumnalele, în văzul lumii. În decursul asediului, Praesidius făcuse mai multe demersuri pentru redobîndirea lor, dar primise ca răspuns numai insulte. Nu introdusese acţiune civilă împotriva lui Constantin, neaşteptîndu-se ca, în asemenea vremuri, un simplu refugiat civil să poată dobîndi satisfacţie în faţa unui atît de distins comandant de cavalerie. Dar cînd se semnă armistiţiul, Praesidius făcu în sfîrşit cerere la tribunal, solicitînd permisiunea de a depune jurămînt, pentru obţinerea unui mandat împotriva lui Constantin, acuzat de furt. Teodosie, care în calitate de secretar juridic al lui Belizarie fusese însărcinat să rezolve cît mai multe pricini, înainte ca ele să ajungă în faţa tribunalului, îl convinse să nu urmărească procedura. Totuşi, lui Constantin i se trimise o notă, în numele lui Belizarie, cerîndu-i-se să restituie pumnalele — dacă, într-adevăr, erau proprietate furată. Constantin nu băgă în seamă nota, încrezător că acuzaţia nu va fi împinsă mai departe. Ca răspuns la o a doua notă, semnată de stăpîna mea şi concepută pe un ton mai peremptoriu, răspunse în scris, afirmînd că nu ştie nimic despre acest caz. Cînd Teodosie îi arătă această scrisoare, Praesidius se înfurie peste măsură. Era de ziua Sfîntului Anton (aceeaşi zi în care Constantin se dusese să vîneze în preajma Portului Romei) şi aşteptă în Piaţă pînă ce Belizarie veni călare, în drum spre biserica Sfîntului Anton, unde urma să participe la slujbă. Atunci, ţîşnind din mulţime, Praesidius puse mîna pe căpăstrul calului lui Belizarie şi strigă cu glas tare :

— Oare legile Sacrei Sale Maiestăţi, Justinian, îngăduie ca soldaţii greci să-i fure unui refugiat italian obiectele sale de familie ?

Suita lui Belizarie îl ameninţă pe Praesidius şi-i spuse să se retragă ; dar el strigă şi ţipă şi nu dădu drumul căpăstrului pînă ce Belizarie nu îi promise că va cerceta personal cazul, chiar în ziua următoare. Constantin, neştiind nimic despre toate acestea, sosi la palat purtînd la centură chiar pumnalele reclamate, despre care afirmase că nu are nici un fel de cunoştinţă.

Acuzaţia fu citită cu glas tare. Belizarie cercetă întîi documentele cazului, inclusiv scrisoarea de negaţie a lui Constantin. Apoi ascultă mărturia personală a lui Praesidius şi apoi mărturia prietenilor săi. Reieşi că pumnalele fuseseră luate cu forţa, chiar de la Praesidius, de către servitorul lui Constantin, Maxentiolus ; şi că apoi Constantin le purtase el însuşi şi refuzase cu îndărătnicie să le restituie, pretinzînd că le-ar fi cumpărat de la Maxentiolus, care le-ar fi găsit pe un cadavru got.

— Este adevărat că ai făcut această declaraţie, nobile Constantin ?

— Da, stăpîne, şi o menţin. Acest ins obraznic, Praesidius, greşeşte de-a binelea, socotindu-le ale sale.

— Praesidius, vezi pe cineva în acest tribunal, purtînd acum pumnalele tale ?

Praesidius răspunse :

— Iată-le, Ilustre Belizarie, generalul le poartă, ca de obicei.

— Poţi dovedi că sînt ale tale ?

— Pot. Numele tatălui meu, Marcus Praesidius, este încrustat în aur, pe lama fiecăruia.

— Nobile Constantin, apare vreun astfel de nume pe pumnalele pe care le porţi ? întrebă Belizarie.

Constantin se înfurie.

— Şi ce-i dacă apare ? Pumnalele sînt ale mele, fiind cumpărate. Mai degrabă le-aş arunca în Tibru decît să le dau unui om care m-a insultat în public, făcîndu-mă hoţ.

— Doresc să-mi înmînezi pumnalele, ca să le examinez.

— Refuz.

Belizarie bătu din palme. Intrară zece soldaţi din garda de corp, înşiruindu-se în dreptul uşii. Din respect faţă de rangul lui Constantin, pînă acuma nu fusese admis nimeni în tribunal (în afară de cei doi martori), cu excepţia lui Hildiger, Bessas şi trei alţi generali, de rang egal cu dînsul.

Constantin strigă :

— Intenţionezi să mă ucizi, nu-i aşa ?

Avea conştiinţa încărcată din pricina scrisorii către Justinian.

— Nicidecum. Dar am de gînd să veghez ca omul tău, Maxentiolus, să restituie acestui cetăţean italian pumnalele pe care i le-a furat — dacă sînt acestea.

Constantin apucă unul din pumnale şi, cu un răcnet puternic, se năpusti asupra lui Belizarie, care nu purta armură. I-ar fi spintecat pîntecul, dar Belizarie făcu un pas în lături, asemenea unui boxer, şi se adăposti în spatele lui Bessas, care purta o haină de zale. Furios, Constantin îl împinse pe Bessas deoparte şi se năpusti a doua oară asupra lui Belizarie. Atunci Hildiger şi Valerian, un alt general, îl prinseră pe la spate şi-l dezarmară. Fu dus la arest.

Mai tîrziu, același Maxentiolus, cercetat de stăpîna mea Antonina, îi spuse că în ziua anterioară îl văzuse pe Constantin înmînînd o scrisoare unui căpitan de corabie și-l auzise spunîndu-i că este din partea lui Belizarie. Cum vremea fusese nepotrivită pentru ridicarea pînzelor, corabia se afla și acum încă în doc ; și scrisoarea se aflã în curînd în mîinile Antoninei. O citi și ajunse la concluzia că în persoana lui Constantin avea de a face cu un dușman prea primejdios ca să i se îngăduie să mai rămînă în viață. Fără să-i spună nimic lui Belizarie, trimise pe unul dintre colegii mei servitori să-l omoare pe Constantin în celula lui din închisoare, a cărei cheie o avea. Apoi sugeră să se răspîndească zvonul că a fost o sinucidere. Dar Belizarie, care era stingherit și ușurat totodată, nu spunea asemenea minciuni. Preferă să ia în întregime asupra sa răspunderea pentru executarea lui Constantin și să o justifice, în raportul său către Justinian, ca pe o necesitate de ordin militar. Bessas, Hildiger și Valerian contrasemnară raportul, depunînd mărturie în privința cuvintelor de răzvrătire rostite de Constantin și în privința atacului ucigaș. Apoi, la sugestia stăpînei mele, Hildiger adăugă (spunînd chiar adevărul) că în ultima vreme Constantin vînturase în privința Naturii Fiului unele păreri care nu numai că erau peste măsură de eretice, dar nu puteau fi atribuite învățăturii nici unei secte — fiind, într-adevăr, prea ilogice ca să fie considerate drept altceva decît produse ale propriei sale minți nesăbuite, notoriu dezaxată, de cînd suferise de insolație în Africa. Așa că Justinian ratifică sentința. Dar fu o mare rușine pentru Belizarie să afle, din însărcinarea scrisă ce s-a găsit asupra cadavrului lui Constantin, că Justinian se îndoia de buna lui credință și folo-

sea agenți care să-l spioneze. Era de acord cu Antonina că, deși Constantin fusese un luptător viteaz, moartea lui constituia un profit pentru obște.

În ziua de douăzeci și unu martie expiră armistițiul. În zorii aceleiași zile, regele Wittig — care primise ca răspuns numai un scurt cuvînt al lui Justinian, cum că „Am primit scrisoarea ta și cumpănesc ce acțiune urmează să întreprind" — ridică asediul și porni în marș, îndărăt, peste Podul Mulvian, cu resturile armatei.

Dînd foc tuturor colibelor, mașinilor de asediu, palisadelor și altor materiale lemnoase din tabere, îl prevenise pe Belizarie în privința intențiilor sale. Unul din principiile strategice ale lui Belizarie era să nu înghesuie prea tare dușmanul aflat în retragere, dar pe de o parte aceste ruguri aprinse păreau o sfidare, pe de altă parte diviziile goților continuau să mai fie destul de disciplinate. Nu ar fi fost recomandabil să-i lase să scape fără o ultimă lovitură. Dar în vremea din urmă forțele lui Belizarie se reduseseră atît de mult, din cauza trupelor așezate în garnizoane și a unităților de incursiune spre diferitele puncte ale Italiei, încît nu îndrăzni să riște o bătălie de la egal la egal. Concentră în consecință toate unitățile bune care-i rămăseseră la îndemînă și le ținu pregătite la Poarta Pinciană, pînă ce străjile de pe ziduri raportară că aproape jumătate din armata goților trecuse podul. Atunci le conduse repede afară și întreprinse un atac violent împotriva goților aliniați în dreptul podului, care-și așteptau rîndul ca să treacă. De ambele părți căzură mulți oameni, căci bătălia se dădu corp la corp, pînă ce o șarjă a Regimentului de casă frînse liniile goților. Toată mulțimea lor descurajată porni dintr-o dată, în

șuvoi, spre pod, oamenii avînd un singur gînd — să apuce să treacă într-un fel oarecare. Confuzia și măcelul fură atît de cumplite, încît nu pot fi ușor descrise. Cavaleria goților călcă sub copite propria lor infanterie și orice om care alunecă sau căzu fu aproape inevitabil strivit. Pe deasupra, tirul arcașilor noștri se concentră acum asupra Podului, care curînd fu acoperit de mușuroaie de cadavre ; un mare număr de oameni îmbrăcați în zale căzură sau fură împinși peste arcade în apă, unde se înecară din pricina greutății armurii. În dimineața aceea muriră la Podul Mulvian zece mii de goți.

În felul acesta se isprăvi apărarea Romei, pe care Belizarie o începuse, împotriva tuturor sfaturilor, în luna decembrie, cu un an și jumătate înainte. Nu cred că în tot cuprinsul istoriei să mai existe cazul unui oraș atît de mare, apărat atît de îndelungă vreme, de o garnizoană într-o inferioritate numerică atît de covîrșitoare.

Regele Wittig se retrase în liniște spre Ravena, detașînd, în cursul deplasării sale, mari garnizoane pentru apărarea orașelor Osimo, Urbino și a altor fortărețe mai mici. Belizarie simți nevoia prezenței lui Ioan Sîngerosul și a celor două mii de cavaleriști, și-l trimise în grabă mare pe Hildiger la Rimini, pe un alt drum, ca să-i ordone să se retragă. Rimini putea fi apărat cu mai mult succes de un detașament de infanterie care tocmai debarcase la Ancona — un port nu prea îndepărtat — venind din Dalmația. (Dalmația era acum din nou a noastră, Wittig retrăgînd în Italia unitățile care asediaseră orașul Spalato ; de aceea, unele trupe prisoseau.) Dar Ioan Sîngerosul refuză să se retragă.

De astă dată nu avea temei să nu dea ascultare ordinelor. Adevărul e că adunase din oraș o mulțime de comori de-ale goților pe care intenționa să și le rețină pentru el, în loc de a le împărți cu toată armata. Hildiger lăsă deci la Rimini infanteria pe care o adusese de la Ancona ; dar îi convinse pe cei opt sute de oameni din Regimentul de casă, pe care Belizarie îi împrumutase lui Ioan Sîngerosul, să se retragă împreună cu el. Regele Wittig, hotărît să dobîndească aici succesul care nu-i surîsese la Roma, se așeză în toată legea să asedieze orașul ; și lui Ioan Sîngerosul începu foarte curînd să-i pară rău că nu dăduse ascultare ordinelor, căci la Rimini proviziile erau foarte rare și Wittig asedia cu mare hotărîre.

Intenția mea, însă, nu este să scriu o istorie a războaielor, ci să relatez povestea lui Belizarie. Mă abțin deci de la o descriere amănunțită a asediului ; totuși, am să vă spun că Wittig a atacat cu turnuri de escaladare, acționate pe dinăuntru cu mîinile, și nu trase de boi ; că Ioan Sîngerosul îi împiedică înaintarea, săpînd în grabă șanțuri ; și că, drept urmare, Wittig se hotărî să-l înfometeze.

Curînd, situația ajunse la Rimini mai deznădăjduită decît își dădea seama Belizarie. Și nici nu se afla în situația de a porni la despresurarea locotenentului său neascultător, deoarece trimisese o parte considerabilă a forțelor spre Italia de nord, împreună cu flota, ca să captureze Pavia și Milanul ; în afară de asta, trebuiau întîi capturate orașele întărite Todi și Chiusi, așezate pe drumul dintre el și Rimini. Totuși, știrea că Wittig asediază Rimini îi pricinui atîta îngrijorare încît, lăsînd în Urbe doar recruții romani în chip de

garnizoană, porni spre nord, în ajutor ; și, în fapt, Todi și Chiusi se supuseră numai de spaima numelui său. Trimise sub escortă garnizoanele de goți la Neapole și spre Sicilia, și își continuă drumul. Dar totalul forțelor noastre nu se ridica nici la trei mii, în vreme ce regele Wittig își sporise forța la o sută de mii, aducînd unități noi, din Dalmația.

Noroc că scrisoarea pe care stăpîna mea o adresase Teodorei avu în sfîrșit efect. Primirăm vestea îmbucurătoare că alte întăriri, însumînd șapte mii de oameni, debarcaseră la Fermo în Picenum, pe coasta de răsărit. Și cine altul comanda această armată, decît eunucul Narses !

— Ah, zise stăpîna mea Antonina, rîzînd către Belizarie, sînt bucuroasă că în cursul călătoriei noastre comune, spre Daras, am arătat simpatie față de ambițiile lui militare. Și cred că se va dovedi un ofițer capabil, în ciuda vîrstei, dacă va ști să învețe puțină umilință. Dar la Curte s-a obișnuit să nu primească ordine decît de la împărat și de la împărăteasă ; tu și cu mine, amîndoi, trebuie să umblăm cu el cu tact.

Hildiger ni se alătură la Chiusi și mărșăluirăm de-a curmezișul Italiei, pînă ce dădurăm cu ochii de Marea Adriatică. La Fermo (care este așezat la distanță de o zi de marș de Osimo) ne unirăm forțele cu cele ale lui Narses, pe care Belizarie și stăpîna mea îl salutară în modul cel mai prietenos cu putință. Printre oamenii casei se făcu însă mult haz pe seama înfățișării lui Narses. Că era pitic și avea burtă mare, că era sașiu și avea buzele răsfrînte nu păruse prea ridicol pe vremea cînd se strecura pe coridoarele palatului, ținînd în mînă nelipsitul sul de documente și purtîndu-și uniforma de mătase roșie și albă și un colan de onoare. Dar să-l vezi pe Narses, care trecuse de mult de cumpăna anilor, umblînd țanțoș de colo pînă colo, cu armura de platoșă de cea mai recentă modă (cu intarsii de pești și cruci și alte simboluri creștine), coiful cu pană înaltă de struț și mantia brodată, de purpură, tîrînd după el o sabie de proporții obișnuite, care i se prindea mereu între picioare și de care se poticnea într-una, vă asigur că era o priveliște care ar fi stîrnit un zîmbet chiar și pe fața unui om ce trage să moară de holeră. Stăpîna mea, deși cu greu își lua un aer serios, ne preveni discret ca nu cumva să jignim într-un fel sau altul sensibilitățile lui Narses ; căci se bucura de încrederea împăratului și putea fie să ajute mult, fie să strice mult cauzei lui Belizarie, după cum ar fi poftit — și cauza lui Belizarie era cauza noastră. Împreună cu Narses sosi și Justin, fiul lui Germanos, strănepotul împăratului.

Regele Wittig trimisese douăzeci și cinci de mii de oameni în garnizoană la Osimo, și această armată bara drumul spre Rimini. Se ținu imediat un consiliu de război, la care Belizarie îi invită pe ofițerii cu rang de general, aflați de față, să-și dea părerea în ordinea crescîndă a vîrstei. Valerian și Hildiger vorbiră întîi, exprimînd părerea că, deoarece Ioan Sîngerosul refuzase în două rînduri să dea ascultare ordinelor, înaintînd întîi dincolo de Osimo fără a nimici fortăreața și apoi neretrăgîndu-se de la Rimini cînd i se ceruse, trebuie lăsat să se descurce singur, după cum va ști mai bine. A porni într-acolo, pentru a-l despresura, înconjurînd Osimo, ar însemna periclitarea întregii armate, de dragul a două mii de oameni. Între goții din Osimo și armata de cîmp a lui Wittig, care se afla în tabără în fața orașului Rimini, puteam fi prinși ca între ciocan și nico-

vală. Bessas încuviință și adăugă, pios, că avariția lui Ioan Sîngerosul merită orice fel de pedeapsă pe care Dumnezeu ar crede de cuviință să i-o dea. Dar Narses interveni ; arătă, de parcă Belizarie s-ar fi declarat de acord cu cele rostite înainte, că nesupunerea lui Ioan Sîngerosul față de ordine nu este un motiv pentru a condamna soldații viteji de sub comanda lui la un masacru sau la sclavie.

— A proceda astfel, înseamnă a aduce prejudicii propriei voastre cauze sau celei a împăratului. Puteți rîde de mine, socotindu-mă un simplu teoretician al războiului, dar nu voi consimți la nici un plan de acțiune care sacrifică Rimini de dragul unei răzbunări personale.

La auzul acestei izbucniri, Belizarie își ridică sprîncenele. Răspunse :

— Distinse șambelan, oare nu este mai caritabil să te reții de la condamnarea unui delict, atîta timp cît delictul nu a fost încă săvîrșit ?

Fu pe punctul de a-și da propria lui părere despre calea potrivită ce trebuie urmată, cînd consfătuirea fu întreruptă de un mesaj sosit din partea lui Ioan Sîngerosul, strecurat prin liniile goților de un viteaz soldat isaurian. Mesajul spunea că Rimini nu poate să reziste decît cel mult încă șapte zile, după care se va preda din cauza foametei.

Belizarie își dădu atunci părerea : și anume că Osimo trebuie mascat cu o unitate mică — nu ne putem lipsi de mai mult de o mie de oameni — care trebuie așezată într-o tabără, la douăzeci de mile distanță ; restul armatei urmînd să zorească înainte, pentru a-l despresura pe Ioan Sîngerosul și pe oamenii săi. Singura speranță pentru a-l forța pe Wittig să abandoneze asediul, este de a-l înșela în privința numărului nostru și în acest

scop trebuia să ne împărțim în trei armate și să înaintăm, convergent, spre Rimini, cu toată viteza. Una din armate trebuia să înainteze în sus, de-a lungul coastei, sub comanda lui Martin, un general de curînd sosit, iar flota, sub Hildiger, trebuia să țină pasul cu el. Narses și el însuși, însoțiți de cea mai valoroasă parte a cavaleriei, trebuia să o ia pe drumul ce duce de-a lungul crestei Apeninilor, mult în interior. Toată lumea încuviință acest plan ; și încă în aceeași dimineață trupele se puseră în mișcare. Stăpîna mea îi întovărăși pe Belizarie și pe Narses, iar eu pe dînsa, călărind pe un catîr, îndărătul calului ei. A fost într-adevăr un drum aspru și torid — căci eram în iulie, iar printre stînci și pini nu se simțea nici urmă de adiere de vînt. Satele de munte prin care trecurăm erau locuite de sălbatici pe jumătate înfometați, care-ți inspirau un sentiment de jale ; nu numai că nu erau creștini, dar nu fuseseră convertiți nici măcar la credința în Zeii olimpici, continuînd să-și adore zeitățile obscure, străvechi. Dar în văi era mult vînat și cercetașii noștri făcură mult exercițiu. Unul dintre ei răpuse chiar și un urs, un animal despre care crezusem că dispăruse din Italia de mult, din vremurile împăratului August. În cea de a cincea zi, după ce parcursesem vreo două sute de mile, hrana constînd în cea mai mare parte din pesmeți militari și porc sărat, ajunserăm la Sarsina, care se află la distanță de numai o zi de marș de Osimo, spre interior. Aici, cercetașii noștri dădură pe neașteptate peste o unitate a goților, pornită la pradă, și o izgoniră, cu pierderi. Aflîndu-se în avangardă, Belizarie i-ar fi putut prinde ușor pe toți, dar preferă să-i lase să scape, ca să răspîndească vestea alarmantă a apropierii noastre.

Regele Wittig, căruia fugarii îi prezentară un raport foarte exagerat despre proporțiile forțelor noastre, se așteptă să coborîm în valea Rubiconului și să-l atacăm din nord-vest. Dar în seara următoare văzu sclipind în depărtare, spre apus, focurile noastre de tabără — și erau foarte numeroase : fiecărui soldat i se dăduse ordin să aprindă cîte un foc și să-l țină ațîțat, cu lemne, toată noaptea. Spre sud-est, zări focurile de tabără a ceea ce părea a fi o altă mare armată, care de fapt era numai brigada lui Martin. Și cînd se crăpă de ziuă, marea era acoperită de corăbii, și galere armate se îndreptau, amenințătoare, spre port. Armata goților își părăsi tabăra, în panică. Nimeni nu mai ascultă de ordine și nimeni nu mai avu alt gînd decît de a porni primul în sus, pe Calea Emiliană, spre Ravena. Dacă Ioan Sîngerosul ar fi fost în stare să întreprindă în clipa aceasta o ieșire, rezultatul ar fi putut fi decisiv ; dar oamenii săi erau atît de slăbiți de foame, încît abia puteau să-și mai încalece caii care, la rîndul lor, nu erau mult mai mult decît niște saci cu ciolane, deoarece la Rimini nu exista practic nimic de păscut.

Hildiger, cu un batalion de infanterie marină debarcă și captură tabăra dușmană, care conținea multe comori și cinci sute de goți, grav răniți. Belizarie nu sosi pînă la amiază. Lăudărosul și indiscretul de Uliaris, care-l însoțise pe Hildiger, îi spuse lui Ioan Sîngerosul că Belizarie, furios pe el că nu dăduse ascultare ordinelor, se răstise aspru la Narses, pentru că acesta ar fi insistat asupra despresurării imediate a celor din Rimini. Acesta era felul de a glumi al lui Uliaris ; Ioan Sîngerosul luă în serios afirmația, ea venind din

partea unuia dintre cei mai vechi prieteni ai lui Belizarie, și se necăji foarte rău.

Belizarie îl salută oarecum reținut, dar văzînd cît de palid arată și cît de slăbit este, nu-i spuse, ca dojană, decît atîta :

— Îi ești foarte îndatorat lui Hildiger, Distinse Ioan !

Ioan Sîngerosul răspunse, posac :

— Nu, mai degrabă lui Narses.

Salutînd, se întoarse pe călcîie, fără a mai scoate o vorbă.

În ce privește tezaurul pe care Ioan Sîngerosul îl adunase pentru sine și-l depozitase la Rimini, Belizarie îl împărți egal trupelor care slujiseră sub el înainte de sosirea lui Narses. Asta îl înfurie și mai rău pe Ioan Sîngerosul. Se duse la Narses, pe care îl cunoștea de cîțiva ani, întrucît comandase cîndva o companie de Gărzi la Palat și se plînse că Belizarie îl tratase mizerabil. Narses i se alătură și cei doi deveniră prieteni la cataramă, alcătuind o coaliție împotriva lui Belizarie. Narses credea că este umilitor pentru un om de stat, bătrîn, cu experiență, de seama lui, care mai împărtășea pe deasupra și tainele împăratului, să primească ordine de la un om care avea doar jumătate din vîrsta sa, un simplu general : și, de asemenea, socotea că merită o răsplată pentru faptul de a fi renunțat la postul său sigur și confortabil de la palat — și anume aceea de a împărți gloria campaniei cu Belizarie. Prin aceasta, înțelegea să împartă comanda cu Belizarie. Ioan Sîngerosul sublinie că aproape toate trupele proprii ale lui Belizarie se aflau acum în garnizoană în diverse orașe ale Italiei și Siciliei — două sute de oameni aici, cinci sute dincolo, o mie într-alt loc — și că, în felul acesta, armata lui propriu-zisă

de campanie se reducea la două mii de săbii ; în vreme ce Narses și Ioan însuși comandau de cinci ori atîtea.

Acum, după ce Rimini fusese despresurat, Belizarie se simți liber să atace Osimo ; dar Narses începu să se opună acestui plan, ca și oricărui alt proiect propus de Belizarie, încercînd să-l forțeze fie să-și împartă comandamentul, fie să demisioneze. În felul acesta se irosi timp prețios, deși știrile care soseau din alte părți ale Italiei erau dintre cele mai neliniștitoare și impuneau acțiune imediată. Pînă la urmă, la propunerea stăpînei mele, Belizarie convocă un consiliu al generalilor și le vorbi deschis. Zise :

— Sînt întristat să aflu, domnii mei, că ne aflăm în dezacord în ce privește conducerea cea mai potrivită a acestui război. Vreau să spun că cei mai mulți dintre voi au impresia că goții sînt complet înfrînți. Nu este deloc așa. Regele Wittig este la Ravena cu șaizeci de mii de goți ; alții, aproape treizeci de mii, se găsesc după zidurile de la Osimo ; între punctul acesta și Roma mai sînt alte cîteva orașe întărite, apărate viguros. Wittig a trimis acum o armată, condusă de nepotul său Uriah, împotriva micii noastre garnizoane de la Milano, iar Liguria este din nou a lui. Mai rău : o mare armată de franci, sau cel puțin de burgunzi, care sînt aliați ai francilor, a trecut de curînd Alpii Ligurieni și ni se raportează că își unesc forțele cu acest Uriah. În repetate rînduri v-am îndemnat să luați în seamă părerea pe care am cumpănit-o mult : să pornim împotriva orașului Osimo fără altă întîrziere, mascînd între timp Ravena cu o forță mică și, de asemenea, să trimitem o puternică unitate pentru a despresura Milanul. V-ați opus în tăcere acestor planuri.

Acum îmi voi exercita autoritatea, transformîndu-le în ordine categorice.

Cîtva timp nu răspunse nimeni. Apoi vorbi Narses :

— Nu se poate să ne împărțim forțele în felul acesta, domnul meu. Cea mai sănătoasă strategie ar fi să mărșăluim spre nord, trecînd de Ravena și să ocupăm toată coasta venețiană, gonindu-l în felul acesta pe Uriah de la Milano ; și, în același timp, să blocăm Ravena, atît dinspre mare cît și dinspre uscat. A ataca Osimo înseamnă a risipi energie, deoarece Osimo va cădea, dacă Ravena va cădea. Dar n-ai decît să-ți duci propriile tale forțe, puține cîte sînt, la Milano, la Osimo, sau pe lună, sau oriunde dorești. Eu intenționez să procedez precum am spus, cu oamenii pe care i-am adus cu mine.

Belizarie întrebă :

— Și garnizoana noastră de la Milano, Distinse șambelan ? Ce va fi cu ea ?

Narses răspunse :

— Să se descurce cum vor ști — la fel cum ar fi fost silit să facă Ioan Sîngerosul, la Rimini, dacă nu aș fi insistat eu.

Belizarie își stăpîni indignarea pe care o simțea crescînd mereu.

— Distinse Narses, zise el cu blîndețe, uiți unde te afli și uiți adevărul.

Apoi îl chemă pe secretarul său Procopius :

— Unde este documentul care mi-a venit de curînd din partea împăratului ?

Procopius găsi documentul. Era un act pe care Justinian îl semnase fără cunoștința lui Narses, fiind silit de Teodora să procedeze în felul acesta. Belizarie citi cu glasul său adînc, egal :

„L-am trimis astăzi pe Marele nostru Șambelan, Distinsul Narses, la Picenum, cu unele dintre regimentele noastre. Dar el va avea autoritate asupra armatelor noastre din Italia numai dacă va fi numit anume la un comandament de către Ilustrul Belizarie, care a deținut și trebuie să dețină în continuare autoritatea supremă, sub noi. Este datoria tuturor ofițerilor imperiali care servesc în Imperiul de Apus, să dea implicit ascultare numitului Belizarie, spre binele obștesc al imperiului nostru."

Fața hîdă a lui Narses deveni și mai hîdă, pe măsură ce asculta. Cînd Belizarie isprăvi, îi smulse scrisoarea din mînă și o reciti singur, sperînd să descopere vreun sens care de fapt nu se afla în scrisoare. Avea mintea bine formată de ani întregi de intrigărie meschină ; de aceea nu-i fu prea greu să găsească un cusur în formulare.

— Iată ! strigă el triumfător, arătînd ultimele cuvinte. „Trebuie să-ți dăm ascultare implicit, dar numai spre binele obștesc al imperiului Luminăției-sale." Ilustre Belizarie, planurile tale militare sînt complet nesănătoase și nu aduc nici un fel de bine obștesc. În ce mă privește, nu mă socotesc nicidecum legat prin acest document să-ți dau ascultare. Și dumneata, Distinse Ioan ?

Ioan Sîngerosul răspunse :

— Și eu cred că a trimite o altă expediție spre Milano, și a ataca Osimo cu forțe reduse, este un plan deosebit de primejdios, îndeosebi cu Wittig postat la Ravena.

Hildiger exclamă, indignat :

— Atîta vreme cît noi sîntem stăpînii mării, regele Wittig este ținut strîns, prizonier, la Ravena. Singura cale de acces este cea a potecilor care străbat mlaștinile. O mie de oameni le pot bloca. Sînt alături de domnul meu, Belizarie.

Dar partidul lui Narses cîștigă.

Atunci stăpîna mea Antonina îi spuse, mînioasă, lui Narses :

— Eunucule, Luminăția-sa, împărăteasa Teodora, te va biciui pentru isprava de azi cînd te vei întoarce — dacă vei fi destul de norocos să te întorci.

CAPITOLUL XVII

O DIADEMĂ REFUZATĂ

Belizarie îi scrise împăratului, făcîndu-i cunoscute, sec, „scrupulele loiale" ale lui Narses, care, chipurile, îl împiedică să se supună raționamentelor sale militare ; ceru un nou ordin scris, confirmînd autoritatea de Comandant Suprem al Armatelor din Italia. Stăpîna mea Antonina scrise în același timp Teodorei, folosind cuvinte mai puțin diplomatice pentru calificarea purtării rușinoase a lui Narses.

Între timp, Belizarie își păstră cumpătul și reuși chiar să-l convingă pe Narses să i se alăture la asediul orașului Urbino. Acest oraș este clădit pe un deal abrupt și are un singur acces de la nivelul șesului, și anume dinspre nord, unde, în schimb, zidurile sînt înălțate mai sus. Garnizoana de goți, încrezătoare în tăria zidurilor și în grînarele bine garnisite, refuză o somație de a se preda ; Belizarie trebuia să cucerească orașul prin asalt sau printr-o stratagemă. Nu exista nici o intrare de apeduct care să poată fi cercetată, locuitorii fiind aprovizionați cu apă de la un izvor care nu seca, din perimetrul interior al orașului ; de aceea,

trebuia să încerce să spargă zidurile. În acest scop, puse să se construiască un tunel, supraveghind el însuși lucrările. Un asemenea tunel constă dintr-o serie de șoproane, legate între ele, construite pe roți, fiecare șopron fiind clădit dintr-un schelet gros, de scîndură, acoperit cu împletitură de răchită, de felul acelora pe care le folosesc ciobanii pentru saivanele de oi, împletiturile fiind acoperite cu piei netăbăcite. Acest tunel trebuia împins înainte, pînă la zidurile porțiunii nordice a fortificațiilor și, sub protecția lui, un mare număr de soldați urma să înceapă subminarea zidului, cu tîrnăcoape și lopeți. În mod obișnuit, stîlpii unui asemenea tunel au opt picioare înălțime, dar Belizarie mai adăugă un metru, ca să îngăduie spațiu și pentru un al doilea acoperiș, spre mai mare siguranță. Acoperișul unui tunel se construiește într-un unghi foarte ascuțit, astfel încît pietrele ricoșează fără a pricinui pagube ; pieile sînt menținute în permanență umede, ca să nu poată fi aprinse. Belizarie încorporă în tunel o jumătate de duzină de berbece de asediu.

Zidurile orașului Urbino erau foarte solide și terenul foarte stîncos ; ceea ce explică de ce nu exista șanț în fața zidului. Narses și Ioan Sîngerosul își pierdură răbdarea, Ioan Sîngerosul jurînd că locul este de necucerit — nu a întreprins oare el însuși o încercare neizbutită, pe drumul său spre Rimini, și încă într-un moment în care orașul fusese apărat de numai cîțiva oameni ? Așa că în cea de a zecea noapte a asediului își puseră diviziile în marș, fără a-l informa pe Belizarie încotro se îndreaptă. Narses se duse să apere Rimini ; Ioan Sîngerosul încercă să pătrundă de-a lungul coastei, dincolo de Ravena, rîvnind să se îmbogățească : căci în teritoriile de nord-est ale regiunilor Emi-

lia și Veneția nu exista nici o fortăreață puternică, în care goții s-ar fi putut retrage în siguranță, cu comorile lor. Belizarie fu lăsat să continue asediul orașului Urbino cu o mie opt sute de oameni. Cei două mii de goți din garnizoană, dîndu-și seama de ce se petrecuse, rîseră și-și bătură joc de el. Dar tunelul fu adus curînd pe poziție, în vreme ce arcașii săi cei mai buni, cocoțați pe un eșafodaj din dosul tunelului și protejați de un ecran de scîndură, ocheau sentinelele de pe metereze.

Deși minerii lucraseră cu vigoare, pînă în ziua a treia încă nu izbutiseră să sape nici pînă la fundația zidurilor, iar berbecii cu care se izbea în același timp încă nu făcuseră nici o spărtură vizibilă. Apoi goții izbutiră să rostogolească peste acoperișul tunelului o porțiune întreagă de meterez. Aceasta sparse acoperișul, dar nimeni nu fu ucis deoarece arcașii de pe eșafod dăduseră la timp semnalul de alarmă. Belizarie socotea că vor trece cel puțin două luni pînă ce zidul se va prăbuși și nu făcu din asta nici un secret în fața ofițerilor care rămăseseră cu el. Judecați deci cît de surprins trebuie să fi fost, și el și noi, cînd, în cea de a patra zi, după ce în cele două zile precedente goții din garnizoană fuseseră suspect de liniștiți, apărură printre ambrazurile meterezelor cu mîinile ridicate, în semn că se predau ! Pînă la amiază, condițiile fură acceptate atît de Belizarie cît și de comandantul lor și Urbino era al nostru.

Ceea ce s-a petrecut trebuie curat atribuit norocului, dar curat noroc era ceea ce merita Belizarie, în împrejurările acestea. Narses nu ar fi fost de acord cu această afirmație. Într-adevăr, cînd primi știrea, la Rimini, fu atît de covîrșit de gelozie, încît zile în șir nu se așeză să mănînce

la masa comună din popotă, de teamă să nu-și trădeze adevăratele sentimente și să pară neloial față de împărat. Narses, în paranteză fie zis, căra pretutindeni cu el, într-o cutie aurită, o mică imagine pe sticlă a Sfintei Fecioare, pe care o consulta înainte de a întreprinde orice pas mai important. Obișnuia să spună ofițerilor săi : „Maica Domnului m-a prevenit să nu dau ascultare planului pe care-l propuneți". Sau : „Maica Domnului este de acord cu mine că proiectul pe care l-am elaborat este sănătos". Cu acest prilej însă, Fecioara nu-i spusese nimic. Ar fi putut prea bine să-i comunice că aprovizionarea perpetuă cu apă a orașului Urbino va conteni brusc și garnizoana se va preda de sete ; în cazul acesta nu s-ar fi pus într-o postură atît de caraghioasă.

Săpînd obișnuitul șanț pentru tabără, Narses dăduse întîmplător peste un izvor și, urmînd sfatul lui Ioan Sîngerosul, l-a dirijat prin jgheaburi spre conovățul cailor pentru a-i adăpa mai comod — la fel cum făcuse, odinioară, Belizarie, la Capoudia. Captarea izvorului și această dirijare într-o parte a apei sale avea o legătură nebănuită cu încetarea aprovizionării cu apă a orașului. Ironia destinului era că adevăratul autor al căderii orașului Urbino fusese Narses — și, pe deasupra, el însuși nu a aflat asta niciodată ! Reîndreptînd apa spre locul de unde izvorîse pînă atunci, furăm în stare să stingem setea orașului. Nu împărtășirăm nimănui secretul ; afară de mine îl aflară numai alți doi servitori, camarazi cu mine, zidari de meserie, care mă însoțiră în tabăra abandonată și executară sub conducerea mea lucrările necesare. Primisem ordin să ascundem din nou izvorul sub un mușuroi de bolovani, căci Belizarie într-o

bună zi putea să ajungă în situația de a apăra Urbino împotriva dușmanului.

Motto-ul „Răbdare și sărăcie", de pe strachina Sfîntului Bartimeu — pe care Justinian o dăduse lui Belizarie și Belizarie o împrumutase călugărilor — îmi reveni în minte. Forțele noastre fură și mai mult reduse, datorită faptului că a trebuit să-l trimitem pe Martin, cu o mie de oameni, în ajutorul Milanului. Belizarie (cu stăpîna mea Antonina mereu alături de el) începu asediul orașului Orvieto cu numai opt sute de oameni instruiți și cu cîțiva recruți italieni : orașul era așezat prea aproape de Roma ca să li se poată îngădui goților să-l păstreze.

Martin nu era un erou. Cînd ajunse pe malul drept al rîului Pad, i se făcu frică să-l traverseze cu o forță atît de mică, înfruntînd armata lui Uriah, alcătuită din burgunzi și goți — care număra nu mai puțin de șaptezeci de mii de oameni. Uliaris, care îl însoțea pe Martin, comandînd o jumătate de escadron din Regimentul de casă, fu de acord cu el că disproporția de forțe e prea mare, pentru a primi lupta. Guvernatorul Milanului trimise lui Martin un mesaj — mesagerul trecuse deghizat prin liniile goților și apoi rîul, înot — implorînd să se trimită neîntîrziat o armată în ajutor. Milanul, care este un oraș de trei sute de mii de locuitori și, după Roma, cel mai frumos și cel mai prosper din toată Italia, înfrunta foametea. „Sîntem nevoiți să mîncăm cîini și șobolani și șoareci ; s-au și raportat unele cazuri de canibalism."

Martin formulă niște scuze : nu avea bărci cu care să-și transporte proviziile peste rîu. Dar se angajă că asediul va fi ridicat în decurs de trei săptămîni, dacă Milanul putea să reziste atîta. Trimise lui Belizarie, la Orvieto, un curier, cu ordinul de a călări zi și noapte : îl implora pe Belizarie să-l trimită pe Ioan Sîngerosul, care se afla la Emilia, spre interior, în susul văii rîului Pad. „Cu ajutorul lui Ioan, scria Martin, poate izbutim să scăpăm Milanul."

Belizarie trimise un curier rapid lui Ioan Sîngerosul, înfățișîndu-i ananghia în care se aflau milanezii și ordonîndu-i să-și unească forțele cu cele ale lui Martin și să despresoare orașul.

Ioan Sîngerosul răspunse în scris, refuzînd net — nu primea ordine decît de la Narses. Și adăugă, cu nepăsare : „Deci milanezii mănîncă șoareci ? Am citit în *Istoria naturală* a celebrului Pliniu, că romanilor de odinioară le fusese interzisă de către Cato Cenzorul consumarea acestor creaturi mărunte, fiind socotite o delicatesă prea luxoasă pentru masa lor."

Belizarie îi scrise atunci lui Narses, la Rimini, amintindu-i că diviziile unei armate seamănă cu mădularele unui corp omenesc și că trebuie stăpînite și conduse de către o singură autoritate — capul. „Aș abandona asediul Orvieto-ului și m-aș grăbi spre Milan cu cei opt sute de cuirasieri ai mei, dar sînt silit să rămîn în apropierea Romei — nu pot lăsa apărarea Urbei numai pe seama recruților romani. De asemenea, un marș forțat de trei sute de mile de-a curmezișul Toscanei, pe vremea rea care stăruie, ar însemna să-mi prăpădesc caii. Te implor, în numele lui Dumnezeu, trimite-ți prietenul, Ioan, cît și pe Justin, strănepotul împăratului, Stăpînul nostru, cu toate forțele disponibile, ca să ajute Milanul. Sau du-te tu însuți și dobîndește din această campanie toată gloria pe care ai dori-o."

Fiind rugat în felul acesta — care semăna cu o implorare — Narses dădu lui Ioan Sîngerosul

permisiunea necesară : dar era prea tîrziu. Gîndiți-vă. Mesagerul lui Martin avusese trei sute de mile de parcurs, de la Pad la Orvieto ; și mesagerul lui Belizarie alte trei sute de mile pînă la Ioan Sîngerosul, care se afla la Padova, și mesagerul lui Ioan Sîngerosul către Belizarie, la fel, trei sute de mile — fără să se grăbească de fel ; apoi mesagerul lui Belizarie către Narses, la Rimini, aproape încă două sute de mile. O altă întîrziere se produse datorită faptului că Ioan Sîngerosul avu un acces — neobișnuit în sezonul acesta — de malarie. Pînă ce își reveni și fu gata să pornească spre Milan, cu patru mii de călăreți și cu bărci încărcate pe niște care trase de boi, pentru trecerea rîului Pad, orașul căzuse. Asta se petrecu la începutul anului 539, anul cometei cu coadă.

Cînd intrară în oraș, goții și burgunzii cruțară viața garnizoanei, alcătuită din o mie de oameni de-ai lui Belizarie ; dar din ordinul lui Uriah, toți bărbații civili (cu excepția copiilor), în număr de o sută de mii, fură măcelăriți chiar și în altarele bisericilor, în sanctuarul cărora se refugiaseră. Soldații își făcură voia cu femeile, dintre care cele ce puteau fi folosite într-un fel sau altul fură luate sclave ; burgunzii avură dreptul de a alege primii, ca o recunoaștere a serviciilor aduse de ei. Bătrînele, urîtele și infirmele fură lăsate în voia soartei, pradă foametei. Toți copiii fură luați de goți. Fortificațiile Milanului fură demolate și bisericile rase de pe fața pămîntului : bisericile catolice de către goții arieni, cele ariene de către burgunzii catolici. Izbucniră mari incendii, pe care le lăsară să se întindă în voie, astfel că mai bine de jumătate din clădirile orașului se prăpădiră.

Martin și Uliaris se întoarseră la Orvieto. Cînd Belizarie află de soarta Milanului, fu atît de zdruncinat încît nu-i mai admise în prezența sa și, cît mai dură campania nu-i mai adresă lui Uliaris nici un cuvînt, exceptînd ordinele necesare. Uliaris, zicea el, ar fi putut face măcar un gest mărunt, de dragul onoarei Regimentului de casă — ar fi putut, cel puțin, stînjeni comunicațiile goților.

În sfîrșit, sosi un mesaj din partea împăratului Justinian, rechemîndu-l pe Narses pe motiv că nu se mai poate lipsi de el ca Șambelan al Curții și confirmîndu-l pe Belizarie la Comanda Supremă a Armatelor din Italia, sub propria sa comandă. Justinian nu-l dezavuă pe Narses, nici chiar cînd află de masacrul de la Milano, pe care Narses l-ar fi putut preveni, ci continuă să manifeste mare prietenie față de el. Narses luă din Italia o mie dintre oamenii pe care îi înrolase pentru a servi aici. De asemenea, plecarea lui prilejui răscoala a două mii de cavaleriști herulieni care fuseseră sub comanda lui directă. Refuzară să primească ordine de la Belizarie și intrară în Liguria, prădînd regiunea deschisă, pe măsură ce înaintară ; aici încheiară un tratat de pace cu Uriah, vînzîndu-i toți sclavii pe care-i aveau, cît și bunurile care le prisoseau ; li se acordară terenuri rodnice în vecinătatea lacului Como, pe care să se așeze. Dar, schimbîndu-și deodată gîndul, precum se petrece cu acești barbari în aceeași măsură ca și cu o gloată orășenească, se căiră și mărșăluiră toată calea îndărăt, spre Constantinopol, trecînd prin Macedonia ; sperau să fie iertați de împărat, prin intervenția lui Narses. (Narses, într-adevăr, îi susținu.)

Astfel Belizarie fu într-adevăr lăsat la Comanda Supremă, dar cu o armată de campanie care — cine ar crede ? — nu depășea șase mii de oameni instruiți. Totuși, rechemă acum garnizoanele lăsate

în Sicilia și în sudul Italiei și le înlocui cu recruți romani ; de asemenea, izbuti să facă soldați cît de cît acceptabili din țărani italieni, așa că avu la dispoziție douăzeci și cinci de mii de oameni pentru a desfășura campania. Trimise cinci mii, sub comanda lui Justin, să asedieze Fiesole. Îndreptă trei mii, sub Ioan Sîngerosul, împreună cu alte trei mii sub un alt Ioan, zis Epicureanul, în susul văii rîului Pad, ca să reziste oricărei încercări a lui Uriah de a-și uni forțele cu Wittig, la Ravena. Belizarie însuși, cu unsprezece mii de oameni, se așeză să asedieze Osimo, orașul-capitală al provinciei Picenum.

În punctul acesta, hotarele povestirii mele se lărgesc din nou. În direcția apusului, ele trec rîul Ron, în Franța, în răsărit, trec Eufratul, în nord Dunărea, în sud deșerturile Africii. Regele Wittig continuă să se afle la Ravena. Garnizoana din Osimo făcu acum apel la ajutorul său, dar el răspunse numai cu vorbe și cu asigurări deșarte, cum că Dumnezeu este de partea goților. Nu îndrăzni să-și scoată trupele din oraș, deoarece avanposturile noastre de infanterie, așezate după baricade puternice, păzeau potecile care traversează mlaștinile. Rimini se afla, de asemenea, în mîinile noastre ; în cazul în care goții lui Wittig ar fi încercat să forțeze baricadele, cavaleria putea fi chemată de acolo cu ajutorul semnalelor de focuri, într-un răstimp scurt. Drumul de întoarcere al lui Uriah, de la Milano, era blocat de forțele de sub comanda lui Ioan Sîngerosul și Ioan Epicureanul, iar aliații săi burgunzi se întoarseră în țara lor. Wittig se simțea ca o făptură vie prinsă în capcană.

În aceste împrejurări veni la el un vechi negustor din marea colonie siriană, care locuia la Ravena, și-i zise :

— Cum se face că împăratul Justinian a putut dispune de forțe pentru cucerirea Africii și atîtor domenii de-ale tale ? Neîndoielnic pentru că întîi a cumpărat pacea de la persani, și în felul acesta l-a avut la dispoziție pe Belizarie, Comandantul Armatelor din Răsărit, pentru a sluji aici, în apus. Dacă l-ai putea convinge pe Marele Rege să treacă Eufratul cu forțe suficient de puternice, Belizarie ar fi în curînd rechemat în răsărit, ca să facă față noii amenințări. Căci împăratul nu-l are decît pe acest singur general de geniu și trebuie să-l treacă de colo pînă colo prin ținuturile sale, asemenea unei suveici prin urzeala unui război de țesut. Rege Wittig, trimite o ambasadă la Marele Rege și, în același timp, o altă ambasadă la Teudebert, regele francilor. Informează-i pe fiecare dintre cei doi monarhi că celălalt a promis să întreprindă un atac din flanc, cu forțe puternice, asupra imperiului roman.

Wittig întrebă :

— Dar cum poate vreunul dintre noi, goții, să se ducă într-o ambasadă de-a curmezișul întregului Imperiu de Răsărit ? Oamenii împăratului i-ar aresta neîndoielnic pe oamenii mei. Mai mult, nici unul dintre noi nu cunoaște limba persană.

Sirianul răspunse :

— Trimite preoți. Ei nu vor fi bănuiți. Pune-i să călătorească împreună cu sirieni, care circulă pretutindeni, cunosc toate limbile și au prieteni în toate țările.

Wittig îmbrățișă această idee. Se găsiră preoți dispuși pentru îndeplinirea misiunii și ghizi sirieni, preotul destinat să se ducă în Persia asumînd, temporar, rangul de episcop, pentru mai mare siguranță. Cele două ambasade plecară împreună, pe mare, în două vase mici, folosindu-se de maree

în prima noapte fără de lună și izbutiră să evite flotila noastră. La Ravena există maree, un fenomen obișnuit pe țărmul oceanelor, dar nevăzut în altă parte, în Mediterană. (S-a observat de curînd că mareele sînt determinate de lună.) Corăbiile pot naviga de-a lungul canalului numai în anumite ore, străbătînd porțiunile întinse de ape scăzute și intrînd în port; ceea ce protejează Ravena foarte bine împotriva unui atac dinspre mare.

O lună mai tîrziu, examinînd încă o dată chestiunea, regele Wittig mai trimise alte două ambasade, alcătuite în mod similar, la maurii din Africa și la lombarzi — o rasă germanică, sosită de curînd pe malul de dincolo al Dunării Superioare — propunîndu-le, de asemenea, să lovească simultan cu francii și cu persanii. Toate patru ambasadele izbutiră să ajungă la destinație. În toate cazurile, cu excepția lombarzilor, răspunsul fu : „Da, îi vom ataca, și încă foarte curînd". Lombarzii răspunseră, precauți : „Noi nu vom întreprinde nimic pînă ce armatele celorlalte neamuri nu se pun în mișcare ; căci în clipa de față sîntem aliații de încredere ai împăratului".

Nici unul dintre noi nu l-ar fi bănuit pe regele Wittig de suficientă perspicacitate în înțelegerea politicii mondiale, pentru a ațîța tulburări la granițe îndepărtate ale imperiului nostru ; căci nu există nici un precedent, în care vreun german să se fi gîndit la o astfel de acțiune. Dar el se afla la mare strîmtoare și era gata să primească pînă și sfatul sirienilor, pe care în mod obișnuit îi disprețuia, socotindu-i niște eretici orientali și niște mincinoși.

Trecea anul. Era al cincilea de la debarcarea noastră în Sicilia. Fiesole și Osimo refuzau să capituleze. Garnizoanele goților fiind mari și întăriturile puternice, singura noastră speranță rămînea în a birui aceste fortărețe prin înfometare. Belizarie nu îngădui ca armata lui să slăbească și să descrească la număr în timpul asediului, precum se petrecuse cu armata lui Wittig în timpul asediului Romei. Dimpotrivă, se folosi de lunile acestea pentru a-și instrui recruții italieni, punîndu-i la exerciții și manevre continui ; le stabili solda după iscusința pe care o dobîndiră în mînuirea armelor și în alte meșteșuguri militare. De asemenea alcătui cîteva batalioane noi, în fruntea lor punînd ofițeri din rîndurile Regimentului de casă — printre „mîncătorii săi de pesmeți" se aflau mulți traci și iliri, al căror dialect de baștină este un soi de grai latin. Dar recruții noi nu erau cu mult mai breji decît trupele recrutate din Urbea Romei. Pămîntul italian, cîndva atît de prolific în eroi, se epuizase în cursul secolelor : italianul nu are gustul bătăliei, cu toată fanfaronada și lăudăroșenia lui. Belizarie regretă că nu-i putea folosi pe prizonierii săi goți, căci aceștia erau oameni puternici, curajoși, ușor de instruit. Erau trimiși, în schimb, în răsărit și în Africa, pentru a apăra acolo cauza împăratului.

Îmi aduc aminte de puține întîmplări din cursul asediului de la Osimo, care să merite a fi relatate. Mulți soldați bătrîni mi-au confirmat cele ce am simțit eu : întîmplările de la începutul unei campanii revin în memorie cu limpezime, dar pe măsură ce anii de război se lungesc, omul bagă tot mai puține în seamă și devine indiferent, cu excepția împrejurărilor deosebite în care atenția lui este prinsă de o întîmplare extraordinară.

În vara aceea avură loc hărțuieli dese pe panta dealului care se întindea între zidurile orașului Osimo și tabăra noastră. Goții se strecurau afară,

în amurg, ca să taie nutreț pentru cai, și patrulele noastre îi atacau ; în nopțile cu lună avură loc ciocniri foarte violente. Într-o dimineață, goții rostogoliră pe această pantă — împotriva unui batalion din infanteria noastră, care înainta — roți de căruță, de spițele cărora erau legate cuțite și seceri. Noroc că nici un om dintre ai noștri nu fu rănit ; goții calculaseră greșit direcția pantei și roțile se duseră, sfîrîind și fără a face vreo pagubă, pînă într-o pădure, de unde le recuperarăm mai tîrziu. Tot pe panta asta se întîmplă într-o dimineață să fiu martorul unei privelişti de neuitat, pe cînd o însoțeam, călare, pe stăpîna mea. Un număr de goți, comandați de un ofițer, erau afară, pe coasta dealului, tăind nutreț în plină zi ; o companie de mauri, descălecați, se duse să-i urmărească, strecurîndu-se în sus, de-a lungul unei rîpe năpădită de iarbă. Dar grupul care tăia nutreț era numai o nadă, mascînd o ambuscadă : cînd maurii țîșniră din rîpă, cu un răcnet puternic, sări în picioare un alt grup de goți ca să-i întîmpine și avu loc o ciocnire corp la corp în decursul căreia căzură mulți oameni, de o parte și de alta. Ofițerul care comanda grupul ce strîngea nutreț purta armură și platoșă aurită, dar nu avea coif ; o izbitură de suliță de maur, dată de jos în sus, în pîntece, îl omorî, căci armura de platoșă, concepută pentru a fi folosită de călăreți, are aici un punct slab. Maurul care-l izbise și-l nimerise scoase un țipăt triumfător și, apucînd cadavrul de părul galben, începu să-l tîrîie după el. Atunci veni în zbor o suliță și străpunse cu precizie ambele gambe ale maurului, la cîțiva centimetri deasupra călcîielor, la fel cum se spintecă picioarele dinapoi ale unui iepure, petrecîndu-se apoi prin ele o crenguță, ca să fie mai ușor de dus

acasă. Dar maurul nu-și scăpă prada din mînă. Coborî încet în jos pe coastă, ca o omidă, arcuindu-se și apoi întinzîndu-se, tîrînd cadavrul după el. Stăpîna mea și cu mine urmărirăm toate acestea, adăpostiți pe după un copac scorburos. Unul dintre goarniștii noștri sună acum alarma și o unitate de huni bulgari trecu în galop în susul coastei, ca să vină în ajutor maurilor. Hunul din frunte îl săltă pe maur cu suliță cu tot și-l azvîrli de-a curmezișul, peste crupa calului. Dar maurul tot nu voia să dea drumul cadavrului, care se izbea și se hurduca, în vreme ce ei călăreau îndărăt, spre tabără.

O altă împrejurare memorabilă fu lupta de la cisternă. Cisterna era clădită pe un teren abrupt, la nord de Osimo, aproape de ziduri. Constituia principala, dar nu singura sursă de aprovizionare cu apă a garnizoanei ; era alimentată de un fir subțire de apă curată, protejat de o boltă, ca să se păstreze rece. Goții obișnuiau să-și umple aici ulcioarele în timpul nopții, cu o unitate puternică postată de jur împrejur pentru a-i acoperi. Cinci isaurieni se prezentară voluntar ca să o distrugă, dacă li se dau dălțile, ciocanele și rângile necesare și dacă vor fi protejați în timp ce lucrează. În dimineața următoare ofertei, Belizarie își scoase foarte de timpuriu întreaga armată și o postă într-un cerc, cu intervale, de-a lungul întregului zid. Se ținură pregătite scări lungi, mimînd intenția de escaladare. După ce se va suna înaintarea și atenția goților va fi captată de atac, cei cinci isaurieni trebuiau să se strecoare pe neobservate în cisternă și să-și înceapă munca de demolare.

Inamicul așteptă liniștit atacul și nu începu să tragă, pentru ca oamenii noștri să ajungă în bătaia lui. Goarniștii sunară, oamenii noștri începură să strige și să tragă, dar scările fură aduse în față

numai într-un singur punct, la trei sute de pași distanță de cisternă ; goții se înghesuiră aici, ca să respingă atacul. În ciuda acestei diversiuni, isaurienii nu scăpară atenției cînd se cățărară sus pe stîncă și apoi se furișară în cisternă. Goții își dădură seama că sînt victimele unui șiretlic și făcură o ieșire furibundă prin poarta din dos, care se afla foarte aproape, intenționînd să-i prindă pe cei cinci. Belizarie porni imediat un contraatac și îi ținu departe. A fost o treabă crîncenă, deoarece goții erau mai numeroși și aveau avantajul dealului abrupt ; dar oamenii lui Belizarie erau isaurieni siguri pe picioare și armeni din munți, cărora le plăcea acest fel de luptă. Belizarie se lupta și el pe jos, purtînd numai o manta de piele de bivol și fiind înarmat cu două suliți și un pumnal. Nu conteni să-i îndemne pe oameni la noi eforturi, deși avură pierderi grele. Cu cît vor putea cei cinci isaurieni să lucreze mai multă vreme nestingheriți în cisternă, socotea el, cu atît va fi asediul mai scurt.

Goții se retraseră cam spre amiază. Cînd Belizarie se năpusti să-i urmărească, un sulițaș de sentinelă pe turnul învecinat îl ținti ; sulița venea în jos, cu precizie. Belizarie nu o vedea, deoarece soarele îi bătea în ochi dinspre sud, chiar de deasupra meterezelor. Sulițașul Unigatus, postat lîngă el, fu cel ce-i salvă viața. Fiind mult mai scurt de stat decît stăpînul său, el se afla în umbra zidului și putu deci vedea cum vine sulița. Sări înainte, puțin lateral, și o prinse. Vîrful lung îi străpunse palma și-i tăie toate tendoanele degetelor, așa încît rămase pe restul vieții ologit la această mînă. Dar el spuse : „Pentru a-l salva pe stăpînul meu Belizarie, l-aș fi apărat bucuros, chiar și cu pieptul meu."

Belizarie coborî el însuși în cisternă. Deși isaurienii ciocăniseră și făcuseră pîrghie cu rängile, din toate puterile, încercînd să disloce bolovanii mari, nu izbutiseră să urnească nici măcar o pietricică. Oamenii de odinioară aveau obiceiul de a nu clădi pentru un an, și nici măcar pentru o durată de viață, ci pentru totdeauna. Pietrele erau încheiate atît de strîns și golurile dintre ele implute cu un ciment atît de tare, încît spațiul cisternei părea scobit în stîncă vie. Nu rămînea altceva de făcut, decît ceea ce îi repugna din fire lui Belizarie : spurcă apa curată, azvîrlind în cisternă hoituri de cai și var nestins și ciuperci otrăvite. Goții, care fuseseră încă dinainte siliți să mănînce iarbă, trebuiau acum să se folosească de un singur izvor dinlăuntrul întăririlor, și de apă de ploaie, adunată în ciubere. Dar era un an secetos și nu ploua.

Fiesole se supuse, de foame, în luna august ; Belizarie aduse căpeteniile prinse, la vedere, în fața garnizoanei din Osimo, sperînd să o convingă să cedeze. Pînă la urmă goții cedară într-adevăr, căci Belizarie le oferi condiții generoase. Nu îi făcea sclavi, dar trebuiau să renunțe la legămîntul față de regele Wittig și să jure loialitate față de împăratul Justinian și, în același timp, să renunțe la jumătate din avuția lor, cedînd-o oamenilor noștri în chip de pradă. Goții se mîniaseră pe Wittig pentru că îi abandonase în voia soartei, în vreme ce armatele sale continuau să fie mult mai numeroase decît cele ale lui Belizarie — care era un oștean așa cum le plăcea lor. Se prezentară cu toții, voluntari, să servească în Regimentul de casă. Erau oameni aleși și Belizarie îi înrolă bucuros. În felul acesta căzu în mîinile noastre ultima fortăreață de la sud de Ravena.

Între timp, nepotul regelui Wittig, Uriah, stătuse în tabără la Pavia, pe cursul superior al rîului Pad, împiedicat de cei doi Ioani să mărşăluiască în ajutorul unchiului său, la Ravena. Într-o zi, în iunie, el primi veşti bune — ambasada către regele Teudebert avusese efect şi o sută de mii de franci trecuseră Alpii şi mărşăluiau acum de-a curmezişul Liguriei, ca să-i vină în ajutor. Aceşti franci sînt catolici numai după nume şi continuă să păstreze multe din obiceiurile lor germanice, sîngeroase ; pe deasupra, sînt renumiţi — mai mult decît orice alt neam din Europa — pentru perfidia lor. Nu sînt călăreţi, asemenea goţilor şi vandalilor, rudele lor îndepărtate ; doar cîţiva lăncieri îi însoţesc pe principii lor şi fiecare conducător de *gau* merge călare, ca un semn al autorităţii sale. Sînt infanterişti, foarte curajoşi şi foarte nedisciplinaţi, şi înarmaţi cu săbii grele, scuturi şi temutele lor *franciscas*. Aceste *franciscas* sînt nişte securi scurte, cu dublu tăiş, pe care, cînd şarjează, le aruncă simultan, ca un roi ; izbitura unei asemenea securi zdrobeşte un scut şi ucide omul adăpostit în spatele lui.

Curînd, forţele regelui Teudebert ajunseră la capul de pod de la Pavia, de peste Pad, ţinut de Uriah ; şi goţii le urară din toată inima bun venit. Dar în momentul în care primele batalioane de franci trecură nestingherite rîul, pe Uriah îl aşteptă o surpriză îngrozitoare. Francii rupseră rîndurile şi începură să alerge de colo pînă colo, vînînd femei şi copii goţi ; şi pe cei pe care îi prinseră, îi sacrificară, în chip de prime roade ale războiului, azvîrlindu-i, cu capul în jos, în rîu ! Era un vechi obicei, din epoca lor precreştină, pe care îl justificară pe temeiuri ortodoxe : ar fi, cică, tratamentul potrivit pentru arieni eretici, care neagă că Isus Hristos este egalul Atotputernicului Său Tată ; goţii lui Uriah fură atît de îngroziţi de oroarea acestei privelişti, încît, gonind nebuneşte, fugiră înapoi în tabăra lor. Urmăriţi de norii de securi ameninţătoare, nici nu se opriră să-şi apere tabăra — se porni o năvală generală, în debandadă, de-a lungul drumului spre Ravena. Dădură buzna, cu zecile de mii, peste avanposturile lui Ioan Sîngerosul ; şi multe sute fură doborîţi de săgeţi cînd trecură pe lîngă tabăra lui.

Ioan Sîngerosul îşi adună garda de corp şi porni în galop spre tabăra goţilor, crezînd că Belizarie întreprinsese o manevră surprinzătoare de-a curmezişul Toscanei şi că el îi pusese pe goţi pe goană. Pînă ce-şi dădu seama de eroarea de judecată, francii veniră, valuri-valuri, în jos, pe drum ; Ioan dădu o luptă crîncenă şi fu bătut. Îşi abandonă tabăra, cu toată prada ultimilor doi ani pe care o strînsese aici, şi se retrase spre Toscana. Regele Teudebert cîştigase dintr-o singură lovitură toată partea apuseană a Liguriei.

Fusese un an secetos ; şi datorită primejdiilor din acele timpuri, în nordul Italiei contenise orice muncă a pămîntului. Puţinele grîne care fuseseră semănate se uscaseră înainte de a se pîrgui, iar stocurile din grînare şi silozuri fuseseră de mult rechiziţionate de regele Wittig pentru aprovizionarea armatelor sale, sau de milanezii care se revoltaseră împotriva lui, sau de herulieni, în cursul raidului lor. În consecinţă, după ce francii consumară proviziile găsite în cele două tabere capturate, fură nevoiţi să trăiască din carne de bou, fiartă în apa rîului Pad, care era foarte scăzut în anul acela şi spurcat de cadavre. O armată alcătuită în întregime din infanterie are o rază de aprovizionare mult mai mică decît o armată de

cavalerie, și francii sînt pe deasupra mari mîncăi. Așa că suferiră privațiuni grele. Cînd veni luna august, fură atacați de dizenterie și nu mai puțin de treizeci și cinci de mii dintre ei muriră.

Belizarie scrise regelui Teudebert o scrisoare în care îi imputã că-și încălcase cuvîntul față de aliatul său, împăratul Justinian ; își exprimă convingerea că molima este o pedeapsă pentru acest fapt și pentru masacrul brutal al femeilor și copiilor goți. Teudebert nu-l contrazise, ba chiar se și întoarse acasă. Dar Liguria de vest rămase un pustiu în urma lui și se apreciază că cincizeci de mii de țărani italieni au murit de foame în vara aceea.

Maurii din Africa fură și ei bătuți în acel an de către Solomon ; de aceea, lombarzii socotiră că este mai nimerit să stea locului, afară de cazul în care persanii ar da lovitura promisă și Justinian ar fi nevoit să-și retragă toate armatele apusene ca să salveze Siria și Asia Mică de invazie. Atunci, nechemat, un neam puternic lovi dintr-altă parte imperiul — hunii bulgari, uniți pentru prima oară de treizeci de ani sub un Han dibaci. Izbutiră fără nici o greutate să forțeze trecerea Dunării Inferioare. Ani de-a rîndul, Justinian golise de oameni fortărețele de la granița de nord ca să trimită întăriri armatelor sale din apus, și asta fără să recruteze un singur batalion sau un singur escadron nou ; și lăsase ca fortărețele propriu-zise să se degradeze și să cadă în ruină, considerînd că a clădi biserici este o faptă mai glorioasă decît a cîrpi niște metereze vechi. Trebuie să-mi întrerup aici relatarea despre marele raid al hunilor, pentru a descrie un paradis pe care, cu cheltuieli enorme, Justinian îl clădise pentru Teodora și pentru el, pe coasta asiatică a Mării Marmara, nu departe de oraș, pe locul unui templu al Herei. Palatul de vară din acest paradis, împrejmuit de copaci, și viță, și flori, a fost îndată recunoscut drept cea mai frumoasă clădire particulară din lume, tot așa cum Sfînta Sofia este cea mai frumoasă clădire sacră. Marmura și metalele prețioase fură folosite cu risipă, și băile și colonadele depășiră în lux tot ce constituise înainte de cutremur fala Corintului. Din pricina greutăților provocate de curenții din strîmtoare, Justinian clădi două diguri lungi — scufundînd nenumărate lăzi cu ciment în apa adîncă, pentru a construi un port particular. Această mare întreprindere este demnă de menționat în punctul acesta al povestirii mele, nu numai pentru că însemna o nouă împovărare a vistieriei, ci și pentru că a constituit limita de sud a raidului hunilor.

Deci bulgarii năpădiră întreg Balcanul, pătrunzînd în sud chiar pînă la Istmul Corintului, capturînd pe parcurs nu mai puțin de treizeci și două de fortărețe ; și întreaga dioceză a Traciei, pînă la Constantinopol chiar, unde făcură o spărtură prin zidul lung al lui Anastasie și fură opriți numai de zidul interior, clădit de împăratul Teodosie, pe care Narses îl apără cu dîrzenie. Unii dintre ei trecură Helespontul, de la Sestos la Abydos, și întreprinseră un raid în Asia Mică, fiind respinși cu greutate de la porțile „Paradisului lui Justinian". Două sute de mii de prizonieri, cinci sute de mii de morți, imense comori, nimicirea a cincizeci de orașe prospere : acesta fu prețul pe care bulgarii îl stoarseră de la Justinian, pentru economiile sale eronate în materie de trupe și întărituri. Se întoarseră acasă, nestingheriți.

Belizarie își concentră toate forțele pentru asediul Ravenei ; o altă armată imperială, puțină la

număr, trecu marea dinspre Dalmaţia ca să-l ajute. Dar Ravena este oraşul cel mai greu de cucerit din cîte oraşe există pe lume, din cauza aşezării sale geografice. Marele Teodoric îl asediase, fără succes, timp de trei ani ; dinspre uscat, mlaştinile îl ţinuseră departe, iar dinspre mare, apele scăzute şi fortificaţiile ; cucerirea oraşului fusese pînă la urmă o victorie diplomatică, nu una militară. Se părea că şi Belizarie va trebui să se mulţumească cu o aşteptare de trei ani. Regele Wittig avea în oraş mari stocuri de grîne, ulei, vin şi, la cererea lui, Uriah trimise de la Mantua în jos, pe Pad, noi provizii suplimentare.

Dar cîteva săptămîni mai tîrziu, în ciuda tuturor acestor premise favorabile, Wittig ajunse într-o poziţie foarte grea tocmai din pricina aprovizionării cu hrană. În primul rînd, seceta scăzuse atît de mult apele rîului, încît ambarcaţiunile cu grîu, trimise de Uriah, eşuară în apele scăzute de la gura rîului şi nu mai putură înainta spre sud, prin şirul de lagune legate între ele care constituie drumul pe apă spre Ravena ; întreg convoiul fu capturat de Hildiger, ale cărui patrule erau foarte active şi vigilente prin aceste părţi. Apoi Wittig primi o a doua lovitură, chiar în Ravena, din partea propriei sale soţii, Matasonta. În timpul unei furtuni cu trăsnete, ea reuşi să dea foc, în taină, la două grînare, cele mai mari din oraş. Paguba fu atribuită trăsnetului. Wittig ajunse la concluzia că Dumnezeu îl dispreţuieşte şi că îi tăvăleşte faţa în colb.

Regele Teudebert al francilor trimise acum soli la Ravena, la Wittig. Cum francii continuau să fie presupuşi aliaţi, Belizarie le îngădui să treacă prin liniile sale, dar numai cu condiţia ca propriii lui soli să aibă permisiunea de a-i însoţi şi

de a asculta ce au de spus lui Wittig şi, totodată, să pledeze cauza împăratului. Belizarie îl alese ca reprezentant al său pe Teodosie şi acesta se achită cu succes de misiune.

Trimişii franci propuseră goţilor o alianţă ofensivă şi defensivă, fălindu-se că sînt în situaţia de a trimite jumătate de milion de oameni peste Alpi, care să-i îngroape pe „greci“ sub un munte de securi. Şi mai spuseră că s-ar mulţumi să ia drept răsplată pentru ajutorul lor numai jumătate din Italia.

Teodosie arătă atunci că francii sînt un aliat în care nu se poate avea nici un fel de încredere, deoarece acceptaseră subvenţii de la ambele părţi şi apoi se războiseră cu ambele părţi ; că gloatele de infanterie nu au nici un fel de şansă de victorie în faţa unor corpuri disciplinate de cavalerie ; şi că a-i oferi unui franc o jumătate de pîine înseamnă a-i dărui pîinea întreagă, laolaltă cu cuţitul de tăiat pîinea şi cu strachina. Dacă regele Wittig încheie pace cu împăratul va obţine cel puţin ceva după prăbuşirea speranţelor sale. Ambasadorii goţi, trimişi la Constantinopol în timpul armistiţiului de la sfîrşitul asediului Romei, ceruseră condiţii neîntemeiate nici de drept, nici de situaţia militară ; Wittig ar proceda acum înţelept, dacă s-ar lăsa în voia mărinimiei împăratului, a cărui generozitate faţă de duşmanul prăbuşit fusese dovedită în cazul regelui Geilimer şi a multor căpetenii mai mici.

Regele Wittig îl ascultă pe Teodosie cu atenţie ; îi concedie pe franci şi trimise noi ambasadori la Constantinopol. În vreme ce aştepta întoarcerea lor, garnizoanele sale din Alpi se supuseră lui Belizarie ; iar armata lui Uriah, coborînd dinspre Mantua, fu atît de redusă din pricina dezertări-

lor, încît nu mai era în situaţia de a întreprinde ceva pentru a ajuta Ravena ; Uriah fu nevoit să facă drum întors, urcînd pînă departe, la Como.

Ne-am organizat în tabără, în afara Ravenei, şi iarna trecea. Lupte nu avură loc, dar vigilenţa străjilor şi patrulelor noastre nu slăbi. Nici un singur sac de grîu nu pătrunse în Ravena şi nici o singură navă nu sparse blocada noastră. În timpul acestei perioase, stăpîna mea înnoi intimitatea ei de odinioară cu Teodosie, pentru a mai scăpa de plictiseala vieţii cotidiene. Teodosie avea o frumoasă voce de cîntăreţ, şi se dezvălui a fi un talent în materie de compoziţie muzicală ; cîntau foarte frumos duete şi se acompaniau cu o liră şi o lăută. Unul din cîntecele lui Teodosie schiţa motivele pentru care italienii trebuiau să-i iubească pe greci : acest război de eliberare le oferise vremuri într-adevăr vesele — masacre, violuri, incendii, sclavie, foamete, ciumă, canibalism. Versurile erau atît de frumoase încît nimănui nu-i dădu prin minte că sentimentele pe care le exprimă sînt neloiale. În tot acest răstimp, Teodosie şi stăpîna mea se purtară cu cea mai mare discreţie unul faţă de celălalt.

În vara aceasta s-a întîmplat ca Sittas, cumnatul Teodorei, care comanda în răsărit ca succesor al lui Belizarie, să fie ucis într-o hărţuială de frontieră, oarecare, în Armenia. Era singurul general de renume care se mai afla prin părţile acelea şi moartea lui fu un prilej de mare bucurie pentru persani. Regele Khosrou se hotărî să încalce în primăvara următoare Pacea Veşnică. Clericii ambasadori ai lui Wittig îl asiguraseră, prin intermediul tălmacilor sirieni, că francii şi maurii îi vor sprijini pe goţi, declanşînd campanii în apus. Primul răspuns al lui Khosrou fusese : „Dacă noi lovim dinspre răsărit, vărul nostru regesc Justinian îşi va abandona cuceririle din apus şi-l va aduce împotriva noastră pe Belizarie, cu toate forţele sale. Căci Roma este foarte departe de capitala lui, dar Antiohia este aproape. Asta va sluji goţilor voştri, dar nu nouă.“

Preoţii nu găsiră un răspuns convingător. Dar tălmaciul era la înălţimea împrejurării. Trebuie să dezvălui acum o împrejurare, de care mi-am dat seama abia după ce acest complot sirian s-a maturizat, dar de care nu am să vă lipsesc acum, deoarece va spori probabil interesul vostru pentru cele ce am a relata despre toate acestea : tălmaciul nu era altul decît fostul meu stăpîn Barak ! Într-o audienţă particulară la Marele Rege, Barak îl asigură că nu are de ce se teme din partea lui Belizarie. Este o taină deschisă, zicea el, că Belizarie intenţionează să rămînă în Italia. În anul următor, el se va dezice de legămîntul faţă de Justinian, se va declara Împărat al Lumii din Apus şi va face cauză comună cu goţii şi cu francii ; Africa de Nord va fi cuprinsă în domeniile sale.

— Cînd vom avea ştiri că Belizarie s-a proclamat împărat, vom invada neîntîrziat Siria, răspunse Khosrou, încîntat.

Dar Barak zise :

— Rege al Regilor, neîndoielnic s-ar potrivi mai mult cu demnitatea ta să loveşti fără a aştepta ca Belizarie să acţioneze. Căci, în cazul acesta, actul lui de a lua diadema va apărea ca fiind încurajat de tine prin invadarea Siriei, mai degrabă decît invers.

Argumentul acesta păru că-l impresionează pe Khosrou şi, rechemîndu-i pe trimişii lui Wittig, le făgădui că va întreprinde ceea ce îi ceruseră.

Întorcîndu-se în Italia, acești preoți reintrară în Ravena, pretinzînd că ar fi fost plecați numai într-un pelerinaj la locurile sfinte, și-i dădură lui Wittig aceste vești promițătoare. Dar Barak se duse la Pavia și acolo îi repetă lui Uriah — ca pe o glumă — această minciună ingenioasă, pe care o născocise special pentru Khosrou.

Justinian avea pretutindeni spioni, chiar și la curtea persană, și auzise povestea mult înainte de Uriah. Crezînd că Belizarie este într-adevăr pe punctul de a-l trăda, se simți deodată foarte tulburat. Convocă imediat la o consultație pe Narses, pe Ioan de Capadocia și pe Teodora.

Teodora zise :

— E o simplă poveste, născocită de sirieni, lipsită de orice temei. Pentru că ai preferat să te înconjuri la Curte cu mincinoși, lichele și trișori, refuzi să crezi că există în rîndurile ofițerilor armatelor tale ceva ce se cheamă onoare.

Dar Narses interveni :

— Eu am și bănuit că va avea loc această întorsătură, Maiestate. Din cauza aceasta am refuzat să mă supun lui Belizarie.

Și Ioan de Capadocia :

— O plănuiește de mulți ani. De ce altminteri a împovărat pe Clemența-ta cu răspunderea respingerii condițiilor de pace ale lui Wittig, în timpul asediului Romei ? Parte pentru a atrage și mai multe întăriri sub stindardele sale, parte pentru a discredita pe Clemența-ta ; așa încît atunci cînd, în cele din urmă, se va proclama împărat, blîndețea lui să fie opusă severității Tale.

Narses adăugă :

— Recruții italieni pe care îi încorporează constituie o altă dovadă a intențiilor sale.

Și Ioan de Capadocia :

— Plănuise această revoltă de acum șase ani, cînd era la Cartagina, așa cum au scris Constantin și camarazii săi ofițeri ca să prevină pe Clemența-ta. Apoi a amînat-o, din considerente strategice, considerînd că atîta vreme cît Sicilia și Italia sînt în mîinile goților, Africa nu poate fi apărată. Dar acum cînd goții sînt atît de aproape de înfrîngere, țintește mai sus.

Justinian întrebă :

— Ce să facem, prieteni ? Sfătuiți-mă. Mă tem foarte mult.

Narses răspunse :

— Fără pierdere de vreme, oferă-i regelui Wittig condiții atît de ușoare, încît să fie încîntat să le accepte. Atunci Belizarie nu va îndrăzni să se proclame împărat, fiind în imposibilitate de a supralicita mărinimia Clemenței-tale față de goți. În ce-i privește pe proprii noștri ofițeri din Italia, sînt obosiți de război. Le este cu desăvîrșire indiferent ce tratat semnezi cu regele Wittig.

Ioan de Capadocia fu de acord.

— Îngăduie-i regelui Wittig să-și păstreze jumătate din tezaurul său și toate posesiunile italiene, așezate la nord de Pad.

Dar Teodora zise :

— Într-adevăr, mă surprinde că, avînd atîția prieteni falși și atîția dușmani pe față în Răsărit, Belizarie nu întreprinde în fapt ceea ce este acuzat pe nedrept că plănuiește. Cu mulți ani în urmă, comitele Bonifaciu a fost silit să trădeze, în Africa, datorită unor acuzații similare ce i s-au adus la Curtea împăratului. În felul acesta s-a pierdut Africa.

Justinian răspunse cu blîndețe :

— Scumpa mea, nu te amesteca în această chestiune, te rog. Hotărîrea mea este luată.

Aşa se întîmplă că ambasadorii veniră de la Constantinopol cu astfel de condiţii încît Wittig fu încîntat să le accepte. Belizarie, conducîndu-i la porţile Ravenei, îi întrebă în ce constă de fapt condiţiile acestea ; dar răspunseră că deocamdată le este interzis să i le comunice. Cînd ieşiră din nou şi-i arătară tratatul semnat de Wittig, care necesita numai contrasemnătura lui, pentru ratificare, Belizarie rămase îngrozit. Nu putea crede altceva decît că împăratul fusese indus în eroare în privinţa situaţiei militare deznădăjduite a goţilor. Refuză să semneze, pînă ce o confirmare scrisă, sigilată în toată regula, nu va sosi de la Constantinopol.

Atunci Ioan Sîngerosul şi Martin şi Ioan Epicureanul şi Valerian şi chiar şi Bessas începură să-l critice pe la spate, chipurile pentru prelungirea inutilă a războiului. Belizarie, auzind despre acestea, îi convocă pe toţi într-o conferinţă şi le ceru să vorbească deschis : consideră oare că aceste condiţii sînt într-adevăr potrivite ?

Toţi răspunseră :

— Da, le considerăm potrivite. Nu putem cuceri Ravena şi este prea de tot să le cerem oamenilor noştri să rămînă în tabără, la marginea acestor mlaştini, cine ştie cîţi ani. În orice caz este evident că împăratul a hotărît să curme războiul cît se poate de curînd.

— În cazul acesta nu doresc să vă amestec în acţiunea mea, aparent neloială, de a nu semna acest tratat. Precum ştiţi, Codul face din încălcarea de către un ofiţer a ordinelor date în timpul unei campanii, o infracţiune capitală şi Serenitatea-sa, Împăratul, este Comandantul meu Suprem. Am să vă rog să daţi în scris părerea pe care tocmai aţi exprimat-o.

Se gîndea că în cazul în care l-ar putea sili pe Wittig să semneze un tratat mai favorabil nouă, documentul cu semnăturile lor va constitui în faţa lui Justinian dovada greutăţilor pe care le avea de înfruntat în propriul său stat major. Căci încă mai nutrea părerea că Justinian are încredere în el, în sensul că-l lasă să acţioneze cum crede el mai bine.

Consimţiră să semneze.

Acum se petrecu un lucru extrem de straniu. Uriah, meditînd asupra minciunii iscusite pe care Barak i-o spusese regelui Khosrou, ajunse la concluzia că dacă Belizarie s-ar proclama într-adevăr împărat, ar fi o situaţie dintre cele mai fericite ! Nu exista om mai nobil sau mai capabil şi pentru Italia ar fi fost fatal să fie cîrmuită nu de la Roma sau Ravena, ci din îndepărtatul Constantinopol. Africa simţise dezavantajele crude ale unui guvern care şi-a pierdut independenţa. Cu Belizarie împărat, goţii ar rămîne, în mod firesc, puterea militară dominantă — italienii nefiind potriviţi decît pentru însărcinări civile — şi ar ieşi în cîştig şi de pe urma faptului că Belizarie i-ar instrui în arta de a cîştiga bătăliile. Uriah strecură un mesaj la Ravena, către mătuşa sa Matasonta, despre care ştia că este pornită împotriva unchiului său Wittig, spunîndu-i că în cazul în care nobilii goţi din oraş l-ar invita pe Belizarie să devină suveranul lor, el, la rîndul său, ar putea să-şi asume răspunderea convingerii celor din afara Ravenei.

Ea convocă un consiliu secret, la care propunerea lui Uriah fu pusă la vot şi obţinu o mare majoritate. Nobilii îl dispreţuiau pe Wittig şi-l admirau pe Belizarie ; şi Ravena oricum nu putea rezista multă vreme, din pricina nimicirii silozurilor.

Așa că Belizarie primi o invitație secretă, din partea Consiliului goților, să devină Împărat al Apusului. Mesagerul lor fu urmat curînd de un altul, al lui Wittig, care aflase de votul din Consiliu. Wittig declara că este dispus să abdice de la tronul său sau să-i aducă omagiu lui Belizarie, ca împărat.

Belizarie nu informă pe nimeni despre această ofertă, cu excepția stăpînei mele Antonina. Strigă indignat :

— De ce mă judecă greșit, considerîndu-mă trădător față de împăratul meu ? Ce am făcut ca să merit o astfel de insultă ?

Antonina rîse și zise :

— Dar însuși împăratul este de părerea lor.

— Ce vrei să spui ?

— Citește asta !

Scrisoarea pe care i-o dădu o primise tocmai de la Teodora. Cuprindea o relatare acidă a consfătuirii care avusese loc între Justinian, Narses, Ioan de Capadocia și dînsa. Teodora era foarte pornită din pricină că Justinian o pusese atît de nepoliticos la punct în fața a doi consilieri și era evident că scrisese scrisoarea ca un soi de răzbunare. Scrisoarea se încheia cu un pasaj în stilul acesta : „Scumpa mea prietenă Antonina, dacă pînă la urmă este adevărat — deși eu am foarte mari îndoieli — că soțul tău plănuiește acest pas curajos, să nu-l convingi, din loialitate față de mine, să nu-l întreprindă. Iar dacă el nu s-a gîndit niciodată să-l facă, convinge-l tu. Căci este singurul om în stare să reinstaureze legalitatea, ordinea și prosperitatea Italiei și Africii și în felul acesta să ne apere flancul apusean. Îl rog numai să trimită înapoi trupele noastre din Răsărit, dacă se poate dispensa de ele, și să mențină pacea cu noi. Fii

tu vara mea regească din Roma și gîndește-te cu gingășie la mine și trimite-mi deseori știri despre tine și, de dragul timpurilor de odinioară, favorizează pe Hipodromul tău facțiunea Albastră. Voi continua să te iubesc, ca întotdeauna. Să-ți explic pe scurt : Sacrul meu Soț este gelos pe victoriile Ilustrului tău soț. Nu-ți pot făgădui că într-o bună zi n-o să-i facă un mare rău. Dacă Belizarie și-ar încălca acum legămîntul, ar fi un pas înțelept și justificat, și de mare folos pentru lumea întreagă."

Ochii lui Belizarie fulgerară cînd azvîrli scrisoarea Teodorei printre tăciunii aprinși dintr-un vas cu jăratic ; nu începu să vorbească, pînă ce pergamentul nu fu mistuit în întregime. Apoi zise :

— Credința îi este lui Belizarie mai de preț decît cincizeci de Italii și o sută de Africi.

Apoi îi convocă pe ofițerii săi.

— Mîine, anunță el, intrăm pașnic în Ravena. Preveniți-i pe oamenii voștri.

Toți se holbară la el. Ambasadorii lui Justinian fură și ei de față.

— Nu vă place ?

— O, stăpîne ! Dar goții ? Se predau ?

— Cum am putea intra altminteri ?

Belizarie asigură în taină pe trimișii goți că nici unul din cetățenii Ravenei nu va fi jefuit sau dus în sclavie și depuse în sensul acesta un jurămînt, pe un exemplar al Evangheliei. Dar adăugă :

— În ce privește titlul de împărat, dați-mi răgaz să nu mi-l asum, prin proclamare, pînă ce nu mă aflu înlăuntrul orașului. Cînd regele Wittig îmi va aduce omagiul, va fi semnul pentru gorniști să sune salutul imperial.

Ziua următoare mărșăluirăm de-a lungul potecii în oraș, și-l luarăm în stăpînire. Cînd oamenii noștri trecură, în rînduri ordonate, pe străzi, fe-

meile goţilor, privind de la porţi, îşi scuipară soţii în faţă, zicînd : „Atît de puţini la număr şi nişte bărbaţi mititei, prăpădiţi ! Şi totuşi, i-aţi lăsat mereu să vă bată !"

Belizarie acceptă supunerea, dar nu omagiul lui Wittig ; şi, cu toate că goţii se aşteptau din clipă în clipă să se proclame împărat, nu dădu nici un semn. Dar goţii erau mulţumiţi să aştepte, deoarece îşi respectă jurămîntul că nu va prăda şi nu va duce poporul Ravenei în sclavie, luînd numai în numele împăratului comorile regale, precum şi pentru motivul că adusese cîteva corăbii cu provizii. Mai mult decît atît, îngădui tuturor goţilor care posedau pămînturi la sud de Pad să părăsească oraşul şi să se întoarcă acasă, să le cultive. Era o măsură ce nu implica nici un risc, deoarece toate oraşele întărite din sud erau acum ocupate de garnizoane alcătuite din trupele lui.

Este neîndoielnic că, în primele zile, Belizarie îi lăsă pe goţi să creadă că în curînd va accepta diadema. Stăpîna mea Antonina, începînd să spere, îl întrebă :

— Ai luat hotărîrea cea înţeleaptă ?

La care el răspunse :

— Da, cea de a continua să fiu loial faţă de jurămîntul meu de general. Ar fi fost o greşeală să las să-mi scape prilejul de a ocupa capitala duşmanului, fără pierdere de vieţi.

Stăpîna mea Antonina era atît de furioasă că el rămînea credincios unui jurămînt depus cu mulţi ani mai înainte faţă de un netrebnic, încît abia mai voia să-i vorbească. Şi Teodosie părea a fi mînios, probabil pentru că ea îi promisese postul de guvernator al Romei, dacă Belizarie ar fi devenit împărat. Îi spuse Antoninei, în particular :

— Italia va ajunge la distrugere, pentru ca Belizarie să nu-şi întineze onoarea.

Ea întrebă :

— Ce fel de distrugere ?

Teodosie răspunse :

— Belizarie va fi rechemat şi distrugerea va veni sub forma perceptorilor lacomi, legilor nedrepte, generalilor tîmpiţi, subalternilor abuzivi, răzmeriţei, răscoalei, invaziilor. Vei vedea.

CAPITOLUL XVIII

O PRIMIRE RECE ACASĂ

Ravena este un oraş al paradoxurilor. Este clădită pe piloni, într-o lagună. „Broaştele din Ravena sînt mult mai numeroase decît cetăţenii, obişnuiesc locuitorii ei să spună, şi ţînţarii mai mulţi la număr chiar decît îngerii din ceruri." Marea, în schimb, se retrage cu încetul din dreptul coastei, astfel încît portul pe care îl clădise împăratul August este acum pămînt pe care cresc livezi. „Merele cresc pe catargele din portul Ravenei" se mai obişnuieşte să se spună. La un metru sau doi sub nivelul solului se dă întotdeauna de apă, ceea ce nu este avantajos pentru construirea zidurilor sau pentru înmormîntarea cadavrelor ; dar apa este sălcie, iar pentru băut şi gătit locuitorii folosesc apă de ploaie. Mai obişnuiesc să spună : „La noi morţii înoată şi cei vii mor de sete. La noi apele stau nemişcate şi zidurile se prăvălesc." La Ravena s-a stabilit o colonie de negustori sirieni, toţi oameni foarte cuvioşi ; în timp ce preoţii locali sînt foarte iubitori de argint, gata oricînd să încalce legea canonică. „La noi sirienii se roagă şi preoţii sînt zarafi", obişnuiesc oamenii să

spună. Nu există nici un vînat prin vecinătăţi, şi nu se poate face nici un sport, afară de jocul cu mingea, în băi ; totuşi, din pricina umezelii, bărbaţii trebuie să facă mereu exerciţii viguroase, ca să-şi păstreze sănătatea. În consecinţă, mulţi cetăţeni bogaţi sînt înrolaţi într-o miliţie şi fac exerciţii militare pe terenul de paradă sau în curtea rezervată pentru exerciţiile cu lancea ; dar ofiţerii din garnizoană, plictisindu-se, aderă la diferite cluburi literare, pentru a se cultiva. „La noi oamenii de litere se joacă de-a soldaţii şi soldaţii de-a oamenii de litere", obişnuiesc cetăţenii să spună. Nenumăratelor paradoxuri li se adaugă acum un bărbat care ar fi putut deveni suveran dar nu voia, şi un bărbat care ar fi vrut să rămînă suveran, dar nu putea.

Paradoxală fu, de asemenea, descoperirea că fostul meu stăpîn Barak, un expert atît de umblat în materie de relicve, venera cu evlavie, într-una din bisericile locale, o relicvă a Sfîntului Vitalie, care, după cum ar fi putut spune orice cunoscător de istorie, nu putea fi a acestui sfînt : am găsit, atîrnînd de zidul bisericii, o inscripţie votivă, care comemora tămăduirea miraculoasă a lui Barak de pietre la ficat, cu ajutorul acestei relicve. Şi pentru Barak personal se pregătea o serie întreagă de paradoxuri. Veni la Ravena ca să-i pretindă lui Belizarie o mare recompensă pentru a fi sugerat goţilor să-i propună să devină Împărat al Apusului. Dar Belizarie, departe de a-l răsplăti, îl arestă la insistenţele mele, pe temeiul acuzaţiei pentru fals, veche de acum treizeci şi trei de ani, şi-l trimise sub pază la Constantinopol, ca să fie judecat. Totuşi, în raportul său despre cazul respectiv, Belizarie nu menţionă partea lui Barak în complotul care ţintise să-l proclame împărat : privea toată

tîrguiala cu atîta scîrbă încît prefera să treacă sub tăcere orice fel de referire la ea. La Constantinopol, Barak obţinu prin milă o achitare onorabilă şi cu toate că avea acum vîrsta de şaptezeci de ani, îşi reluă funcţia de supraveghetor al monumentelor de la Locurile Sfinte. Avu plăcerea deosebită de a reîmprospăta urmele de sînge de pe stîlpul biciuirii ; şi de a reînnoi buretele de isop pe Golgota, pe care pelerinii pioşi îl uzaseră pînă nu rămăsese aproape nimic din el ; şi de a descoperi la Joppa, într-o ladă veche, îngropată în timpul persecuţiilor dezlănţuite de împăratul Nero, un număr impresionant de relicve creştineşti timpurii, de cea mai mare importanţă, în perfectă stare de conservare.

Spre norocul nostru, părăsirăm Ravena înainte de începutul sezonului ţînţarilor. Ioan Sîngerosul îi scrisese lui Justinian o scrisoare de prevenire, îndată ce-şi dăduse seama că goţii îi oferiseră lui Belizarie diadema. Justinian îl rechemă neîntîrziat pe Belizarie, lăudîndu-l cu căldură pentru superbele servicii pe care le-a adus şi lăsînd să se înţeleagă că în curînd va fi folosit într-un cîmp de activitate mai vast. Belizarie ar fi dorit să lichideze întîi socotelile cu armata lui Uriah, redusă acum la numai o mie de oameni, dar nu a vrut să rişte să-l stîrnească şi mai rău pe Justinian, printr-un alt gest de aparentă nesupunere. De aceea, ordonă întregii sale Case să înceapă să împacheteze, pregătindu-se de drum. Cînd Uriah află, la Pavia, de aceasta, rămase surprins şi se simţi dezamăgit ; căci el crezuse că Belizarie încă mai avea de gînd să se proclame împărat. Conchise că Belizarie, cumpănind forţa trupelor imperiale, care îi sînt ostile, faţă de cea a armatelor de goţi, consideră pasul prea riscant. De aceea, îi convinse pe ceilalţi nobili să aleagă drept rege al goţilor pe un anumit Hildibald, un nepot al regelui vizigot al Spaniei ; perspectiva unei alianţe militare între goţii din Italia şi goţii din Spania putea să încline eventual judecata lui Belizarie în favoarea acceptării diademei. Hildibald se angajă să se ducă imediat la Ravena şi să-i aducă omagiu lui Belizarie.

Dar Belizarie refuză cu dispreţ şi această nouă ofertă şi, în primăvara anului Domnului 540, ridicarăm din nou pînzele, îndreptîndu-ne spre Constantinopol şi lăsînd Pavia necucerită. Între timp, Justinian numi unsprezece generali de rang egal — inclusiv Ioan Sîngerosul — la comanda armatelor din Italia ; aceştia erau uniţi doar prin gelozia lor faţă de Belizarie şi prin lăcomia de bani şi putere. După plecarea lui Belizarie, se dovediră incapabili de a-şi coordona acţiunile şi nu întreprinseră nici măcar o tentativă serioasă de a cuceri Pavia. Totuşi, Ioan Sîngerosul puse la cale asasinarea lui Uriah de către noul rege, Hildibald ; iar moartea lui Uriah fu apoi răscumpărată prin cea a lui Hildibald. În sfîrşit, această coroană primejdioasă trecu asupra lui Teudel, nepotul mai tînăr al lui Hildibald. Aşa că în şapte ani au domnit peste goţi şapte monarhi.

Guvernatorul civil, numit ca să guverneze Italia în numele lui Justinian, era Alexandru, poreclit „Foarfecele" ; înainte vreme zaraf de meserie, ajunsese prima oară în centrul atenţiei autorităţilor de la Constantinopol ca un abil ciupitor al monezilor de aur. Din fiecare cincizeci de monezi de aur ce-i treceau prin mînă, ciupea echivalentul a cinci, fără ca monezile să pară mai mici. Ioan de Capadocia, departe de a-l pedepsi pentru această fraudă, îl folosi ca să sporească prin aceleaşi me-

tode valoarea nominală a aurului din Tezaurul Militar, cît și la alte tranzacții necinstite. „Foarfecele" vădi în curînd atîta ingeniozitate în găsirea unor metode originale pentru a stoarce noi impozite, încît fu în scurt timp socotit demn de cele mai înalte funcții. În ultima vreme fusese perceptor principal, sub Solomon, în Africa. Problema procurării banilor pentru a acoperi uriașele cheltuieli ale lui Justinian devenise acum mai presantă decît oricînd, din cauza incursiunilor bulgare, care sărăciseră întinderi atît de largi ale țării. „Foarfecele" aplică în Italia metodele sale obișnuite de stoarcere ; și orice tezaur ce se nimerise să scape de război, încăpu acum pe mîna lui în folosul Regescului său Stăpîn, care îi îngăduia însă să rețină cinci la sută, drept comision. Mai mult decît atît, nimeni nu putea acuza „Foarfecele" de părtinire ; puse mîna nu numai pe averea goților și italienilor, dar și pe solda și rațiile trupelor imperiale. Previziunile sumbre ale lui Teodosie, în privința viitorului Italiei, se dovediră juste, în toate punctele. Dar despre acestea se va povesti mai tîrziu.

Chiar înainte de a ridica pînzele, regele Khosrou al Persiei începu invazia Siriei, după cum amenințase. Invazia nu era complet nejustificată, deoarece Justinian inițiase tratative secrete cu hunii albi, care trăiesc dincolo de Marea Caspică, încercînd să-i mituiască în vederea unei invadări a Persiei, dinspre nord ; și cu bătrînul rege al sarazinilor, pe care încercă să-l rupă de vechiul său legămînt. Nefiind mulțumiți cu condițiile oferite, aceștia îl puseră pe Khosrou în posesia ambelor serii de corespondențe. Khosrou încercă încă o dată ruta de miază-zi, mărșăluind de-a lungul malului drept al Eufratului, pornind de pe șesurile

de lîngă Babilon, și trecu frontiera fără a întîmpina rezistență. Avînd cu el numai cavalerie, ajunse la Sura după un marș de șase zile ; și o cuceri printr-o viclenie, în timpul unui armistițiu aranjat chipurile pentru a discuta condițiile de capitulare. După o consfătuire cu reprezentantul imperial, care era episcopul orașului, îl escortă îndărăt pe acesta, cu onoruri, pînă la poarta principală — apoi trimise un grup de oameni care țîșni înainte cu o grămadă de scînduri, ca să blocheze poarta. Înainte ca oamenii din Sura să poată îndepărta scîndurile, un escadron de cavalerie persană pătrunse în oraș și galopă de-a lungul străzii principale. Sura fu prădată și incendiată pînă în temelii ; locuitorii ei fură luați sclavi și duși în Persia.

Comandantul nostru din Siria era același Boutzes care luptase pe aripa stîngă la Daras. Cartierul său general se afla la Hierapolis, la distanță de alte șase zile de marș, în susul rîului. Auzind de apropierea lui Khosrou, Boutzes îi îndemnă pe cetățeni și pe soldați să apere cu hotărîre orașul — și apoi, adunînd cavaleria ușoară, o rupse la fugă cu cea mai mare viteză. Khosrou porni împotriva orașului Hierapolis. Găsind că fortificațiile sînt puternice, căzu de acord să nu înceapă asediul dacă i se plătește ca răscumpărare o sumă de o sută de mii de monezi de aur. Cetățenii, alarmați de soarta Surei, plătiră banii. După asta, Khosrou se întoarse spre apus și veni la Beroea, unde găsi fortificațiile mai vulnerabile decît cele de la Hierapolis, de aceea fixă suma de răscumpărare la două sute de mii de monezi de aur. Cetățenii consimțiră și aici, dar cînd se apucară să adune banii, descoperiră că nu pot strînge decît jumătate ; perceptorii imperiali — îndeosebi fiul stăpînei mele, Fotius, care devenise unul dintre agenții cei mai lipsiți de ome-

nie şi mai eficienţi ai lui Justinian — fuseseră de curînd activi în această regiune. Din acest motiv, şi temîndu-se de mînia lui Khosrou, cetăţenii mai de vază şi soldaţii dezertară din incinta zidurilor oraşului Beroea şi se refugiară în citadelă pentru a fi în siguranţă. Khosrou asaltă zidurile pustii şi, furios că şi-au bătut joc de el — aşa se exprimă — incendie jumătate de oraş. Totuşi, aflînd că banii nu se plătiseră pur şi simplu pentru că nu aveau de unde, îi iertă pe cetăţeni de datorie şi-şi continuă marşul spre Antiohia.

Justinian, cînd află ştirea invaziei, îl trimise imediat pe nepotul său Germanos — cel care contribuise la înăbuşirea răscoalei din Africa — să inspecteze fortificaţiile Antiohiei. Acestea se aflau într-o stare destul de bună, dar aveau un punct vulnerabil : o stîncă mare, lată, numită Orocasias, care se înălţa aproape de ziduri, în punctul cel mai ridicat al circuitului. După cum mausoleul lui Hadrian fusese o ameninţare permanentă pentru zidurile Romei, pînă ce fu încorporat în acestea ca fortificaţie exterioară, tot astfel această stîncă, Orocasias, constituia o primejdie. Germanos hotărî că trebuie neîntîrziat întărită. Singura alternativă era aceea de a tăia un şanţ adînc, care să separe zidul oraşului, de stîncă (aflată numai cu cincisprezece picioare sub nivelul crenelurilor), şi de a mai înălţa zidurile. Dar autorităţile civile din Antiohia refuzară să întreprindă ceva în această chestiune. Spuneau că nu mai este vreme pentru a termina nici o construcţie şi nici un şanţ înainte de sosirea lui Khosrou ; a fi întrerupţi în toiul acestei lucrări ar fi însemnat să dezvăluie în mod inutil singurul punct vulnerabil al fortificaţiilor. Dacă se vor găsi în imposibilitatea de a apăra oraşul, îl vor răscumpăra de la Khosrou : în fapt, patriarhul Efraim îi şi scrisese în taină lui Khosrou, oferindu-i să adune orice sumă rezonabilă ca răscumpărare — propusese o sută de mii în aur. Dar Justinian trimise acum o scrisoare circulară, către toţi guvernatorii de oraşe, interzicîndu-le, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, să mai plătească bani de răscumpărare. Patriarhul, temîndu-se să-l întîmpine pe Khosrou cu mîinile goale, fugi spre nord, în Cilicia, după cum procedară şi un număr de cetăţeni bogaţi, prevăzători. Din Liban sosiră acum şase mii de cavalerişti ca să întărească garnizoana ; comandanţii acestor unităţi închiseră porţile, aşa încît nu se mai putea fugi

Avangarda regelui Khosrou apăru curînd la orizontul Antiohiei. Ambasadorul său veni sub ziduri şi formulă cererile persane — corespundeau exact cu oferta patriarhului. Pentru numai o sută de mii, Khosrou va cruţa oraşul şi va trece mai departe cu armata.

Locuitorii Antiohiei sînt foarte dezordonaţi şi neserioşi de felul lor. Nu-l tratară pe ambasador cu nici un fel de respect — ci aruncară după el cu gunoi şi traseră săgeţi de jur împrejurul său. Dacă Belizarie, argumentau ei, izbutise cu numai cinci mii de oameni instruiţi să apere un oraş mult mai mare, timp de un an încheiat, de asaltul a o sută cincizeci de mii de goţi, de ce n-ar apăra ei Antiohia cu nouă mii de oameni împotriva armatei lui Khosrou, alcătuită din numai cincizeci de mii de persani ? Mai mult decît atît, civilii romani, prea puţin războinici, nu-i dăduseră ajutor lui Belizarie, în vreme ce la Antiohia, Albaştrii şi Verzii alcătuiseră un soi de miliţie locală ; luptele lor de facţiune, care fuseseră purtate într-o manieră mult mai deschisă şi mai curajoasă decît la Constantinopol, le insuflaseră un oarecare entuziasm

ostăşesc. Aşa că, pînă la urmă, zece mii de voluntari sporiră rîndurile trupelor regulate, şi cel puţin jumătate dintre aceştia purtau armură de zale şi arme. Din păcate, stînca Orocasias nu fu apărată. Sînt de părere că dacă trei sute de luptători buni s-ar fi căţărat în afara întăriturilor şi ar fi fost amplasaţi pe piscul abrupt al stîncii, ar fi putut respinge orice fel de atac. Dar se adoptă un alt plan : eşafodaje lungi, de lemn, fură coborîte cu frînghii între turnurile din acest punct astfel încît apărătorii să poată lupta, aşezaţi pe două rînduri — cu săgeţi şi suliţi de pe meterezele de deasupra, cu săbii şi cu lănci de pe întăriturile de dedesubt.

În dimineaţa ce urmă refuzării condiţiilor sale de pace, regele Khosrou trimise o parte a armatei în jos, pe valea rîului Orontes, ca să asalteze în diverse puncte zidurile cetăţii, în vreme ce el însuşi urcă dealul, cu o forţă de oameni aleşi, împotriva stîncii Orocasias. Eşafodajele acelea de lemn fură cauza dezastrului Antiohiei. Cum arcaşii şi suliţaşii aşezaţi pe ele luptau din greu ca să-i facă pe persani să rămînă la distanţă şi cum incontinuu le soseau întăriri, în grabă mare, de pe turnuri, frînghiile cedară deodată, şi scîndurile şi soldaţii căzură, cu vuiet imens, pe parapetul aglomerat de dedesubt. Sute de oameni fură fie ucişi, fie grav răniţi ; se înălţară răcnete îngrozitoare, cărora persanii le răspunseră cu un strigăt de triumf.

Oamenii din turnurile învecinate, neştiind ce s-a petrecut, îşi închipuiră că se prăbuşeşte chiar zidul şi că persanii forţează intrarea. Îşi părăsiră posturile şi goniră devale, în oraş ; sosiră la poarta ce duce la suburbia Daphne şi aici strigară în gura mare că l-au văzut la distanţă pe Boutzes venind cu o armată în ajutorul lor şi că trebuie să iasă în grabă ca să-şi unească forţele cu el. Nimeni nu crezu această poveste, dar se produse o adevărată goană a civililor care voiau să părăsească Antiohia, cîtă vreme mai exista o posibilitate, poarta spre Daphne fiind singura împotriva căreia persanii nu lansau atacuri. Apoi întreaga forţă de cavalerie se retrase de pe întărituri şi veni, convergent, în galop, spre această singură poartă, călcînd sub copite civilii, şi ieşi, trecînd peste un morman de morţi şi muribunzi. Curînd Antiohia fu părăsită de toate trupele, cu excepţia cîtorva infanterişti din unităţile regulate, şi a miliţiei orăşeneşti. Miliţienii care supravieţuiseră prăbuşirii eşafodajului abandonară zidul de la Orocasias îndată ce-şi dădură seama că flancurile lor nu mai sînt protejate de trupe. Se aşezară în formaţie la picioarele dealului, hotărîţi să apere străzile. Persanii escaladară zidurile şi pătrunseră fără nici o greutate.

Miliţienii făcură apoi o scurtă demonstraţie de luptă de stradă, în tradiţia acceptată a Hipodromului, cu pietre de pavaj, spade şi ciomege. Albaştrii atacară cu strigătul lor de luptă : „Jos Verzii !" şi Verzii cu strigătul lor de luptă : Jos Albaştrii !" şi persanii fură nevoiţi să cedeze teren. Dar regele Khosrou, postat într-unul din turnurile cucerite, îşi dădu seama că are în faţă numai o armată alcătuită din gloată şi trimise un escadron din „Nemuritorii" săi să şarjeze de-a lungul străzii. Miliţia rupse rîndurile şi începu un masacru în care pieri un număr imens de cetăţeni de ambele sexe. Antiohia fu prădată şi Khosrou găsi în catedrală depozite extraordinare de aur şi de argint, suficiente pentru a finanţa de două ori toată campania. Drept represalii pentru luptele de stradă, ordonă ca tot oraşul să fie incendiat, cu excepţia catedralei — zicea că nu are

nici o ceartă cu patriarhul. Pînă şi suburbiile fură distruse, chiar mai temeinic decît de cutremurul care avusese loc cu treisprezece ani mai înainte. Jumătate de milion de oameni fură lăsaţi fără cămin şi pradă foametei. Adună o sută de mii dintre cei mai tineri şi mai activi şi-i consolă astfel :

— Am să vă duc teferi, cu mine, în ţara mea, şi am să vă clădesc un oraş nou pe malul Eufratului, care este un rîu mult mai frumos decît acest Orontes al vostru. Veţi avea băi şi pieţe şi o bibiliotecă publică şi un Hipodrom — tot ce vă puteţi dori !

Apoi porni spre Seleucia, portul Antiohiei, şi se scăldă în mare, îndeplinind un legămînt pe care-l făcuse către Zeul Soare ; după care mărşălui în sus pe Orontes, spre Apamea, unde îşi mai spori tezaurul cu comori bisericeşti. Aici poporul îi deschise porţile, aşa că nu incendie oraşul, şi chiar îngădui orăşenilor să-şi păstreze bunul cel mai nepreţuit — o jumătate de metru de lemn tăiat din baza Adevăratei Cruci. Vîrsta şi putreziciunea făcuseră această relicvă fosforescentă, aşa că lumina pe întuneric, ceea ce era socotit miraculos. Preoţii o ţineau într-o ladă de aur, bătută cu pietre. Khosrou luă însă lada.

La Apamea dădu ordin să se ţină o cursă de care, în cinstea lui.

— Ţineţi minte, zise el, trebuie să se dea precădere Verzilor, deoarece împăratul Justinian şi împărăteasa lui, după cum mă informează miniştrii mei, au favorizat prea lungă vreme, în mod nedrept, pe Albaştri.

În Persia, carele sînt folosite numai pentru parăzi şi procesiuni solemne ; de aceea, Khosrou nu-şi dădea seama că sportul acesta este o competiţie.

Cele patru care fură eliberate din ţarc, conducătorii se luptară pentru întîietate cu strigăte şi lovituri de bici şi primul Albastru reuşi curînd să se aşeze pe culoarul interior : ţîşni cu cincizeci de paşi înaintea celui de al doilea Albastru, cei doi Verzi aflîndu-se mult în urma lor. Khosrou se înfurie peste măsură şi, văzînd pe carele Albastre o emblemă a împăratului, strigă :

— Opriţi cursa, opriţi pe Cezarul acela ! A luat-o cu neruşinare înaintea celor două care ale mele !

Soldaţi persani dădură buzna în arenă formînd o barieră din lănci. Conducătorii Albaştri traseră brusc de hăţuri, de teamă să nu li se spintece caii, şi carelor Verzi li se îngădui să ia conducerea şi să cîştige cursa. A fost cea mai falsificată cursă văzută vreodată pe un Hipodrom (şi v-aş putea povesti cîte ceva despre unele aranjate de-a binelea). Asistenţa rîse cu hohote ; Khosrou se holbă la ei, nedîndu-şi seama că rîsul se îndreptă împotriva lui. „Opriţi Cezarul acela !" deveni pretutindeni o lozincă în lumea curselor. Khosrou avea din naştere o fire irascibilă şi sarcastică. Bunăoară, obişnuia să-şi bată joc de nenorocirile abătute peste oamenii ale căror oraşe le distrusese, prefăcîndu-se că plînge şi zicînd :

— Ah, bieţi creştini, loialitatea voastră greşit îndreptată spre smintitul şi lacomul nostru văr de la Constantinopol v-a adus aici !

Totuşi, nu era un om în întregime rău sau înrăit.

De la Apamea se întoarse acasă, dar nu pe drumul pe care venise, ci prin Edessa, Carrhae, Constantina şi Daras. De la Edessa acceptă ca răscumpărare o sumă mică, de cinci mii — deşi iniţial intenţionase să o asalteze — pentru că magii care îl însoţeau îl sfătuiră să se abţină de

la o asemenea încercare. Asta pentru că avangarda greşise de două ori drumul şi cînd, pînă la urmă, îl găsise, Khosrou începu dintr-o dată să simtă mari dureri, pricinuite de un abces aflat sub un dinte din maxilarul său inferior. Poporul din Edessa nu era surprins că scăpase atît de ieftin. Locuitorii acestui oraş pretind că însuşi Isus Hristos a trimis cîndva o scrisoare unui cetăţean al Edessei, care-l invitase să-i lase în voia lor pe smintiţii de galileeni şi să vină să propovăduiască la Edessa. Se spune că Isus i-ar fi scris : „Nu pot veni din cauza profeţiilor din Scripturi, dar norocul îţi va surîde cîtă vreme vei trăi şi am să apăr oraşul vostru de atacurile persanilor, în vecii vecilor". Socot că un asemenea răspuns nu este probabil să se fi dat în împrejurările de atunci : în zilele lui Isus nu exista o ameninţare persană. Totuşi, oamenii din Edessa l-au înscris, cu litere de aur, pe poarta oraşului ; şi numai o singură dată nu şi-a îndeplinit funcţia de farmec proteguitor.

În timp ce regele Khosrou se mai afla în preajma Edessei, sosi o ambasadă de la Justinian care aducea acceptarea condiţiilor propuse ca preţ pentru reinstaurarea Păcii Veşnice — şi anume plata anuală a patru sute de mii, în aur, afară de ceea ce fusese luat în cursul campaniei. Ca un gest de mărinimie, Khosrou se oferi acum să vîndă la preţ redus pe toţi prizonierii luaţi la Antiohia, pe care îi căra cu el, cetăţenilor din Edessa — care sînt cunoscuţi ca oameni inimoşi. Peste cele cinci mii, care reprezentau suma de răscumpărare, adunară încă cincizeci de mii, bătuţi pe muche. Suma fu adunată în argint şi în valori mici şi chiar sub formă de vite şi oi — contribuţiile benevole ale ţăranilor. Chiar şi postituatele ţinură o adunare

la care hotărîră ca toate bijuteriile deţinute de membrele breslei să fie vărsate la fondul de răscumpărare. Din păcate, în această clipă sosi Boutzes şi anunţă că Edessa încălcase ordinul împăratului atunci cînd îi plătise lui Khosrou cele cinci mii. Interzise să i se mai plătească ceva şi-l informă pe Khosrou că poporul din Edessa s-a răzgîndit şi nu va încheia tîrgul. Era furios pe Khosrou, deoarece suma de răscumpărare pentru fratele său Coutzes, prins cu treisprezece ani în urmă, fusese fixată la o cifră atît de mare, încît nu a putut fi plătită şi Coutzes murise în închisoare. Făcîndu-şi singur dreptate, Boutzes păstră pentru el toţi banii strînşi la Edessa, şi Khosrou luă cu el prizonierii.

Asta se petrecu devreme, în luna iulie. Khosrou primi acum ştirea că Belizarie revenise la Constantinopol. Se întoarse de zor acasă, mulţumindu-se să stoarcă sume mici de la Constantina şi alte oraşe prin care trecu, chipurile pentru protejare. Refuză să ia bani la Carrhae, pe temeiul că nu era un oraş creştin, ci continua să fie credincios vechilor Zei. La Daras făcu o demonstraţie ; apoi, după ce mai luă şi de aici cinci mii, trecu îndărăt peste frontiera persană, mulţumit de ce înfăptuise. În ce-i priveşte pe prizonieri, le clădi într-adevăr noua Antiohie pe Eufrat şi nu-i dezamăgi nicidecum : foarte mulţi renunţară la creştinism şi se întoarseră la cultul Vechilor Zei, în temple pe care le clădi Khosrou pentru ei. Symmachus, filozoful atenian, veni şi el aici şi deschise o academie pentru studierea doctrinei numită neoplatonism — un soi de creştinism, necomplicat prin povestea lui Isus Hristos sau prin argumente cu privire la natura lui. Pe Hipodromul din Noua Antiohie, culoarea Verde se bucură de protecţia

particulară a regelui Khosrou şi i se atribuiră caii cei mai buni.

Dar îndată ce Justinian auzi de întoarcerea lui Khosrou în Persia, rupse noul tratat.

Aceasta fu deci istoria ruşinoasă care ne întîmpină, în iulie, cînd sosirăm de la Ravena la Constantinopol : în decurs de numai trei luni, Khosrou îi aduse lui Justinian pagube care se însumau la nici nu pot spune cîte milioane, dezvăluind totodată slăbiciunea sistemului său de apărare şi laşitatea trupelor imperiale. Puţini ofiţeri de rang îi însoţiră acasă pe Belizarie şi pe stăpîna mea, şi nici un fel de trupe, afară de Regimentul de casă care, datorită înrolărilor de goţi, mauri şi vandali, sporise acum la şapte mii de oameni. Erau, fără excepţie, bărbaţi curajoşi, zdraveni ; căci ori de cîte ori un luptător vădea curaj deosebit, fie că aparţinea forţelor duşmane, fie celor aliate, Belizarie se grăbea să-l angajeze şi să-l transforme într-un soldat de mîna întîi. În cursul apărării Romei, Regimentul de casă suportase de atîtea ori şocul atacurilor încît romanii obişnuiau să exclame cu admiraţie : „Imperiul lui Teodoric, subminat de Casa unui singur om !“

Împreună cu noi mai sosi o suită întreagă de prizonieri, în frunte cu regele Wittig, regina Matasonta şi copiii regelui Hildibald. De asemenea, aduserăm întreg tezaurul public de la Ravena. Acesta consta din aproximativ zece milioane, în bare şi monezi de aur şi de argint ; însemnele străvechi ale Imperiului de Apus, mari cantităţi de obiecte de aur şi argint, cuprinzînd şi comorile capturate de Teodoric în decursul războaielor sale în Franţa ; tezaurul bisericii ariene (Justinian ordonă să fie topit) şi stindardele romane capturate de mult în bătălia de la Adrianopol, împreună cu

însăşi diadema pe care o purtase împăratul Valens, în ziua dezastrului.

Pe cînd ne aflam în drum, Belizarie zise despre stindarde şi despre coroană :

— Înfrîngerea de la Adrianopol este, în sfîrşit, răzbunată. Ah, de-ar fi apucat unchiul meu Modestus să mă vadă aducînd acestea acasă, ce banchet clasic ar mai fi întins pentru noi !

Stăpîna mea încuviinţă :

— Da, şi ce discurs, mai mult decît clasic, ar fi ţinut !

Cred că, în mintea lui, Belizarie opunea primirea pe care i-ar fi făcut-o unchiul său cu cea care, în cazul cel mai rău, îl putea aştepta din partea lui Justinian, din cauza atmosferei de bîrfeală şi bănuială care stăruia la Curte. Nu pentru că Belizarie ar fi fost ambiţios şi ar fi rîvnit la onoruri şi titluri : era pe deplin satisfăcut de conştiinţa unei misiuni bine îndeplinite. Dar avînd, din naştere, o inimă caldă, lipsa de generozitate a altora îl îngheţa de-a binelea. Atît de dragul lui Justinian cît şi pentru el însuşi, nădăjduia că acum, datorită întoarcerii sale, toate bănuielile vor fi spulberate şi toţi calomniatorii puşi cu botul pe labe.

Dacă am într-adevăr dreptate cînd interpretez gîndurile lui Belizarie în felul acesta, atunci îl aştepta o mare dezamăgire. Cred că niciodată, de cînd este lumea, un general loial şi victorios nu a fost primit la întoarcere atît de rece de împăratul său. Poporul de rînd din oraş se întrecu cu firea, dînd expresie sentimentelor de admiraţie faţă de Belizarie şi aclamîndu-l ca singurul apărător de nădejde în faţa persanilor. Dar Justinian era atît de gelos încît nu-i acordă triumful binemeritat ; nici nu expuse în public prada luată de la goţi. Aceasta fu debarcată în taină, în portul

imperial și depozitată în Palatul de Porfiriu unde, în afară de membrii Senatului, nu i se îngădui nimănui să o vadă. Justinian nu voia de fel să-i dea lui Belizarie bani ; presupun că de teamă că îi va risipi în mulțime, ca pomană, și în felul acesta își va mai spori popularitatea. Dar Teodora insistă să i se dea cel puțin o jumătate de milion, pentru a acoperi cheltuielile casei sale, deoarece oamenii din Regimentul său nu primeau salarii sau rații din fonduri publice decît atunci cînd se aflau în serviciu activ. În decursul războaielor, Belizarie dădea trupelor sale de casă nu numai plăți suplimentare și rații din propriul său buzunar, dar acoperea oamenilor pierderile în armament și echipament — ceea ce nu era de loc conform cu practica obișnuită ; le atribuia, de asemenea, inele și lanțuri de onoare, pentru orice fel de ispravă militară deosebită, și îi pensiona pe cei bolnavi și răniți, care erau incapabili de a mai lupta. Mai mult decît atît, dacă venea la el un soldat bătrîn și-i spunea, bunăoară : „Am pierdut un braț în prima ta campanie persană și am ajuns pînă la urmă să cerșesc", îi dădea bani, deși omul nu fusese direct sub comanda lui. O asemenea generozitate avu, firește, darul de a spori gelozia lui Justinian, care era foarte zgîrcit în a măsura ce se cuvine unui veteran nenorocit.

Cetățenii obișnuiau să spună despre Belizarie : „Este un soi de monstru. Nimeni nu l-a văzut vreodată beat ; se îmbracă atît de simplu, pe cît îi îngăduie rangul ; departe de a fi pofticios, nu a aruncat nici o singură privire jinduitoare asupra vreuneia sau alteia din femeile pe care le-a făcut prizoniere, deși nu există în lume frumuseți mai

mari decît femeile vandale și gote ; și nu este nici măcar un entuziast pe tărîm religios." Însoțit de stăpîna mea și de o mare suită de cuirasieri, își părăsea zilnic casa de pe Strada Superioară și mergea pe jos tot drumul pînă în Piața lui August, ca să-și vadă de treburile sale la Ministerul de Război și, mai tîrziu, ca să facă obligatoriul act de prezență la suveranii săi. Mulțimea privea zilnic cu uimire la statura lui înaltă și chipul sincer, grav, și la soldații care călcau cu pas egal în spatele său : persani cu pielea închisă și trăsături delicate, și vandali blonzi, cu păr galben, goți cu mădularele mari și părul castaniu, huni cu picioarele arcuite și ochii oblici, și mauri cu părul negru, creț, nasuri coroiate și buze groase. Oamenii obișnuiau să holbeze ochii la stăpîna mea și să șoptească : „Și ea e un soi de monstru. A nimicit cu mîna ei nenumărați goți țintind cu catapulta ; ea a fost cea care a despresurat Roma." Fără să vreau, am auzit o dată un preot spunînd despre dînsa : „Bine a profetizat Solomon despre această tîrfă, în *Cartea proverbelor :* «Mulți au fost răniți de mîna ei, dar și mai mulți oameni puternici au fost măcelăriți de ea. Casa ei este calea spre Iad, coborînd spre încăperile morții."

Apoi deși numai o imaginație deformată putea interpreta drept fățarnică modestia adevărată a lui Belizarie, Narses și Ioan de Capadocia îi ziseră lui Justinian : „Are în vedere o rebeliune. Uite cum caută să măgulească gloata și să-i capteze favorurile ; cea mai neînsemnată dintre mișcările sale devine în stradă un soi de festival. Prin contrast, strălucirea Propriei tale Maiestăți Glorioase este umbrită în fața ochiului vulgar. Crede că acum ambele imperii îi sînt la îndemînă :

a venit aici, la Constantinopol, ca să se fudulească cu prizonierii săi și, la momentul potrivit, va încerca să smulgă diadema de pe fruntea sacră a Serenității-tale. Să i-o iei înainte."

Justinian, fricos din fire, tot amîna acțiunea zicînd: „nu am încă nici o dovadă". Îi era frică de Teodora: stăpîna mea Antonina continua să rămînă prietena îndrăgită a împărătesei; afară de asta, dacă Khosrou pornea în anul următor o nouă invazie, Belizarie era singurul care putea opri atacul.

În ce-l privește pe regele Wittig, el îi adusese omagiu lui Justinian și renunță chiar și la erorile sale ariene; așa că fu ridicat la rangul de patrician și i se dădură mari proprietăți în Galatia — echivalente celor ce i se dăduseră lui Geilimer. Dar căsătoria lui cu Matasonta fu desfăcută la cererea amîndurora. Ca răsplată pentru serviciile pe care ea le adusese dînd foc silozurilor, Matasontei i se îngădui să se căsătorească cu nepotul lui Justinian, Germanos, același care ajutase la înăbușirea răscoalei lui Stotzas. Ceilalți prizonieri goți fură organizați în unități de cavalerie și trimiși să păzească frontiera de pe Dunăre. Atît, deci, despre goți.

La Constantinopol văzurăm pentru întîia oară biserica Sfînta Sofia, terminată. Arhitectul ei a fost Antemiu din Tralles. Justinian îi spusese:

— Nu cruța nici o cheltuială ca să faci din aceasta clădirea cea mai frumoasă și mai durabilă din lume, pentru ca numele lui Dumnezeu și al meu să fie glorificat.

Antemiu fu la înălțimea însărcinării. Numele său binemerită cea mai mare glorie; căci Justinian n-a făcut nimic altceva, decît că i-a aprobat planurile. Dacă în acest context mai trebuie cin-

stite și alte nume, atunci să fie cele ale lui Isidorus de Milet, asistentul lui Antemiu, și al lui Belizarie, a cărui victorie asupra vandalilor asigurase atît tezaurul cu care se plăti construirea catedralei cît și sclavii — forța de muncă necesară.

Catedrala depășește prin înălțime toate clădirile învecinate, deși acestea sînt semețe. Ca să comparăm ceva mare cu ceva mai puțin mare — pare o imensă navă comercială, ancorată printre bacurile din Corn. Proporțiile îi sînt atît de frumos calculate totuși, încît nu există nimic brutal sau respingător în dimensiunile ei. Dimpotrivă, are o noblețe delicată dar serioasă, pe care o pot exprima numai zicînd: „Dacă Belizarie ar fi fost arhitect la fel de bun pe cît a fost de bun soldat, biserici de felul aceteia ar fi clădit".

Sfînta Sofia are o lățime de peste două sute de picioare, o lungime de trei sute și o înălțime de o sută cincizeci. O încoronează o amplă cupolă și, dacă cineva se uită în sus, de dinăuntru, adică spre tavanul incrustat în întregime cu aur curat, i se pare că întreaga construcție trebuie să se prăbușească din clipă în clipă, deoarece nu există grinzi transversale sau stîlpi centrali care să o suporte: fiecare parte țîșnește spre centru și în sus, către punctul central al cupolei. Cetățenii spun vizitatorilor de la țară: „La porunca împăratului, un demon a suspendat cu un lanț de aur cupola de cer, pînă ce părțile celelalte fură înălțate, ca să o întîlnească". Mulți vizitatori iau această glumă drept adevăr.

Există două porticuri, fiecare cu un acoperiș boltit, incrustat cu aur, unul pentru bărbații credincioși, altul pentru femeile credincioase. Cine ar putea descrie — precum ar merita — frumusețea columnelor sculptate și a mozaicurilor cu care este

împodobită clădirea? Seamănă cel mai mult cu o pajiște primăvăratică, scăldată în lumină de soare, cu pilaștrii mari, de piatră fină, ai absidelor laterale, ridicîndu-se asemenea unor copaci; în compoziția zidurilor și a pardoselei a fost folosită marmura de multe culori — roșie, și verde, și purpurie pestriță, și de culoarea paielor, și galbenul untului, și alb curat, ici-colo cu un licăr albastru de lapis-lazuli. Cioplituri și sculpturi și încrustații superbe desăvîrșesc fiecare amănunt și numeroasele ferestre din ziduri și cupolă inundă arhitravele cu lumină. Nu trebuie să fii creștin ortodox pentru a prețui această clădire și a adora înțelepciunea căreia îi este închinată; ea este deschisă la orice oră, și pot intra și credincioșii săraci, cîtă vreme nu au încălcat legile și se poartă cuviincios. Un cerșetor poate intra și se poate închipui împărat, stînd în mijlocul unei splendori atît de opulente; numai cîteva unghere ale clădirii îi sînt închise — ca, de pildă, sanctuarul care este căptușit cu argint sclipitor în greutate de patruzeci de mii de livre, și anumite capele particulare. În ce privește relicvele de sfinți și de martiri, ele sînt depozitate aici cu prisosință și cîteva din ușile laterale sînt făcute din lemn care (se zice) a alcătuit cîndva Arca lui Noe.

Cred că în timpul unei vizite la Sfînta Sofia a fost cuprins Teodosie de convingerea că trăiește o viață complet lipsită de sens și că nu s-ar mai putea simți bine decît dacă s-ar întoarce în mînăstirea lui. Nu pentru că acum ar fi devenit un creștin mai autentic decît fusese înainte vreme, dar pentru că la Efes viața lui fusese ordonată de reguli foarte severe și nu avusese prilejul de a se întreba cum să hotărască într-o anume situație. Teodosie nu era un om vicios; de fapt, acceptînd restricțiile monahale asupra pasiunilor, îndura ceea ce majoritatea bărbaților ar fi găsit de neîndurat. De asemenea, își dăduse seama că este subiectul unor bîrfeli necontenite, în legătură cu stăpîna mea Antonina, fiind socotit un băiat care-i satisface plăcerile ei trupești; iar stăpîna mea, pentru a înăbuși aceste bîrfeli, i se adresa întotdeauna, cînd se aflau în public, cu o asprime umilitoare, deși în particular îi vorbea cu multă afecțiune. Teodosie era plictisit și de războaie și nu putea înfrunta perspectiva unei alte campanii — îndeosebi în Răsărit, unde urma probabil să fie trimis Belizarie în curînd: arșița mare îl făcea întotdeauna să se simtă bolnav și incapabil de a gîndi. De aceea împachetă într-o noapte cîteva din bunurile sale, se îmbarcă pe o corabie comercială rapidă și plecă la Efes; lăsă în urmă o scurtă notiță prin care își cerea iertare și-și lua rămas bun.

Stăpîna mea fu atît de nenorocită de dispariția lui încît nu se atinse de mîncare și nu-și mai văzu de treburi, și pînă la urmă căzu la pat. Avea acum patruzeci de ani, iar grijile campaniei din Italia împrumutaseră privirii ei o nuanță de neliniște și rătăcire, de care nici cosmeticurile și nici masajele nu o puteau scăpa. De asemenea, începuse de curînd și schimbarea sîngelui, așa că era mereu nervoasă, iritabilă; căzu într-o melancolie din care Belizarie, cu toată dragostea și răbdarea lui, nu izbuti să o smulgă. Se pare că Antonina considera plecarea lui Teodosie ca un semn că marea ei frumusețe (pe care el obișnuia să o sărbătorească, într-o manieră de curtean, prin cîntecele pe care le compunea) o părăsise, o dată cu hazul și farmecul ei, îndeobște recunoscute. Consider că Belizarie dădu în această împrejurare

dovadă de adevărată mărinimie. Cînd ea îi mărturisi că numai prezenţa lui Teodosie ar putea să o mai reînvie, se duse direct la Justinian şi formulă o cerere umilă, pentru ca Teodosie să fie adus înapoi.

Justinian consimţi să-i scrie abatelui de la Efes, cerîndu-i să-l elibereze pe Teodosie de legămintele sale şi să-l trimită îndărăt; dar Teodosie invocă dreptul său de a deveni călugăr, drept pe care nici o autoritate lumească, nici măcar cea a împăratului, nu i-l putea contesta.

Cînd, în primăvară, regele Khosrou îşi reluă operaţiunile militare şi Belizarie fu trimis în grabă mare la frontieră, ca să i se opună, stăpîna mea rămase în urmă, în oraş, spunînd că într-o dispoziţie atît de depresivă nu ar putea fi decît o piedică pentru el.

CAPITOLUL XIX

VICTORIE LA CARCHEMISH

Povestea mea ajunge acum la o perioadă a cărei relatare nu-mi face nici o plăcere, deoarece a adus mare suferinţă stăpînei mele Antonina şi mai mare suferinţă lui Belizarie, soţul ei; asta în ciuda unei victorii remarcabile pe care el a cîştigat-o asupra persanilor. Dar răul trebuie povestit ca şi binele.

Precum am mai spus, stăpîna mea a rămas la Constantinopol, în vreme ce Belizarie fu trimis împotriva regelui Khosrou, în primăvara tîrzie din anul Domnului 541. Cît îi îngăduiseră îndatoririle sale la Curte îşi petrecuse vremea instruind recruţii goţi ai Regimentului de casă în folosirea arcului şi a bine încercatului său sistem tactic de cavalerie. Dar în Răsărit îl aştepta un material uman, de combatanţi, de cu totul altă factură. Cînd sosi la Daras — un loc, scrise el Antoninei, îndulcit de amintirea vizitei pe care ea i-o făcuse — găsi forţele într-o stare jalnică în ce priveşte disciplina şi instrucţia; iar cît priveşte curajul trupelor, ele tremurau chiar şi la auzul numelui de persan. Cei şapte mii de oameni ai săi

erau singurii pe care putea conta în perspectiva unor lupte serioase. Multe regimente regulate, cu efectivul complet după controalele armatei, şi primind soldă şi raţie întreagă, aveau lipsuri de mai multe sute de oameni, şi dintre aşa-zişii ostaşi instruiţi, jumătate erau muncitori neînarmaţi, folosiţi la îmbunătăţirea fortificaţiilor de la Daras şi din alte oraşe — conform planului întocmit de Belizarie însuşi, cu doisprezece ani mai înainte; abia de curînd se descoperise cît de necesară este realizarea acestuia.

Regele Khosrou se deosebea de ceilalţi monarhi răsăriteni cu ambiţii militare, care aveau obiceiul de a întreprinde personal misiunile uşoare, conferind pe cele riscante locotenenţilor, prin aceea că, dimpotrivă, îşi alegea partea cea mai dificilă. La chemarea băştinaşilor din Colchida, care fuseseră storşi în mod ruşinos de perceptorii lui Justinian (deşi ţara lor era numai un protectorat, nu o posesiune romană), o invadă pe un drum ce duce de-a lungul dealurilor de la poalele Caucazului şi pe care nici o armată persană nu-l mai străbătuse, fiind considerat, dintotdeauna, ca impracticabil. Trimisese înainte o mare unitate de pionieri ca să-i taie din pădurea virgină şi peste prăpăstii un drum destul de lat şi de solid pentru a putea fi folosit pînă şi de elefanţi. Planurile sale nu stîrniră bănuieli, deoarece răspîndise zvonul că expediţia va fi îndreptată împotriva unui trib de huni care întreprindea raiduri în Iberia persană. Pe scurt: pătrunse pînă la coasta Colchidei, captură principala fortăreaţă romană, la Petra, îl ucise pe guvernatorul roman, fu aclamat de colchidieni ca eliberator şi luă ţara în stăpînire.

Belizarie auzi despre pornirea acestei expediţii de la spionii săi de dincolo de graniţa Mesopotamiei,

deşi despre rezultatul ei nu putea obţine deocamdată nici un fel de ştiri. Ajunse la concluzia că singura speranţă pentru Colchida rămînea atragerea grabnică a lui Khosrou, îndărăt, printr-o contralovitură. Concentră din diverse oraşe-garnizoană toate trupele la îndemînă şi le vorbi generalilor foarte deschis, reproşîndu-le neglijarea forţelor de sub comanda lor. Ameninţă că dacă în decurs de două luni, efectivele nu vor fi în mod potrivit completate, înarmate şi echipate, va avea grijă ca toţi să fie degradaţi. De asemenea, preciză că, în calitate de generalissim, cere din partea lor supunere necondiţionată.

— Totuşi, zise el, am stat vreme de zece ani în Imperiul de Apus şi nimeni nu poate să se aştepte să apreciez just, în toate amănuntele ei, situaţia strategică prezentă. Voi fi fericit ca fiecare dintre voi să-şi dea părerea sinceră în privinţa posibilităţilor de a întreprinde neîntîrziat o incursiune de cavalerie dincolo de graniţă. Marele Rege este departe. Deşi este neîndoielnic că şi-a lăsat fortăreţele de graniţă bine păzite, avem poate un prilej excelent pentru a răzbuna prădarea Antiohiei şi pentru a reface calităţile ofensive ale oamenilor noştri. Împăratul m-a trimis aici cu ordinul expres de a susţine onoarea armatei romane.

Boutzes, dornic să redobîndească preţuirea lui Belizarie, căzu de acord că raidul ar fi o acţiune excelentă; la fel şi Petru, Guvernatorul Darasului, care avea motive asemănătoare. Dar comandanţii — egali în rang — ai trupelor trace din Liban — aceiaşi doi care trădaseră Antiohia fugind cu oamenii lor prin poarta Daphne — făcură greutăţi. Dacă-l urmau pe Belizarie, ziceau ei, nimic nu-l va opri pe regele sarazinilor să

întreprindă, în absența lor, un raid împotriva Siriei și Palestinei.

Belizarie răspunse :

— Precum vă spun, am fost vreme de zece ani plecat din Răsărit, dar nu am uitat chiar atîtea cîte ați putea presupune. Acești sarazini sînt pe punctul de a începe sărbătoarea Ramadanului, în timpul căruia, din respect față de Zeul Soare, postesc în timpul zilei și se abțin de la orice fel de luptă, două luni încheiate.

Argumentul îi reduse la tăcere.

Cîteva zile mai tîrziu, Belizarie conduse peste granița persană armata sa de campanie, care număra cincisprezece mii de oameni și făcu tabără la aproximativ opt mile de Nisibis. Îl mai însoțiră și cinci mii de arabi, sub același rege Harith ibn Gabala din Bostra, care dezertase de lîngă el cu zece ani în urmă, în timpul Bătăliei Inutile, dar care fusese iertat cu mărinimie de Justinian, deși se purtase perfid. Persanii se învățaseră să disprețuiască într-atît armatele noastre, încît era de presupus că vor renunța la protecția întăriturilor lor puternice și vor ieși împotriva lui Belizarie. El spera să-i înfrîngă și — tăindu-le principala cale de retragere și îngăduind numai unui escadron sau două să scape îndărăt spre Nisibis — să ocupe orașul ; intenționa să trimită o parte a oamenilor săi, îmbrăcați în armură persană, să se amestece printre acești fugari și să țină porțile deschise pentru el. Dar Petru se opuse acestui plan, afirmînd că persanii trebuie intimidați printr-o mai mare apropiere. Insistă să-și așeze tabăra la o milă și jumătate de oraș.

Belizarie trimise lui Petru un mesaj, spunînd că curajul său este lăudabil, dar dacă pornește bătălia și îi biruie pe persani acolo unde se află tabăra lui, inamicul nu va avea decît o scurtă porțiune de parcurs pentru a se retrage în siguranță ; și că, menținîndu-și tabăra în acea poziție, Petru acționează direct împotriva ordinelor.

Petru răspunse : „Am slujit cu tine, cu cîțiva ani în urmă, pe Eufrat, unde, deși persanii se aflau la sute de mile depărtare de orice fortăreață, ai ezitat să-i ataci. Mă mîndresc că nu mi-e teamă de persani. În ce privește supunerea, sînt informat că de curînd, la Ravena, ai încălcat chiar și ordinele împăratului. Totuși, nu ai avut nimic de suferit."

Belizarie scrise din nou : „Împrejurările modifică aspectul lucrurilor. Totuși, nu-mi propun să mă cert cu tine. Dacă, în ciuda ordinelor mele, îți menții provocarea, te implor, fii cel puțin atent ca să nu fi atacat prin surprindere, îndeosebi în timpul orei de prînz."

Vremea fiind extrem de călduroasă la amiază, oamenii lui Petru își scoaseră armurile și-și stivuiră armele, și un număr dintre ei se duse, în grupuri de cîte doi-trei, să fure pepeni din grădinile de zarzavat și fructe, așezate la cîteva sute de metri de zidurile orașului. Cavaleria persană făcu o ieșire bruscă, pe trei porți simultan, și îi izgoni pe hoții de pepeni pînă la palisada taberei lor. Străjile taberei puseră în grabă mare mîna pe arme și alergară în ajutorul camarazilor lor, dar fură respinși și se retraseră în dezordine. Petru fu repede forțat să-și abandoneze tabăra, pierzînd nu numai cincizeci de oameni, dar și stindardul regimentului.

Noroc că pîndarii lui Belizarie văzură un nor de praf din direcția Nisibis și raportară imediat. În tabăra lui Belizarie era în permanență în vi-

goare ordinul că prînzul trebuie servit pe schimburi, astfel ca numai o treime din oameni să se afle în repaos o dată ; încît, numai la un minut după ce gornistul sună alarma, cuirasierii de casă erau în galop, în drum spre Nisibis, venind în ajutorul lui Petru. Belizarie era în fruntea lor, cu recruţii săi goţi încălecaţi pe cai grei şi îi găsi pe persani ocupaţi cu strîngerea rîndurilor, după o prădare pripită a taberei. Separîndu-se în două coloane, pentru un dublu atac de flanc, cuirasierii s-au îndreptat în galop asupra duşmanului, trăgînd din şa şi şarjînd cu lăncile lor lungi. Săgeţile duşmane nu-i opriră, deoarece, precum am mai explicat, arcurile persane sînt prea uşoare pentru a fi folosite împotriva unei cavalerii în armură grea. Goţii avură satisfacţia de a frînge la primul asalt linia persanilor şi de a-i mîna îndărăt, în dezordine, spre Nisibis. Regimentul lui Petru fu salvat — dar cu preţul planurilor lui Belizarie ; căci persanii, care pierdură în această ciocnire o sută cincizeci de oameni, îşi dădură seama că Belizarie era din nou pe graniţă şi nu-i scăzuse nimic din vigoarea de odinioară. Nu îndrăzniră să mai iasă de după zidurile oraşului împotriva lui ; dar puseră la vedere stindardul regimentului lui Petru, pe unul din turnuri, încununîndu-l în batjocură cu cîrnaţi negri.

Nemaiavînd nici o speranţă de a lua oraşul Nisibis prin surprindere, Belizarie se hotărî să înainteze dincolo de el, ştiind că nici o forţă de asediu obişnuită nu îl putea cuceri în mai puţin de douăsprezece luni. Următoarea fortăreaţă, spre răsărit, era Sisauranum, la distanţă cam de treizeci şi cinci de mile ; garnizoana de aici, inclusiv miliţia locală, număra patru mii de oameni. Belizarie îşi putea permite să lase în urmă Nisibis,

cu garnizoana sa de şase mii, dar nu putea lăsa şi Sisauranum şi Nisibis. În consecinţă, se hotărî să asedieze Sisauranum cu forţele sale principale, să lase la Nisibis o forţă mică, cu misiunea de a ţintui locului garnizoana şi, între timp, să-l trimită pe regele Harith, cu arabii săi, într-o incursiune dincolo de rîul Tigru, în provincia Asiriei.

Această parte a Asiriei fusese ferită vreme de secole de incursiuni romane. Locuitorii ei trăiau într-o desăvîrşită siguranţă şi erau deosebit de bogaţi. Cu regele Khosrou plecat în Colchida şi forţele de frontieră ale persanilor ţintuite la Nisibis şi Sisauranum, oamenii regelui Harith găsiră o pradă atît de uşoară, cum nu aflaseră niciodată, de cînd se ştiau. Regele Harith considera că ar fi mare păcat să împartă toată această bogăţie cu armatele romane din spatele său — precum fusese înţelegerea — de aceea se hotărî să se întoarcă pe o altă cale la curtea lui din Bostra. Împreună cu el venise un escadron al Regimentului de casă, sub Traian, şi un altul ,de traci, în frunte cu Ioan Epicureanul, ca să întărească forţele arabilor, în cazul în care ar da peste rezistenţă serioasă. Dar Harith îi înşelă pe Traian şi pe Ioan, învăţîndu-şi iscoadele să raporteze că o mare armată persană tăiase dinspre nord calea din spatele expediţiei şi că stătea la pîndă, aşteptînd întoarcerea lor la podul de pe Tigru, pe care veniseră încoace. Îi anunţă că el se întoarce imediat acasă. Ioan Epicureanul, împovărat cu pradă, evită să înfrunte de unul singur o armată întreagă şi se hotărî să urmeze exemplul lui Harith. Traian, fiindu-i inferior în rang, fu nevoit să-l însoţească. În consecinţă, întreaga expediţie mărşălui spre sud, de-a lungul Tigrului, pînă ce ajunse la podul de la Ninive, unde trecu rîul ; Ioan Epicureanul

şi Traian se întoarseră apoi pe teritoriul roman, tăind prin deşert, pe drumul Syngarei şi pe cursul inferior al rîului Aborrhas. Regele Harith ajunse nevătămat la Bostra, cu pradă cu tot, după un marş şi mai lung. (Justinian îl mai iertă şi de astă dată pe acest arab perfid şi, cîţiva ani mai tîrziu, cînd el izbuti să distrugă o armată a regelui sarazinilor, îl ridică la rang de patrician şi-l primi cu onoruri la Constantinopol.)

Între timp, Belizarie aştepta un cuvînt de la regele Harith — sau, de nu, de la Traian — ca să ştie ce au realizat şi ce forţe persane sînt staţionate în Asiria. Neprimind nici un fel de mesaj, începu să fie îngrijorat. Dar reuşi să ocupe Sisauranum ; fiind aglomerat cu ţărani refugiaţi, oraşul se supuse după un asediu de şase săptămîni. Contrar oraşelor de frontieră, cum sînt Daras sau Nisibis, Sisauranum nu avea depozite permanente de hrană, ca o măsură de siguranţă împotriva unui eventual asediu, iar apariţia neaşteptată a lui Belizarie nu îngăduise strîngerea unor stocuri de grîne din regiunile învecinate. Condiţiile lui Belizarie fură generoase : iertare completă pentru cetăţeni — care erau creştini de origină romană, acesta fiind unul din oraşele cedate Persiei cu un secol şi jumătate mai înainte, prin tratatul ruşinos al lui Jovian[1] — iar pentru cei opt sute de cavalerişti persani ai garnizoanei, alegerea între a deveni sclavi obişnuiţi sau înrolarea lor în armata împăratului Justinian. Aleseră să servească sub Justinian şi fură mai tîrziu transferaţi în Italia, pentru a lupta împotriva goţilor — precum goţii, înrolaţi în Regimentul de casă, fuseseră transferaţi în Mesopotamia, ca să lupte împotriva persanilor.

[1] Împărat roman care a domnit între anii 363—364 e.n.

Fortificaţiile de la Sisauranum fură rase de pe faţa pămîntului.

Şi tot nu soseau ştiri de la regele Harith ; Belizarie se temea că toată expediţia căzuse într-o ambuscadă şi fusese nimicită. Convocă un consiliu de război şi depuse presiuni în favoarea înaintării peste Tigru — poate că Harith încă se mai menţinea într-unul sau altul din oraşele cucerite, aşteptînd ajutor. Dar nici unul dintre generali nu-i sprijini proiectul. Cei din Liban insistară asupra întoarcerii, acum cînd Ramadanul sarazinilor trecuse ; iar ceilalţi subliniară că trupele sufereau cumplit de pe urma arşiţei, încît o treime era scoasă din luptă. Începură să vocifereze în dezordine, refrenul fiind : „Condu-ne îndărăt. Nu vom trece Tigrul. Refuzăm să mergem mai departe. Condu-ne îndărăt."

Astfel, datorită provocării lui Petru, trădării regelui Harith, credulităţii lui Ioan Epicureanul, laşităţii celorlalţi generali, Belizarie fu lipsit de ceea ce ar fi putut fi cea mai mare victorie a sa. Căci, atunci cînd regele Khosrou află, în Colchida, de raidul arab asupra Asiriei şi de cucerirea oraşului Sisauranum de către Belizarie, veni în grabă îndărăt, pe drumul ce trece la apus de lacul Van şi de-a lungul rîului Tigru. Datorită epidemiei de holeră, pierduse aproape jumătate din armata lui. Acum pierdu şi jumătate din ceea ce îi rămăsese, din pricina prăbuşirii sistemului său de aprovizionare — ştirile înspăimîntătoare despre epidemia de holeră determinară coloanele de căruţe care aduceau proviziile să se întoarcă în Iberia. Vreme mai îndelungată fu reţinut de o lunecare de pămînt care nimicise o porţiune a noului său drum, într-unul din punctele cele mai dificile ale călătoriei, aşa că fu silit să-l taie încă o dată ca să

poată trece. Dacă Belizarie ar fi fost în stare să treacă Tigrul, l-ar fi interceptat pe Khosrou şi întrucît persanii erau într-o stare jalnică, de flămînzire şi debandadă, este neîndoielnic că ar fi adăugat darurilor pe care le făcuse lui Justinian şi un al treilea rege prizonier.

Dar nu a fost să fie : Belizarie nu reuşi să-i convingă pe generalii săi să mărşăluiască. Îşi aşeză bolnavii în căruţe şi, trecînd pe lîngă Nisibis, se întoarse la Daras.

La Constantinopol se petreceau între timp lucruri stranii. Ca să o iau de la început, în oraş apăru un fiu nelegitim al Teodorei, născut în Egipt, în cursul acelui an nefericit care urmase plecării ei din casa clubului, la Pentapolis. Tatăl era o persoană fără importanţă — un negustor arab, mort de curînd ; luase băiatul (pe care îl botezase Ioan) din mîinile ei. Teodora îi spusese lui Justinian că nu avusese niciodată copil ; şi cînd el îi conferise rang de patriciană, ea semnase un document, afirmînd aceasta în mod solemn. Ioan de Capadocia o avusese pe Teodora la mînă, fiindu-i cunoscută existenţa acestui copil : agenţii săi din Egipt îi raportaseră povestea, dar fără amănuntele necesare prin care ar fi putut-o confirma. Teodora nu putea fi sigură dacă Ioan este sau nu în posesia vreunei dovezi care să aibă oarecare pondere în faţa lui Justinian ; ea însăşi nu fusese niciodată în stare să descopere unde anume se află fiul ei. Pînă la urmă, tînărul — Ioan Bastardul — află de la tatăl său muribund secretul obîrşiei sale şi sosi la Constantinopol, venind din Aden, pe Marea Roşie, unde locuiseră. Intră în legătură cu Teodora prin intermediul stăpînei mele Antonina ; ştia că primul soţ al Antoninei fusese asociat de afaceri al tatălui său.

Dar dacă se aştepta să fie primit cu lacrimi şi sărutări materne şi să i se dea o situaţie proeminentă la Curte, se înşela amarnic. Teodora nu-şi pierdu vremea : îl declară nebun şi-l închise într-un ospiciu, unde muri curînd după aceea. Nu-l iubise pe tată — de ce l-ar fi iubit pe fiu ? Afară de asta, era un ins lacom, găunos şi neştiutor de carte.

Teodora îi spuse stăpînei mele, cu un suspin de uşurare :

— Scumpa mea, acum, în sfîrşit, putem să-i plătim poliţa lui Ioan de Capadocia : nu mai am de ce mă teme de el.

Dar Teodora ştia bine că pînă cînd Teodosie nu va fi adus îndărăt, de la Efes, stăpîna mea nu va fi dispusă să o ajute la înfăptuirea răzbunării rîvnite. Aşa că, deşi stăpîna mea era convinsă că Teodosie nu va fi niciodată ispitit să-şi părăsească lăcaşul de retragere, Teodora îi dădu de ştire episcopului de Efes, unul dintre monofiziţii numiţi de ea, că trebuie să pună la cale neîntîrziat trimiterea la Constantinopol a călugărului Teodosie. Episcopul ordonă stareţului mînăstirii — care avea reguli uşoare de viaţă monahică — să-i impună lui Teodosie penitenţe şi restricţii atît de severe, încît să ajungă să ceară de bună voie dezlegarea de legămintele sale.

Speranţele stăpînei mele mai reînviară la auzul acestor ştiri, şi ea începu să mediteze asupra posibilităţilor de a-i întinde o capcană şi de a-l ruina pe Ioan de Capadocia. Primul ei pas fu să se apropie de unica fiică a lui Ioan, Eufemia, o fată deşteaptă, la care el ţinea foarte mult. Teodora îi alesese un soţ cu care fata nu dorea să se căsătorească. Exploatînd încrîncenarea ei împotriva Teodorei, stăpîna mea îi cîştigă treptat simpatia. Într-o seară, Eufemia o întrebă :

— Ilustră Doamnă Antonina, scumpă prietenă, de ce pari atît de tristă în zilele acestea? Abia de mai zîmbeşti. Să fie oare îngrijorarea pentru viteazul tău soţ, care e plecat în război?

Stăpîna mea care, fără îndoială, nu intenţiona să-i mărturisească Eufemiei cît de mult îi lipseşte Teodosie, răspunse scurt:

— Nu sînt deloc îngrijorată pentru viaţa soţului meu pe cîmpul de luptă. Apoi, graţie unei inspiraţii de moment, continuă: Ceea ce mă deznădăjduieşte este că împăratul, fără să aibă nici un temei, este atît de bănuitor cu privire la loialitatea lui. Cînd se află aici, la Constantinopol, mă tem mult mai mult pentru viaţa lui.

Eufemia exclamă:

— Bănuitor cu privire la loialitatea lui Belizarie? Cum doar nimeni, în tot imperiul, nu îi este atît de devotat, nu-i aşa?

Stăpîna mea se ridică, închise cu grijă toate uşile şi apoi şopti:

— De multă vreme doream să mă încredinţez cuiva, scumpă copilă, căci inima mea este încărcată, mai-mai să plesnească, de indignare faţă de tratamentul ingrat de care a avut parte nobilul meu Belizarie. A sporit posesiunile împăratului cu zeci de mii de mile pătrate şi tezaurul său cu zeci de milioane în aur şi i-a adus prizonieri doi regi puternici — ca să nu mai pomenesc de înăbuşirea „Răzmeriţei Victoriei", cînd împăratul îşi pierduse aproape tronul. Dar acest mizerabil de Justinian este gelos şi-l tratează ca pe un cîine sau ca pe un criminal. Înainte de a pleca, Belizarie mi-a spus: „Decît Justinian, mai bine orice alt împărat! Mă simt absolvit de legămintele mele de loialitate pentru că de atîta vreme se poartă cumplit de urît cu mine."

Eufemia răspunse:

— Tu şi cu Belizarie nu trebuie să vă acuzaţi decît pe voi înşivă, scumpă prietenă; căci puterea o aveţi, dar şovăiţi să o folosiţi.

Stăpîna mea răspunse, fără să ezite:

— Dar, copilo, nu putem întreprinde o revoluţie militară decît în cazul în care avem sprijinul unor miniştri puternici, de la Curte. Bunăoară Ilustrul tău tată nu se înţelege deloc cu noi. Dacă l-am avea pe *el* de partea noastră... Şi pentru că veni vorba: el este omul potrivit să devină împărat în locul lui Justinian. Soţul meu nu are asemenea ambiţii, precum ştii prea bine, pe el nu îl interesează decît milităria.

Rîvna Eufemiei de a scăpa de căsătoria nedorită o făcu deosebit de elocventă, cînd îi înfăţişă tatălui ei situaţia. Dar avu o sarcină uşoară, deoarece Ioan de Capadocia nutrea în secret convingerea că odată şi odată va purta diadema. Un astrolog bătrîn de pe Hipodrom, poate acelaşi care făcuse profeţii atît de adevărate Teodorei şi stăpînei mele, îi spusese, cu mulţi ani mai înainte: „Fiul meu, într-o zi vei fi îmbrăcat de către soldaţii de la palat cu roba lui August şi va fi o zi de mare bucurie la Curte". Ioan fu, în consecinţă, peste măsură de încîntat cînd Eufemia îi relată convorbirea. Îi spuse Eufemiei să o asigure pe stăpîna mea Antonina că putea să conteze pe el în toate acţiunile care ar contribui la prăbuşirea lui Justinian. Stăpîna mea o îmbrăţişă pe Eufemia şi jură pe Sfîntul Duh că tatăl ei poate avea încredere în Belizarie şi în ea însăşi, cu aceeaşi hotărîre pe care o vădise.

Înainte ca acest complot să se dezvolte, spre inexprimabila bucurie a stăpînei mele Antonina, Teodosie se întoarse de la Efes, plictisit de rigo-

rile de penitență pe care starețul i le impusese. Nu mai era călugăr și curînd își reluă vechiul său fel de viață — veșminte scumpe, parfumuri, cîntece de chitară, ironii la modă, glume vioaie din te-miri-ce. Cum s-ar explica această schimbare de dispoziție — tot atît de neînțeles cum fusese și cufundarea lui neașteptată în viața religioasă ? Ei bine, există asemenea caractere, îndeosebi printre traci ; contradicțiile de care dau dovadă aceștia mi-ar răpi foarte mult timp ca să le discut — încîntarea lor de a deveni subiect de discuție fiind poate însăși cheia misterului. Așa că e mai bine să nu mai vorbim despre motivele lui Teodosie, rezumîndu-ne la o relatare a cuvintelor și a faptelor sale.

Se întîmplă că în vremea aceea, Fotius, fiul stăpînei mele, să fie absent din oraș, deși de la plecarea lui Belizarie stătuse mereu cu noi. Contractase datorii enorme, din pricina unor speculații comerciale neizbutite, întreprinse la Antiohia înainte de distrugerea orașului, și a unor pariuri pierdute la curse și la luptele de urși. Dacă pînă în scurt timp nu făcea față obligațiunilor sale, urma să decadă din Ordinul patricienilor, ca falit ; dar era sigur că mama lui îi va veni în ajutor, ca să evite un scandal de familie. Poate că Antonina ar fi procedat chiar în felul acesta, dacă Teodosie nu i-ar fi istorisit o poveste care o mînie peste măsură. Îi spuse că fugise la Efes deoarece Fotius îl amenințase că îi va ucide, atît pe el cît și pe dînsa, dacă nu părăsește imediat orașul : de asta se codise atîta vreme să se întoarcă.

Urmă o mare agitație. Stăpîna mea refuză, firește, să plătească datoriile lui Fotius ; și pentru că, aflînd de toată povestea, ceruse apărare polițienească atît pentru ea cît și pentru Teodosie

și în consecință întreaga afacere devenise publică, îi trimise lui Belizarie o relatare amănunțită. De asemenea, îl amenință pe Fotius, din partea Teodorei, cu pedepse severe.

Fotius trecu în grabă Bosforul și se îndreptă în direcția frontierei persane, ca să se refugieze sub protecția lui Belizarie. Nu știu exact ce anume i-a spus lui Belizarie, dar esența era că Teodosie, cînd plecase pentru a doua oară la Efes, o făcuse cu intenția de a se întoarce la stăpîna mea, la Constantinopol, îndată ce Belizarie nu-i va mai sta în cale ; și că așa se întîmplase într-adevăr, iar cei doi trăiau acum împreună, în păcat fățiș. Mai departe, se plînse că stăpîna mea îi furase o sumă mare de bani, pe care a încredințat-o amantului ei ; și că, în afară de faptul că-l adusese la marginea falimentului, îl persecuta pe toate căile cu putință, deoarece știa prea multe despre dînsa.

Belizarie auzi povestea îngrozitoare a lui Fotius chiar în ziua în care își ținea consiliul de război la Sisauranum. A crede că această poveste i-a influențat cugetul cînd a luat hotărîrea de a se retrage de pe teritoriul persan, ar putea să pară o presupunere firească, de n-ar fi fost dintotdeauna atît de evident că el își așeza îndatoririle ostășești deasupra considerentelor personale. Cel puțin colaboratorii săi militari ar fi trebuit să-și dea seama de această trăsătură a lui. Totuși, ideea fu vînturată, fiind pusă în circulație chiar de generalii care fuseseră cei mai înspăimîntați de perspectiva trecerii Tigrului.

După consiliul de război, Belizarie stătu în continuare de vorbă cu Fotius, care jură pe Sfîntul Duh — cel mai teribil jurămînt pe care îl poate face un creștin, și care, dacă este încălcat, osîndește sufletul, se spune, la chinuri veșnice în iad —

jură că spusese adevărul. Ca să-şi întărească dovezile, adusese cu el, ca martori, doi colegi de-ai mei, servitori, şi pe un senator, care se întîmplă să fie unul dintre creditorii săi principali şi care era el însuşi aproape falit. Aceştia, laolaltă cu Fotius, reuşiră să-l convingă. Poate că dezamăgirile campaniei şi starea şubredă a sănătăţii sale — se afla după o lună de dizenterie — jucaseră şi ele un rol în tulburarea puterii lui de judecată, de obicei atît de limpede. Mai departe, trebuie să spun întru apărarea lui Belizarie că rapoartele stăpînei mele cu Teodosie stîrneau cu certitudine o impresie foarte misterioasă. Nici chiar eu, precum am mărturisit mai devreme în această lucrare, nu mi-am putut da seama niciodată pe deplin ce natură aveau aceste relaţii. În orice caz, Belizarie căzu victimă unei crize de furie din gelozie ; toţi ofiţerii săi rămaseră uluiţi de felul cum i se schimbă firea. Pentru prima oară în viaţă, uită şi el să mai fie răbdător şi binevoitor cu oamenii săi, purtîndu-se cu ei ca orice alt general, cu deosebirea că pînă şi în furie se abţinea de la blesteme. Starea lui nu se îmbunătăţi nici în urma unei scrisori a stăpînei mele, în care ea îi scria că Fotius a fugit din Constantinopol cu gura plină de calomnii şi că ea însăşi îl urmează în grabă mare, ca să i-o umple cu noroi. Îl informă că Teodosie, de frică să nu fie asasinat în absenţa ei de prietenii lui Fotius, se întoarce provizoriu la Efes.

Totuşi, chestiunea cu Ioan de Capadocia trebuia reglementată înainte de plecare ; altminteri, complotul putea să se întoarcă împotriva ei. Aşa că mă trimise la Ioan de Capadocia, ca să-i spun că porneşte imediat spre Daras, cu scopul de a-l convinge pe Belizarie că este momentul potrivit pentru a întreprinde fără greş o manevră în vederea răsturnării şi înlocuirii lui Justinian. Am aranjat ca Ioan de Capadocia să o întîlnească în taină, în noaptea următoare, la miezul nopţii, într-o livadă de pe moşia lui Belizarie de la Rufinianae, o suburbie a Constantinopolului, pe malul celălalt al Bosforului : acesta va fi primul ei popas, după părăsirea oraşului. Nu avea nici o îndoială că Ioan va cădea în capcană — căci nu folosise ea oare faţă de Eufemia numele Sfîntului Duh, cînd făcuse declaraţia solemnă prin care atestase seriozitatea intenţiilor lui Belizarie şi ale ei proprii ?

Stăpîna mea raportă Teodorei succesul misiunii mele, iar aceasta îl încunoştinţă în secret despre cele petrecute pe Narses (care acum era în relaţii rele cu Ioan) şi pe Marcellus, Comandantul Gărzilor Imperiale. Narses şi Marcellus se duseră la Rufinianae, deghizaţi, însoţiţi de o unitate de soldaţi ; şi, la ceasul convenit, se aflară la posturile lor, în livadă — unii dintre oameni ascunşi pe după o cisternă, alţii printre coroanele merilor. Se spune că Justinian prinsese de veste că se petrece ceva, dar că i se raportase că ar fi vorba de un complot în toată legea îndreptat împotriva tronului ; iar Justinian ar fi trimis următorul mesaj lui Ioan de Capadocia : „Ştim totul. Retrage-te fiindcă, de nu, vei muri. Aliata ta Antonina este în dizgraţia noastră.“ Dacă e adevărat că Ioan a primit mesajul acesta, el trebuie să fi ajuns la concluzia că era mai primejdios să răspundă decît să continue cu complotul, iar referirea la stăpîna mea trebuie să-i fi apărut ca o dovadă limpede a sincerităţii ei. Oricum se vor fi petrecut lucrurile, cînd Ioan de Capadocia se strecură din oraş, însoţit de un grup de ajutoare înarmate, ca să meargă la întîlnirea fixată pentru noaptea

aceea, era hotărît să o însoțească pe stăpîna mea la Daras.

În livadă era întuneric beznă și dinții îmi clănțăneau de spaimă pe cînd stăteam în așteptare, alături de stăpîna mea Antonina, și mă gîndeam cît de multe erau în joc. Asemenea ei, purtam sub haină cămașă de zale. La miezul nopții, o mănușă veni zburînd peste poarta grădinii ; o aruncai înapoi — era semnalul convenit. Ioan fu primit, împreună cu cei doisprezece capadocieni care-l păzeau.

El și stăpîna mea își strînseră mîinile, ca niște adevărați conspiratori, și el începu neîntîrziat să-l blesteme pe Justinian, ca pe un monstru și un tiran și un laș ; ea nu trebui să răspundă în nici un fel. Și, lucru ciudat, pe cînd el divaga mai departe, cu glas tare, stăpîna mea își dădu deodată seama că misteriosul superintendent de poliție care îi vorbise cu multă vreme înainte, în ziua aceea a audienței la Teodora, în biserică, fusese însuși Ioan, deghizat ; căci întîmplător rosti în mod eronat un cuvînt grecesc neobișnuit, exact ca și celălalt.

Nu se putu reține să nu rîdă. Ioan de Capadocia se opri, devenind dintr-o dată bănuitor, și începu să se uite primprejur. Atunci Narses și Marcellus săriră, cu un strigăt, din ascunzișul lor și începu o luptă crîncenă. Stăpîna mea, continuînd să joace jocul, exclamă : „Oh, oh, sîntem trădați !“ și se prefăcu a se lupta cu Narses. Eu o rupsei la fugă. Marcellus fu doborît și grav rănit, la gît, înainte ca cei doisprezece capadocieni să fie înfrînți. În toate această zăpăceală, stăpînul lor se cățără peste zid și fugi.

Dacă omul acesta smintit s-ar fi dus călare drept înapoi, la palat, și i-ar fi raportat lui Justinian că se dusese la Rufinianae în interesul lui Justinian, intenționînd să o înșele pe Antonina și să o determine să facă o mărturisire publică a intenției de a trăda, ar fi putut reuși să întoarcă zarurile împotriva ei. Dar în loc de asta, cuprins de panică, căută azil în biserica Sfintei Irina, așa că în zori, cînd Teodora și Narses îl denunțară lui Justinian, nu mai putea exista altă concluzie decît cea a vinovăției sale.

Această biserică a Sfintei Irina fusese incendiată în timpul Răzmeriței, dar Justinian o reclădise magnific și era un sanctuar pe care niciodată el nu s-ar fi încumetat să-l violeze. Așa că Ioan de Capadocia nu suferi pedeapsă mai severă decît confiscarea tuturor bunurilor sale și — stranie procedură — condamnarea de a se preoți.

Era cu totul împotriva intențiilor sau voinței lui Ioan de Capadocia să devină preot, căci în felul acesta legea îl priva de dreptul de a mai obține vreodată o funcție seculară. Dar vechea profeție era împlinită. Gărzile Palatului îl îmbrăcară cu straiele lui August — mai exact, cu sutana de preot a unui arhidiacon care tocmai murise și care, întîmplător, se numea August ; și la palat fu mare bucurie, căci aici el era foarte urît. Fu transferat din Sfînta Irina într-o biserică la Cyzicus, un oraș comercial de pe malul asiatic al Mării Marmara. Justinian era supărat, dar nu atît de faptul că Ioan de Capadocia încercase să-l trădeze, cît mai mult pentru că, în felul acesta, Teodora dovedea, triumfător, că avusese dreptate ; refuzase întotdeauna să-i dea crezare ori de cîte ori ea îl denunțase pe Ioan ca trădător. Ca să o necăjească, nu peste mult timp Justinian îi dădu înapoi lui Ioan, în numele carității creștine, cea mai mare parte a averii ; Ioan trăi în

pace şi siguranţă la Cyzicus încă doi sau trei ani. Dar Justinian nu avea cum zădărnici hotărîrea Teodorei de a-şi chinui duşmanul. Ea îi comunică episcopului de Cyzicus, sub autoritatea căruia ajunsese Ioan de Capadocia, că noului preot nu trebuie să i se îngăduie să trăiască o viaţă uşoară. Din cauza aceasta, Ioan fu obligat să respecte un program foarte strict. Ceea ce îl stingheri grozav.

Noi ne continuarăm pe uscat călătoria spre Daras. Cînd ajunserăm la fortăreaţă, furăm întîmpinaţi de Traian care se întorsese teafăr, cu escadronul şi cu prada, din Asiria. O conduse pe stăpîna mea în încăperea unde o aştepta Belizarie. Aici, Belizarie, neţinînd seama de salutul ei afectuos, îi puse în faţă imediat mărturia lui Fotius, depusă sub jurămînt, în privinţa adulterului ei, cît şi declaraţiile senatorului şi ale celor două slugi. Strigă la ea mînios :

— Acesta-i sfîrşitul, Antonina. Ca soţie a mea, ar fi trebuit să te porţi în aşa fel încît să-mi fie cu neputinţă să-ţi reproşez vreodată trecutul tău. Acum însă trebuie să mă auzi reproşîndu-ţi : îmi aduc aminte de situaţia în care te aflai cînd am făcut prima oară cunoştinţă.

Ea întîmpină atitudinea lui cu o ţinută tot atît de severă. Luînd pergamentul din mîna lui, îl citi, rece, îl rupse de-a curmezişul, şi lăsă cele două jumătăţi să cadă. Îi spuse că nu se va umili negînd aceste acuzaţii, dar ca răspuns la reproşul său grosolan are atîta să-i mai spună : nu simte nimic din durerea şi jalea pe care el în mod evident intenţionase să le stîrnească într-însa, ci de aici înainte va fi silită să-şi aducă aminte de el ca de un bufon, nedemn să fie soţul unei femei ca dînsa.

Stăpîna mea nu se purtă asemenea unei persoane vinovate, şi, intr-adevăr, fusese sigură că-l va convinge şi de astă dată pe Belizarie că greşise. Dar deşi Belizarie — în ciuda furiei sale arzătoare — continua să o iubească peste măsură, nu mai era în stare să-i acorde cu aceeaşi uşurinţă încredere, cum făcuse odată, la Siracuza. Continuă să o strîngă cu uşa :

— Vrei să-mi spui, femeie, că fiul tău Fotius ar jura pe Sfîntul Duh, dacă nu ar fi sigur, dincolo de orice îndoială, că spune adevărul ?

Ea răspunse, dispreţuitoare :

— Crezi că toată lumea acordă unui jurămînt tot atîta greutate ca tine — îndeosebi unui jurămînt pe un concept atît de obscur ca Sfîntul Duh ? Oare stăpînul nostru Justinian n-a jurat cîndva lui Vitalian acelaşi jurămînt pe Pîine şi Vin, şi apoi l-a încălcat senin, pentru raţiuni superioare de stat, argumentînd sofistic că Vitalian era eretic ? De altfel, chiar în ajunul plecării mele din Constantinopol am jurat eu însămi pe Sfîntul Duh, pentru ceea ce s-ar putea de asemenea numi o raţiune superioară de stat — şi nu mă pot considera deosebit de necinstită.

Apoi îi relată toată povestea complotului împotriva lui Ioan de Capadocia. Cînd Belizarie auzi că ea, propria lui soţie, Antonina, în care avusese încredere desăvîrşită, a angajat în mod solemn onoarea lui, pentru a pune la cale un plan de răzbunare, un complot, iscat dintr-un capriciu, se simţi ameţit şi fu nevoit să se aşeze pe un scaun. Cînd capul i se mai limpezi, o întrebă :

— Spune-mi, Antonina, oare l-am slujit pe împăratul meu cu atît de puţin ataşament, încît oricine e gata să creadă că sînt dispus să trădez ? Ce meşteşug de dragoste sau de magie ai folosit

față de Ioan de Capadocia, ca să-l convingi de realitatea unui asemenea lucru, cu desăvîrșire imposibil ? Ce drepturi crezi că deții asupra mea, încît îndrăznești să-mi vînturi numele printre nemernici ? Ce cîștig crezi că dobîndești prin asemenea răutăți ? Poate protecția împărătesei, pentru o legătură incestuoasă cu finul nostru ?

În loc de a se apăra, ea îl atacă în ceea ce știa că sînt punctele lui cele mai sensibile : religia și bărbăția.

— Se pare că toți, afară de mine, profită de faimoasa ta toleranță creștină. Dar cine ar putea spune dacă cuviosenia sau lașitatea te-au determinat să te împaci cu disprețul cu care te tratează Justinian ! Te-a bătut și te-a lovit ca pe un cîine și, asemenea unui cîine, vii îndărăt, tîrîndu-te, ca să te guduri la picioarele lui. Atribuindu-ți chiar și numai în glumă dorința de a-ți redobîndi prin rebeliune respectul de tine, de mult pierdut, ți-am făcut o onoare pe care nu o meriți.

Belizarie nu mai fu în stare să o asculte mai departe. Îl chemă pe Traian din anticameră :

— Însoțește-o pe Doamna Antonina în locuința ei și pune-i o strajă la ușă. Pînă la noi ordine, rămîne sub arest sever.

Traian era uluit.

Stăpîna mea simți că, într-adevăr, are de a face cu un Belizarie pe care nu-l mai întîlnise niciodată. Era speriată de prăpastia care se căscase brusc între ei și de lucrurile îngrozitoare pe care i le spusese. Dar era de asemenea indignată că îi fusese contestată libertatea de a se purta precum dorește, și asta o afectă mult mai mult decît îndoielile lui Belizarie în privința castității ei. Îl urmă pe Traian, cu o expresie glacială.

Eu împărțeam cu ea arestul. Vreme îndelungată nu voi să-mi spună nimic, ci repeta mereu aceleași cuvinte :

— Ziua în care împărăteasa mă va elibera, va fi o zi rea pentru Domnul meu Belizarie.

Am izbutit să-i trimit vorbă împărătesei despre cele ce s-au petrecut. În decurs de o lună, și anume la sfîrșitul lui septembrie, Belizarie primi ordinul de a o elibera pe stăpîna mea Antonina și de a se întoarce neîntîrziat la Constantinopol. Arestul nostru nu fusese peste măsură de plictisitor, iar stăpîna mea nu fusese expusă nici unei umilințe, Belizarie neavînd o fire răzbunătoare.

Între timp, Fotius se dusese la Efes ca să pună mîna pe Teodosie și să-l aducă îndărăt la Daras, pentru a-și primi pedeapsa, deși Belizarie nu-i dăduse nici o asemenea însărcinare și de fapt nici nu-i cunoscuse intențiile. Înșelînd pe episcopul de Efes și făcîndu-l să creadă că este un agent al Teodorei, Fotius izbuti să-l scoată pe Teodosie din biserica Sfîntului Ioan Evanghelistul, unde se refugiase, în căutarea unui azil. Fotius îl duse în localitatea de munte din Cilicia unde fuseseră trimiși, spre refacere, oamenii din Regimentul de casă care se îmbolnăviseră ; acolo îl închise într-o colibă, dînd a înțelege că așa sună chiar ordinele lui Belizarie. Îl jefuise pe Teodosie de un sac mare cu aur, pe care acesta îl dusese cu el, în biserica Sfîntului Ioan. Erau bani pe care stăpîna mea Antonina îl rugase să-i pună în depozit, la Efes — ea-și făcuse obicei din a depune bani în diferite orașe asiatice, ca o măsură de asigurare împotriva vremurilor rele.

Cînd sosirăm la Constantinopol, Belizarie apăru curajos în fața împărătesei și-i ceru dreptate împotriva stăpînei mele Antonina, povestin-

du-i tot ce se petrecuse. Dar împărăteasa se înfurie ca o tigroaică şi-i ordonă să se împace neîntîrziat cu soţia lui.

El răspunse :

— Atîta vreme cît finul meu Teodosie este în viaţă, nu poate fi vorba de nici o împăcare ; căci Doamna Antonina este vrăjită de el şi s-a purtat cu mine într-un mod criminal.

Teodora încercă să-i înfrîngă siguranţa de sine :

— Şi presupun că tu nu ai fost niciodată în viaţă necredincios faţă de Antonina ?

— Cred că de asta nu mă acuză nici ea, nu-i aşa ?

Teodora era, în felul ei, o femeie dreaptă şi nu întreprinse nici o acţiune directă împotriva lui Belizarie. Dar nu se putu abţine să nu-l lovească prin prietenii săi intimi, punîndu-i sub acuzaţie pentru infracţiuni reale, dar de mult uitate, care fuseseră însemnate în registre pentru a fi folosite cînd situaţii de asemenea natură o vor cere. Unii fură exilaţi, alţii aruncaţi în închisoare. Pe Fotius îl aşteptau altele, mai rele. Teodora trimise după el în Cilicia şi-l arestă pentru fraudă, sperjur şi furt ; şi cu toate că avea rang consular, fu dezbrăcat şi biciuit şi torturat în faţa ei, pînă ce mărturisi că îl minţise pe Belizarie şi pînă ce dezvălui unde este ţinut Teodosie.

În ce-l priveşte pe asociatul lui Fotius, senatorul : Teodora îl privă de toate bunurile sale şi-l zidi într-un grajd întunecos, subteran, unde avu parte de un tratament îngrozitor ; fu legat cu un căpăstru scurt de o iesle, cu mîinile încătuşate la spate. Nenorocitul stătea locului asemenea unui măgar, în neputinţă de a se mişca sau de a se culca ; mînca şi dormea şi-şi îndeplinea toate celelalte necesităţi naturale stînd în picioare. Această tortură extremă nu era numai urmarea răfuielii cu stăpîna mea Antonina ; Teodora avea împotriva omului o pică veche : odinioară, în zilele ei de la club, el o insultase, spunîndu-i că-i o măgăriţă pe două picioare. După cîteva luni de viaţă de grajd, omul înnebuni şi începu să ragă precum măgarii ; atunci îl eliberă, dar el muri imediat după aceea. Fotius fu închis într-un colţ al aceluiaşi grajd, deşi cruţat de iesle şi căpăstru. Pot să vă relatez aici şi urmarea istoriei sale. Cu ajutorul lui Justinian, pentru care fusese întotdeauna un agent util, Fotius izbuti să scape în două rînduri din temniţă şi să ajungă într-un sanctuar din oraş ; de fiecare dată însă, Teodora violă sanctuarul şi-l aduse îndărăt, în grajd. Cu al treilea prilej izbuti să scape pînă la Ierusalim, unde depuse voturile monahale şi fu la adăpost de alte răzbunări.

Agenţii Teodorei îl aduseră pe Teodosie îndărăt din Cilicia spre sfîrşitul lui noiembrie. Teodora nu-i comunică stăpînei mele imediat vestea, ci la sfîrşitul următoarei audienţe îi spuse veselă :

— Scumpa mea Doamnă Antonina, tocmai mi-a căzut în mînă o perlă cu totul remarcabilă, aş dori să am părerea ta despre dînsa. Vrei să vii cu mine, ca să o preţuieşti ?

În odaia în care o conduse Teodora, stăpîna mea îl descoperi pe Teodosie, care, în ciuda peripeţiilor sale nu arăta mai rău ca odinioară : zăcea pe o canapea, jucîndu-se cu una din pisicile palatului. Bietei mele stăpîne îi pieri graiul. Refuzase să creadă că Teodosie se află în siguranţă, în Cilicia, precum spusese Fotius. Teodora îi lăsă singuri, împreună, după ce promise că, drept compensaţie pentru suferinţele îndurate şi pen-

tru calomniile jurate împotriva lui, Teodosie va fi avansat la rang de general, şi-l invită să trăiască în aripa ei din palat, pentru a fi în siguranţă.

În felul acesta se isprăvi anul cel rău, Belizarie şi stăpîna mea continuînd să rămînă înstrăinaţi unul faţă de celălalt.

Devreme, în primăvara următoare, în anul Domnului 542, regele Khosrou trecu din nou graniţa noastră ; de astă dată cu cea mai mare armată pe care a strîns-o vreodată, numărînd numai ceva mai puţin de două sute de mii de oameni. Forţele lui cuprindeau şi mai multe divizii ale hunilor albi, pe care Justinian încercase fără succes să-i mituiască pentru a-i face să pornească la război împotriva persanilor. Auzind despre succesul incursiunii din anul precedent în Siria, se prezentară voluntar ca să se ralieze lui Khosrou, în nădejdea prăzii. Khosrou o apucă din nou pe calea sudică, de-a lungul malului drept al Eufratului. Dar, dîndu-şi seamă că prădase o dată Siria în asemenea hal încît o golise aproape cu totul de aurul şi argintul ei, hotărî să nu-şi mai piardă timpul pe acolo, ci să înainteze spre Palestina. Acum, cînd Antiohia era distrusă, Ierusalimul rămăsese de departe cel mai bogat oraş din Răsărit. Locurile Sfinte erau ticsite de comori şi negoţul cu pelerinii îmbogăţise băştinaşii, atît pe evrei cît şi pe creştini, într-o măsură fabuloasă.

După rechemarea lui Belizarie, comanda în răsărit fusese încredinţată lui Boutzes. Dar acesta se închisese în cetatea Hierapolis, cu mica lui armată, şi se temea să trimită chiar şi numai cercetaşi ca să obţină ştiri despre înaintarea lui Khosrou. Îi scrise lui Justinian, cerînd întăriri de cel puţin cincizeci de mii de oameni, deşi îşi dădea prea bine seama că, pentru a aduna o asemenea armată, Justinian trebuia să golească integral toate provinciile de acasă de garnizoanele lor — de curînd fusese trimisă în Italia o mare expediţie, alcătuită din toate rezervele de trupe regulate, disponibile.

Justinian îl chemă pe Belizarie şi-i spuse :

— Prea Loial şi Excelent general, îţi iertăm tot răul pe care ni l-ai făcut în trecut şi ne aducem aminte numai de serviciile tale. Ia cîţi oameni ai şi du-te imediat în Siria, ca să aperi sfîntul nostru oraş Ierusalim de acest rege păgîn care, sîntem informaţi de generalul nostru Boutzes, s-a fălit că-l va cuceri înainte de sărbătoarea Paştilor. Dacă faci asta, te vom iubi pe vecie.

Belizarie era un supus prea respectuos ca să discute cu împăratul său în contradictoriu, argumentînd că niciodată nu-i făcuse vreun rău. Înghiţi reproşul. Era de părere că atîta vreme cît un om acţionează drept şi în concordanţă cu conştiinţa lui, asemenea insulte nu-i pot dăuna. Există o vorbă creştinească, cum că a-ţi ierta duşmanul şi a-i răspunde cu bine la rău, este ca şi cum i-ai îngrămădi tăciuni aprinşi pe cap. Părul lui Justinian era în permanenţă pîrlit de dogoarea serviciilor fără de precedent ale lui Belizarie. Un paradox : dacă Belizarie, printr-o vagă nuanţă de atitudine rebelă, prin vreo greşeală măruntă, datorată mîndriei jignite, sau prin vreo mică înfrîngere, s-ar fi înşiruit în rîndul celorlalţi generali ai lui Justinian, devenind astfel candidat la iertare, toate ar fi fost bune. Dar nimic nu putea amărî mai mult pe un om cu firea lui Justinian, decît a depinde în privinţa faimei şi pentru siguranţa tronului de un om care nu numai că avea un fel de a se purta neasemuit mai regesc decît dînsul — şi asta în toate privinţele — dar

care părea că nu comite niciodată vreo greşeală. Rînd pe rînd, de fiecare dată, Belizarie înfăptuise ceea ce păruse de neînfăptuit, şi Justinian se simţise din ce în ce mai umilit de conştiinţa de a-i fi atît de îndatorat. Voi avea multe de scris despre acest lucru, înainte de a-mi isprăvi povestirea.

Belizarie porni spre Hierapolis cu douăzeci de oameni, folosindu-se de schimburi de cai de poştă şi călătorind optzeci de mile pe zi. Ordonă resturilor Regimentului de casă să-l urmeze cît se poate de grabnic şi, cu prilejul trecerii prin Cilicia, îi adună pe cei ce se făcuseră bine, după boala contractată la Daras; erau, în total, o mie cinci sute de oameni. Un curier, instruit s-o ia înainte şi să se folosească de caii cei mai repezi de la fiecare staţie de poştă, ajunse la Hierapolis trei zile înaintea lui, anunţîndu-i apropierea. Cînd Belizarie trecu frontiera dintre Cilicia şi Siria, acest curier îl întîmpină cu o scrisoare din partea lui Boutzes, care-l îndemna să se refugieze la Hierapolis şi să ajute la apărarea oraşului. „Căci este esenţial să te pui în siguranţă şi să nu te expui la a fi prins de persani, care ar considera asta ca o victorie mai de seamă decît ocuparea unei provincii întregi."

Belizarie răspunse în felul său caracteristic: „Nu-ţi dai seama că regele Khosrou ameninţă cu ocuparea Ierusalimului? Fii sigur că niciodată nu dau o bătălie dacă am posibilitatea să o evit; dar aş considera un act de trădare să caut adăpost la Hierapolis în vreme ce persanii mărşăluiesc asupra Ierusalimului, printr-un teritoriu aproape golit de trupe. Vino la mine, la Carchemish, cu toţi oameni tăi. E mai bine să-l înfruntăm pe regele Khosrou în cîmp deschis. Cinci sute de oameni

vor fi de ajuns pentru apărarea oraşului Hierapolis."

Belizarie făcu tabără la Carchemish. Fusese informat prin semnale de fum, venite din josul rîului, că armata regelui Khosrou cuprinde mai multe divizii de infanterie. Deduse de aici că de data aceasta Khosrou nu intenţionează să facă o incursiune prin deşert, la Chalcida, ci să urmeze cursul rîului în sus, pînă ce va ajunge la Zeugma, pe drumul ospitalier şi fără întărituri ce duce spre Antiohia. Dar înainte de a ajunge la Zeugma, Khosrou va trebui să treacă de Hierapolis şi Carchemish (Carchemish se află în aval, la cale de o zi de Zeugma, în vreme ce Hierapolis e la trei zile distanţă, puţin mai spre apus). Va fi surprins să dea peste o armată care să-i reziste la Carchemish, un oraş deschis, în loc de a sta bine adăpostit la Hierapolis. La Carchemish sosiră acum şi cei cinci mii de oameni rămaşi din Regimentul de casă şi veni şi Boutzes, de la Hierapolis, cu cinci mii şi încă alte două mii, de la Carrhae şi Zeugma. Toate forţele la un loc numărau treisprezece mii de oameni.

Regele Khosrou, înaintînd încet cu cele două sute de mii de oameni ai săi, ajunse acum la Barballisus, unde Eufratul coteşte în unghi drept. Nu era hotărît ce anume era mai bine de făcut. Se aşteptase ca simpla ameninţare a apropierii sale să-i cureţe calea, dar cercetaşii îi raportară prezenţa la Carchemish a unei mari armate romane, comandată de Belizarie. Acum nu putea întreprinde un raid în Palestina, folosindu-se exclusiv de cavalerie, deoarece ar fi însemnat să-şi lase infanteria în urmă; nesusţinută de cavalerie şi neprotejată de ziduri, ar fi fost pradă uşoară pentru duşman. Putea să urmeze calea în susul

rîului şi să dea o bătălie cu această armată la Carchemish ; dar pentru a procéda astfel, oare nu ar fi fost mai înţelept să cucerească întîi Hierapolis, care-i ameninţa flancul ? Şi cînd, vreodată, a pierdut Belizarie o bătălie în defensivă ? De-ar şti cel puţin de ce forţe dispune Belizarie, s-ar putea hotărî dacă să dea sau să nu dea o bătălie. De aceea trimise la Belizarie un ambasador, în aparenţă ca să discute eventualele condiţii de pace, dar în fapt ca să se uite bine împrejur şi să-i raporteze despre starea armatei imperiale.

Belizarie, prevenit că ambasadorul se află pe drum, îi ghici intenţiile. Ieşi cîteva mile în faţa oraşului Carchemish, cu Regimentul de casă, şi-şi aşeză tabăra pe un deal ; şi aici făcu pregătiri meticuloase pentru primirea ambasadorului. În urma unui ordin, nici unul dintre oamenii săi nu purta cămaşă de zale, coif sau scut ; fiecare era înarmat numai cu o armă uşoară — un arc, o secure sau o lance, după rasa fiecăruia — şi îmbrăcat în tunică şi pantaloni de pînză, curate şi albe.

Cînd ambasadorul, un mag, veni în după amiaza aceea, călare, pe drumul care şerpuieşte de-a lungul rîului, un iepure ţîşni pe lîngă el, urmărit de un număr de oameni tuciurii, cu nasuri coroiate, încălecaţi pe cai de curse ; şi cînd iepurele încercă să o cotească, cel din frunte îl ucise cu o aruncare de suliţă. Oamenii nici nu-l băgară în seamă pe ambasador, pînă ce acesta îi salută, în persană. Răspunseră în latina de tabără, pe care magul o înţelegea ; şi află că sînt mauri — nu asirieni, precum presupusese — de dincolo de Coloanele lui Hercule.

— Cum de vă aflaţi aici, atît de departe de casele voastre ? întrebă ambasadorul, surprins.

— Oh, răspunseră ei, Belizarie l-a silit pe regele nostru să i se supună şi noi am fost bucuroşi să ne înrolăm în serviciul său, pentru că este cel mai mare general pe care l-a cunoscut vreodată lumea şi ne-a făcut bogaţi şi vestiţi. Dar cine eşti tu ?

— Eu sînt ambasadorul Marelui Rege al Persiei.

— A, da, răspunseră ei, politicoşi. Cel ale cărui armate au fost biruite de stăpînul nostru Belizarie, la Daras şi Sisauranum. Poate doreşti să-l vezi pe stăpînul nostru ? Este foarte primitor. Să te escortăm la cortul lui.

I-o luară înainte ca să-l conducă, şi curînd trecură de două grupuri de călăreţi, care, pe un cîmp neted, se ciocneau cu lănci boante. Oamenii din primul grup aveau părul blond şi faţa roză ; cei mai mulţi dintr-al doilea aveau părul castaniu şi pielea gingaşă ; toţi erau bărbaţi mari, voinici, şi călăreau pe cai înalţi, puternici. Ambasadorul întrebă :

— Ce neam de oameni sînt aceştia ?

— Oh, aceştia sînt ostrogoţi şi vandali. Vandalii vin de pe coasta Africii de Nord, din jurul Cartaginei, pe care stăpînul nostru Belizarie a recucerit-o pentru imperiu ; dar goţii vin din Italia, o altă cucerire a lui. Vrei să te uiţi mai bine la ei ? Sînt nou-veniţi în această parte a lumii.

Maurii fluierară din degete şi un grup amestecat de goţi şi vandali se apropie, călare.

Ambasadorul li se adresă :

— Va să zică sînteţi prizonieri, nu-i aşa, siliţi să-l slujiţi pe împăratul romanilor ?

Un got răspunse :

— Nu servim pe nimeni fără vrerea noastră. Ne face plăcere să slujim sub stăpînul nostru

Belizarie, deoarece el ne desăvîrşeşte în meşteşugul războiului. Cînd ne vom întoarce în ţările noastre, vom fi oameni de vază.

Mai încolo, cu un strigăt puternic, ţîşni pe lîngă ambasador un grup de huni cu ochii oblici şi picioarele scurte ; află că sînt herulieni de dincolo de Marea Neagră. Şi ei vorbiră cu respect şi elogios despre Belizarie. De jur împrejur, pe cîmpie, magul avu prilejul să vadă grupuri din Regimentul de casă, făcînd exerciţii de campanie — şarjînd, trăgînd la ţintă, ascuţind ţăruşi de cort, luptîndu-se călare, jucîndu-se cu o minge de piele, pe care o loveau cu beţe strîmbe.

Apoi, brusc goarna sună alarma. Într-o clipă, toate jocurile încetară ; fiecare trupă se aşeză în ordine, sub fanionul ei, şi plecă în trap ca să se alăture escadronului respectiv. La o altă chemare a goarnei, escadroanele alcătuiră cu repeziciune şi precizie două lungi şiruri duble, un soi de alee de primire, un drum de bun venit. Ambasadorul trecu printre ei, simţindu-se, îmi închipui, prea puţin în largul său. Erau, în total, şase mii şi nu cred că vreodată s-ar fi adunat oameni mai bine aleşi. Păreau mult mai puţin interesaţi de persoana lui decît el de ei şi, vizibil, erau dornici să se întoarcă la exerciţiile lor. În vîrful dealului se înălţa cortul lui Belizarie, din pînză simplă. Belizarie şedea în faţa lui, pe un ciot de copac, fără să poarte măcar pelerina de general, ci îmbrăcat în pînză albă, asemenea oamenilor săi şi arătînd de parcă niciodată de cînd era pe lume nu ar fi avut vreo grijă. După ce schimbă cu ambasadorul saluturile de rigoare, ordonă gornistului să sune ruperea rîndurilor. Cei şase mii de oameni se întoarseră, cu un strigăt de bucurie, pe cîmpie.

Ambasadorul întrebă :

— Eşti într-adevăr Belizarie ? M-am aşteptat să găsesc un bărbat în armură aurită, cu servitori în mătase roşie, orînduiţi în jurul lui.

Belizarie răspunse :

— Dacă regescul tău stăpîn ne-ar fi avertizat de venirea ta, te-am fi primit mai protocolar, nu în această ţinută. Totuşi, noi sîntem soldaţi nu curteni şi nu purtăm nici roşu, nici aur.

Ambasadorul îşi transmise mesajul. Spuse că Marele Rege se afla aproape, cu armate numeroase precum lăcustele şi doreşte să discute condiţiile de pace.

Belizarie rîse cu blîndeţe.

— Am luptat în multe ţări şi am cunoscut multe obiceiuri ciudate, dar niciodată nu m-am întîlnit cu un caz asemănător — un rege care-şi dă osteneala să aducă cu el două sute de mii de soldaţi pentru a discuta condiţii de pace. Spune-i regescului tău stăpîn că ţara noastră, cît e de ospitalieră, nu poate fi gazdă pentru o suită atît de numeroasă ca aceasta. Cînd îi va fi trimis îndărăt, voi fi gata să discut condiţiile de pace într-o manieră prietenească. Îi acord un armistiţiu de cinci zile ca să-şi trimită oamenii îndărăt, peste Eufrat. Mulţumesc excelenţei tale pentru această vizită.

Ambasadorul se întoarse şi-i raportă lui Khosrou :

— Sfatul meu, Mărite Rege, este să te întorci neîntîrziat acasă. Dacă corpul principal al lor seamănă cît de cît cu avangarda, atunci eşti pierdut de-a binelea. În privinţa disciplinei, bărbăţiei şi iscusinţei în mînuirea armelor, nu am văzut niciodată ceva asemănător. Mai mult decît atît, este limpede că sînt foarte numeroşi ; altminteri nu ar îndrăzni să-şi facă tabăra într-un oraş fără ziduri, cum este Carchemish, sau să se poarte

cu atîta încredere cînd se află în misiune de avangardă. În ce-l priveşte pe generalul lor, Belizarie : în calitatea mea de mag sînt obişnuit să descifrez sufletul oamenilor şi în el văd întrunite toate virtuţile militare şi morale pe care strămoşii noştri de odinioară le preţuiau. Nu poţi risca o bătălie cu un asemenea om. Dacă ai comite cea mai mică greşeală, nici unul dintre oamenii tăi nu ar mai revedea Babilonul.

Khosrou îl crezu pe ambasador, deoarece vorbise fără a-l măguli. Se hotărî să se întoarcă, deşi pînă şi asta părea o acţiune primejdioasă, armata lui Belizarie ameninţîndu-i spatele. Cel mai scurt drum era peste Eufrat şi înapoi prin Mesopotamia, dar pe malul celălalt al rîului zărise vreo zece sau douăzeci de grupuri de cavalerişti romani, care, datorită necontenitelor semnale de fum pe care le trimiteau îndărăt, de-a curmezişul cîmpiei, spre Edessa, păreau să fie avangarda unei alte armate. Se codea să încerce o trecere, de teamă să nu fie atacat în toiul operaţiunii ; deşi această „altă armată“ nu avea nici o existenţă reală — ceea ce văzuse Khosrou erau numai o mie dintre oamenii lui Belizarie, veniţi din Carrhae, care încercau să pară cît se poate mai numeroşi. Dar magul sublinie că Belizarie nu-şi încălcase niciodată cuvîntul şi dacă regele Khosrou trece rîul în cele cinci zile acordate, se va afla în siguranţă deplină.

Khosrou trecu rîul în grabă mare, nestingherit. Armatele persane cară întotdeauna cu ele material pentru poduri (scînduri scurte, care se îmbină) ; din motivul acesta, nici cele mai sălbatice şi cele mai repezi cursuri de apă nu reprezintă pentru ele un obstacol. Îndată ce se află în siguranţă, pe malul celălalt, trimise lui Belizarie un mesaj, solicitînd un ambasador cu care să discute condiţiile de pace, precum promisese.

Belizarie însuşi trecu Eufratul, cu toată armata, la Zeugma. Trimise un ambasador să-i spună regelui Khosrou că dacă armata persană se retrage prin teritoriul roman fără a pricinui pagube, Justinian va fi de acord să se pună în aplicare condiţiile convenite în anul precedent.

Khosrou consimţi şi în ziua următoare îşi începu marşul îndărăt, spre casă. Dar din pricina armatei imaginare îi fu frică să treacă prin Mesopotamia, aşa că se întoarse de-a lungul malului stîng al Eufratului, reducînd raţiile oamenilor săi. Belizarie începu să-l urmeze, mereu la o zi de drum în spatele lui, precum făcuse cu mulţi ani mai înainte cu generalul Azareth. Dar cînd ajunse într-un punct aşezat faţă-n faţă cu Barbalissus, fu nevoit să renunţe : el însuşi şi aproape toţi generalii săi fură rechemaţi la Constantinopol, printr-un ordin categoric al împăratului.

Nici unul dintre ofiţerii care rămîneau locului nu era atît de remarcabil încît să i se poată încredinţa, cu toată liniştea, urmărirea. Regele Khosrou, dîndu-şi seama că nu mai este urmărit, îşi continuă drumul pînă la oraşul Callinicum şi-l ocupă fără greutăţi deosebite. Din nenorocire, se întîmplase ca Justinian să ordone repararea fortificaţiilor şi zidarii tocmai demolaseră jumătatea unui zid, cu intenţia de a-l reclădi mai solid ; aşa încît garnizoana, pusă în imposibilitate de a închide breşa, fugi. Khosrou, hotărît să obţină măcar ceva cu care să se fălească de pe urma invaziei, îşi încălcă promisiunea şi luă prizonieră întreaga populaţie din Callinicum, după ce

rase orașul de pe fața pămîntului. În felul acesta își primiră și hunii albi prada așteptată.

Dar Palestina era salvată. Belizarie admise ulterior că la Carchemish numai patruzeci de mii de oameni ar fi putut angaja, cu oarecare șanse de succes, bătălia cu armatele persane ; iar el nu avusese mai mult de douăsprezece mii. Carchemish, zicea el, este cea mai dragă dintre victoriile sale. Pusese pe fugă două sute de mii de persani, numai cu Regimentul de casă și fără a pierde un singur om. Spunea de asemenea :

— Persanii erau mulți ca lăcustele, dar noi i-am izgonit de pe cîmpiile noastre cu zgomotul fierului izbit de fier și cu sunetul goarnelor.

CAPITOLUL XX

DIZGRAȚIE

Să nu creadă cineva că Belizarie a fost rechemat din Răsărit spre a primi din partea împăratului vreo răsplată deosebită pentru victoria nesîngeroasă și glorioasă de la Carchemish. Împrejurările care au dus la rechemarea lui erau departe de a fi favorabile. Le voi relata fără zăbavă.

Ei bine, acesta a fost anul ciumei, și anume al ciumei care se cheamă bubonică. Nu mai pricinuise asemenea ravagii de o mie de ani, de cînd, după cum descrie istoricul Tucidide, a izbucnit și bîntuit la Atena. Între război și molimă există o legătură strînsă. După părerea mea, molima nu este clocită numai de infecțiile care rezultă nemijlocit de pe urma luptelor — cadavre neîngropate, apeducte sparte, igiena publică neglijată — dar și de faptul că emoțiile stîrnite de război slăbesc mintea și expun trupul la toate influențele fizice adverse. Ciuma este o boală care îi derutează pe medici : lovește și cruță fără nici o discriminare ; simptomele prin care se manifestă sînt oribile.

Infecţia fusese adusă iniţial din China, cam spre sfîrşitul anului precedent, într-un balot de covoare, expediat pe adresa unui negustor din Pelusium, în Egipt. Acesta se îmbolnăvi ; dar natura bolii nu fu descoperită, deoarece primele simptome sînt întotdeauna uşoare şi fără febră. Îi infectă atît pe ceilalţi negustori, cît şi familia lui, înainte de apariţia tumorilor caracterisice, care-i dau bolii numele. Curînd, la Pelusium se numărară o mie de cazuri ; de aici se împrăştie apoi spre vest, la Alexandria şi dincolo de aceasta, cît şi spre nord, în Palestina. În primăvară, corăbiile cu grîne aduseră ciuma la Constantinopol, unde se afla stăpîna mea ; şi eu, fireşte, cu dînsa. Căci corăbiile cu grîne sînt întotdeauna pline cu şobolani, iar şobolanii sînt expuşi infecţiei, purtînd germenii bolii în blană. Şobolanii de pe corăbiile cu grîne infectară cu ciumă şobolanii din docurile Cornului de Aur — o colonie extrem de numeroasă — şi aceștia, la rîndul lor, șobolanii din canalele de scurgere ; în felul acesta, infecţia se împrăştie prin tot oraşul. La început nu se semnalară mai mult de zece cazuri pe zi, dar curînd deveniră o sută şi apoi o mie şi apoi, în toiul verii, zece mii şi douăzeci de mii pe zi.

Tumorile se formau, de obicei, la încheietura de sus a picioarelor, dar şi la subsuori şi, în unele cazuri, după urechi. În etapele de mai tîrziu ale molimei se manifestă o mare varietate de simptome. Unii bolnavii cădeau într-o prostraţie adîncă. Erau dispuşi să mănînce şi să bea şi să îndeplinească toate acţiunile obişnuite. dacă li se indicau — în cazul cînd aveau prieteni sau sclavi destul de credincioşi, ca să-i îngrijească — dar se purtau asemenea unor somnambuli, nu recunoşteau pe nimeni, nu băgau în seamă nimic, rămîneau pasivi şi nu-şi dădeau seama, în nici un fel, de trecerea timpului. Alţii, în schimb, erau apucaţi de un delir violent ; aceştia trebuiau legaţi de paturi, altminteri fugeau, alergînd de-a lungul străzilor, ţipînd şi strigînd că Diavolul le-a intrat în casă, sau poate hunii bulgari — şi mulţi dintre cei ce nu aveau pe nimeni să-i reţină dădeau buzna în port sau în strîmtori, se aruncau în apă şi se înecau. Alte cazuri nu prezentau nici prostraţie, nici delir ; bolnavii rămîneau lucizi pînă ce tumoarea se cangrena şi mureau răcnind de durere. Şi iarăşi, în alte cazuri, bolnavii nu simţeau nici un fel de durere şi mureau paşnic, ca de bătrîneţe. Adeseori irupeau pe întreg corpul pustule negre, de mărimea unui bob de mazăre, sau bolnavul vărsa sînge ; cînd se prezenta unul din aceste două simptome, intervenea, fără greş, moartea.

Mulţi erau completamente imuni faţă de boală, chiar şi printre medicii şi cioclii care umblau cu bolnavii sau cu morţii — şi nu cu unul, cu doi, ci cu miile ; în vreme ce alţii care, la prima alarmă, fugiseră pe dealurile Traciei şi trăiau acolo în aer curat, feriţi de orice contact cu semenii lor, mureau ca şi ceilalţi. Nici gradul de receptivitate, nici simptomele nu puteau fi prevăzute pe temei de sex, vîrstă, clasă, profesiune, credinţă sau rasă.

Înainte ca ciuma să se dezlănţuie din plin, morţii fură îngropaţi cu ritualurile tradiţionale, fiecare gospodărie îngrijindu-se de propriile ei cadavre. Dar curînd asemenea grijă pioasă deveni imposibilă : în timpul nopţii se deschiseră morminte vechi pentru a se azvîrli în ele noi veniţi. Pînă la urmă, în multe mii de case — şi chiar în case de cetăţeni bogaţi — toţi locatarii erau fie morţi, fie fugiţi şi cadavrele zăceau şi putrezeau neîngropate. Justinian ordonă registratorului său ge-

neral să ia în mînă situaţia. Cadavrele părăsite fură îngropate în şanţuri ; dar curînd forţa de muncă deveni neîndestulătoare. Apoi turnurile fortificaţiilor de la Sycae, pe partea cealaltă a Cornului, fură folosite ca osuare, morţii fiind aruncaţi prin găurile din acoperiş, pînă ce nu mai rămase spaţiu. Deşi acoperişurile fură din nou înfundate şi sigilate, o duhoare înspăimîntătoare se răspîndi deasupra oraşului — îndeosebi cînd vîntul bătea dinspre nord.

În perioada de culme a pestilenţei mureau mai bine de douăzeci de mii de oameni pe zi. Stagnase orice negoţ sau industrie din oraş, iar despre adunări de orice fel bineînţeles nici nu putea fi vorba. Dar se ţineau slujbe în bisericile ticsite cu credincioşi înspăimîntaţi şi casele Domnului deveniră focare de infecţie notorii. Aprovizionarea cu hrană a municipiului se prăbuşi, deoarece pe de o parte nici un căpitan de corabie nu îndrăznea să ancoreze în port, pe de altă parte ciuma se răspîndise şi în ţinuturile agricole. Mii de oameni care scăpaseră de ciumă muriră de foame. Era o vreme a semnelor şi viziunilor : stafii se fuduleau ziua în amiaza mare pe străzi şi, miracol al miracolelor, se încheie pace între facţiunea Albastră şi cea Verde. Răufăcătorii pocăiţi vădiră în vremurile acestea mai multă nobleţe şi virtute şi bunăvoinţă decît oricînd înainte sau după aceea. În legătură cu aceasta, Teodosie zise stăpînei mele :

„Scumpă naşă, Doamna noastră, Ciuma, are un glas mult mai convingător decît Mîntuitorul, Domnul nostru Isus Hristos".

Discutînd despre ororile din jurul nostru folosea mereu un ton dispreţuitor iar propria lui sănătate apărea, din vorbele lui, mai degrabă o chestiune de bun gust, care nu se datora norocului. Stăpîna mea şi cu mine eram şi noi binecuvîntaţi cu imunitate. Nu-mi dau seama dacă aceasta se datora sau nu afumării frecvente a casei cu sulf, dar foarte puţini dintre colegii mei servitori se îmbolnăviră. Alte case, la fel de norocoase, îşi atribuiră imunitatea vreunei relicve creştine sau unui farmec păgîn sau unui anumit leac specific în care credeau, ca de pildă laptele prins, sau sucul de lămîie, or prunele murate.

Cam pe vremea în care mortalitatea începu să scadă uşor, o şoaptă ocoli palatul : „Maiestatea-sa Sacră, împăratul însuşi, este bolnav. S-a crezut întîi că este o simplă răceală, dar azi a apărut o tumoare la încheietura picioarelor. Este în prostraţie adîncă şi nu poate fi convins nici să mănînce. Doctorii sînt de părere că nu are şanse să supravieţuiască."

Apoi veni zvonul nesăbuit, care se împrăştie repede în tot imperiul : „A murit". Chiar în această vreme îngrozitoare — căci acum aproape toate diocezele erau atinse — oamenii găsiră resurse sufleteşti ca să-i mulţumească lui Dumnezeu că cei răi erau răpuşi la fel cu cei buni. Şi se rugară ca următorul împărat să fie mai bun faţă de supuşii săi şi mai credincios cuvîntului său. Cînd zvonul ajunse la Belizarie, el se afla la Carchemish — chiar în ajunul armistiţiului de cinci zile. Ofiţerii veniră în corpore la el şi-l întrebară :

— De la cine primeşti acum ordinele, Ilustre Belizarie ?

El răspunse imediat, nedorind să pară evaziv sau echivoc :

— Să aleagă Senatul ! Dar eu voi vota pentru Justin, nepotul decedatului împărat, ruda cea mai apropiată şi de rangul cel mai înalt din toată familia imperială. (Nu era vorba de Justin, fiul

lui Germanos, ci de un altul, fiul surorii lui Justinian, Vigilantia.)

Ei spuseră :

— Dar, Ilustre, jurămîntul de supunere, solicitat tuturor ofiţerilor, a fost prestat atît faţă de Justinian, ca împărat, cît şi faţă de Teodora, ca împărăteasă.

Belizarie răspunse :

— Se poate. Întîmplător, eu am prestat jurămînt în forma veche, numai faţă de Justinian. Este neconstituţional ca o femeie să devină împărăteasă, ca un drept al ei. Deşi consider că Luminăţia Ei este o administratoare extrem de capabilă şi de energică, nu sînt de acord ca o regulă veche de o mie de ani să fie încălcată de dragul Ei. Chiar şi numai pentru acest singur motiv : goţii şi armenii şi maurii şi multe alte neamuri din imperiu nu vor consimţi niciodată să fie cîrmuiţi de o femeie şi cîtă vreme ar fi ea în viaţă, ei ar rămîne permanent rebeli.

Boutzes încuviinţă, adăugînd :

— În ce mă priveşte, chiar dacă situaţia nu ar fi aceasta, aş refuza să dau ascultare Teodorei care, (acum pot vorbi fără să fiu neloial, căci împăratul a murit) nu este cu nimic mai puţin monstruoasă decît fusese el, ci chiar mai feroce şi mai vicleană.

Toţi ceilalţi gîndeau la fel, fără să se exprime însă atît de liber.

Apoi veni ştirea că, pînă la urmă, Justinian nu murise. Deşi avea acum şaizeci de ani (socotit a fi momentul cel mai primejdios din viaţă), îşi revenise din comă, îndeajuns pentru a recunoaşte pe Teodora şi pe Narses. Mai mult decît atît, tumoarea de la încheietura picioarelor, după ce se umflase pînă la proporţii considerabile, începu

să supureze uşor — semn că era pe cale de a se tămădui. Tumoarea se sparse, el se putu ridica şi se restabili destul de bine ; numai vorbirea rămase afectată de o uşoară paralizie a limbii.

În timpul stării de prostraţie, fantoma lui vie, emiţînd o lumină verzui-violetă, fusese văzută lunecînd pe coridoarele palatului şi trecînd cu uşurinţă prin uşi şi pereţi, cîteodată chiar afară şi înăuntru, prin ferestre, cu picioarele înainte, într-un fel înspăimîntător, scoţînd străjile şi servitorii din minţi. În două sau trei împrejurări, fantoma fusese auzită vorbind. În toate cazurile, se povesti că vorbele fuseseră următoarele : „O, dulce Beelzebut, salvator al monarhilor ! Nu mă lua încă, Beelzebut — prea şi-ar lua Îngerul avînt.“ Unii dădură acestor cuvinte o interpretare, alţii alta ; dar cîţiva dintre noi înţeleserăm că Îngerul este Belizarie, ale cărui aripi Justinian le păstrase cu atîta gelozie, mereu tăiate.

Dar acum Belizarie nu mai avea un singur duşman imperial, ci doi. Căci o versiune răstălmăcită a celor spuse generalilor săi la Carchemish fu neîntîrziat raportată Teodorei de către Ioan Epicureanul şi Petru, duşmanii săi tainici ; cei doi acţionau astfel pentru a anula efectul oricărui eventual raport despre propria lor lipsă de căldură întru apărarea cauzei ei, pe care împărăteasa l-ar fi putut primi. Acesta era, deci, motivul pentru care toţi generalii fură rechemaţi de la Barbalissus la Constantinopol.

La Constantinopol, ciuma începuse să mai slăbească şi viaţa din oraş îşi reluă forma veselă, de odinioară, împărţită pe facţiuni ; ancheta judiciară, care începea, fu urmărită cu viu interes. Îndată ce Belizarie şi ceilalţi generali sosiră, fură informaţi că sînt arestaţi. Erau acuzaţi de înaltă

trădare. Belizarie fu scos temporar din funcția de Comandant în Răsărit, comanda predîndu-se lui Martin.

Belizarie era uimit. Se declară gata să-și înfrunte cu conștiința cea mai senină acuzatorii ; căci nu spusese nimic neadevărat sau neloial. Ofițerilor și oamenilor din Regimentul său de casă, care veniseră cu el, le trimise următorul mesaj : „Se pare că am fost calomniat pe nedrept în fața Clemenței-sale, împăratul, dar am toată încrederea că voi fi în curînd liber. Vă ordon, în numele dragostei pe care mi-o purtați, să vă abțineți de la orice act rebel sau criminal, care ar putea prejudicia anchetarea mea. Dați ascultare ofițerilor împăratului, în toate privințele. Fiți răbdători."

Judecata se ținu la palat, cu ușile închise ; și nu se publică nici un fel de raport despre constatările justiției. Procesul fu judecat de însăși Teodora. Belizarie se apără singur și luînd separat interogatoriu lui Ioan Epicureanul și lui Petru, izbuti să-i facă să se contrazică. De asemenea, încercă să convingă Curtea că ei fuseseră ofițeri certăreți, ineficienți, rapaci, neascultători și, pe deasupra, ingrați. Admise că se pronunțase împotriva alegerii Teodorei ca monarh unic ; dar fu în stare să prezinte minuta ședinței, scrisă de secretarul său, ca dovadă că observațiile sale fuseseră nevinovate : afirmă că susținuse Constituția Romană și nimic mai mult. Teodora nu-l putu găsi vinovat de trădare. Totuși, era hotărîtă să-i facă pe cît putea de mult rău, pentru că nu o recomandase subordonaților săi ca succesoarea firească a lui Justinian.

Ioan Epicureanul și Petru fură complimentați pentru loialitatea lor față de tron și li se făcură daruri în bani și titluri noi.

Sentința împotriva a doi sau trei dintre generalii infractori, inclusiv Boutzes, fu închisoarea severă, pe o durată nelimitată, după placul Maiestăților lor. Boutzes fu coborît într-o celulă neluminată, unde nu avu pe nimeni cu care să-și împartă mizeria ; nici măcar temnicerii nu-i adresau cuvîntul : i se aruncau jos, o dată pe zi, bucățele de carne și pîine, asemenea unei fiare sălbatice în țarc. Fu eliberat abia după doi ani și patru luni. Dar atunci era frînt de boală și se obișnuise să umble în patru labe, genunchii și mîinile fiindu-i acoperite cu coji ; își pierduse tot părul și cei mai mulți dinți. Mai mult decît atît, reîntoarcerea bruscă la lumina zilei fu un șoc prea puternic pentru ochii săi — niciodată nu mai fu în stare să citească sau să distingă cu limpezime obiectele. În felul acesta, fură răzbunați locuitorii Antiohiei, ai căror bani de răscumpărare Boutzes îi furase de la cetățenii inimoși ai Edessei.

Belizarie, deși fusese achitat de învinuirea de trădare, fu găsit vinovat de „a fi dat crezare și circulație unor zvonuri dăunătoare" (despre moartea lui Justinian), de a fi omis să-l pedepsească pe Boutzes pentru cuvintele sale neloiale — și de a fi permis capturarea orașului Callinicum ! Îndepărtarea lui de la comandă fu confirmată și toate proprietățile sale în pămînt, bunuri sau bani fură confiscate în favoarea Coroanei.

Belizarie ascultă sentința cu demnitate și nu apelă împotriva ei. Singurul comentariu pe care-l făcu era că, fără fonduri, nu mai putea continua să echipeze, să plătească și să hrănească Regimentul de casă, care slujise împăratul cu credință, în multe războaie.

Teodora răspunse :

— Figurează ca sclavi ai casei tale, de aceea nu trebuie să le porţi de grijă. Sînt şi ei confiscaţi.

La asta el nu răspunse, dar se observă că îşi strînse pumnii, pînă ce i s-au albit la încheieturi. Iubea pe oamenii din Regimentul său de casă şi abia suporta gîndul că îi vor fi luaţi, ca să-i maltrateze nişte generali de teapa obişnuită.

Teodora îl chemă pe Narses şi-i zise :

— Sclavii fostului Comandant al Armatelor din Răsărit, acest Belizarie, trebuie împărţiţi între generalii şi coloneii de la palat, tu însuţi avînd prima alegere. Dacă mai rămîn unii pe care nici un general de la palat nu are mijloace să-i ţină, pune-i pe secretarii de stat să-i tragă la sorţi.

Aşa că Belizarie avu durerea să vadă pe mulţi dintre bărbaţii cutezători, pe care îi desăvîrşise în meşteşugul războiului, devenind uşieri şi slugi la nişte eunuci parfumaţi.

Belizarie nu pierdu numai jumătatea de escadron care se întoarse cu el la Constantinopol, ci întreg Regimentul de casă, rechemat acum. Le trimise oamenilor încă o dată vorbă, în taină : „Răbdare, camarazi, vă implor ! În curînd toate se vor orîndui. Bucuraţi-vă de concediul din oraş, continuaţi instrucţia, precum v-am învăţat, nu exprimaţi milă pentru mine, înghiţiţi toate insultele. Răbdare !" Îi dădură ascultare, deşi n-ar fi vrut.

Gloata din oraş, care, se ştie, este la fel de incapabilă de o judecată sănătoasă pe cît este de inconstantă în porniri, vădi o bucurie ascunsă cînd află de sentinţa rostită împotriva lui Belizarie. În vinării se auziră vorbe ca acestea : „Fiţi siguri, împăratul şi împărăteasa s-au condamnat în sfîrşit la pieire din cauza nerecunoştinţei lor.

Belizarie al nostru nu va accepta o asemenea nedreptate. Este un om prea viteaz şi prea demn, pentru a fi tratat astfel. Aşteptaţi : în curînd veţi auzi despre o răscoală neaşteptată a Regimentului de casă şi despre asasinate sîngeroase în Sacrele Apartamente ale palatului."

Aşteptară cu nerăbdare mereu crescîndă. Nu se petrecu nimic. Murmurară, dezgustaţi de faptul că idolul lor de odinioară, gloriosul lor erou, Belizarie, se supunea duşmăniei şi ingratitudinii suveranilor săi cu o răbdare pe care o apreciau ca fiind tot atît de abjectă ca aceea a călugărilor penitenţi. (Aceştia stau pe vine, în celulele lor, asemenea unor broaşte rîioase, în timp ce flagelatorul de serviciu în săptămîna respectivă îşi face turul cu biciul său de sîrmă şi le brăzdează spinarea, pînă ce se redeschid vechile cicatrice.) Cînd cetăţenii se îngrămădiră pentru prima oară în jurul său în stradă, cu exclamaţii de milă şi revoltă, îi respinse cu mînie, strigînd :

— Domnilor, tăceţi, aceasta-i o chestiune între împărat şi mine. Lăsaţi-mă, vă rog, şi vedeţi-vă de treburi !

Avea o suită mică, de patru sau cinci ofiţeri tineri, care se ţineau de el din simplă loialitate, deşi fuseseră preveniţi de Narses că în felul acesta cad sub bănuielile imperiale şi pierd orice şansă de înaintare în grad. Ceilalţi asociaţi ai săi evitau cu grijă să-l salute — deşi, dacă ar fi înălţat steagul revoltei, cei mai mulţi s-ar fi raliat fără întîrziere. Îşi căută o locuinţă ieftină, aproape de Piaţa Taurului, într-o casă lipită de sălile de petrecere. Acesta este un grup de săli, clădite în jurul unei fîntîni, pe care familiile care nu au decît case modeste le pot închiria pentru nunţi şi festivităţi funerare şi alte asemenea împrejurări. Trăind

aici, depindea de aceiaşi ofiţeri tineri pînă şi în privinţa celor necesare vieţii cotidiene. De n-ar fi fost ei, ar fi trebuit să solicite un tichet de lemn şi să recurgă la alocaţia pentru săraci. Teodora nu-i luase numai întreaga avere din oraş: trimise şi la Edessa, unde Belizarie depusese o sumă mare pentru a acoperi diverse cheltuieli de război, şi şi-o însuşi şi pe aceasta.

Se ducea în fiecare zi la palat, ca să-şi salute împăratul, precum ar fi făcut-o în mod obişnuit. Justinian încercă prin zeflemea şi batjocură să-l întărîte ca să-l stîrnească la rebeliune; căci răbdarea omului îl exaspera. Într-o dimineaţă, refuză să-l vadă pe Belizarie, pretextînd treburi urgente şi-i porunci să aştepte pînă seara în faţa porţilor palatului. Belizarie se supuse, stînd toată ziua în faţa porţilor, fără hrană, expus curiozităţii publicului. Gloata, scîrbită de ceea ce considera a fi o atitudine mizerabilă, de sclav, aruncă în el cu fructe putrede şi cu gunoi, aşa încît straiele sale de patrician se pătară de-a binelea. Nu scoase o vorbă, nici măcar nu se aplecă pentru a evita proiectilele. Dar procedă aspru cu un tînăr neruşinat, care veni, strecurîndu-se de-a lungul zidului, ca să-l tragă de barbă. Îl apucă de pantaloni şi-l aruncă la mare distanţă; se zice că acest tînăr suferi leziuni de pe urma cărora rămase mulţi ani invalid.

În amurg fu, în sfîrşit, admis în palat şi solicită permisiunea de a prezenta împăratului o cerere. Justinian consimţi să asculte cererea sperînd că l-a determinat, totuşi, pe Belizarie la o manifestare de indignare făţişă. Fu dezamăgit: tot ce ceru Belizarie era o togă nouă, ca să se poată prezenta decent îmbrăcat la următoarea audienţă.

Justinian răspunse tăios:

— Nu avem bani ca să te îmbrăcăm, Ilustre Belizarie. Dacă nu-ţi poţi îngădui să te îmbraci cum se cuvine, mai bine îţi tăiem numele de pe lista patricienilor; în felul acesta vei fi scutit de toate obligaţiunile protocolare.

Belizarie se plecă adînc şi răspunse:

— În orice calitate sau rang mi se îngăduie să slujesc Maiestăţii-tale, se poate conta pe mine — îmi voi îndeplini datoria cu credinţă.

Numele său fu şters de pe listă şi multe luni de atunci încolo nu se mai întoarse la palat.

În tot acest răstimp stăpîna mea se bucura, bineînţeles, de prietenia Teodorei şi, departe de a fi privată de vreuna dintre proprietăţile ei, fu îmbogăţită prin atribuirea multora dintre bunurile lui Belizarie, inclusiv marea lui moşie de la Rufinianae. Se prefăcea a fi mult mai indiferentă faţă de nenorocirile bărbatului ei decît, ştiu bine, era de fapt. În ce mă priveşte, de cîte ori puteam evita, nu pomeneam de Belizarie; şi ori de cîte ori aducea ea vorba, aveam grijă ca atitudinea mea să nu mă angajeze în nici un fel. Dar îmi fierbea sîngele cînd îl vedeam pe Teodosie grozăvindu-se pe seama lui Belizarie. Devenise în zilele acelea om mare la palat şi circula urmat de o suită de patru sute de traci din Regimentul de casă, pe care i-i dăruise împărăteasa. Avea mereu consfătuiri tainice cu Teodora, fiind numit maestru al distracţiilor din palat.

Despre istoria intimă a celor ce s-au petrecut după acestea, circulă multe versiuni — unele plauzibile, altele ridicole, nici una autentică. În orice caz, esenţial este că Teodosie muri de dizenterie, în ziua Sfîntului Ştefan, care este cea următoare zilei de Crăciun; şi istoria nu a scos niciodată la lumină dacă a fost un simplu accident, sau dacă

a fost otrăvit la ospățul de Crăciun, și dacă da, atunci de cine anume. Acei puțini care avură prilejul să-i examineze cadavrul, înclinau spre părerea că fusese otrăvit.

Pot afirma însă cu toată certitudinea că de moartea lui nu poate fi învinuit nici Belizarie, nici vreun prieten al lui Fotius. Nu este însă dincolo de limitele a ceea ce se poate presupune, ca vreun servitor al stăpînei mele Antonina să fi crezut că în felul acesta vine în întîmpinarea dorințelor ei. Nu am cum să discut acest subiect. Inutil să vă spun că niciodată nu a căzut vreo bănuială asupra lui Eugeniu.

La moartea lui Teodosie sentimentele stăpînei mele păreau amestecate. În ultima vreme, atitudinea ei se schimbase față de dînsul, și încă în mod foarte brusc. Ajunsese să creadă — pe drept sau pe nedrept — că favoritul ei, utilizînd aceeași artă de curtezan pe care o folosise și față de dînsa, devenise amantul Teodorei. Este cert că Teodosie o trata în perioada aceasta cu o indiferență care trebuie să o fi mîhnit foarte mult, deși ea a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-și ascundă suferința.

Teodora trecu cu ușurință peste moartea lui Teodosie; nici măcar nu se interesă de cauzele ei. Dar stăpînei mele îi vădi nealterată compătimire pentru pierderea suferită și se părea că nu are habar de gelozia crîncenă nutrită de Antonina. Unii ziceau că această nepăsare era abordată de Teodora cu intenția de a-l lipsi pe Justinian de satisfacția pe care o simțea de pe urma durerii ei; căci tot aceștia afirmau că împăratul însuși pusese la cale asasinarea lui Teodosie, fiind gelos din cauza mulțumirii pe care acesta o dădea soției sale, și că, de fapt, ea fusese foarte îndurerată de moartea lui. Dar toate acestea sînt absurdități.

Acum, stăpîna mea căzu pradă unei adînci melancolii; insomnia și lipsa poftei de mîncare o slăbiră atît de mult, încît părea a avea zece ani peste vîrsta ei reală — avea atunci patruzeci și doi de ani.

Într-o zi, cînd m-am dus în iatacul ei, Antonina își ridică privirea și ochii ei erau roșii de plîns. Deși o văzusem adeseori ursuză, agitată, mînioasă, deznădăjduită, de cînd fusese fată n-o mai văzusem plîngînd.

I-am zis cu blîndețe:

— Stăpînă, am fost primul tău sclav și ți-am rămas credincios o viață întreagă. Îți sînt mai presus de toate devotat și aș muri de dragul tău, precum știi bine. Lasă-mă să-ți împart jalea, împărtășindu-mi cauza ei. O, Doamnă Antonina, mi se strînge inima cînd te văd plîngînd.

Lacrimile izbucniră din nou; dar nu-mi răspunse.

Apoi am întrebat-o:

— Stăpînă, scumpă stăpînă, oare ești îndoliată după Teodosie?

Începu să strige:

— Nu, Eugeniu, credinciosul meu prieten, nu! Pe Hera și pe Afrodita, nu! Nu la Teodosie mă gîndesc — ci la soțul meu, Belizarie. Trebuie să mă destăinuiesc ție din nou, ca odinioară, pe vremea în care trăiam la club, altminteri tăcerea mă mistuie. O, dragă Eugeniu, aș da tot ce am, numai să nu-mi fi aruncat vreodată privirea asupra prefăcutului de Teodosie. Adevărata mea iubire a fost dintotdeauna Belizarie — și, ca o smintită, l-am nenorocit de-a binelea. Acum nu mai există nici o posibilitate ca să dreg greșeala.

Am plîns cu ea.

— Neîntîrziat trebuie pusă la cale împăcarea ! am strigat impulsiv.

Dar ea îmi răspunse că nici mîndria lui Belizarie, nici a ei nu îngăduiau o împăcare. Mai mult decît atît, Teodora nu l-a iertat nicidecum pe Belizarie și împăratul îl ura mai intens decît pe orice altă făptură omenească.

După un scurt răgaz de cugetare, i-am spus :

— Cred că înțeleg totul și pot găsi o cale de ieșire.

— Nu există cale de ieșire, Eugeniu.

Eu am continuat totuși, curajos :

— Stăpînă, cred că dacă m-aș duce la Belizarie și i-aș spune — ceea ce, cred, nu i-a fost împărtășit niciodată — că Fotius a mărturisit sub tortură că te-a calomniat ; și dacă i-aș jura că tu și cu Teodosie nu ați fost niciodată amanți ; și dacă i-aș spune, în continuare, că jurămintele tale față de Ioan de Capadocia au fost făcute — și oare nu este adevărat ? — din ordinul împărătesei și că i-ai cerut iertare lui Dumnezeu pentru acest păcat și pentru toate blasfemiile pe care le-ai comis — oare nu ai face atîta lucru pentru a-l împăca pe Belizarie, dragă stăpînă ? — și că tu ai mult mai multe pricini pentru a te considera jignită de el, decît el de tine...

— O, înțeleptule Eugeniu, du-te cu binecuvîntarea mea. Da, îi voi cere iertare lui Dumnezeu — fără îndoială că nu voi lăsa ca un asemenea fleac să-mi stea în cale. Spune-i tot ce mi-ai înșirat adineaori ; și apoi, dacă uită de mîndria și de mînia lui, îl poți asigura că niciodată nu am iubit pe altcineva și că nu voi avea odihnă pînă nu i se va reda libertatea și onoarea — și că atunci nu ne vom mai despărți niciodată.

— Ai să faci apel la împărăteasă ?

— Da. Am să-i amintesc de serviciile pe care i le-am adus de curînd, în cazul lui Ioan de Capadocia, cît și de vechea noastră prietenie, precum și de prietenia ce a existat între tatăl ei, maestrul urșilor, și tatăl meu, conducătorul de care...

Dar eu i-am răspuns :

— Dragă stăpînă, mai am o propunere de făcut. Cred că sînt în situația de a pune la cale nimicirea definitivă a lui Ioan de Capadocia. Dacă reușesc și meritul îți revine, împărăteasa îți va acorda, fără îndoială, tot ce-i soliciți.

— Cum ? întrebă ea grăbită. Cum ai s-o pui la cale ?

I-am răspuns :

— Azi după amiază am intrat în vorbă, într-o vinărie, cu un tînăr sărac din Cyzicus, care moare de o boală mistuitoare și nu mai are mult de trăit. El și întreaga lui familie, bunici bătrîni și nevastă cu trei copii mici, au fost izgoniți din casă, din ordinul episcopului de Cyzicus. A venit singur, pe jos, la Constantinopol și astăzi a făcut apel la palat ca să i se facă dreptate și să i se dea ajutor ; dar funcționarii l-au izgonit, deoarece episcopul e bine văzut la Curte. I-am arătat simpatie și i-am oferit un ban de argint, dîndu-i întîlnire sub statuia elefantului lui Severus, mîine la prînz. Nu i-am dezvăluit cum mă cheamă, nici pe stăpînul meu, și în vinăria respectivă nu sînt cunoscut.

— Ei bine ?

— Dă-mi cinci sute de monezi de aur, stăpînă, și cred că atîta va ajunge pentru a-l nimici pe Ioan de Capadocia.

— Nu înțeleg.

— Dă-mi banii și încredințează-mi misiunea.

— Dacă reuşeşti, Eugeniu, îţi dau cincizeci de mii şi libertatea.

— Ce altceva înseamnă banii, decît bunăstarea trupească, pe care şi aşa o am ? Ce altceva este „libertatea" decît să te bucuri de preţuire, ceea ce am şi dobîndit ? Nu, stăpînă, răsplata care mă va satisface va fi că tu şi Domnul meu Belizarie şi împărăteasa, tustrei, veţi scăpa de un vechi duşman, că moartea tatălui tău Damocles, fostul meu stăpîn, va fi răzbunată, şi că eu voi fi cel ce a mijlocit împăcarea dintre împărăteasă şi Domnul meu Belizarie.

În seara aceea m-am dus să-l caut pe Belizarie, în locuinţa lui sărăcăcioasă. Deşi era slăbit de o criză de malarie, se ridică de pe canapea ca să-mi ureze bun venit. Cu un zîmbet care ascundea profunzimea sentimentelor sale, mă întrebă :

— Şi nu te temi să mă vizitezi, Eugeniu, vechiul meu prieten ?

I-am răspuns :

— Nu, Ilustre Domn. Cu mesajul pe care-l aduc, aş fi riscat să trec chiar şi printr-un incendiu sau printr-o tabără de huni bulgari.

Deveni puţin nerăbdător :

— Nu mi te adresa cu titluri care mi s-au luat. Care este mesajul ?

I-am relatat, vorbind în numele meu, tot ce căzusem de acord cu stăpîna mea să-i spun. Mă ascultă cu mare atenţie, exclamînd un „Ah !" cînd îi spusei că nevastă-sa i-a cerut iertare lui Dumnezeu. Apoi i-am arătat documentele de stat în care erau consemnate mărturisirile lui Fotius — mituisem copistul ajutorului de arhivar, cu preţul salariului său pe o zi, pentru a le obţine. Belizarie le citi repede şi apoi le mai citi o dată cu mare atenţie şi pînă la urmă se lovi în piept şi zise :

— Pentru gelozia mea furioasă şi pentru credulitatea de care am dat dovadă, merit tot ce am suferit. Dar, din păcate, Eugeniu, acum e prea tîrziu. Stăpîna ta nu mă va ierta niciodată pentru felul în care m-am purtat cu ea la Daras, nici dacă i-aş cere fără rezerve iertare.

L-am îndemnat să aibă toate nădejdile : toate se vor aranja. Apoi i-am repetat mesajul stăpînei mele, pe care la început nu a vrut să-l creadă. Îmi spuse :

— Dacă stăpîna ta, Antonina, va voi într-adevăr să mai dea vreo ascultare cuvintelor mele, spune-i că eu şi numai eu am greşit — dar numai dragostea mea nemăsurată faţă de dînsa m-a împins la asemenea nebunie.

În noaptea aceea, Belizarie şi stăpîna mea se întîlniră în taină la locuinţa lui. Nimeni, afară de mine, nu avea cunoştinţă de întîlnire. Amîndoi mă îmbrăţişară, mă sărutară pe obraji şi-mi spuseră că-mi datorează viaţa lor.

În ziua următoare l-am întîlnit pe tînărul din Cyzicus, sub statuia elefantului. L-am tras deoparte, într-un loc discret şi i-am spus :—

— Aici, în sacul acesta, sînt cinci sute de monezi de aur. Acestea vor asigura bunul trai al familiei tale pe tot restul vieţii. Dar pentru a le cîştiga, trebuie să comiţi o faptă disperată.

Mă întrebă :

— Ce anume, binefăcătorule ?

— Trebuie să-l ucizi pe episcopul de Cyzicus. Este duşmanul stăpînului meu, iar aurul acesta este al stăpînului meu.

— Cuvintele tale mă înspăimîntă, strigă el.

— De ce, cînd oricum ai numai puține luni de trăit și cînd prin fapta aceasta răzbuni dintr-o singură lovitură și nedreptatea pe care ai suferit-o și asiguri și situația familiei tale nevoiașe ?

Mă întrebă :

— Cine este stăpînul tău ?

I-am răspuns :

— Nu șovăiesc să-ți spun. Este Ioan de Capadocia, care acum e preot la catedrala din Cyzicus.

Am reușit să-l conving că vorbesc serios în privința aurului ; cînd i-am dat zece monezi ca arvună, se angajă să comită crima și plecă vesel.

Curînd sosiră de la Cyzicus știrile așteptate. Tînărul își îndeplinise obligațiile. Așteptă în fața porticului catedralei, după liturghie, și cînd episcopul apăru, împlîntă în el un pumnal lung. Fu arestat și amenințat cu schingiuirea pe roată, dacă nu dezvăluie motivele faptei sale, care constituia un sacrilegiu. Precum mă așteptasem, evită să pomenească nedreptățile suferite de el, spunîndu-le ofițerilor că fusese plătit să săvîrșească fapta, printr-un dar constînd din zece monezi de aur, de către Ioan de Capadocia. Dușmănia lui Ioan de Capadocia față de episcop era notorie. Fu arestat și judecat în localitate, găsit vinovat de complicitate la asasinat și condamnat la moarte. Datorită intervenției stăpînei mele la Teodora, viața tînărului fu cruțată și mai tîrziu i-am trimis restul de patru sute nouăzeci de monezi. Nu știu cît a mai trăit după aceea.

Și viața lui Ioan de Capadocia fu cruțată de către Justinian, sub motivul că vinovăția lui era insuficient dovedită. Totuși, fu dezbrăcat de sutană, biciuit și silit să-și mărturisească păcatele din trecut : deși nu voia să recunoască asasinatul, restul relatărilor sale era atît de dezgustător, încît ar fi putut fi spînzurat pentru ele de zece ori. Toate bunurile sale fură confiscate în favoarea Coroanei și fu îmbarcat, gol pușcă, pe o navă comercială ce pleca spre Egipt (dar, din caritate, cineva îi împrumută o pătură aspră) : oriunde nava atingea uscatul, era silit să debarce și să cerșească pe chei pîine și gologani. În felul acesta răzbunarea fu, în sfîrșit, dusă la capăt ; căci Teodora și stăpîna mea făcuseră legămînt să-l aducă pe Ioan la goliciune și cerșetorie, nu să-l omoare prin violență. Sufletul lui Damocles, conducătorul de care, răposatul meu stăpîn, dobîndi pace pe malurile Styxului.

Stăpîna mea se putea înfățișa acum la Teodora și să-i ceară să-l reprimească pe Belizarie în favoruri, spunîndu-i că ea însăși intenționează să-l ierte și să trăiască din nou cu el. Devotamentul ei față de Teodora fusese încă o dată dovedit și Belizarie nu va întreprinde nimic, în viitor, ce-ar putea stîrni supărarea împărătesei — de asta putea fi sigură.

Teodora nu respinse cererea. Trimise lui Belizarie un curier imperial, cu o scrisoare care suna astfel : „Îți dai singur seama, om bun ce ești, cît rău le-ai făcut suveranilor tăi. Dar cum îi sînt foarte îndatorată soției tale pentru serviciile ce mi-a adus, la cererea ei am șters din dosare toate acuzațiile împotriva ta și ți-am acordat mărinimoasa noastră iertare. În viitor nu trebuie deci să te temi în privința securității și prosperității tale ; dar pe viitor nu-ți vom judeca purtarea numai după acțiunile tale în raport cu noi, ci și după atitudinea ta față de persoana ei."

În felul acesta Belizarie fu reprimit în favoruri, deoarece pînă și Justinian considera că mîndria lui fusese pînă acum îndeajuns de umilită ; și i se

restitui jumătate din tezaurul său și tot pămîntul și casele. Justinian reținu restul tezaurului, care se ridica la un sfert de milion de monezi de aur, spunînd că nu-i cuviincios din partea unui supus să posede atîta avere, cînd vistieria imperială are o atît de arzătoare nevoie de bani.

Ca un omagiu adus prieteniei strînse dintre familia stăpînei mele Antonina și propria ei familie, Teodora hotărî acum ca Ioannina, copilul stăpînei mele de la Belizarie, să fie logodită cu cea mai apropiată rudă a ei, Anastasie „Picioare-Lungi", fiul lui Sittas, generalul, și al surorii ei Anastasia. Planul Teodorei era ca după moartea lui Justinian și a ei, diadema să treacă asupra acestui tînăr; căsătoria i-ar întări în mare măsură poziția în oraș. Așa că logodna se înfăptui.

S-ar putea să pară ciudat că, de la nașterea ei încoace, adică scurtă vreme înainte de expediția lui Belizarie la Cartagina, nu m-am mai referit în nici un fel de Ioannina. Adevărul este că fata nu trăise în apropierea nici unuia dintre părinții ei. Stăpîna mea Antonina nu luase copilul după ea în război, ci o pusese sub tutela Teodorei, care ajunse să o considere ca pe propria ei fiică. Ioannina rămînea cu Teodora, în Sacrele Apartamente ale palatului, chiar cînd se întîmpla ca părinții ei să se afle în oraș. Stăpîna mea era mulțumită că lucrurile se petreceau astfel; sentimentele ei materne se îndreptau în primul rînd spre Marta, soția lui Hildiger — care, din nefericire, căzu victimă ciumei. Dar pe Belizarie înstrăinarea de copila lui îl întrista. Îi trimitea adeseori scrisori și daruri de peste mări, reamintindu-i, drăgăstos, că are un tată. Dar ori de cîte ori se întîlneau, în răgazurile întîmplătoare dintre războaie, se aflau mereu în umbra tronului; și Ioannina era încurcată de

pornirile lui afectuoase. Cu Antonina, copilul se simțea mai în largul său, de parcă ar fi fost în compania unei mătuși, deschisă la fire, la curent cu toate cele.

Vestea acestei logodne consacră în public împăcarea dintre Teodora și stăpîna mea pe de o parte și Belizarie pe de altă parte. Teodora reuși chiar să-l convingă pe împărat să fie de față la ceremonia schimbării darurilor, în casa lui Belizarie; și prezența lui părea de bun augur pentru revenirea prosperității în treburile casei. Belizarie și stăpîna mea erau escortați de o rămășiță a Regimentului de casă — patru sute de traci, care la moartea lui Teodosie trecuseră în posesia stăpînei mele și care acum fură redați fostului lor stăpîn. Dar camarazii lor, în număr de șase mii cinci sute, încă nu-i fură restituiți.

Rechemarea lui Belizarie din Răsărit pricinuise un dezastru. Justinian ordonă o invazie a Armeniei persane și reîntări armatele de frontieră pînă ce numărul lor ajunse la aproape de treizeci de mii; dar comanda o împărți între nu mai puțin de cincisprezece generali. Fiecare general prefera și urmărea un plan de campanie propriu; la Dubis, pe rîul Araxes, forțele lor, lipsite de orice unitate, fură zdrobite de o armată persană de numai patru mii de oameni; fugiră spre casă, în goană, părăsindu-și prada, stindardele și armele. Mai mulți dintre generalii aceștia își continuară fuga pînă ce caii li se prăbușiră, deși pe o rază de treizeci de mile nu se afla picior de inamic. Apoi, Doamna noastră Ciuma se vădi a fi un aliat neașteptat, răspîndindu-se brusc pe teritoriul persan — pe care pînă acuma îl crutase, ucigînd fiecare al treilea om de pe domeniile Marelui Rege; altminteri ar fi venit vremuri grele peste imperiul roman.

Căci, din treizeci de mii de oameni, zece mii fuseseră uciși la Dubis și zece mii făcuți prizonieri, împreună cu tot convoiul de luptă al armatei, încărcat cu bagaje și pradă.

Cînd Belizarie se prezentă voluntar ca să se ducă iarăși în Răsărit și să regrupeze pe supraviețuitori, Justinian îi refuză cu aroganță cererea. Nu-i oferi explicația reală — că nu dorește ca Belizarie să reușească încă o dată acolo unde alții eșuaseră și în felul acesta să pară indispensabil; dar zise, cu zîmbetul său nesuferit, că Doamna Antonina va trebui pe viitor să-și însoțească soțul în campanii, ca o garanție pentru loialitatea lui și că „Doamna Antonina, fără îndoială, nu ar avea nici o plăcere să întreprindă o vizită pe granița persană, avînd în vedere experiența nefericită cu prilejul vizitei ei anterioare".

Apoi continuă prin a spune că dacă Belizarie este chiar atît de ahtiat să se întoarcă pe cîmpul de bătălie, se poate întoarce în Italia, ca să ducă la bun sfîrșit misiunea pe care a neglijat să o încheie.

— A fost prea puțin înțelept și nu fără de rezerve loial, Ilustre Belizarie, să revii la noi, la Constantinopol, înainte de a fi strivit ultimele scîntei ale rebeliunii goților; de atunci încoace au mocnit fără contenire și, pînă la urmă, au izbucnit într-un foc amenințător.

Belizarie îi răspunse, răbdător ca-ntotdeauna:

— Maiestate, dați-mi îndărăt resturile Regimentului meu de casă și voi face tot ce-mi stă în putință.

Justinian rînji:

— Pentru vreo nouă trădare, presupun? Nu, nu, generale, sînt un iepure prea bătrîn și cu prea multă experiență, ca să mă las momit cu asemenea frunză de lăptucă. Afară de asta, trupele care odinioară fuseseră ale tale au fost de curînd luate de la ofițerii mei de la palat și, precum știi, duse pe granița persană — unde nu ne putem lipsi de ele. Dar de ce discuți cu noi, tu care pînă de curînd mai erai un cerșetor? Îți vom da permisiunea să recrutezi trupe noi, oriunde vei găsi de cuviință, pe domeniile noastre; dar cum reizbucnirea războiului din Italia este, evident, un rod al neglijenței tale, îți cerem să finanțezi singur expediția. Noi nu avem bani, iar tu tot mai dispui de o mare avere. Dacă primești această însărcinare, îți vom acorda o mare onoare: te vom face Comite al Grajdurilor Imperiale. Mîine să ne comunici ce-ai hotărît.

Apoi îl concedie.

Belizarie acceptă condițiile — căci disprețuia orice tîrguială. Peste foarte puțin se îmbarcă, cu destinația Italia; era însoțit de stăpîna mea Antonina — pe care, la rîndul meu, o însoțeam eu — și de cei patru sute de traci. Noul său titlu o amuză copios pe stăpîna mea. Obișnuia să-i spună cam așa: „Bietul meu soț, ai fost făcut Comite al Grajdurilor lui Augias, dar ți-e interzis să le curăți!" (Eroului Hercules i se ceruse, în chip de a cincea muncă, să curețe grajdurile lui Augias într-o singură zi; și o înfăptui, deviind printr-însele rîurile Alpheus și Peneus.)

Cam pe vremea aceasta fu ucis în Africa Solomon, într-o bătălie pe care o angajă împotriva unei armate de mauri ce întreprindea o incursiune. Fusese unul dintre cei mai capabili guvernatori, deși mult stingherit de numărul insuficient de trupe. Romanii africani regretaseră de mult zilele fericite ale domniei vandalilor, cînd maurii erau siliți să stea în fortărețele de pe dealurile lor și perceptorii din Constantinopol încă nu începuseră

să înfulece totul, pînă și pămîntul. După moartea lui Solomon, maurii masacrară, incendiară și nimiciră fără milă și fără teamă de represalii. Cu cît sărăcea dioceza, cu atît impozitele împovărau mai greu avuția care mai exista, căci impunerea efectuată în anul de consulat al lui Belizarie nu fusese niciodată modificată. Apoi venise ciuma. În acei ani de dezastru universal, pieriră din rîndurile populației cinci milioane de oameni ; apoi nenumărate ogoare rămînînd nedesțelenite și neirigate le năpădi deșertul. Cred că această țară rodnică nu-și va mai reveni niciodată din nenorocirile ce s-au abătut asupra ei — cel puțin cîtă vreme va rămîne în imperiu.

CAPITOLUL XXI

EXIL ÎN ITALIA

Urmează acuma relatarea a cinci ani de campanii, fără îndoială cele mai ingrate din cîte a întreprins vreodată un general de oarecare faimă. Dezamăgirea plictisește, nu numai cînd este trăită, dar și cînd este repovestită. De aceea voi fi scurt și voi însemna din toți anii aceștia numai cît este strict necesar ca să dovedesc că nici în decursul acestei ultime campanii în vest, Belizarie nu și-a pierdut nimic din curajul, resursele și vigoarea lui, că virtuțile i-au rămas neîntinate de cei treizeci de ani de campanii aproape neîntrerupte și că a făcut în Italia tot ce se putea aștepta de la el, și chiar mai mult.

Ne vom aduce aminte : coroana gotică trecuse asupra unui prinț tînăr, pe nume Teudel, care, la început, nu avusese sub comanda lui mai mult de o mie de lăncieri și stăpînise un singur oraș de oarecare tărie : Pavia. Dar, de la Teodoric încoace, Teudel era primul suveran capabil, ajuns la domnie peste goți. Datorită firii certărețe și inactivității celor unsprezece generali imperiali care-l înfruntau, fu în stare să sporească numărul trupelor

sale la cinci mii și să organizeze o armată bine echipată. În același an în care Belizarie s-a certat la Daras cu stăpîna mea, Ioan Sîngerosul, Bessas și ceilalți primiseră instrucțiuni de la Justinian „să zdrobească ultimele rămășițe ale goților" ; dar împăratul nu era dispus să încredințeze vreunuia comanda supremă. Porniră campania cu douăsprezece mii de oameni, inclusiv garnizoana de la Sisauranum, care tocmai sosise din Răsărit, fiind capturată de Belizarie. În primul rînd, din pricina neînțelegerilor iscate de împărțirea prăzii pe care se așteptau să o cîștige, fură învinși, prea puțin glorios, de către Teudel la Faenza ; mii și mii de oameni fură uciși sau prinși și — rușine unică ! — abandonară absolut toate stindardele de regiment, deși generalii scăpară, fiecare fugind pe unde apucă. Numai escadronul persan luptă curajos și din această cauză suferi pierderi mai mari decît oricare altă unitate. Apoi fiecare dintre cei unsprezece generali conduse la adăpostul altei cetăți ceea ce supraviețuise din propria lui unitate, așa încît toată Italia se întindea, neapărată, în fața armatei lui Teudel.

Ioan Sîngerosul porni din nou împotriva lui, primind întăriri de la Ravena. Deși se afla în inferioritate numerică, Teudel împrăștie armata lui Ioan într-o bătălie ce avu loc aproape de Florența și nu numai că-i pricinui pierderi grele, în morți și răniți, dar convinse și pe mulți dintre oamenii săi să dezerteze în rîndurile armatei goților. Alexandru („Foarfecele") redusese armatele din Italia la o stare dintre cele mai jalnice, furîndu-le solda și rațiile. De cînd e lumea, nici un soldat nu poate lupta vreme îndelungată fără soldă sau hrană potrivită, afară de cazul în care-și apără propriul său cămin sau se află sub comanda unei căpetenii curajoase. Pe deasupra, cînd între ofițeri stăruie neînțelegerea, ceea ce se întîmpla aici, soldații de rînd o simt repede și-și pierd încrederea. Cei ce dezertară la Teudel erau oameni dornici de a se pune sub protecția unui rege care se dovedi a fi om de cuvînt — un conducător curajos, activ, generos, care nu-și împărțea cu rivali comanda.

În primăvara următoare, aceeași primăvară în care Belizarie fusese trimis împotriva regelui Khosrou în Siria, Teudel, lăsîndu-i pe generalii imperiali pitiți în fortărețele lor din nord-estul Italiei, porni în jos, spre sudul rămas aproape fără nici o apărare. Îl invadă cu ușurință, ocupînd fortărețele Benevento, unde distruse întăriturile, și Cumae, unde găsi mari comori, și peste puțin începu să asedieze Neapole.

În numele tuturor generalilor, Ioan Sîngerosul îi scrise de la Ravena lui Justinian, cerînd întăriri. Cu o promptitudine neașteptată, Justinian trimise un senator, Maximinus, cu o flotă mare și cu toate trupele care puteau fi adunate din centrele de instrucție și din orașele de garnizoană din Răsărit. Maximinus fu învestit cu autoritatea de Comandant al Armatelor din Italia. Era un laș, fără nici o experiență în materie de războaie. Își petrecea cea mai mare parte a timpului în rugăciuni și posturi. Justinian detesta să încredințeze mari armate unor generali cu experiență, temîndu-se să nu devină rebeli. Părea să fie sub impresia că victoriile se cuceresc în genunchi, nu în șa.

Expediția se isprăvi dezastruos, precum era de așteptat. Întîi, Maximinus zăbovi luni de zile în Grecia, trimițînd înainte pe unul din generalii săi cu un număr de nave pline de provizii, dar cu forțe inadecvate, pentru a ajuta orașul Neapole. Cavaleria lui Teudel surprinse această flotă mică

pe cînd echipajele se aflau debarcate, fără nici o măsură de apărare, la Salerno, ca să ia apă și să-și mai dezţepenească picioarele ; o captură aproape în întregime. Atunci Maximinus navigă personal pînă la Siracuza, în Sicilia, de unde trimise restul armatei sale, cu corăbiile rămase, spre a mai încerca o dată să ajute orașul Neapole. Dar asta se petrecu prea tîrziu, în noiembrie, cînd călătoriile pe mare devin nesigure. Un vînt puternic, din nord-vest, surprinse expediţia aproape de Neapole, făcînd navele să eșueze la ţărm și anume chiar pe ţărmul unde regele Teudel își stabilise tabăra, cu goţii săi. Dintre soldaţii care izbutiseră să scape de furia valurilor, goţii nemiloși aruncară multe sute îndărăt, în mare, căci nu doreau să se împovăreze cu prizonieri. Dar generalul roman care comanda expediţia fu cruţat. Cu un ștreang de gît, îl siliră să-i sfătuiască pe napolitani să capituleze, deoarece acum nu se mai puteau aștepta la nici un fel de ajutor și erau strîmtoraţi de foame. Teudel se angajă să le cruţe viaţa.

Neapole se predă. Cînd Teudel văzu cît de vlăguiţi erau cetăţenii, se purtă cu o omenie și o înţelegere remarcabile pentru un barbar. Avu grijă ca oamenii să nu-și încarce dintr-o dată burta și astfel să se prăpădească — redîndu-le vigoarea printr-o mărire treptată și cumpănită a raţiilor. Nu se răzbună pe ei, ba chiar îngădui garnizoanei să părăsească orașul cu onoruri de război, asigurîndu-i animale de povară cu care să ajungă la Roma. Mai mult, ca să dea un exemplu propriilor săi oameni și să încurajeze populaţia băștinașă, execută un soldat got pentru violarea unei fete italiene și acordă acesteia, ca zestre, toate bunurile soldatului. Dar rase pînă la pămînt întăriturile orașului Neapole, așa încît chiar de-ar fi fost recucerit,

orașul să nu mai poată servi niciodată ca bază de operaţiuni împotriva goţilor.

Regele Teudel ar fi pornit acum să ocupe Roma — a cărei garnizoană era comandată de Ioan Sîngerosul — deoarece cetăţenii simpatizau cu cauza goţilor și se pregăteau să-l întîmpine cu „bun venit". Dar atunci se răspîndi ciuma în Italia și străzile Romei erau pline de cadavre neîngropate. Teudel se grăbi să se retragă din apropierea infecţiei. Trimise o parte a armatei să asedieze Otranto, în timp ce cu restul asedie Osimo și Tivoli. Tivoli căzu în mîinile sale datorită unui act de trădare ; comunicaţiile dintre Roma și Toscana — regiunea pe care se întemeia aprovizionarea Romei — fură astfel întrerupte. Forţele imperiale degenerară tot mai mult, în vreme ce forţele lui Teudel progresau continuu. Solda trupelor imperiale, care era acoperită în mod obișnuit din impozitele Italiei, nu mai putea fi asigurată deoarece goţii deţineau acum aproape toate regiunile rurale ; și aptitudinile combative ale trupelor depindeau în mare măsură de soldă.

Aceasta era starea lucrurilor cînd Belizarie ne duse în Italia. Întreprinse întîi un marș de recrutare prin Tracia, cu cei patru sute de cuirasieri ai săi. De foarte mulţi ani, era pentru prima oară cînd vizita Cermenul, localitatea sa de baștină, sau Adrianopolul, unde-și începuse cariera militară. Compatrioţii săi îi pregătiră o primire excepţională. În fiecare oraș în care ajunse, îl așteptă o recepţie civică : marșul deveni aproape o procesiune regală. Cei patru sute de oameni, toţi traci, eroi ai campaniilor contra goţilor, vandalilor și persanilor, erau atît de arătoși și aveau o înfăţișare atît de marţială în cămășile lor de zale și cu coifurile cu pene albe, își călăreau caii roibi atît

de bine și vorbeau cu atîta admirație și dragoste de Belizarie, încît nu mai puțin de patru mii de recruți se înrolară sub stindardul său — dintre care o mie cinci sute chiar din Adrianopol. În Tracia i se spunea „Norocosul Belizarie", nu numai pentru că el însuși nu fusese niciodată rănit, dar și pentru că din Regimentul său de casă, care se bătuse în atîtea bătălii glorioase, căzuseră foarte puțini oameni — cel puțin cîtă vreme serviseră sub comanda lui directă — și foarte mulți dintre ei făcuseră avere. Belizarie sperase să facă rost de arme și armuri pentru recruții săi, chiar aici, asemenea obiecte fiind produse la atelierul imperial de armament din Adrianopol ; dar îi fură refuzate, chiar contra plății în aur. De asemenea, în cursul recentei lor incursiuni, hunii bulgari luaseră aproape toți caii din Tracia, cu excepția hergheliilor imperiale, care fuseseră adăpostite din vreme după zidurile orașului Salonic ; așa că nu reuși nici măcar să-și încalece recruții. Fără arme, fără armuri, fără cai — cînd și altminteri, ca să formezi dintr-un recrut crud un cuirasier eficient se cere o muncă de doi ani și mai bine, chiar dacă este obișnuit dinainte cu caii.

Din Tracia ne îmbarcarăm și ocolirăm coasta Greciei, ajungînd la Spalato, unde ne reaprovizionarăm ; aici se găsiră pentru recruți arme, dar nu se găsiră armuri. De la Spalato, Belizarie îl trimise, pentru despresurarea orașului Otranto, pe același Valentin care comandase miliția romană pe Cîmpul lui Nero în timpul apărării Romei ; avea două mii de oameni, în cea mai mare parte neinstruiți, și provizii de grîne pentru un an. Valentin izbuti să despresoare Otranto tocmai la vreme : din cauza foametei, garnizoana se hotărîse să se predea peste patru zile goților. Belizarie nu

putea încerca o debarcare în vecinătatea Romei, deoarece, grație corăbiilor de război capturate, inamicul controla toată coasta de apus. Ne duse la Ravena, trecînd prin Pola.

La Ravena îi îndemnă pe goții rezidenți să-și convingă rudele care luptau sub regele Teudel, să-și reînnoiască legămîntul față de împărat. Dar nici măcar numele lui Belizarie nu mai era în stare să atragă măcar un singur om. Ca să asigure cel puțin securitatea acestei regiuni, trimise spre nord, în Emilia, o sută dintre oamenii instruiți ai Regimentului de casă și două sute dintre recruții cei mai promițători, pentru care găsise la Ravena cai și armuri, și două mii de infanteriști iliri. Bologna, capitala, se supuse, dar provizii se găsiră puține. Afară de asta, ilirii nu-și primiseră solda de optsprezece luni și erau dezamăgiți, pentru că în absența lor li se îngăduise hunilor bulgari să întreprindă un raid prin Iliria și să le tîrască în prizonierat nevestele și copiii. Anunțară, pe neașteptate, că se duc acasă ; ceea ce chiar și făcură, lăsîndu-i pe cei patru sute de oameni din Regimentul de casă să se descurce singuri. (Justinian se mînie pe acești iliri, dar după aceea îi iertă.) Așa că toată Emilia fu cedată inamicului, cu excepția fortăreței de la Piacenza. Singura consecință fericită a acestei expediții fu că oamenii din Regimentul de casă, comandați de un oarecare Turimut — un trac și acesta — izbutiră să-și taie cale de întoarcere pînă la Ravena și să aducă două sute de cai și trei sute de armuri, aparținînd goților uciși de ei în ambuscade.

Apoi Belizarie îl trimise pe Turimut la Osimo — localitate asediată de regele Teudel — cu o mie de oameni : nu se putea lipsi de mai mulți. Turimut izbuti să se strecoare în oraș prin liniile go-

ților, fără a suferi pierderi ; dar curînd, după ce făcu o ieșire curajoasă, își dădu seama că cei o mie de oameni ai săi nu constituie un adversar pentru armata goților, care se umflase la treizeci de mii, datorită dezerțiunilor din trupele imperiale. Nu se putea sprijini, în scopuri militare, nici pe restul garnizoanei. Se consultă cu comandantul, care căzu de acord că prezența în continuare a forței lui Turimut va fi mai degrabă o povară decît un ajutor, însemnînd pur și simplu mai multe guri de hrănit ; așa că Turimut plecă în cursul nopții. Un dezertor preveni goții asupra planurilor sale și aceștia îl ambuscară, la patru mile distanță de oraș. Pierdu două sute de oameni și toate animalele de povară ; restul scăpă și ajunse pînă la Rimini.

Teudel distruse întăriturile tuturor orașelor care i se supuseră. Belizarie, avînd nevoie de o bază mai convenabilă decît Ravena, se hotărî să reîntărească Pesaro, un port din Umbria așezat între Rimini și Osimo, deoarece aici, în valea rîului, existau pășuni bune care îi erau de folos. Zidurile de la Pesaro fuseseră pe jumătate demolate și porțile îndepărtate ; dar cu inventivitatea lui obișnuită, trimise agenți care măsurară amplasamentul porților, și la Ravena se confecționară porți noi. de stejar, întărite cu fier forjat, potrivite exact pe măsura înălțimii și lățimii. Turimut le transportă pe apă pînă la Pesaro și le potrivi la locul lor ; și puse orășenii la lucru, în grabă mare, ca să înalțe zidurile. Avea cu el trei mii de oameni, aproape toți recruți traci. Pînă ce Teudel sosi cu armata în fața orașului, venind de la Osimo, zidurile erau destul de înalte pentru a putea fi apărate. Belizarie își instruise intens recruții în tragerea cu arcul, așa că își făcură prezența simțită de-a binelea. Teudel se retrase, derutat.

Belizarie îi scrise lui Justinian, în termenii următori :

„Prea Puternice Împărat,

Am sosit în Italia fără cai și armuri — căci acestea nu se puteau obține în Tracia — și fără bani, afară de ceea ce aveam în punga mea particulară, pentru plata recruților de curînd încorporați în Tracia. Aceștia sînt puțin numeroși, încă neinstruiți, înarmați slab și nu au cai. Trupele regulate ale Maiestății-tale și miliția pe care le-am găsit aici nu constituie pentru dușman un pericol, nici în privința numărului, nici a curajului. Regele Teudel stăpînește toată Italia — cu excepția cîtorva orașe pe care, cu forțele pe care le am la dispoziție, nu am cum să le despresor — și, în consecință, impozitele imperiale nu pot fi strînse. Fapt este că pînă și față de trupele staționate la Ravena, Maiestatea-ta are o atît de mare restanță de soldă, încît sînt complet incapabil să le conving să lupte. Mai mult de jumătate au și dezertat la inamic.

Dacă prezența mea în Italia ar fi suficientă pentru a duce războiul la un sfîrșit victorios, toate ar fi bune : căci mi-am anunțat sosirea, cu toate mijloacele care-mi sînt la îndemînă. Dar Maiestatea-ta să țină seama că un general fără trupe este asemenea unui cap retezat de la ceafă. Cu respect propun ca oamenii din Regimentul meu de casă, pe care i-ai trimis pe granița persană, să fie rechemați și trimiși aici imediat ; și, împreună cu ei, o mare unitate de herulieni sau de alți huni, dacă Maiestatea-ta va acoperi cheltuielile pricinuite de angajarea lor, printr-o sumă substanțială. Dacă cererea mea nu poate fi satisfăcută, puțin sau

nimic nu va putea fi înfăptuit de slujitorul loial și supus al Maiestății-tale.

Belizarie, Comite al Grajdurilor Imperiale
În prezent Comandant al Armatelor din Italia"

Ioan Sîngerosul, predînd lui Bessas comanda Romei, se angajă să înmîneze această scrisoare lui Justinian la Constantinopol și să-l îndemne să remedieze situația disperată în care ne aflam. Ioan porni la drum la sfîrșitul anului Domnului 545. Între timp, Belizarie rămase la Ravena, instruindu-și recruții, folosind pentru exercițiile de cavalerie puținii cai pe care îi avea la dispoziție, prin rotație. Oamenii deveniră îndemînatici cu arcurile, lăncile, sulițele, săbiile, fie călare, fie pe jos — îi puse să călărească chiar și pe cai de lemn, asemenea unor copii.

Osimo se predă lui Teudel din cauza foamei, apoi urmară Fermo și Ascoli care se află de asemenea în Picenum. Apoi Spoleto și Assisi, în Toscana. Numai Perugia rezistă, deși Teudel puse la cale asasinarea lui Ciprian, generalul comandant al garnizoanei.

Ioan Sîngerosul nu predă împăratului scrisoarea, vorbindu-i despre situație numai în termeni vagi. Era plictisit de războaiele italiene și nu dorea să fie trimis îndărăt din confortul și comoditatea Constantinopolului, unde fusese bine primit, în lipsa de confort și în necazurile campaniei. Se închină în întregime scopului pe care și-l propusese — de a încheia o căsătorie distinsă ; de fapt, deveni chiar soțul fiicei lui Germanos, sora tînărului Justin, o strănepoată a împăratului. (Procedînd astfel, deveni dușman al împărătesei Teodora, care considera gestul său ca un act de mare trufie, aproape ca o declarație că, în cazul morții lui Justinian, se consideră candidat la tron.)

Neprimind răspuns, Belizarie mai scrise o dată, repetînd exact scrisoarea anterioară, cu singura deosebire că mai dădea știri despre ultimele succese ale lui Teudel. Raportă că Roma, care era apărată de Bessas cu trei mii de oameni, era amenințată de foame — întrucît flota lui Teudel, avînd ca bază insulele Lipare, intercepta corăbiile cu grîne care veneau din Sicilia — și deci nu mai putea rezista multe luni de aici încolo. Piacenza, ultima fortăreață din nord rămasă loială față de romani, se și predase, de foame. Mai adăugă (îndemnat de stăpîna mea) că, deoarece Grațioasa-sa Maiestate pare a nu fi alarmată de starea lucrurilor din Italia, astfel cum fusese relatată în scrisoarea încredințată lui Ioan, sau, în orice caz nu se simțea în stare să o remedieze, el, Belizarie, se consideră liber să se retragă cu soția lui și cu garda sa de corp la Durazzo, pe malul celălalt al Mării Adriatice. Acolo clima este mai puțin moleșitoare decît la Ravena și comunicațiile cu Constantinopolul — în caz că împăratul ar binevoi să-i trimită alte instrucțiuni — sînt mai lesnicioase. Strănepotul împăratului, Justin, va rămîne la comandă la Ravena.

Scrisoarea era cu desăvîrșire respectuoasă și potrivită ca formă, dar Justinian simți că ea cuprinde un reproș mascat ; ceea ce îl determină să nu întreprindă nimic în această chestiune, îndeosebi după ce Ioan Sîngerosul negă că i s-ar fi încredințat vreo scrisoare. Totuși, stăpîna mea trimisese concomitent cu această ultimă scrisoare o epistolă către Teodora, în care îi spuse că Justinian trebuie să se hotărască dacă vrea să păstreze suveranitatea asupra Italiei și, în acest caz,

să-și plătească armatele de aici și să trimită întăriri ; în caz contrar, trebuie să renunțe la pretențiile asupra ei. Teodora îl convinse în cele din urmă pe Justinian să retragă anumite trupe de pe granița persană, unde primejdia unei invazii părea înlăturată o dată cu răspîndirea ciumei, și să-l trimită pe Narses în Crimeea, pentru a năimi o puternică forță de huni herulieni care să însoțească expediția în Italia. Dar pînă ce aceste întăriri, comandate de Ioan Sîngerosul, sosiră la Durazzo, se făcu toamnă tîrzie ; între timp, situația la Roma se înrăutățea mereu. Tot ce-și putuse îngădui Belizarie fusese trimiterea de-a curmezișul Italiei a o mie de oameni, dintre care jumătate erau din Regimentul de casă, pentru întărirea garnizoanei slabe din Portul Romei — era esențial ca stăpînirea acestuia să fie în continuare menținută dacă Roma urma să fie despresurată de flota imperială. Valentin, care comanda aceste trupe, primi instrucțiuni să evite orice bătălie care i-ar pricinui pierderi grele. Îi ocoli pe goți și ajunse nevătămat la destinație.

Papa Vigiliu, același care-i urmase lui Silveriu după demitere, primise de curînd porunca de a se duce de la Roma în Sicilia și de a aștepta acolo pînă ce va fi chemat la Constantinopol. Justinian (care dorea să fie pomenit de istorie ca „cel Mare“ și pentru talentele teologice, nu numai pentru celelalte calități și isprăvi ale sale) lucra la un tratat pentru care dorea să obțină aprobarea papei Vigiliu. Îi venise o idee frumoasă în doctrina raporturilor dintre prima persoană și a doua din Trinitate, și credea că este recomandabil să o discute cu papa, înainte de a continua elaborarea operei. Tratatul țintea un compromis între cei ce credeau în natura unică a Fiului și cei ce credeau că El a avut două naturi. In felul acesta, un număr mare de eretici ar fi revenit în comunitatea ortodoxă. Vă scutesc de amănuntele discuției. Papa Vigiliu nu putea lua în serios doctrina teologică a împăratului, care era confuză și contradictorie ; dar nici nu-și putea îngădui să-l jignească. Îl preocupa mult mai mult un raport alarmant care-l ajunse din urmă, despre starea lucrurilor la Roma : un oboroc de grîu se vindea cu cinci monezi de aur și un bou cu cincizeci, iar cei săraci începuseră să mănînce urzici și iarbă, ca și în timpul asediului anterior. Fiind un om generos și un creștin cinstit, în ciuda faptului că ajunsese la funcție cumpărînd voturile, își aduse aminte de îndemnul de trei ori repetat de Isus către Apostolul Petru : „Hrănește oile mele“ ; angajă pe socoteala lui o mică flotă alcătuită din nave de transportat grîu, și o trimise apoi în Portul Romei cu provizii pentru populația Urbei.

Papa trimise flota sub conducerea unui episcop care, evitînd printr-un amplu ocol escadra de blocadă a goților ce-și avea baza în insulele Lipare, aduse corăbiile nevătămate în port ; și fu ușurat cînd, la sosire, zări stindardul imperial fluturînd în continuare pe turn și ostașii garnizoanei vînturîndu-și agitat pelerinele de pe metereze. Din păcate interpretă greșit semnalul, care nu era încurajator, ci constituia un avertisment. Abia fură corăbiile bine legate de chei, cu ajutorul docherilor, cînd răsună un răcnet barbar și două escadroane de goți ai lui Teudel țîșniră dintr-un ascunziș, de după un antrepozit. Puseră mîna pe corăbii și uciseră toți oamenii de pe bord, exceptîndu-l doar pe episcop, pe care-l duseră, prizonier, la Teudel. S-a întîmplat așa pentru că Valentin, cu o zi sau două mai înainte, neținînd seama

de ordinele lui Belizarie, condusese pe cei o mie de oameni într-o ieșire împotriva goților; retragerea îi fusese tăiată, iar el însuși, laolaltă cu aproape toți oamenii de sub comanda sa, omorît. Asediatorii zăriseră de pe un deal flota episcopului, iar resturile garnizoanei erau prea slabe pentru a-i împiedica pe goți să pregătească în port această ambuscadă, care reuși din plin. Episcopul prins (s-a întîmplat ca numele său să fie tot Valentin) fu interogat îndeaproape de regele Teudel, care spera să obțină de la el informații militare de preț. Dar episcopul eludă întrebările lui Teudel, ca un bun roman ce se afla, chiar și cînd îl amenință cu tortura. Teudel își pierdu răbdarea cu el și porunci să i se taie ambele mîini. Ne cuprinse o mare milă față de acest om bun.

La Roma se produseră multe sinucideri din cauza foametei. Veteranul Bessas, pe care neglijența lui Justinian față de situația din Italia îl acrise, se preocupa îndeosebi de propria lui îmbogățire, pe seama cetățenilor. Din ordinul său, nici un cetățean de rînd nu putea părăsi Urbea, privilegiul acesta putînd fi obținut numai prin plata a cinci mii de monezi de aur; unui patrician i se cereau o sută de mii. Majoritatea patricienilor considerau prețul exorbitant și preferau să rămînă locului, cu toate dezavantajele. Singurele rezerve de grîu se aflau în silozurile militare. Bessas vindea cîte puțin din acestea, la prețuri din ce în ce mai mari, amestecîndu-l totodată din ce în ce mai mult cu tărîțe — ceea ce însemna că de fapt jefuia și proprii săi cai. Cînd banii de aur se isprăviră, acceptă ca mijloc de plată și farfurii și căni vechi de argint, obiecte moștenite din familie — dar socotindu-le numai greutatea în argint, nu valoarea intrinsecă de piese antice. Cred că avea intenția de a capitula în curînd, cu condiția ca lui și soldaților săi — care se îmbogățiseră, de asemenea, vînzîndu-și o parte din rație — să li se îngăduie să iasă cu onoruri de război și să-și păstreze averea personală.

Într-o dimineață, gloata din Urbe veni urlînd la porțile Palatului Pincian unde se afla cartierul general al lui Bessas. Trebuie să fi fost un spectacol îngrozitor — fețele lor supte, decolorate și burțile umflate de vînt; căci cîinii, catîrii, măgarii, pisicile, șobolanii și șoarecii fuseseră consumați, pînă la ultimul. Din tot ce era comestibil nu mai rămăseseră decît urzicile — dacă nu cumva mîncau în taină bălegar de cal sau carne de copii asasinați. Străjile încercară să izgonească aceste făpturi nenorocite, dar cînd le loviră, căzură și nu se mai putură ridica de slăbiciune, zăcînd locului și zbătîndu-se, ca niște viespi sau muște cu aripile smulse. Cererea lor suna astfel: „Pentru numele lui Dumnezeu, fă unul din următoarele trei lucruri: sau hrănește-ne, sau lasă-ne să părăsim Urbea fără a plăti, sau curmă suferința noastră, ucigîndu-ne." Bessas răspunse: „Nu vă pot hrăni, neavînd grîu decît exact cît îmi ajunge pentru oamenii mei; nici să vă ucid, căci asta ar însemna asasinat; nici să vă las să părăsiți Urbea, deoarece mă tem că goții s-ar folosi de deschiderea porților, ca să intre cu forța. Curaj! Belizarie va sosi în curînd, cu hrană suficientă pentru toată lumea."

Totuși, reduse treptat suma cerută pentru plecare, cu excepția patricienilor — pînă ce ea ajunse chiar și la îndemîna pungilor mai modeste. Curînd Urbea era aproape complet goală. Cei mai mulți dintre fugari muriră pe drum, de epuizare totală; mulți fură uciși de goți, ale căror forțe sporiseră

pînă la șaizeci de mii de oameni ; cîțiva scăpară spre sud. Dar Roma continua să reziste, ca și garnizoana din portul Romei ; și Belizarie pornea într-adevăr în ajutorul lor, de la Durazzo, din Dalmația, întăririle sosind tocmai atunci.

Ioan Sîngerosul voia ca toată armata, care număra acum douăzeci de mii de oameni, să treacă marea îngustă spre Brindisi și să mărșăluiască, într-un singur corp, de-a curmezișul Italiei, spre Roma. Dar Belizarie arătă că, în cazul în care nu ar întîmpina nici o rezistență serioasă, marșul asupra Romei le-ar lua patruzeci de zile în vreme ce a parcurge drumul pe mare, cu galerele, ar cere numai cinci zile dacă vînturile ar fi favorabile. Întrucît Roma suferea de foamete, fiecare zi era prețioasă. Noile unități ale Regimentului de casă nu erau nicidecum alcătuite din soldați lipsiți de valoare combativă ; și la Durazzo izbutise să cumpere armuri și cai pentru jumătate din ei. Îi îmbarcă în galerele cele mai rapide și-i ordonă lui Ioan Sîngerosul să-l urmeze cît putea de repede.

În tot acest răstimp, stăpîna mea se purta cu cea mai mare gingășie și considerație față de Belizarie și încrederea lor reciprocă fu în multe zile rele un reazim pentru ei ; și nu se mai auzi nici un cuvînt îndoielnic pe seama vieții particulare a stăpînei mele. Față de mine erau extrem de atenți și-mi încredințară multe secrete importante.

Belizarie și stăpîna mea, pe care eu, bineînțeles o însoțeam, se îmbarcară pe nava-amiral ; priveam această nouă campanie cu oarecare neîncredere dar, o dată îmbarcați, eram nerăbdători să ajungem cît mai repede iarăși în Italia. Un vînt violent, din sud-est, ne sili să căutăm adăpost în portul de la Otranto. Soldații goți care

continuau să asedieze orașul, nedîndu-și seama că prezența noastră era întîmplătoare, se retraseră de teamă la Brindisi, la două zile distanță spre nord. Vîntul se schimbă a doua zi și ridicarăm din nou pînzele, luînd direcția sud și trecînd prin strîmtoarea Messina ; goții se felicitară că pericolul trecuse.

Șase zile mai tîrziu ajunserăm în Portul Romei, care continua să reziste ; dar pînă la sosirea lui Ioan Sîngerosul nu se putea întreprinde nimic, forțele noastre fiind atît de reduse. Așteptarăm mai multe zile dar, neprimind nici o știre, traserăm concluzia că flota lui fusese scufundată sau risipită de furtuna pe care noi înșine o întîlnisem. În sfîrșit, o corabie comercială aduse de la Ioan vestea că el își reluase planul inițial, de a mărșălui de-a curmezișul Italiei. Obținuse chiar un oarecare succes : își trecuse trupele peste mare la Otranto, nebăgat se seamă de goți și, după ce captură o mare herghelie de cai de rezervă, surprinse inamicul la Brindisi, îi invadă tabăra, ucigînd mulți oameni. Înainta acum în direcția nord-vest, spre Roma.

Belizarie strigă :

— Oare niciodată, nici un general de sub comanda mea n-o să-mi dea ascultare ? Mă tem că pînă ce sosește Ioan, Roma o să cadă.

Dar strecură în Urbe un mesaj către Bessas, rugîndu-l să mai reziste puțin.

Regele Teudel nu subestima curajul și inventivitatea lui Belizarie. Știa că acesta va face tot ce-i stă în putință ca să ducă provizii în sus, pe Tibru, în bărci ; de aceea hotărî să-i blocheze această cale. Într-un punct în care rîul se îngustează, cam la trei mile mai jos de Roma, clădi două turnuri puternice de lemn, pe fiecare mal cîte unul,

le legă cu un stăvilar din scînduri groase și postă în ele cei mai buni oameni din toată armata lui. Pe Wittig nu l-ar fi ajutat niciodată mintea să născocească un plan atît de ingenios.

Belizarie nu deznădăjdui din pricina stăvilarului lui Teudel și a turnurilor. Trimise la fața locului pe doi dintre cei mai de încredere oameni din gărzile sale ; trebuiau să pretindă că sînt dezertori și să măsoare turnurile din ochi. Acești oameni discutară cu sentinelele de la turnul de pe malul drept ; și, pretinzînd că nu sînt mulțumiți de ofertele goților, făcură imediat cale întoarsă. Acum cînd cunoștea dimensiunile, Belizarie construi un turn cu douăzeci de picioare mai înalt decît ale lui Teudel și-l instală pe două șlepuri de transportat pietriș, legate între ele. Deasupra, pe doi scripeți proeminenți, agăță o șalupă. De asemenea, puse să se ridice, pe două sute de galere, palisade de șase picioare înălțime, cu ambrazuri destul de largi pentru ca arcașii să poată trage prin ele. Pe aceste galere îmbarcă trupele sale cele mai bune și le încărcă cu grîu, cîrnați, carne uscată, ulei, brînză, smochine și alte alimente.

De la Ioan Sîngerosul veni un nou mesaj, adus de un preot travestit în țăran. Ioan se ostenea să spună, întîi, că populația băștinașă l-a primit cu entuziasm pe tot drumul de la Brindisi încoace ; dar că, din păcate, Teudel instalase o garnizoană la Capua, barîndu-i astfel drumul spre Roma. Capua era de necucerit și Belizarie subliniase de atîtea ori că nu se înaintează niciodată dincolo de o fortăreață puternică. De aceea se întorsese și acum vîna bandele de goți care prădau în Lucania.

Belizarie află de la acest preot că garnizoana din Capua era alcătuită doar dintr-o jumătate de

escadron de lăncieri. Își dădu seama că Ioan Sîngerosul, nepăsător față de destinul Romei — și dorind să se răzbune pe Bessas, care nu vădise nici un fel de simpatie față de dînsul cînd fusese asediat, cu cîțiva ani mai înainte, la Rimini — prefera misiunea facilă de a jefui regiuni neocupate. Dacă Roma urma să fie despresurată, acțiunea trebuia deci înfăptuită numai cu resursele lui Belizarie, oricare ar fi șansele.

Încredință unui armean, numit Isaac, comanda Portului Romei ; rămînea și stăpîna mea aici, ca să-l sfătuiască și să-l ajute. Pe fiecare mal al rîului fu postată o jumătate de escadron de cavalerie, cu infanteria de susținere necesară, avînd ordinul de a rezista, pînă la ultimul om, în cazul în care portul ar fi atacat. Belizarie luă personal comanda flotei de galere cu palisade. Îi trimise lui Bessas un mesaj : „Așteaptă-te la sosirea mea, pe rîu, mîine după-amiază de vreme. Am mijloacele necesare pentru a sparge stăvilarul. Aștept de la tine să întreprinzi un raid neașteptat împotriva taberei goților, imediat după amiază, în chip de diversiune. Aduc pe navele mele provizii suficiente."

Ziua următoare era șase decembrie, sărbătoarea episcopului Nicolae, sfîntul patron al copiilor. Sfîntul Nicolae era foarte venerat de Justinian, care clădise în cinstea lui o biserică la Constantinopol. Am impresia că se relatează mai multe miracole înfăptuite de el, decît de orice alt sfînt din calendar ; abia se născuse, că s-a și ridicat în sus și a îngînat mulțumiri Atotputernicului Dumnezeu pentru darul existenței și, prunc fiind, respectase cu strictețe posturile canonice de miercuri și vineri, abținîndu-se în zilele acestea de a suge de la pieptul maică-si, Ioana — spre marea ei tulbu-

rare și marea ei uimire. Datorită unor cauze nelămurite, Sfîntul Nicolae devenise moștenitorul lui Poseidon, zeul mărilor ale cărui temple fuseseră aproape fără excepție reînchinate lui ; după cum Fecioara Maria este moștenitoarea zeiței Venus și după cum moștenitorul Cîinelui Cerber este Apostolul Petru (Isus însuși fiind moștenitorul lui Orfeu, care îmblînzea cu melodiile sale fermecătoare orice sălbăticiune). Fiecare sfînt recunoscut de Biserică are caracterul și virtuțile sale deosebite ; Nicolae a ajuns să devină expresia plastică a simplității infantile. De data aceasta, soldații traci, fiind de credință ortodoxă, considerau ziua ca fiind de un deosebit de bun augur, deoarece se știa despre Nicolae că la celebrul Conciliu de la Niceea fusese covîrșit de sentimentele sale religioase fierbinți și procedase aspru cu confratele său cleric Arius, întemeietorul ereziei ariene (la care aderă goții), arzîndu-i o palmă zdravănă peste ureche.

Deci în zorii zilei Sfîntului Nicolae, Belizarie era gata să-și înceapă călătoria în susul rîului, cu vîsle și pînze. Două mii de ostași din Regimentul său de casă, și anume cei pentru care nu avea cai, țineau pasul pe ambele maluri ale rîului, iar ultimul escadron de cavalerie de care mai dispunea acționa ca unitate de protecție. Stăpîna mea îl îmbrățișă și-i dori succes și victorie, iar el porni la drum. Noi, cei care rămîneam locului, așteptam pe metereze, apăsați de griji și temeri.

Înspre amiază veni un mesager călare, cu vești glorioase. Flota lui Belizarie întîlnise întîi o plasă de lanțuri, fixată de-a curmezișul rîului, ceva mai jos de stăvilar — chiar lanțul pe care îl folosise el pentru a ocroti morile de apă, în timpul apărării Urbei — dar infanteria, cu o salvă de săgeți și

cu un asalt, risipi străjile postate la cele două capete ; desprinse opreliștea și porni mai departe. Turnul cel înalt, plutitor, cu șalupa suspendată de vîrf, fusese tras amonte cu ajutorul unor animale de povară care înaintau pe poteca de remorcare. Apoi, în vreme ce arcașii de pe galere și infanteria de pe maluri îi atacau violent pe goții din turnurile gemene de pe țărm, acest turn plutitor fu adus în poziție împotriva turnului de pe uscat, și anume împotriva celui de pe țărmul pe care se întindea poteca de remorcare. Acum se văzu care sint intențiile lui Belizarie. Șalupa fu coborîtă de pe scripeți, cu o bufnitură : cînd căzu printre goții înghesuiți în turn, o duzină de făclii aprinse fură azvîrlite într-însa. Ambarcațiunea fusese încărcată cu smoală, ulei, rășină și alte materiale inflamabile, așa că în mai puțin de un minut întreg turnul era în flăcări. Un escadron de goți veni șarjînd de-a lungul potecii de remorcare, dar șovăi la văzul turnului în flăcări și la auzul oamenilor care țipau dinlăuntrul masei de foc. Infanteria noastră îi respinse, în dezordine. Belizarie începu să distrugă stăvilarul și era gata să continue înaintarea de îndată ce Bessas își va fi întreprins ieșirea. Două sute de goți arseseră de vii în turn. Garnizoana celuilalt turn fugise.

Cînd Isaac armeanul auzi aceste vești, începu să țipe de bucurie, precum făcurăm cu toții, noi, cei aflați în port. Se hotărî să-și asigure partea sa de glorie, printr-un atac asupra unei tabere a goților apărată de o baricadă, care se afla la o jumătate de milă distanță, păzind Ostia. Adunînd o sută de călăreți, țîșni din fortăreață în delta rîului și, plecînd, strigă către stăpîna mea Antonina :

— Fortăreața este în siguranță, păzită de tine, Ilustră Doamnă ; curînd mă întorc cu daruri.

Isaac nu se mai întoarse niciodată. Ocupă tabăra la prima șarjă, împrăștie garnizoana și-l răni de moarte pe comandant. Dar goții își dădură seama că nu au de-a face cu avangarda unei mari armate, ci numai cu un smintit, însoțit de o sută de aventurieri. Veniră îndărăt, în goană, găsindu-i pe oamenii lui Isaac foarte ocupați cu jefuirea colibelor. Isaac fu doborît și din suta lui de oameni nu se întoarseră teferi la fortificații nici zece. Unul dintre oameni, găsindu-și calea de întoarcere barată, scăpă galopînd în sus, înspre capul deltei. Strigă peste rîu, către un avanpost pe care îl lăsase acolo Belizarie :

— O, camarazi, Isaac e mort și eu singur am rămas în viață dintre oamenii săi ; și sînt rănit în coastă. Veniți și mă luați peste rîu, vă rog !

Și cu vorbele acestea, leșină.

În vreme ce el și calul său erau transportați de partea cealaltă pe o plută, unul dintre oamenii de aici galopă în sus, pe poteca de remorcare, ca să-i ducă lui Belizarie, la stăvilar, veștile rele. Ceea ce îi comunică suna astfel :

— Durere, generale ! La Portul Romei totul este pierdut. Isaac și întreaga garnizoană au fost omorîți de goți — toți, afară de un singur om, străjerul tău Sisifrid, care a scăpat și a fost cules, rănit, de pe partea cealaltă a rîului, la capul deltei.

Belizarie îl cunoștea pe Sisifrid ca pe un soldat curajos, loial, inventiv și, de asemenea, îl cunoștea pe mesager ca pe un om în care se putea încrede, așa că nu avea cum să nu dea crezare știrilor. Prima întrebare pe care o puse, cu un soi de suspin adînc, fu următoarea :

— Și soția mea, Doamna Antonina ?

Mesagerul răspunse :

— Nu știu. Cuvintele lui Sisifrid au fost : „Am rămas singurul în viață dintre oamenii lui Isaac".

Auzind acestea, Belizarie se clătină pe picioare. Din ochii săi țîșniră lacrimi și cîtva timp stătu locului, fără grai. Se cruci, bolborosind, zdrobit, o rugăciune. Dar peste puțin redobîndi controlul asupra sentimentelor sale : își aduse poate aminte în ce fel a pierdut Geilimer, regele vandalilor, o bătălie decisivă, din pricina jelirii, la timp nepotrivit, a cuiva drag. Se făcuse ora trei și Bessas nu întreprinsese ieșirea scontată, deși nu se putea să nu fi văzut turnul incendiat și să nu fi aflat de distrugerea stăvilarului. Trebuia să angajeze, de unul singur, întreaga armată a goților ? Ar fi fost un act temerar pînă la nebunie. Totuși ar fi făcut-o, cu speranță de ajutor din partea lui Bessas de îndată ce galerele ar fi ajuns aproape de Urbe ; dar n-o făcu deoarece, cu portul ocupat, ieșirea lui spre mare era tăiată, căci Ostia era și ea în mîna dușmanului, și a fi bătut ar fi însemnat, în această situație, un dezastru. Singura lui speranță era să se întoarcă neîntîrziat la port și să-l recaptureze. Ordonă ca timona galerelor să fie întoarsă în unghi ascuțit și, îmbarcînd infanteria, își rechemă cavaleria cu sunet de goarne și purcese de zor în aval. Poate că totuși nu era prea tîrziu ca să smulgă dușmanului fortăreața și să-și răzbune moarta.

Cum noi, cei din port, îi văzurăm navele revenind, furăm covîrșiți de uimire, dar de o uimire mai mică decît a lui cînd observă sentinelele noastre care continuau să stea la porțile fortăreței. În cugetul său se înfruntară ușurarea și scîrba — ușurare că știrea fusese falsă, scîrbă că, din credulitate prostească, abandonase o încercare ce începuse atît de bine. Zise cu amărăciune :

— Aceasta este ziua Sfîntului Nicolae, cînd copiii găsesc ascunse în sandale turte dulci și cînd soldații bătrîni devin nătărăi.

În noaptea aceea îl apucă din nou febra paludică. Nemulțumirea și neliniștea din cugetul său agravară acest atac ; se îmbolnăvi, într-adevăr, foarte rău și în curînd delira. O striga mereu pe stăpîna mea, nerecunoscînd-o nici cînd se afla alături de patul său. Inima ei era sfîșiată cînd, în rătăcirile cugetului, Belizarie dezvălui groaza prin care trecuse, crezînd că fusese omorîtă.

— Ce-mi mai rămîne ? striga el mereu. Antonina este moartă !

Cînd febra atinse punctul de culme, noi, care îl îngrijeam, furăm nevoiți să chemăm într-ajutor opt dintre străjerii săi cei mai voinici, ca să-l rețină de la vreo faptă necugetată. Ba își închipuia că se luptă cu goții, dincolo de zidurile Romei, ba cu persanii, la Daras. O dată scoase strigătul lui de luptă cu glas teribil și apucă în brațe doi oameni, strîngîndu-i atît de rău încît aproape îi zdrobi ; dar deodată căzu, gîfîind.

CAPITOLUL XXII

RECHEMARE ȘI IERTARE

Belizarie fu țintuit la pat zece zile. În ziua a unsprezecea, regele Teudel cuceri Roma, deschizîndu-i-se drum într-o noapte, cu toată armata, prin Poarta Asiriană, de către patru soldați isaurieni, trădători. Bessas nu alternase mereu programarea gărzilor, precum făcuse Belizarie, și nici nu schimbase lacătele de la porți ; astfel că soldații fură în stare să se înțeleagă cu Teudel, cu cîteva zile înainte, fixînd o oră exactă. Trădaseră datorită unei nemulțumiri față de căpitanul companiei lor care le reținuse o parte din rația de grîu, cu scopul de a o vinde patricienilor.

Goții regelui Teudel se puseră neîntîrziat pe jefuirea marilor case de patricieni, îngăduindu-i lui Bessas și garnizoanei să scape fără nici o opreliște. Teudel se mulțumi cu ceea ce găsi în Palatul Pincian — depozitele lui Bessas, dobîndite cu mijloace atît de odioase, care arătau ca o vistierie regală sau ca o comoară a unui amiral de pirați ce avusese multe succese la viața lui. În toată Roma, un oraș care pînă de curînd adăpostise o jumătate de milion de suflete, goții nu găsiră mai mult de

cinci sute de cetăţeni de rînd şi patru sute de persoane de sînge patrician — aproape numai femei şi copii, deoarece cei mai mulţi dintre patricieni plecaseră o dată cu garnizoana. Teudel începu să dărîme întăriturile ; şi jură că, pentru ostilitatea ei ingrată faţă de binevoitoarea domnie gotică a lui Teodoric şi a urmaşilor săi, Urbea nu merită altă soartă decît aceea de a fi arsă pînă în temelii şi transformată în păşune de oi.

Belizarie află de această ameninţare şi-i scrise, din Portul Romei : „Rege Teudel, dacă traduci în faptă ameninţarea ta faţă de Roma, locul de baştină al imperiului, oare numele tău nu va puţi în nările posterităţii ? Fii sigur că se va spune şi se va scrie despre tine : «Ceea ce cincizeci de generaţii de romani s-au străduit să clădească, adunînd cele mai nobile materiale şi cei mai buni arhitecţi şi meşteşugari din toată lumea, un prinţişor german, insultînd această realizare măreaţă, a incendiat într-o singură zi, în duşmănie, şi încă într-o vreme în care era pustie, din cauza ciumei şi a foamei.»"

Teudel reflectă şi se reţinu. Belizarie avusese dreptate cînd presupusese că, la un rege got, verdictul ipotetic al posterităţii va trage mai greu în cumpănă decît propriile sale înclinaţiuni fireşti sau decît sfaturile cele mai practice ale celor mai înţelepţi dintre sfetnicii săi. Totuşi, Teudel demolă trei mile de fortificaţii şi scoase toate porţile, transformînd Roma într-un oraş deschis. Apoi, lăsînd în urma sa forţe puternice, postate în vecinătate, ca să ţintuiască locului forţele noastre din Portul Romei, porni împotriva lui Ioan Sîngerosul care acum se afla la Taranto.

Ioan Sîngerosul nu îndrăzni să-l înfrunte pe Teudel, aşa că se retrase în grabă la Otranto ; datorită acestei acţiuni, Italia de sud, care păruse

a fi în mîinile sale, ajunse din nou în mîinile stăpînitorilor ei goţi. Teudel, considerînd cucerirea oraşului Otranto ca o chestiune de importanţă minoră atîta vreme cît Ioan Sîngerosul poate fi imobilizat acolo, se hotărî să mărşăluiască în susul coastei adriatice, spre Ravena, ai cărei locuitori erau, evident, adversari ai cauzei imperiale ; era foarte probabil că-i vor deschide porţile. Deţinînd Ravena, ar fi fost stăpînul necontestat al Italiei.

Regele Teudel îşi începuse chiar marşul în susul coastei, cînd îl ajunseră din urmă ştiri care-l umplură de uimire şi indignare. Belizarie, fidel faimei sale de om care încearcă ceea ce pare imposibil, deţinea din nou Roma şi era gata să se lupte pentru stăpînirea ei cu toţi goţii din Italia !

Dar cum, veţi putea prea bine întreba, cum putea îndrăzni chiar şi Belizarie să apere, cu forţele sale prăpădite şi puţine, un oraş deschis, în faţa unei armate care număra acum, la nevoie, optzeci de mii de oameni ?

La această întrebare, răspunsul lui Belizarie ar fi fost următorul : „Trebuie să îndrăznim cînd e vorba să îndreptăm eşecurile noastre anterioare".

Îndată ce se înzdrăveni într-atît încît să poată încăleca, Belizarie întreprinse cu o mie de călăreţi o recunoaştere a Urbei, plecînd din Port noaptea. O găsi complet părăsită (pentru prima oară în istorie, presupun) şi întîlni chiar o mică haită de lupi care dădea tîrcoale pe cîmpul lui Marte — şi soldaţii se abţinură să tragă în ei. Aceşti lupi erau consideraţi a fi un semn bun deoarece, odinioară, vechii romani îi cinsteau ca pe nişte animale sacre : Romulus, întemeietorul Romei, supsese, ca prunc, de la o lupoaică. Beli-

zarie făcu un ocol al zidurilor, inspectînd totul cu atenție și la urmă spuse :

— Toate sînt bune, prieteni.

Ceilalți credeau că mai are și acum cugetul tulburat de febră dar el explică :

— Regele Teudel, fiind un barbar, a renunțat la intenția de distrugere, așa cum m-am așteptat. S-a mulțumit să disloce șirul superior de pietre de pe metereze și să arunce molozul în față, în șanț. Lucrînd cu toată vigoarea, putem repara într-un răgaz scurt această pagubă.

Armata goților care avea misiunea de a-l țintui locului, aflînd că Belizarie se întoarce la Port, îi ațînu calea în patru puncte diferite. De fiecare dată el își împărți forțele în trei : o jumătate de escadron apăra poziția, în vreme ce alte două țîșniră înainte pe ambele flancuri și învăluiră dușmanul, năpădindu-l cu săgeți, pînă ce goții își abandonară poziția. Pe acest drum îndărăt, Belizarie ucise sau prinse mai mulți goți decît numărau propriile sale forțe, pierzînd numai treizeci de oameni ; aceasta datorită faptului că escadroanele de goți constau numai în lăncieri cărora nu le dădu prilejul să se apropie, covîrșindu-i cu săgețile. Deși număra cincisprezece mii de oameni pe puțin, armata goților nu mai îndrăzni să iasă din tabără ; și Belizarie, lăsînd în urma lui numai cinci sute de oameni ca să păzească Portul, își putea grupa toate forțele în Roma. Avea cu el cei patru mii de traci ai săi, mai puțin trei sute, și două mii dintre oamenii lui Bessas, care fugiseră la el cînd căzuse Roma, precum și cinci sute de oameni din trupele regulate, care anterior dezertaseră la Teudel, la Spoleto, și acum fuseseră convinși să revină la legămîntul lor inițial. De asemenea, se aflau cu el cîteva sute de muncitori voinici, adunați din satele dimprejur, în majoritate refugiați din Urbe, și care se oferiră bucuroși să lucreze pentru el dacă erau plătiți cu grîu și carne și puțin vin.

Comitele Belizarie intră în Roma de ziua celor Trei Crai ; regele Teudel nu se întoarse pînă în primele zile ale lui februarie (al acestui nou an al Domnului 547). În aceste douăzeci și cinci de zile se înfăptui un adevărat miracol. Întreg șanțul fu curățat de pămînt și moloz și înzestrat cu țăruși ascuțiți, tăiați din căpriorii caselor distruse ; și pietrele fasonate ale meterezelor fură adunate și așezate la loc, deși fără mortar. Zidurile prezentau inamicului din nou un aspect semeț și în porțiunile reclădite era numai cu cîteva picioare mai scunde decît fusese înălțimea lor inițială. Numai că nu existau porți și, din pricina lipsei de fierari și dulgheri pricepuți, într-un răgaz atît de scurt nici nu se putuse improviza vreuna. Belizarie fu în consecință obligat să recurgă la tactica vechilor spartani : închise portalurile cu porți umane, alcătuite din cei mai buni sulițași, așezați în falangă. Lucrasem cu toții, în schimburi de opt ore : soldați, servitori, civili, inclusiv femeile și copiii — nici unuia dintre noi nu i se îngădui să se eschiveze de la corvoadă. Eu, un eunuc răsfățat, mi-am rupt unghiile bine îngrijite pe pietrele aspre și mi-am obosit umerii durdulii cărînd coșuri cu pămînt. Belizarie se afla pretutindeni în același timp, asemenea fulgerului într-o furtună.

În prima zi am fost trimis de Belizarie la cuptoarele municipale de var, ca să văd dacă se poate procura varul necesar mortarului, pentru ca cel puțin colțurile zidurilor să poată fi întărite ; dar am găsit numai cîțiva saci. Prins cu un cui de peretele biroului președintelui, era un document de

pergament pe care, deoarece nu mai era valabil, l-am desprins și l-am păstrat ca amintire. Îl copiez aici, ca o curiozitate ce se află. Era numirea oficială a președintelui, întocmită cu cîțiva ani în urmă de Teodoric.

„Regele Teodoric, către Distinsul Faustulus, președinte al cuptoarelor de var, salut !

Este într-adevăr o muncă glorioasă să slujești Urbea Romei ! Cine poate tăgădui că varul, care este la culoare alb ca zăpada și ușor ca buretele african, aduce servicii în construirea unor edificii magnifice ? În măsura în care el însuși este slăbit și înfrînt de sufletul fioros al focului, își împrumută puterea zidăriei masive. Este o piatră ce se topește, un puf care împietrește, o pietricică nisipoasă care (o, miracol !) arde cel mai bine cînd este udată din belșug cu apă, și fără de care pietrele nu stau locului, nici boabele de pietriș nu se leagă între ele.

De aceea te așezăm harnicul nostru Domn Faustulus, mai mare peste arderea varului și peste împărțirea lui după cuviință ; ca această substanță să fie la îndemînă cît trebuie, atît pentru lucrările publice cît și pentru cele particulare, și ca în felul acesta oamenii să fie îndemnați și încurajați să clădească și să reclădească Urbea noastră iubită. Îndeplinește această misiune cu succes și vei fi înaintat în funcții și mai onorabile !“

Cînd am citit prima oară aceste cuvinte elegante, n-am știut dacă să rîd sau să plîng : păreau atît de nepotrivite cu pustietatea actuală a Urbei și cu latina de tabără, barbară, a soldaților, care alcătuiau acum principala ei populație ! În cugetul

meu se porni un șuvoi de gînduri despre natura esențialmente rea a războiului, oricît de dreaptă i-ar fi cauza ; șuvoi pe care l-am înăbușit neîntîrziat, ca fiind monahic-creștinesc și nicidecum mai potrivit cu situația decît documentul însuși. Dar ajunge cu toate aceste vorbe de clacă !

Cînd regele Teudel ajunse în raza de vedere a Urbei porni un atac imediat, dinspre nord-est, trimițîndu-și oamenii în masă împotriva Porților Nomentană, Tiburtină și Praenestină. Cred că se aștepta ca zidurile reclădite să se prăbușească pur și simplu la auzul goarnelor sale de război, cum se zice că se prăbușiseră zidurile Ierichonului la sunetul goarnelor de război ale evreului Iosua. Am fost martor la șarja de cavalerie de la Poarta Tiburtină, unde îndeplineam din nou aceeași funcție pe care o îndeplinisem cu zece ani mai înainte — încărcînd o catapultă cu săgeți, în vreme ce stăpîna mea țintea. Zece mii de lăncieri goți erau așezați în formație, chiar dincolo de bătaia armelor noastre, și escadron după escadron șarjă în coloană, cu lăncile coborîte la același nivel, podul care păzea poarta. Parcă s-ar fi încercat să se toarne vin într-o sticlă astupată.

Într-adevăr, puțini dintre goți ajunseră la poartă, peste dealul de morți și de muribunzi, ca să se azvîrle acolo în sulițele falangii, asemenea unui urs indian în țepii unui arici. Pierderile lor înspăimîntătoare nu se datorau numai tragerilor noastre intense și exacte, de pe ziduri, cu arcuri, catapulte, scorpioni, măgari sălbatici, ci și țepușelor de fier care împiedicau pătrunderea — un mijloc care nu mai fusese folosit niciodată împotriva goților. Am consemnat că lipsiseră meseriașii necesari pentru a confecționa porțile noi ale Urbei ; dar sergenții potcovari ai armatei lucraseră zi și noapte, folo-

sind toți oamenii mai mult sau mai puțin pricepuți, ca să confecționeze aceste țepușe de fier. Fiecare constă din patru țepi groase, lungi de cîte un picior, potrivite într-o minge de fier într-un asemenea unghi, încît vîrfurile sînt la distanță egală unul de celălalt. În felul acesta, oricum ar fi azvîrlită pe pămînt, această unealtă se reazimă întotdeauna, solid, pe un triunghi de țepi, cu una din țepi înălțîndu-se amenințător. Unii îi spun „tripiedul diavolului". Această țepușă era insigna de familie a lui Belizarie și fusese brodată în aur, de femeile stăpînei mele, pe stindardul alb al Regimentului de casă. Motto-ul era următorul : *„Quocunque jeceris, stabit"* — „oriunde ai arunca-o, va sta". Cavaleria nu poate trece de o poziție în fața căreia sînt presărate, des, aceste țepușe, decît dacă descalecă întîi și le dă deoparte una cîte una ; altminteri, caii își prind picioarele în țepi și se împleticesc și se spintecă în ele.

Cinci escadroane șarjară, succesiv, această barieră îngrozitoare. Dealul de cadavre creștea mereu, pînă ce fiecare țeapă verticală străpunsese un cal sau un om. Astfel — precum ar formula-o retorii — podul deveni pasabil, datorită impasibilității sale. La poartă avură loc lupte grele, infanteria goților fiind acum angajată, iar de pe turnurile din flancuri veneau, prăbușindu-se peste ei, pietre, apă clocotită și grinzi. Sulițașii noștri isaurieni luptau în schimburi ; dar cum în fiecare echipă erau numai cincizeci de oameni și goții veneau, înaintînd sute și sute, ai noștri obosiră. Numai prezența stăpînei mele care-i înviora, cît și promisiunea ei de a acorda mare răsplată fiecărui om care supraviețuiește acestei zile, îi menținu la posturi. Spre amiază, catapultele noastre rămaseră fără săgeți și măgarii sălbatici se

dezmembrară de atîta tras. Am pus mîna pe un arc și am descoperit că nu am uitat cu desăvîrșire exercițiile mele de arcaș, de odinioară, deși brațele îmi erau moleșite.

Nu se făcu pauză pentru prînz, dar înghițirăm cîte o gură de pîine și brînză în timp ce luptam, și niște sclavi purtau primprejur ulcioare cu vin acru. După-amiază plouă tare, ploaia se transformă în zloată, și corzile noastre de arc deveniră nefolositoare. Pînă și soldații cărora de obicei le place să se bată începură să mîrîie și să înjure, în strîmtoarea în care se aflau. Dar goții suferiră mai mult decît noi. Accesul la poartă deveni foarte lunecos ; sulițașii noștri, cărora stăpîna mea le dădu bucăți de postav aspru ca să și le lege de picioare, aveau un mare avantaj asupra inamicului, care se împleticea și luneca de colo pînă colo, pe tălpile de piele umezite.

Bătălia se isprăvi o dată cu căderea nopții, goții fiind respinși la toate porțile. Se retraseră pe timpul nopții și noi trimiserăm afară grupuri de muncitori, cu făclii, ca să recupereze săgețile și sulițele, plătindu-li-se fiecare legătură de cincizeci; în vreme ce noi înșine curățirăm podurile, scoțînd țepușele însîngerate din trupurile prinse de ele și luînd ca pradă colane de aur și inele și cămăși de zale.

Regele Teudel atacă din nou de cum mijiră zorile și din nou avu loc același măcel dramatic și toate podurile fură apărate cu succes. Cu cea de a doua săgeată am ucis un got, țintindu-l drept în față, la distanță scurtă. La amiază goții se retraseră, urmăriți de două escadroane de cuirasieri ai Regimentului de casă, ieșiți prin Poarta Praenestină ; dar se regrupară la o milă distanță. Întreaga noastră cavalerie fu trimisă în sprijinul acestor escadroane. În bătălia care urmă, arcul

și săgeata își dovediră încă o dată superioritatea asupra lancei. În decursul acestor două zile, căzură cincisprezece mii de goți și mulți alții fură purtați înapoi, grav răniți. De asemenea, douăzeci de mii de cai morți împestrițară cîmpul de bătălie. Pierderile noastre totale se ridicară la patru sute cincizeci de oameni, dintre care două sute fură uciși în bătălia de cavalerie.

Cîteva zile mai tîrziu, goții se întoarseră ca să atace pentru a treia oară, dar cu o reticență atît de evidentă, încît Belizarie — care știa mai bine, cred eu, decît orice general cunoscut în istorie cînd anume trebuie să treacă de la defensivă la ofensivă — ieși el însuși împotriva lor, cu toată cavaleria. Se spune că de la o distanță de un sfert de milă, Belizarie îl ținti pe purtătorul de steag al goților, care călărea în fața frontului. Bătea un vînt din spate, altminteri ar fi fost cu neputință de tras la asemenea distanță : săgeata, căzînd de la mare înălțime, îl nimeri pe purtătorul de steag în încheietura picioarelor și-l țintui de șa, așa încît calul, înțepat de săgeată, se cabră și-l azvîrli. Alții, poate geloși de isprăvile lui Belizarie, pretind că săgeata nu fusese trasă de Belizarie ci de Sisifrid, soldatul de gardă care supraviețuise înfrîngerii lui Isaac ; dar dacă s-a petrecut așa, atunci Sisifrid a înfăptuit ceva cu totul neobișnuit, ceva mult peste puterile sale obișnuite. Mai firească mi se pare versiunea că a fost săgeata lui Belizarie, deși poate că și Sisifrid a tras asupra purtătorului de steag.

Stindardul regelui Teudel se prăbuși ; ceea ce era cel mai rău dintre toate semnele posibile. Escadronul nostru de frunte șarjă imediat, ca să-l ia, trăgînd din șa pe măsură ce înainta și în jurul stindardului se dezlănțui o luptă crîn-

cenă. Doi lăncieri goți trăgeau dintr-o parte și doi cuirasieri de casă de cealaltă. Un ofițer got tăie coada cu o lovitură de sabie și oamenii noștri trebuiră să se mulțumească cu ciotul. Același ofițer tăie antebrațul stîng al purtătorului de steag, deoarece de încheietura mîinii acestuia era prinsă o brățară cu rubine și smaralde, pe care nu voia să ne-o lase. Apoi goții se retraseră și în urmărirea care avu loc mai pierdură trei mii de oameni. Cînd Belizarie se întoarse în seara aceea, avea cai pentru a încăleca restul tracilor săi și fiecare om putea fi îmbrăcat, în sfîrșit, într-o cămașă de zale. Pierduse numai nouă oameni.

Teudel ridică în ziua următoare asediul și se retrase la Tivoli, distrugînd întîi toate podurile de peste Tibru, mai sus de Roma, cu excepția Podului Mulvian pe care Belizarie îl ocupase mai dinainte. Teudel fu nevoit să suporte reproșurile amare ale acelora dintre nobilii săi care supraviețuiseră, cum că a fost înșelat de scrisoarea lui Belizarie, ferind Roma de nimicirea totală. Dacă s-ar fi ținut de amenințarea lui inițială și ar fi prefăcut întreaga Urbe într-o pășune, ziceau ei, războiul nu ar fi luat această întorsătură nefavorabilă. Dar cînd ajunseră la Tivoli, el îi întrebă : „Și dacă Tivoli ar fi fost ras de pe fața pămîntului ? Haideți, domnii mei, greșeala, la Roma, a fost a voastră, dacă s-a comis vreo greșeală ; căci am încredințat fiecăruia dintre voi dărîmarea unei părți a meterezelor romane, dar ați fost leneși și le-ați lăsat prea înalte. Noroc că ați făcut același lucru și aici : așa că meritul de a reclădi cît se poate de repede întăriturile de la Tivoli va fi al vostru, tot așa cum greșeala de la Roma a fost a voastră. La muncă, la muncă, și posteritatea să vă slăvească !“

Belizarie găsi acum meseriașii necesari care să confecționeze noile porți ale Urbei. Curînd misiunea fu îndeplinită și porțile așezate la locurile lor. Înainte de sfîrșitul lui februarie i-a trimis lui Justinian, la Constantinopol, un rînd de chei ; cerînd în schimb, întăriri care să-i permită să recucerească toată Italia și bani pentru plata trupelor de sub comanda sa. „Cel ce dă repede, dă de două ori, scrise Belizarie, și am toată încrederea că în curînd voi restitui banii împreună cu persoana și tezaurul unui alt rege prins."

Nu scrise numai o singură dată, ci de trei ori și, la rîndul ei, stăpîna mea îi scrise Teodorei. Nu veni însă nici un răspuns și nici un fel de întăriri. După ce așeză garnizoanele necesare la Ostia și Civita Vecchia, Belizarie simțea mai mult decît oricînd înainte nevoia unei armate de campanie și acum trupele regulate erau, ca și Regimentul de casă, plătite din punga lui. Iar pe italienii săraciți nu-i mai putea impune nici cu cele mai modeste impozite. Nu aveau nici bani, nici altceva ce ar fi putut schimba pe bani.

Justinian răspunse, în cele din urmă, că a trimis o mare armată în Italia, sub comanda lui Valerian. Recomandă ca Belizarie și Ioan Sîngerosul (care nu se mai întîlniseră de trei ani) să se împace. Urmau să-și unească forțele la Taranto, unde armata lui Valerian trebuia să fi și ajuns.

Dar Valerian rămase luni încheiate pe malul celălalt al Adriaticii, detașînd numai trei sute de oameni pentru serviciu în Italia. Nu era vina lui : Iliria era din nou atacată — de astă dată nu de bulgari, ci de slavi, care veneau în număr imens, în hoarde nedisciplinate — și Valerian avea ordine să nu părăsească Durazzo pînă ce nu trece primejdia. Generalul care comanda forțele imperiale din

Iliria nu îndrăznea să riște o înfruntare cu hoardele de slavi, ci le urmărea, fără nici un folos, din regiune în regiune. Precauția lui se datora atmosferei de răzmeriță din rîndurile trupelor, care nu fuseseră plătite de luni de zile și, în loc de plată, prădau acum împrejurimile care fuseseră mai înainte prădate de slavi. Întreaga dioceză ajunse în starea descrisă de profetul evreu Ioel : „Ceea ce a lăsat viermele palmierului, a mîncat lăcusta ; și ce a lăsat lăcusta, a mîncat omida ; și ce a lăsat omida, a mîncat viermele".

Noi nu știam de această invazie slavă, nici de întîrzierea lui Valerian, și ne îmbarcarăm, veseli, spre Taranto. Eram însoțiți de toate trupele care puteau fi scutite de serviciu în garnizoană — în total șapte sute de cavaleriști și două sute de infanteriști. În ce mă privește, mie nu-mi părea deloc rău să-mi iau bun rămas de la Roma. Pe cînd părăseam Portul Romei, devreme, în iunie, și eram purtați de o briză favorabilă spre strîmtoarea Messinei, nutream cu toții speranța unei întoarceri apropiate și victorioase la Constantinopol. După ce trecurăm prin strîmtori, corăbiile noastre cu pînze, remorcate acum de galere, înfruntară vîntul de-a lungul „tălpii cizmei", cum se numește această parte a Italiei de Sud, din cauza formei pe care o are pe hartă. Direcția noastră era Taranto, așezat în unghiul călcîiului înalt al cizmei. Dar, ca să continui această imagine geografică, abia trecusem de jumătatea din față a tălpii cînd din nord-est ne izbi o cumplită vijelie, furăm deviați și ne refugiarăm la Cotrone, unde se afla singurul loc potrivit pentru ancorare, pe o rază de multe mile. Întîi ni se păru a fi o poziție foarte primejdioasă : trupe puține, un oraș fără de ziduri, armata goților nu prea departe,

grîne sărace, vîntul continuînd să bată intens din nord-est. Belizarie convinse pe toți oamenii teferi din oraș, bărbați și femei, să ajute infanteriștilor la întărirea orașului cu o palisadă cu metereze și șanț ; și trimise cei șapte sute de cavaleriști în față, ca să apere două defilee înguste prin lanțul de munți din partea cabrată a tălpii, munți care închid și apără districtul Cotrone. Dar cu cît cumpăni mai mult situația, cu atît îi plăcu mai mult. Districtul era bogat în pășuni și avea vite multe. Arătă ofițerilor săi că munții îl transformau într-o fortăreață naturală, mult mai convenabilă pentru a-și organiza forțele, decît Taranto.

— A fost un vînt norocos cel care ne-a mînat aici, zise el. Aici se vor aduna armatele.

Mai tîrziu însă, pe cînd supraveghea ridicarea meterezelor din piatră și construirea turnurilor, așteptînd în continuare schimbarea vîntului, suferi un dezastru. Cei șapte sute de cavaleriști, abia ajunși în defileele indicate pentru a fi ocupate, zăriră o mare forță de lăncieri de-ai regelui Teudel. Acești goți se aflau în drum, pentru a asedia orașul Rossano, așezat pe coasta învecinată, între Cotrone și Taranto. Ioan Sîngerosul își îngrămădise prada din ultimii trei ani la Rossano și, de asemenea, mulți nobili italieni se refugiaseră acolo. Cei șapte sute organizară o ambuscadă și-i puseră pe lăncieri pe fugă, ucigînd două sute dintre ei. Dar victoria le inspiră un fals sentiment de securitate, așa că, Belizarie, nefiind de față ca să-i supravegheze, își neglijară îndatoririle, nu așezară sentinele în defilee, disprețuind dușmanul. Își petreceau timpul jefuind în grupuri mici, jucînd jocuri sau vînînd. Regele Teudel veni personal împotriva lor, într-o zi în amurg, în capul a trei mii de gărzi de corp și-i prinse complet nepregătiți. Se luptară vitejește, dar fără folos. Goții lui Teudel șarjară, strivindu-i sub copite pe toți, afară de vreo cincizeci care ajunseră la Cotrone cu vestea aceasta, precedînd doar cu cîteva minute sosirea lui Teudel. Întăriturile orașului nu erau încă terminate, căci fuseseră plănuite pe scară mare, și Belizarie nu avea altă soluție decît de a se îmbarca instantaneu, cu cei două sute de infanteriști și cu cei cincizeci de cavaleriști care supraviețuiseră. Cotrone fu lăsat în mîinile lui Teudel. Vîntul, care stingherise călătoria noastră spre Taranto, continua să bată și ne purtă într-o singură zi la Messina, în Sicilia, care se află la distanță de o sută de mile.

Nu mai sînt multe de povestit despre ultima campanie a lui Belizarie în Italia. Scoase două mii de oameni din garnizoanele din Sicilia și îi îmbarcă pe nave, cu destinația Otranto, unde ajunserăm fără alte accidente. Armata „mare", promisă de Justinian, sosi în sfîrșit la Spalato sub comanda lui Valerian, precum și o altă „armată mare" venită direct de la Constantinopol, care, în fapt, cred că era menită să arunce praf în ochii lumii. Forțele combinate abia se ridicară la trei mii de oameni, cei mai mulți dintre ei recruți neinstruiți.

Belizarie spuse stăpînei mele :

— Scumpa mea, această armată seamănă cu trei picături de apă pe limba unui om care moare de sete. Îți mărturisesc că sînt la capătul resurselor : cu cheltuielile acestui război mi-am istovit pînă acum toată averea personală, cu excepția cîtorva mii de monezi de aur ; am ipotecat jumătate din proprietățile mele de la Constantinopol și mi-am vîndut moșiile de la Cermen și de la Adrianopol. Mi se datorează mulți bani, pe care

nu-i pot aduna. Iată, bunăoară, un caz pe care, de rușine, ți l-am ascuns : afacerile mele cu Herodian, generalul care comanda la Spoleto acum doi ani. A împrumutat de la mine cincizeci de mii de monezi de aur, pe trei luni, fără dobîndă, spunîndu-mi — ceea ce era chiar adevărat — că un unchi îi lăsase o mare moștenire și că are nevoie de banii aceștia pentru a-și plăti și hrăni trupele. Cînd, după șase luni, i-am cerut să mi-i restituie, știind că banii rezultați din moștenire îi sosiseră la Ravena, mă amenință plin de obrăznicie că, dacă îl constrîng atît de barbar, va vinde Spoleto goților și mă va plăti cu cîștigul respectiv. Cînd i-am reproșat acest răspuns, a vîndut de-a binelea orașul Spoleto și a devenit unul dintre partenerii de petrecere ai lui Teudel. Acum are banii mei, moștenirea lui și răsplata pentru a fi trădat Spoleto ; iar eu nu am nimic. Însuși împăratul îmi datorează sume enorme pentru ceea ce am avansat în contul său trupelor regulate. De asta nu mă plîng ; îmi închin viața în serviciul împăratului și sînt onorat că îmi este debitor. Dar fără oameni și fără bani nu se poate purta război.

Stăpîna mea răspunse :

— Dă-mi voie să mă duc personal la Constantinopol, scumpul meu bărbat. Te asigur că împărăteasa îl va convinge pe împărat că trebuie să fie trimisă o mare armată și un tezaur considerabil pentru recucerirea Italiei, fie abandonată Italia pe mîna goților. Poți fi sigur, dragostea mea, că nu voi zăbovi mult cu această treabă.

Așa că Antonina se îmbarcă, și eu împreună cu ea ; era în mijlocul lui iulie. Călătoria era plictisitoare din cauza unor vînturi potrivnice. Navigam primprejur, de-a lungul coastei grecești, și

treceam tocmai de insula Salamina cînd o corabie din Salonic veni, lunecînd repede cu briza, la tribordul nostru. Stăteam pe puntea din față și am strigat pe latinește :

— Ce vești bune aveți, marinari ?

Căci, pe mare, a întreba de alte vești decît de cele bune aduce nenoroc.

Secundul corabiei strigă îndărăt :

— Vești bune, într-adevăr. A murit jivina.

Eu i-am strigat :

— Care jivină ?

Ca răspuns veni un strigăt confuz. Corabia se depărtase aproape dincolo de raza auzului, cînd am repetat, țipînd :

— Care jivină ?

Un marinar, făcîndu-și mîinile pîlnie, răcni îndărăt, o dată cu vîntul : *„Perierunt ambo"*, ceea ce înseamnă : „Au pierit amîndouă".

Apoi auzirăm un mare hohot de rîs și nimic altceva.

Ghicirăm corect numele uneia dintre cele două jivine — balena Porfiriu ; dar pe corabie se făcură multe presupuneri în privința celeilalte. Deci, în sfîrșit, Porfiriu murise. Relatarea pe care o auzirăm în portul următor în care ancorarăm, era oarecum absurdă. Știam bine că, din cauza construcției gîtlejului său, Porfiriu mînca numai puiet de pește ; dar acum se spunea că ar fi urmărit o turmă de delfini, pînă în apele joase ale gurii rîului Sangarius (care se varsă în Marea Neagră cam la o sută de mile est de Bosfor), că tocmai ar fi înghițit o duzină dintre ei și le mesteca de zor oasele, cînd fu găsit eșuat pe un banc de noroi, aproape de coastă. Ceea ce se petrecuse în realitate, cred eu, este că atît Porfiriu cît și delfinii urmăriseră un foarte mare banc de pești

mici, şi că delfinii îl ademeniseră pe Porfiriu în apele joase. Oricum ar fi fost, pescarii de prin vecinătăţi veniră cu bărcile şi-l atacară pe Porfiriu cu securi şi cu cîrlige marinăreşti. Era atît de prins în noroi încît nu-şi putea sălta coada ca să-i nimicească. Totuşi, părea să reziste la toate armele lor, aşa că îi petrecură mai multe frînghii în jur şi, cu ajutorul unui scripete prins într-un copac mare de pe malul rîului, îl săltară pe uscat. Apoi chemară soldaţi de la postul de gardă învecinat, care-l răpuseră cu suliţi lungi. Porfiriu măsura patruzeci şi cinci de picioare în lungime şi cincisprezece picioare în punctul în care avea cea mai mare lăţime. Asigură districtului carne pentru multe luni; căci carnea pe care n-au mîncat-o proaspătă, au afumat-o sau au sărat-o. În carnea capului său — sau mai precis a capului ei, căci Porfiriu se dovedi a fi balenă-femelă — găsiră înfundată o săgeată lungă, cu pene albe, neîndoielnic cea pe care o trăsese odinioară Belizarie, dar în gît nu se găsi nici o suliţă de catapultă vopsită în albastru.

Jivina cealaltă, la care se referise marinarul, nu era de fel o jivină, cel puţin nu în cugetul stăpînei mele. În fapt, departe de a fi o ştire bună, era cea mai rea ştire care ne putea parveni din oraş: murise Teodora. Un cancer brusc, ivit întîi la piept, se răspîndise repede prin tot trupul şi împărăteasa muri, vădind curaj, după cîteva săptămîni de boală şi mari dureri.

Tristeţea noastră era amestecată cu uimire. Ne aduserăm acum aminte că prima apariţie a balenei în Strîmtori coincisese la zi cu sosirea Teodorei în oraş, în compania lui Acacios, tatăl ei — după cum moartea balenei coincise la oră cu moartea Teodorei; şi, mai departe, că în ziua

în care Belizarie şi miliţia Albastră porniseră împotriva lui Porfiriu şi răniseră jivina, Teodora căzuse pradă unei cumplite dureri de cap, care, de atunci încoace, o chinuia mereu, la răstimpuri. Să fi fost oare Porfiriu spiritul ei familial?

Stăpîna mea Antonina începu pe dată să poarte doliu pentru Teodora şi, mai tîrziu, sacrifică spiritului ei un berbec negru, cu rugăciuni păgîne. Zise:

— Dumnezeul creştin a fost împăcat cu multe slujbe. Dar Teodora venera, în taină, şi vechii Zei.

Ne continuarăm, totuşi, călătoria, deoarece stăpîna mea avea sentimentul că o dată ce a venit atît de departe, trebuia cel puţin să încerce a-l face pe Justinian să vadă lucrurile raţional în privinţa campaniei italiene.

Stăpîna mea nu-l găsi pe împărat nicidecum îndoliat după Teodora, ci foarte vesel, asemenea unui băieţaş a cărui guvernantă sau mamă s-a îmbolnăvit subit şi l-a lăsat în voia lui, astfel că acum îşi poate face toate mendrele. Era tocmai pe cale de a îndepărta, din toate scaunele episcopale şi din toate parohiile, pe clericii cu vederi monofizite pe care Teodora îi protejase. De asemenea, deşi avea şaizeci şi cinci de ani, se dezlănţui în tot felul de pasiuni promiscue, pentru a compensa toţi anii în care, dominat de Teodora, fusese silit să se reţină. Într-adevăr, virilitatea îl mai sluji încă cincisprezece ani. Agenţii săi cercetau necontenit tîrgurile de sclavi, în căutare de fete arătoase; şi afară de asta, corupse multe dintre fiicele doamnelor de la curtea Teodorei. Nepoatei doamnei Chrysomallo, care se sustrăgea îmbrăţişărilor sale, îi zise cu blîndeţe:

— Bunica ta a fost la fel, draga mea. Dar pînă la urmă făcea tot ce îi ceream, pentru că era obligația ei.

Se declară singurul moștenitor al Teodorei, anulîndu-i legatele — inclusiv unul considerabil în favoarea stăpînei mele, și cinci mii, in aur, pentru mine, care eram pomenit cu multă mărinimie în testament.

La audiența pe care o acordă stăpînei mele, îndată după sosire, Antonina îi expuse foarte deschis și foarte precis cum stau lucrurile în Italia. El o ascultă cu oarecare, aparentă, îngrijorare. Dar cînd auzi că Belizarie nu avea cu el decît o sută cincizeci de oameni din garda sa de corp, la Otranto — o sută apărau Rossano, iar restul fusese fie ucis, fie lăsat în urmă la Roma — și că era din nou un om sărac, împăratul nu-și mai putu ascunde mulțumirea.

Îi spuse stăpînei mele :

— Deci victoriosul Belizarie și-a recunoscut, în sfîrșit, înfrîngerea ? Dar nu, nu, nu putem da îndărăt banii pe care i-a irosit într-un mod atît de nesocotit, în campaniile sale ridicole. Cum, ce fel laș de a purta război mai este și acesta — a naviga dintr-un port într-altul, adăpostindu-te pe după ziduri de fortărețe, ca să eviți bătălia ! Eh, Narses ? Ar fi trebuit să ia lecții de la viteazul nostru Ioan, care nu se teme de nimic. Firește că nu-i mai putem trimite nici oameni, nici bani. Acest Comite Belizarie tot strigă, după chipul fiicei geambașului pomenită de Regele Solomon : „Dă ! Dă !" Solomon, vă veți aduce aminte, era de părere că patru lucruri sînt veșnic nesătule — mormîntul, desfrîul unei femei sterpe, pămîntul nisipos și focul. Dacă înțeleptul Solomon ar fi trăit în zilele noastre, neîndoielnic ar fi adăugat

numele Comitelui Belizarie ca al cincilea insațiabil.

Cînd isprăvi, stăpîna mea întrebă liniștită :

— Dar Italia, Clemența-ta ? Ești pregătit să-ți pierzi stăpînirea asupra Italiei ?

El răspunse :

— Nu, într-adevăr nu, Ilustră Doamnă Antonina și din cauza aceasta îl voi rechema acuma pe soțul tău din această țară și voi numi în locul său un comandant mai capabil. Dar noi nu dorim să-l umilim pe acest om de treabă : vom fi atenți să menționăm în scrisoarea pe care i-o scriem că serviciile sale sînt încă o dată necesare împotriva persanilor, care continuă să ne conteste stăpînirea asupra Colchidei.

Ea făcu o plecăciune.

— Precum dorește Serenitatea-ta. Dar în cazul acesta vă rog să dispuneți ca ordinul de rechemare să fie întocmit imediat. Neîndoielnic că Marele-vostru Șambelan, viteazul Narses, va fi la înălțimea misiunii în care Belizarie al meu a eșuat.

Justinian răspunse, netinînd seama de ironie :

— Vom da toată considerația propunerii tale.

Ceru să i se aducă pergament și cerneală și părea gata să semneze rechemarea atunci și acolo, dar apoi, brusc, depuse pana de gîscă vopsită în roșu care-i fusese așezată la îndemînă. Zise :

— Încet, încet ! Întîi avem nevoie de un angajament din partea ta, cea mai bună dintre femei.

Stăpîna mea răspunse :

— Dacă-mi stă în puteri, îl voi lua.

El o informă, cu un zîmbet viclean :

— Îți cerem să semnezi un document prin care desfaci angajamentul de căsătorie dintre fiica ta,

Ioannina, și Anastasie, nepotul răposatei mele împărătese.

Stăpîna mea se gîndi repede. Părea să nu existe nici un motiv pentru a refuza această cerere deoarece, la moartea Teodorei, Anastasie conteni să mai fie o persoană de importanță. S-ar putea ca Justinian să aibă nevoie de fată ca mireasă pentru unul dintre nepoții sau strănepoții săi — poate pentru fiul lui Germanos, Justin — presupunînd că ea va aduce o zestre frumoasă.

Stăpîna mea răspunse :

— Este bucuria mea și a soțului meu, să dăm ascultare Serenității-tale în toate privințele.

Cînd semnă documentul care fu întocmit repede, cineva — tînărul Justin, cred — chicoti. Chicoteala se răspîndi printre cei ce stăteau în apropierea lui. Justinian se uită împrejur, încurajator, și începu el însuși să chicotească și să hohotească pe tron ; curînd, toată sala de audiențe fu cuprinsă de un rîs nestăpînit. Stăpîna mea se simți încurcată, furioasă și descumpănită. Mai făcu o plecăciune și se retrase.

Adevărul este că stăpîna mea fusese păcălită crunt. Habar nu avea ce i se întîmplase, în tot acest răstimp, veselei ei fiice, Ioannina. Ioannina, acum în al cincisprezecelea an, își anticipase de mult cununia care fusese amînată pînă ce părinții vor putea fi de față ; căci, cu consimțămîntul Teodorei, ocupase pînă de curînd un apartament din palat împreună cu acest Anastasie „Picioare lungi“, cu care era în mare dragoste, trăind cu el de parcă i-ar fi fost soție. La moartea Teodorei, se restabiliră la Curte obișnuitele rînduieli creștine : Ioannina fu poftită să se întoarcă în propriul ei apartament. Dar, deși Justinian ar fi dezaprobat căsătoria unui patrician cu o femeie care

nu mai era virgină. Anastasie intenționa să se țină de legămînt, fiind îndrăgostit de biata fată. Acum însă, stăpîna mea pusese iremediabil capăt contractului : semnînd prostește, renunțase la orice șansă a Ioanninei de a se mai mărita vreodată cu un om de rangul ei. Fu o rușine amarnică pentru stăpîna mea și, cînd află cele petrecute, și pentru Belizarie. Ioannina pretindea că Teodora o silise la păcat, dar el își dădu seama limpede că nu era așa. Justinian jubila fățiș din pricina acestui triumf prea puțin regesc. Rămînînd necăsătorită, Ioannina îmbrăcă vălul penitenței pentru a răscumpăra rușinea pe care o adusese asupra ei însăși și asupra părinților ei.

Între timp, Belizarie își organizase mica armată, la care Ioan Sîngerosul și-o adăugase pe a lui — redusă acum la o mie de cavaleriști ușori. Se îmbarcă la Otranto pentru a despresura orașul Rossano, dar un vînt împrăștie flota, scufundînd cîteva nave. Restul se readună la Cotrone cîteva zile mai tîrziu, și se îndreptă încă o dată spre Rossano, dincolo de care fuseseră împinși de vînt. Dar pînă atunci, regele Teudel ajunsese la fața locului, gata să se opună debarcării. Pe litoralul îngust, gărzile sale de corp erau așezate într-o ordine strînsă, de bătălie, cu arcași postați în locurile potrivite : a încerca o debarcare ar fi fost o acțiune sinucigașă. Pe țărmul acesta primejdios nu se aflau alte puncte potrivite pentru debarcare. Cu durere în suflet, Belizarie se retrase din nou spre Cotrone, lăsînd garnizoanei libertatea de a alege între moarte și capitulare. În rîndurile asediaților se aflau o sută dintre tracii săi viteji.

La un consiliu de război se hotărî ca Ioan Sîngerosul și Valerian să-și folosească unitățile de cavalerie pentru a întreprinde raiduri împotriva

liniilor de comunicație ale lui Teudel, în vreme ce Belizarie intenționa să se întoarcă la Roma pentru a întări fortificațiile și a încuraja garnizoana de acolo. Războiul încă nu era pierdut.

Dar atunci sosi rechemarea la Constantinopol. Îndată ce vestea că Belizarie este rechemat ajunse la Rossano, orașul se predă. Urmă predarea orașului Perugia. Știrea avu consecințe nefaste și la Roma. În Urbe începuse răzmeriță : soldații își uciseseră noul guvernator pentru că acesta vînduse civililor stocuri militare la prețuri mari, dar se supuseră disciplinei sub conducerea lui Diogene, unul dintre puținii ofițeri veterani ai lui Belizarie, care mai supraviețuiseră. Diogene se pregăti pentru asediul așteptat, însămînțînd cu grîu fiecare grădină, parc sau teren viran disponibil ; și cu toate că, întorcîndu-se de la Rossano, regele Teudel ocupase Portul Romei și tăiase în felul acesta comunicațiile cu marea, toate încercările sale dădură greș în fața zidurilor Urbei. Diogene fusese asediat în Roma de trei ori și cunoștea bine misiunea de a o apăra. Totuși, situația nu avea decît un singur sfîrșit posibil deoarece soldații din garnizoană, aflînd de plecarea lui Belizarie, pierduseră orice speranță de a primi vreun ajutor.

Chiar și oamenii din Regimentul de casă începură să se frămînte, plîngîndu-se că se angajaseră să slujească cu glorie sub Belizarie, nu să putrezească neplătiți, rău hrăniți și fără căpetenie, în Roma părăginită. Dar nu ei, ci un grup de isaurieni fu cel ce vîndu din nou lui Teudel Urbea ; și Roma își schimbă stăpînul pentru a patra oară, în numai cîțiva ani. Garnizoana, care fugea, fu ambuscată și numai aproximativ o sută de oameni ajunseră teferi la Civita Vecchia, ultima fortăreață imperială din vest ; aici Diogene, deși rănit, preluă comanda. Totuși cîțiva veterani din Regimentul de casă continuară să apere mausoleul lui Hadrian împotriva tuturor atacurilor — pînă ce, după multe zile, capitulară și ei, nefiind în stare să mănînce carne de cal ; dar cerură și li se acordară onorurile de război.

După aceasta, regele Teudel invadă Sicilia. Trupele noastre de acolo se închiseră în orașele-porturi și-i îngăduiră să pustiască întreaga insulă. Italia era abandonată în voia goților, cu excepția cîte unei mici fortărețe, ici-colo, și a Ravenei.

Cînd Belizarie se întoarse la Constantinopol, Justinian îi făcu reproșuri, ca un ticălos, și apoi — o insultă aproape de neîndurat — îi acordă iertarea. Belizarie, conștient că făcuse mai mult decît se putea aștepta pînă și cel mai nerăbdător și mai capricios monarh de la vreun supus al său, nu răspunse nimic, decît că rămîne mereu gata să-l slujească pe împărat. Loialitatea și mîndria îi interziceau să răspundă altminteri.

Nici întoarcerea lui nu fu complet lipsită de primejdii. Se inițiase o conspirație la palat, sub conducerea unui general armean, curajos și răzbunător, numit Artaban, care intenționa să-l asasineze pe împărat și să-l înscăuneze pe nepotul acestuia, Germanos, pe care Justinian îl tratase foarte rău. Tentativa fusese amînată cîteva zile, pînă ce Belizarie va sosi în oraș. Nu pentru că Artaban și asociații săi conspiratori (care-l cuprindeau și pe Marcellus, Comandantul Gărzilor) ar fi sperat că Belizarie i-ar ajuta ; ci pentru că, ținînd seama de inflexibila lui loialitate față de tron, considerau că este mai sigur să-l ucidă și pe el. Urma să fie doborît cînd va trece prin suburbii, în drum spre palat, ca să-și prezinte

omagiile. Cînd complotul îi fu dezvăluit lui Germanos, acesta se prefăcu a fi de acord, dar se grăbi să-l informeze pe Justinian, fiind în fapt îngrozit de infamia acestei propuneri. Conspiratorii fură arestați chiar în ziua debarcării lui Belizarie și el ajunse nevătămat la palat.

Pînă la urmă, Justinian îi iertă pe conspiratori.

Comitele Belizarie era acum un om sărac și nu-și mai putea îngădui să angajeze soldați pentru a-i sluji drept gardă de corp. Depindea în toate privințele de stăpîna mea Antonina, inclusiv cheltuielile de fiecare zi. Totuși, nici o falsă rușine nu-l împiedică să devină, în felul acesta, pensionarul ei. Zicea :

— Noi nu sîntem numai soț și soție, ci și vechi camarazi de arme, ale căror pungi sînt una la dispoziția celuilalt, fără opreliști.

Antonina recurse la rezervele ei ascunse și-i răscumpără proprietățile ipotecate. Trăiau liniștiți, într-o casă aproape de Arcul lui Honoriu, pe latura apuseană a Pieții Taurului. (Pe acest Arc sînt aplicate modele în bronz ale unor insecte vătămătoare : se zice că Apolloniu din Tyana, vestitul muzician, le pusese acolo, ca o vrajă împotriva a tot soiul de molime.)

Justinian nu-l trimise pe Belizarie la războiul din Colchida, preferînd să-l țină fără însărcinare în oraș. Îi dădu vechiul său titlu de „Comandant al Armatelor din Răsărit" și apoi pe cel de „Comandant al Gărzilor Imperiale", dar nu-i îngădui să joace nici un fel de rol în chestiunile militare ; și nu apelă nici măcar o singură dată la sfatul său.

Scrierile teologice ale lui Justinian îi aduseseră prea puțină glorie ; iar Conciliul tuturor episcopilor creștinătății, pe care-l convocase (o sută optzeci sau și mai bine) aduse prea puțină glorie asupra Bisericii. Deși sili Conciliul să anatemizeze anumite lucrări care nu erau pe placul monofiziților, încerca acum să le dobîndească favorurile ; dar acești eretici nu se întoarseră, precum se aștepta el — din gratitudine — în comunitatea ortodoxă, ci rămaseră, cu încăpățînare, în afara ei. Mai mult decît atît, papa Vigiliu fusese în complet dezacord cu colegii săi prelați și cu împăratul în privința dreptului de a anatemiza și făcu tot ce-i stătu în putere pentru a nu se angaja. Pînă la urmă, temîndu-se pentru viața lui, căută azil în biserica Apostolului Petru, la Constantinopol ; și numai după multă tărăgăneală și discuții, consimți — neavînd stofă de martir — să aprobe concluziile Conciliului. La întoarcerea sa în Italia, se trezi înfruntînd o schismă : căci aproape întreg clerul Bisericii Apusene considera că lucrările anatemizate cuprind doctrină sănătoasă. Însă toți episcopii ale căror dioceze puteau fi controlate de forțele militare ale Constantinopolului — îndeosebi cei din Africa și Iliria — fură siliți să se conformeze sau fură demiși și aruncați în închisoare. Cei ce-și aveau reședința în Italia, Sicilia, Franța, Spania, rămaseră neclintiți.

Episcopii din Apus, deși o urîseră pe Teodora, socotind-o monofizită, regretară amarnic moartea ei. Ziceau :

— De-ar fi fost în viață, ar fi luat în derîdere pretențiile teologice ale împăratului, și el nu ar mai fi convocat niciodată Conciliul.

CAPITOLUL XXIII

TREI SUTE DE VETERANI

Am acum intenția de a încheia cîteva din istoriile de mai puțină însemnătate ; și apoi să povestesc ultima bătălie a Comitelui Belizarie, care este o poveste a poveștilor, „nestemata care încoronează diadema lui de victorii", precum s-au exprimat autorii de panegirice. Dar după acesta, îmi va mai rămîne un capitol care mă neliniștește și mă face să tremur cînd mă gîndesc să trebuie să-l scriu.

Să încep, deci, cu Răsăritul. Regele Khosrou încă mai este în viață, în acest an al Domnului 571, cînd scriu această carte. S-a abținut de la a mai invada Mesopotamia sau Siria romană, de cînd Belizarie îl întorsese din drum la Carchemish, deși aliații lui, sarazinii, ne hărțuiesc din nou granițele. A lăsat războiul din Colchida să tărăgăneze, cu victorii și înfrîngeri alternative, pînă acum zece ani cînd s-a semnat o nouă Pace Veșnică, în virtutea căreia el a renunțat la pretențiile asupra Colchidei și Justinian a acceptat să-i plătească un mic tribut anual. (Acum, cînd scriu rîndurile de față, și această pace a fost

încălcată — de astă dată de romani. De asemenea, a avut loc o răscoală izbutită a creștinilor băștinași din Armenia persană, care au solicitat protecția romană.) Khosrou, ca și toți predecesorii săi, a întîmpinat cea mai acerbă dușmănie din partea celor ce-i erau rudele cele mai apropiate, de sînge ; aceasta pentru că femeile persane nu sînt respectate și nu au puterea să-și oprească bărbații din neamul lor de la omoruri reciproce. Fiul său favorit, născut dintr-o femeie creștină, trecu la creștinism cînd deveni major și nu mult după aceea se răsculă, cu o mare parte a armatei ; Khosrou îl zdrobi în bătălie și fiul muri.

Khosrou, deși la început bănuitor față de filozofia greacă, o studie cu ardoare în anii săi maturi, altoind-o peste credința magilor. În felul acesta, făclia vechii religii, înăbușită de Justinian la Atena, fu reaprinsă nu numai în Noua Antiohie, pe Eufrat, dar chiar și în Persia însăși, la marea universitate a lui Khosrou, Gondi Sapor, lîngă Susa. Cei mai valoroși dintre clasicii greci fură traduși acolo în persană, împreună cu lucrări din limba latină și sanscrită. Dar Khosrou are oroare și persecută creștinismul ca pe o religie care „îi face pe oameni să-și neglijeze îndatoririle din viața aceasta în speranța mîntuirii în cea următoare, și care tinde să dezonoreze Casa Regală a Persiei, acordînd atribute divine unui evreu de neam obscur și cuget rebel". De asemenea, persecută o doctrină numită „comunism" ; aceasta fusese predicată întîi de unul Mazdak, care o derivase din practica creștină timpurie, dar care dorea ca în comunitatea de posesiune să nu se cuprindă numai bunurile și banii, ci și femeile. Khosrou se bucură de deplină sănătate și domnește cu vigoare. Nu știu dacă magii sau filozofii greci au

fost cei ce l-au convins că admirația posterității față de un suveran este asigurată mai puțin de războaiele agresive împotriva vecinilor săi, decît de o amintire a generozității, dreptății, culturii, a apărării hotărîte a țării, și a străduinței continue de a asigura buna stare a supușilor săi, acasă și în străinătate. Aceasta este, cel puțin în prezent, părerea regelui Khosrou. De la ravagiile ciumei încoace — pe care a considerat-o ca un semn prevestitor, venit din ceruri — a fost foarte atent cu poporul său, desigur în chip despotic, și a reclădit, repopulat și reaprovizionat toate regiunile care au suferit de pe urma invaziilor romane, arabe sau hune. De pe acuma este pomenit cu numele de *Nushirvan* („Cugetul generos") și numele acesta va fi îndelung sărbătorit în istoria persană. Se va spune despre el : „A apărat negoțul, agricultura și învățătura — acelea au fost zile într-adevăr bune". Căci Persia este acum puternică, prosperă, mulțumită. De s-ar putea spune, măcar, același lucru, pe bună dreptate, despre propriul nostru imperiu, după domnia îndelungată a ambițiosului său contemporan, Justinian !

Și acum despre regele Teudel și cele petrecute în Apus. Patru ani după ce, prin rechemarea lui Belizarie, Justinian acceptase tacit să cedeze goților toată Italia — cu excepția orașului Ravena — găsi necesar să reînceapă războiul : nu convenea politicii sale religioase ca episcopii din Italia de Nord să fi rupt cu papa Vigiliu și ca arianismul să continue a dăinui nezdrobit. Conchise că trebuie să reînceapă războiul dar nu se putu hotărî să asigure forțele necesare și nici să aleagă un general care să le comande. Într-o singură privință era hotărît : că nu-i va mai da lui Belizarie nici un alt prilej să se distingă. Pentru

stăpîna mea și pentru mine constituia un adevărat spectacol de comedie de durată, să urmărim — noi înșine aflîndu-ne acum în siguranță, la Constantinopol — cum își desfășoară Justinian aceleași jocuri capricioase, care nouă ne-au făcut atîta rău în Italia. În fața noastră, Belizarie nu făcea nici un fel de comentariu despre chestiunile acestea ; și sînt gata să cred că se reținea chiar și în cugetul său de la orice fel de critică ostilă față de politica imperială.

Justinian îl trimise întîi pe Germanos, cu cinci mii de oameni, în Sicilia. Apoi începu să-și spună că Germanos fusese persoana desemnată de curînd drept împărat de asasinul armean Artaban, și că era mult prea de aproape înrudit cu goții — se căsătorise cu Matasonta, fosta soție a regelui Wittig, și tînărul său fiu și al Matasontei era singurul descendent masculin al marelui Teodoric. Rechemîndu-l pe Germanos brusc, Justinian dădu comanda unui oarecare Liberius, un patrician bătrîn, inofensiv, care nu avea nici un fel de experiență în materie de bătălii.

Apoi cineva sugeră că părerile lui Liberius în privința Încarnației nu sînt dintre cele mai sănătoase ; așa că-l rechemă pe Liberius și (dintre toți oamenii de pe pămînt !) îl numi pe Artaban, pe care îl iertase pentru tentativa de a-l ucide, și-l înălțase în rang.

Dar, gîndindu-se mai bine, ajunse la concluzia că Artaban putea, la urma urmelor, să fie ambițios și să încerce a se proclama Împărat al Apusului. De aceea, Justinian îl numi din nou pe Germanos, aducîndu-și aminte că Antiohia căzuse din cauză că el neglijase fortificarea stîncii Orocasias — un om cu o asemenea pată nu putea fi considerat rival la tron.

Germanos muri brusc, în drum spre Italia : unii afirmă că a fost otrăvit de Matasonta. Comanda reveni celor doi locotenenți ai săi — Ioan Sîngerosul și fiul mai vîrstnic al lui Germanos, tizul lui Justinian. Justinian nu dorea să dea comanda unică lui Ioan Sîngerosul și în felul acesta să-l dezonoreze pe strănepotul și tizul său ; dar nici nu dorea ca o altă persoană, cu numele de Justinian, să dobîndească glorie. Îi rechemă pe amîndoi.

„Acum ce urmează ?" ne întrebam, eu și stăpîna mea. Care va fi cel de al cincilea episod al acestei piese, intitulată *Mîncăul bănuielnic ?*" Apoi, într-o zi, un servitor de încredere al lui Narses veni la mine și-mi spuse :

— Prietene Eugeniu, dacă mi-e îngăduit să-ți vorbesc neoficial, ca un servitor către celălalt : este oare cu putință ca stăpîna ta, Ilustra Antonina, să fie dispusă să schimbe cîteva vorbe, în particular, cu stăpînul meu, dacă el propune aceasta ?

I-am răspuns :

— Dacă stăpînul tău, Distinsul Narses, are vești bune pentru stăpîna mea, va fi negreșit dispusă să-l asculte : cel puțin nu-l va trata pe stăpînul tău cu lipsa de respect pe care el a vădit-o cîndva, în Italia, față de dînsa și față de soțul ei, Comitele Belizarie. Mai mult decît atîta, stăpîna mea și stăpînul tău au colaborat armonios cel puțin într-o împrejurare ivită de atunci încoace — cînd i s-a întins lui Ioan de Capadocia cursa la Rufinianae. Întîlnirea poate fi neîndoielnic aranjată.

Aceste preliminarii fiind puse la punct, se ceru și se acordă oficial o întrevedere. Iată-l deci pe bătrînul Narses cerîndu-și iertare pentru tot răul pe care i-l făcuse, ei și lui Belizarie, cu doisprezece ani mai înainte ! Dorea să știe dacă Belizarie îl va ierta chiar într-atîta, încît să fie gata să-i dea un sfat într-o chestiune de importanță pentru stat.

Stăpîna mea Antonina, care nu subestima puterea lui Narses și fusese îmbunată și de scuzele sale, se oferi să acționeze ca mediator între Belizarie și dînsul. În felul acesta fu aranjată o a doua întrevedere. Și de astă dată totul se petrecu cu aparență de prietenie. Narses exprimă încă o dată regrete pentru a se fi opus cîndva ordinelor lui Belizarie și pentru a fi nutrit bănuieli în privința loialității sale. Belizarie răspunse cu generozitate, luînd dreapta lui Narses în dreapta lui și îmbrățișîndu-l.

Întrebarea lui Narses era, pe scurt, următoarea :

— Dragă prietene, mă sfătuiești să primesc onoarea pe care împăratul vrea să mi-o impună — aceea de a comanda expediția împotriva goților ? Și dacă da, în ce condiții să o primesc ? Căci nu sînt în măsură să judec situația militară din Italia și numai părerea ta are greutate pentru mine.

Noblețea lui Belizarie nu se vădi niciodată mai limpede decît în răspunsul său :

— Dragă prietene, primește această onoare. Nu cunosc pe nimeni mai capabil decît tine să îndeplinească această misiune care trebuie dusă la capăt spre binele imperiului ; și trebuie să se acționeze înainte ca goții să-și redobîndească forța lor de odinioară. Îmi ceri, mi se pare, să evaluez numărul și compoziția forțelor fără de care ar fi neînțelept din partea oricărui general, cît de energic ar fi, să încerce recucerirea Italiei. Răspunsul meu este următorul : vei avea nevoie de treizeci de mii de oameni, și cel puțin douăzeci de mii dintre aceștia trebuie să fie cavalerie cu cai buni ; trebuie să cuprinzi floarea armatei romane — escadroanele risipite ale Regimentului

meu de casă, pe care l-am instruit și l-am încercat împotriva goților. De asemenea, vei avea nevoie de bani mulți, nu numai ca să-ți plătești bine armata, dar și pentru a recîștiga supunerea soldaților din Italia care, din lipsă de bani, au dezertat la goți.

Narses era un bun cunoscător de oameni. Îl știa pe Belizarie ca pe un om incapabil de șiretlicuri și devotat cu desăvîrșire față de împărat. Tăcu cîtva timp și apoi zise :

— Îți mulțumesc, Belizarie, nu numai pentru sfatul tău, dar și pentru că te-ai ferit să-mi aduci aminte de încăpățînarea mea. De n-ar fi fost ea la mijloc, Milanul nu ar fi fost nimicit niciodată.

Belizarie răspunse :

— Narses, te cinstesc pentru generozitatea ta și rugăciunile mele te vor urma.

Narses acceptă însărcinarea lui Justinian, dar insistă asupra condițiilor, fără să pomenească, însă, că ele au fost definite de Belizarie. Oamenii și banii fură găsiți imediat ! Narses veni iarăși la Belizarie și, cu decentă umilință, îl rugă în numele prieteniei lor înnoite, să-l sfătuiască în privința căilor celor mai potrivite pentru a-i înfrînge pe goți.

Belizarie zise :

— Oferă-i regelui Teudel o bătălie deschisă, îndată după debarcare, înainte ca să aibă vreme să-și adune trupele din fortărețe ; nici un rege got nu rezistă ispitei de a da o bătălie deschisă, chiar dacă forțele sale sînt, numeric, mult inferioare inamicului. Stai în defensivă, precum am făcut noi la Daras, așezîndu-ți arcașii pedeștri mult în față, pe ambele flancuri, cu fața spre interior. Pune în capcană momeală : sulițași în armură de zale ; regele Teudel a avut dreptate

să disprețuiască infanteria imperială, care rareori rezistă unei șarje de cavalerie.

Narses obiectă :

— Dar dacă procedez precum mă sfătuiești, nu va tîrî oare regele Teudel toată capcana după el, înghițind momeala ?

Belizarie răspunse :

— Există această primejdie, de aceea eram pe punctul de a-ți propune ca sulițașii tăi să fie cavalerie descălecată, care va da dovadă de mai mult curaj.

— Bine. Și cavaleria ușoară trebuie să mi-o plasez în față, pe flancuri, presupun ?

— Da. Ține-i în poziție înaintată, nu atît de aproape încît să atragă atacul asupra lor, dar destul de aproape ca să constituie o amenințare. Ține Regimentul meu de casă, împreună cu restul cavaleriei grele, ca rezervă.

Narses întrebă :

— Dar dacă Teudel atacă întîi arcașii pedeștri ?

— Ar fi potrivnic codului regal de onoare al goților. Călărețul în armură disprețuiește atacul împotriva arcașului îmbrăcat în piele.

În felul acesta, faimoasa bătălie de la Taginae a fost cîștigată încă din Casa de alamă, la Constantinopol, și de către Belizarie, deși Narses nu a recunoscut niciodată cît îi era de îndatorat, și nici Belizarie nu a încercat vreodată să scadă gloria lui Narses, reamintind cele petrecute. Bătălia, pe care regele Teudel o acceptă bucuros, începu printr-o șarjă a lăncierilor săi împotriva intrîndului oferit de Narses, întîmpinată de tirul din flancuri a opt mii de arcuri mari. Confuzia pricinuită de prăbușirea și zbaterea nestăpînită a unui mare număr de cai răniți și de moartea sau descălecarea celor mai multe căpetenii, vîzi-

bili datorită armurii și harnașamentelor împodobite, frînă șarja de la galop la trap și de la trap la pas. Cînd își pierde elanul, cavaleria în șarjă nu este un adversar primejdios pentru sulițași curajoși, îmbrăcați în zale, și caii oferă o țintă dintre cele mai vulnerabile. Escadronul din frunte al lui Teudel nu fu în stare să frîngă frontul sulițașilor : escadroanele din spate nu fură în stare să întreprindă nimic pentru a-l ajuta, și suferiră pierderi grele datorită tragerii continue a arcurilor. Pînă la urmă, Teudel însuși fu rănit. Goții se clătinară. Atunci sulițașii romani își deschiseră rîndurile și Regimentul de casă țîșni prin acest spațiu ; și cu strigătul de război „Belizarie !", lăncierii goți fură azvîrliți îndărăt, asupra propriei lor infanterii, care fu tîrîtă în debandadă și se risipi în toate direcțiile.

Regele Teudel fu ajuns din urmă și omorît la cîteva mile de cîmpul de bătălie. Veșmintele sale pătate de sînge și pălăria lui împodobită cu bijuterii fură trimise, ca trofee, împăratului, la Constantinopol.

Demolarea fortificațiilor care împrejmuiseră cîndva atîtea orașe se dovedi a fi pierzania goților : nu exista nimic care să stea în calea înaintării lui Narses. Roma fu ocupată la primul asalt al unuia dintre generalii săi. Apoi flota goților trecu de partea lui. În decurs de numai două luni — după o ultimă bătălie pe malurile rîului Sarno, în apropierea muntelui Vezuviu — războiul era cîștigat. Goții care supraviețuiseră aveau moralul frînt și căzură de acord fie să părăsească Italia, fie să se supună lui Justinian.

Scurt timp înainte de a se perfecta această înțelegere, își încheie existența o instituție venerabilă. Căci dintre senatorii romani și familiile lor, pe care Teudel îi ținuse drept ostateci dincolo de Pad, trei sute de persoane fură măcelărite, drept răzbunare pentru moartea lui : iar ceilalți, zorind din Sicilia spre Roma, la vestea cuceririi Urbei, fură interceptați de goți în apropierea Vezuviului și, la fel, nimiciți fără milă, pînă la ultimul. Ordinul Senatorial nu s-a mai refăcut și nici nu cred că se va mai reface vreodată. Singura justificare a continuității sale, în ultimele sute de ani, o constituiseră bogățiile și străvechile sale tradiții culturale. Justinian moștenise bogățiile ; iar tradițiile nu puteau fi nici recuperate, nici statornicite din nou. Atîta deci, despre Ordinul Senatorial din Apus și despre regele Teudel și despre goți — al căror nume s-a stins acum în Italia, deși în Spania continuă să domnească regi vizigoți.

Sfîrșitul lui Bessas : își răscumpără vina pentru pierderea Romei prin succesul său în Colchida, unde recuceri de la persani Petra, capitala țării, și muri, onorat, la Constantinopol, nu mult după aceea. Dar persanii luară din nou Petra. O stranie coincidență : Daghisteus, comandantul roman de la Petra își răscumpără vina de a fi pierdut orașul prin succesul său în Italia ; căci el fu cel ce recuceri pentru Narses Roma, pierdută cîndva de Bessas.

Narses, care rămase în Italia în calitate de guvernator, cîștigă o a doua mare bătălie, prin propriile sale virtuți, așa că de astă dată meritul este de atribuit studiilor sale în materie de artă a războiului. O mare armată de franci pătrunsese pînă în sudul Italiei. Narses surprinse forța lor principală la Casilinum, în Campania, atunci cînd (ca și în împrejurarea anterioară, în timpul lui Belizarie) pierduseră jumătate din oameni, datorită dizenteriei. Armata francilor era alcătuită în în-

tregime din infanterie, înarmată cu sabie, suliță și secure de aruncat. Narses le stătu în față cu propria lui infanterie; dar, atunci cînd francii șarjară în coloană, le învălui flancurile cu escadroanele sale și-i făcu țăndări, trăgînd în ei de la distanță de o sută de pași, adică de mai departe decît puteau ei arunca securile. Francii nu îndrăzniră să înainteze de teamă să nu fie șarjați din ambele flancuri, dar nici nu îndrăzniră să rupă rîndurile și să atace cavaleria — arta lor de a purta război le cere să păstreze în toate împrejurările o ordine strînsă. Muriră la un loc, grămadă, și din treizeci de mii, numai cinci oameni scăpară. Poate pentru a nu atrage gelozia lui Justinian, Narses atribui în întregime meritul acestei victorii miraculoasei imagini a Fecioarei pe care o purta cu el și care-l prevenea de toate întîmplările importante.

Cînd Justinian auzi de Taginae și de Casilinum, îl slăvi pe Dumnezeu și fu foarte fericit. Se spune că ar fi zis: „Ah, de ce nu ne-am gîndit să-l trimitem în Italia pe viteazul nostru Narses cu mult înainte? De ce l-am rechemat din campania precedentă, în urma unei plîngeri geloase a Comitelui Belizarie? Multe vieți ar fi fost salvate și multe fonduri economisite dacă am fi avut încredere în Narses al nostru. Ne reproșăm că am vădit prea multă considerație față de sentimentele lui Belizarie, un ofițer laș și stupid; dar poate că un asemenea exces de generozitate este scuzabil la un suveran."

Apoi se întoarse la studiile sale de teologie și, convins că Italia este în siguranță, că regele Khosrou nu mai pregătește nici o cursă la granița din răsărit și că barbarii din nord pot fi mituiți sau înșelați ca să se lupte unii cu alții, neglijă armatele și fortificațiile mai mult decît oricînd.

Belizarie, în calitate de Comandant al Armatelor din Răsărit și al Gărzilor Imperiale, încercă în trei rînduri să-i vorbească, rugîndu-l să țină seama de primejdia în care se afla imperiul. După cea de a treia încercare, sosi un ordin imperial: „Luminăția-sa interzice să se mai ridice această problemă. Dumnezeu își va apăra cu dreapta lui puternică poporul care are încredere în El."

Într-o zi, în toamna din anul Domnului 558 — care a fost anul morții lui Ioan Sîngerosul într-un accident de vînătoare, după ce-l slujise cu supunere pe Narses în campania lui din Italia și, totodată, cel de-al zecelea an al reînnoitei noastre șederi la Constantinopol — căpitanul unei corăbii comerciale din Marea Neagră înmînă lui Belizarie un mesaj. Era scris cu mîna tremurîndă a unui om bătrîn, pe o fîșie de pergament murdar.

„Prea Ilustre Belizarie, care mi-ai salvat viața din mîinile lui Ioan de Capadocia, acum cincizeci și mai bine de ani, într-un han aproape de Adrianopol, în Tracia, pe cînd erai încă un flăcăiandru: a venit vremea să arăt că cetățeanul Simion nu-și uită datoria de recunoștință. Hunii bulgari m-au luat sclav, cu multă vreme în urmă, în cursul unuia din raidurile lor din Tracia, dar m-au tratat cu indulgență, datorită iscusinței mele ca șelar. Am învățat limba lor barbară și sînt admis la sfaturile lor și mărturisesc că în multe privințe acum îmi merge mai bine decît pe vremea în care eram sclav al perceptorilor lacomi. Numai că-mi lipsește vinul bun din Tracia, și căldura casei mele, atît de bine zidită. Află, deci, că în iarna aceasta, dacă Dunărea îngheață iarăși, precum prevestesc cei ce cunosc semnele vremii, o hoardă bulgară va

năpădi Tracia. Se laudă că vor ataca chiar Constantinopolul și vor lua asemenea pradă, cum nu s-a mai luat niciodată de la începutul lumii. Îi conduce Zabergan, un han destoinic. Douăzeci de mii de oameni călăresc cu el. Înștiințează-l pe împărat. Rămîi cu bine."

Belizarie atrase atenția împăratului asupra scrisorii. Justinian întrebă :

— De ce această fîșie de pergament ruptă, duhnind a docuri ? Oare este un document potrivit pentru a fi arătat unui împărat ?

— Un cerșetor murdar, Maiestate, cînd vede rotocoale de fum ieșind pe ferestrele de sus ale unei case mari, are dreptul să dea buzna în hol cu un strigăt de prevenire: „Foc!" Locatarii îi mulțumesc pentru avertismentul său la timp potrivit și-i iartă zdrențele și limbajul aspru.

Justinian zise :

— Ilustre Belizarie, asta este neîndoielnic una din vicleniile militare, pentru care, pe drept cuvînt, ești atît de vestit ? Dorești să ne sperii printr-un fals, ca să ne sporim armatele și să reclădim fortificațiile orașului, știind bine că am interzis să pomenești această chestiune direct. Nu ne lăsăm înșelați, dar îți iertăm greșelile. Ai grijă, Domnul meu, să izgonești din inimă orice umbră de neloialitate. Căci dintotdeauna au existat la această Curte generali care i-au îndemnat pe împărații lor să ridice noi armate, pretextînd situații de urgență, dar plănuind în fapt să le folosească împotriva statului. Cercetează-ți inima, Domnul meu, și dacă găsești într-însa păcat, smulge-l cu ajutorul lui Hristos, căci el îți va împrumuta putere.

În Piața lui August, față-n față cu Palatul Senatului, Justinian așezase o imensă statuie ecvestră a sa ; stă pe un piedestal foarte înalt, turnat în cel mai frumos bronz, de culoare deschisă. Este înfățișat in armură antică și poartă un coif cu o pană imensă. În mîna stîngă ține un glob, peste care străjuiește o cruce. Mîna dreaptă este ridicată într-un gest care vrea să spună : „Înapoi, dușmani !" Dar nu poartă arme, nici măcar un pumnal, de parcă gestul și încruntarea chipului ar constitui suficientă descurajare pentru dușmani. Și, în fapt, în ultima parte a domniei sale și-a tratat armatele de parcă nu ar mai fi avut nevoie de ele. Adevărul este că Justinian, avînd ambiția măririi, se purta ca bogătașul cel fără nume, menționat de Isus Hristos într-o parabolă — cel care începuse să-și construiască o casă fără a cumpăni mai întîi cheltuielile ; ca urmare se îndatoră și ajunse de rîsul lumii. Ochiul lui Justinian, se spunea în oraș, era spaima stomacului său : își irosi veniturile pe cheltuieli religioase deșarte, neglijînd nevoile militare, practice.

Toți erau de acord că, în primul rînd, nu ar fi trebuit să încerce ocuparea Africii și Italiei cu forțele slabe pe care le avea la dispoziție. În ciuda succesului aproape miraculos al lui Belizarie, această misiune dublă se dovedise prea grea pentru armatele imperiale. Adevărat, țineau încă și acum ocupate Cartagina și Ravena, dar campaniile prelungite au dus aceste ținuturi prospere și bine guvernate la o stare de ruină aproape totală. Între timp, granițele din nord și din răsărit fuseseră slăbite, datorită absenței garnizoanelor și rezervelor ; fuseseră de multe ori supuse invaziilor — astfel încît o catastrofă generală era foarte aproape. Într-un cuvînt, prețul pentru recucerirea Imperiului de Apus fusese devastarea lui și, de asemenea, devastarea Siriei, Colchidei, Mesopotamiei romane,

Iliriei și Traciei, ale căror venituri scăzuseră jalnic. Justinian fu obligat acum să introducă o politică de reducere a cheltuielilor ; și, în mod caracteristic, începu prin a o aplica în departamentul apărării mai degrabă decît în domeniul înzestrării ecleziastice ; în nădejdea că, prin întemeierea sau înfrumusețarea unor noi mînăstiri de călugări și de călugărițe și a unor noi biserici, va mitui oștile angelice, care apoi îl vor ajuta, precum mituise odinioară, cu daruri în aur și în echipament militar, pe franci, slavi și huni. Își justifică în public credința sa superstițioasă prin cuvintele adresate de Isus Hristos Apostolului Petru, cînd acesta s-a opus gărzilor Marelui Preot al evreilor și a tăiat urechea unuia : „Pune-ți la loc sabia în teacă. Căci toți cei ce sabia ridică, de sabie vor pieri." Era cu atît mai devotat pacifismului său, cu cît nu se temea pentru propria lui siguranță : ghicitorii, pe care îi consultase în taină, îl asiguraseră, cu toții, că va avea parte, la urmă, de o moarte firească, în patul său din Sacrele Apartamente ale palatului.

În ziua de Crăciun, hunii trecură Dunărea înghețată. Cînd vestea ajunse la Curte, împăratul ordonă să se citească slujbe în toate sanctuarele principale și-și petrecu toată noaptea în vigiliu, în biserica Sfintei Irina ; dar nu luă nici o altă măsură. Hunii se împărțiră în două corpuri principale, unul pornind să pustiască Grecia, celălalt, sub însuși hanul Zabergan, urmînd să ocupe orașul. Străbătură fulgerător Tracia, fără a întîmpina rezistență. Fiind păgîni, nu simțeau nici un fior de respect față de biserici sau mînăstiri : jefuiau și siluiau fără nici o deosebire, trimițînd îndărăt, de-a lungul drumurilor troienite și peste Dunăre, căruțe încărcate cu comori și mari grupuri de prizonieri. Oamenii care escortau aceste convoaie, călăreți sălbatici, forțară cadența marșului, cu bice sau cu vîrful săbiilor ; și orice prizonier care cădea și nu se scula într-o clipă era ucis fără milă — pînă și femeile apucate de durerile facerii. Hunii, deși în general se poartă frumos între ei, socotesc întreaga lume creștină ca prada lor firească și pentru ei a înfige un prunc botezat în vîrful lancei nu înseamnă mai mult decît, bunăoară, a străpunge un pui de cerb la vînătoare.

Zabergan înaintă. Zidurile lungi ale lui Anastasie, clădite de-a curmezișul peninsulei la distanță de treizeci și două mile de oraș, nu constituiseră un obstacol pentru călăreții săi, fiind în multe locuri în ruine, fără soldați care să umple golurile, fără catapulte și alte mașini care să fie folosite din turnuri. De sărbătoarea celor Trei Crai, Zabergan își așeză tabăra pe malurile rîului Athyras, la douăzeci de mile de oraș, și deodată constantinopolitanii fură cuprinși de panică. Căci piețele publice erau pline cu nefericiți refugiați de prin sate, livizi la față, purtînd bocceluțe și strigînd : „Vin ! Vin hunii, ca o turmă de tauri sălbatici, nimicind totul în drum ! O, Doamne, aibi milă de noi !"

Strigătul acesta se răspîndi prin toate străzile : „doamne, aibi milă de noi !" Apoi fiecare cetățean începu să-și întrebe vecinul : „Unde sînt oamenii din Gărzile Imperiale ? Unde este miliția orașului ? Nimeni nu-i va împiedica pe acești diavoli bulgari să asalteze zidurile interioare și să incendieze orașul și să ne nimicească pînă la unul ?"

Mari mulțimi închiriară bărci și fugiră peste Bosfor, în Asia Mică ; cincizeci de mii de oameni trecură într-o singură zi.

Împăratul Justinian petrecu cea mai mare parte din aceste zile îngenuncheat în capela sa particulară. Repeta iarăși și iarăși : „Domnul este puter-

nic. Ne va salva." Singura măsură de natură practică pe care o luă fu ordinul ca toate bisericile din suburbii, ca și vilele sale, să fie imediat golite de comori și acestea să fie transportate în portul imperial pentru a fi încărcate în bărci.

În cele din urmă, trimise după Belizarie și întrebă :

— Cum se face, Ilustre Belizarie, Comite al Grajdurilor Noastre și Comandant al Gărzilor Noastre, că n-ai trimis ostași care să respingă pe acești păgîni sălbatici ?

Belizarie răspunse :

— Maiestatea-ta Sacră mi-a acordat titluri de onoare, dar nu și autoritatea care, obișnuit, le însoțește pe acestea ; și mi-a interzis să pomenesc starea de nepregătire și de indisciplină a forțelor noastre. De trei ori, de cînd m-am întors din Italia, am prezentat același raport ; arătînd că miniștrii vînd posturile de ofițer din Gărzi la civili neinstruiți, că soldații nu primesc nici un fel de instrucție militară și nu li se asigură arme și că grajdurile imperiale sînt golite de cai de cavalerie. Mi-ai poruncit să nu-mi fac griji pentru siguranța orașului.

— Minți, minți ! țipă Justinian. Dacă vreodată, prin grația lui Dumnezeu, vom supraviețui acestei încercări a credinței noastre, vei fi pus să suferi cazne îngrozitoare pentru că ai neglijat armatele noastre și fortificațiile ; nici toate mult-lăudatele tale victorii nu te vor salva de ștreang.

Belizarie întrebă :

— Și, între timp, care sînt ordinele Tale, Maiestate ?

— Du-te și mori ca un viteaz, deși ai trăit ca un laș. Adună toate forțele pe care le poți aduna și întîmpină-i pe bulgari în cîmp dechis, imitîndu-l astfel pe viteazul meu Narses — și nu te culbări pe după ziduri, precum ți-e obiceiul. Numai în felul acesta îți poți răscumpăra nesocotința.

Belizarie își făcu plecăciunea și părăsi sala tronului. Dar Justinian își chemă amiralul și-l întrebă în taină :

— Flota mea este bine aprovizionată ? La ce vreme ne putem aștepta în Mediterană, dacă vom fi nevoiți să ne îmbarcăm ?

Belizarie trimise pe străzi un crainic care strigă următoarele :

— Comitele Belizarie, în urma unui ordin al Maiestății-sale Sacre, împăratul, va conduce o armată împotriva invadatorilor huni. Miliția orașului își va ocupa posturile pe zidul lui Teodosie, conform culorii fiecăruia, cu armele pe care le poate găsi. Gărzile Imperiale vor defila sub comanda ofițerilor lor, a căror datorie este să se îngrijească să aibă cai și arme complete, și vor mărșălui în jos, spre Poarta de Aur, unde vor aștepta noi ordine. Toți soldații veterani, prezenți în acest oraș, care au slujit vreodată în războaie în calitate de cuirasieri ai numitului Comite Belizarie, sînt chemați să se adune neîntîrziat pe Cîmpul de Paradă ; el se va pune în fruntea lor și le va asigura cai și arme.

Belizarie se duse la maeștrii dansurilor din facțiunile Verde și Albastră. „În numele împăratului, rechiziționez toate cămășile de zale, sulițele și scuturile care se poartă la spectacolele de pe Hipodrom și din teatre". Se duse, de asemenea, la Maeștrii Curselor din facțiunile Verde și Albastră. „În numele împăratului, rechiziționez toți caii din grajdurile Hipodromului !" Arcuri și săgeți găsi destule la palat, iar în grajdurile imperiale un număr

de cai de trăsură și cîteva care de război. În felul acesta găsi echipament pentru veteranii săi.

Cîmpul de Paradă este vestit în istorie, deoarece este locul în care Alexandru cel Mare și-a trecut în revistă trupele înainte de a porni la cucerirea Răsăritului. Aici se îmbulziră veteranii lui Belizarie, venind din toate colțurile orașului — bărbați pentru care trecerea anilor adusese destinele cele mai felurite. Unii erau bine îmbrăcați și solizi, alții în zdrențe și palizi, unii șchiopătau, unii umblau țanțoși.

Dar lumina bravurii strălucea pe fiecare chip și-și strigară unii altora : „Salut, camarade ! E bine cînd se întîlnesc soldați bătrîni !"

Avură loc numeroase întîlniri între camarazi de arme care nu se mai văzuseră de mulți ani, orașul fiind atît de mare. Se auzi :

— Mai ești în viață, bătrîne Sisifrid ? Am crezut că ai murit cu Diogene, în timpul retragerii din Roma.

Și :

— Camarade Unigatus, ultima oară te-am văzut la Osimo, la asediu, cînd o suliță ți-a străpuns mîna.

— Hei, camarade, nu mă cunoști ? Am fost împreună în bivuac, în Paradisul de la Grasse, sub un quincunx de pomi, acum douăzeci și patru de ani, cîteva zile înainte de bătălia de la borna Milei Zece.

Eram de față, împreună cu stăpîna mea, Antonina, și am avut parte de multe saluturi afectuoase din partea unor camarazi de odinioară, care-mi încălziră inima.

Dar erau unii care aveau amintiri de campanie și mai vechi decît ale mele. De pildă, doi oameni care întreprinseseră cu Belizarie raidurile împotriva gepizilor și împotriva acelorași bulgari, pe cînd era un ofițer tînăr, imberb.

Dintr-o școală de lupte din suburbii veni, cu părul alb, Andreas, fostul sclav purtător de ghiozdan al lui Belizarie și fostul băieș, care se retrăsese din războaie după cele două isprăvi de seamă, în luptă individuală, la Daras. Grăi astfel :

— În școala mea de lupte m-am păstrat mlădios și puternic, Stăpîne Belizarie, deși am șaizeci și cinci de ani. Iată, port coiful cu pană albă pe care mi l-ai dăruit ca răsplată, la Daras. L-am întreținut bine, frecîndu-l cu nisip. Îngăduie-mi să-ți fiu purtător de stindard !

Cînd se adunară toți, peste trei sute de oameni, veni, parcă lunecînd, o făptură înaltă, suptă de post și îmbrăcată într-o rasă de călugăr. Prinse căpăstrul lui Belizarie și-i zise :

— O, frate Belizarie, pentru această singură zi îmi las deoparte sutana, îmi pun la o parte nenorocirea, și îmbrac iarăși armura de zale. Căci, deși cred că m-am împăcat cu Cerul pentru păcatele și smintelile mele și îndeosebi pentru a-l fi ucis pe scumpul nostru camarad, Ioan Armeanul, n-aș putea muri cu cugetul împăcat dacă nu ți-aș recîștiga încrederea și afecțiunea, pe care le-am pierdut datorită neglijenței mele în fața Milanului.

Belizarie descălecă și-l îmbrățișă pe călugăr, răspunzînd :

— Uliaris, ai să comanzi o sută de oameni din forța aceasta. Am auzit de sfințenia ta și de faptele tale bune în rîndurile călugărilor cerșetori ai Sfîntului Bartimeu și te primesc ca pe un împrumut din partea lui Dumnezeu.

Traian (scăpat de curînd de vîrful de săgeată care sălășluise atîta vreme în carnea chipului său)

comandă o altă sută de oameni. Dobîndise mare glorie în Italia, sub Narses. Ținea acum o tavernă în docuri. Turimut, același care se luptase atît de bine în cea de a doua campanie italiană a lui Belizarie, comanda restul trupei. Trecuse prin zile rele și abia de curînd fusese eliberat din temniță; dar nu-mi mai aduc aminte dacă fusese închis pentru crimă sau pentru erezie. Belizarie îndreptă pe fiecare om către una din trupe și dovedi că-și aduce aminte de numele fiecăruia care fusese cîndva în subzistența lui, și de istoria fiecăruia. Apoi le dădu cai și arme și armuri. Deveniră teribil de voioși. „Slavă lui Belizarie!" strigară ei, și „Condu-ne pe dată împotriva dușmanului!"

Belizarie era mișcat. Dar le răspunse:

— Camarazi, de dragul amintirii bătăliilor glorioase de odinioară, nu uitați cum au fost cîștigate. N-au fost cîștigate numai prin curaj și îndemînare în mînuirea armelor, ci și prin prudență.

Călăreau în coloană, și copitele cailor răsunau pe pavajul Străzii Superioare. Poporul aclamă și strigă: „De bună seamă, Dumnezeu este cu noi — căci iată, vine Belizarie!"

Stăpîna mea călărea alături de el, pe un cal înalt, și-și purta capul ca o tînără mireasă: și eu o urmam de aproape, pe un cal scund, spaniol. Purta o perucă frumoasă, roșie, fața ei era plăcută din cauza rujului și o cremei albe și sînii scofîlciți îi erau bine profilați. Numai stînd în apropiere îi puteai citi vîrsta, după mîinile ofilite și ochii gălbejiți, după obrajii supți și gîtul fleșcăit.

Trecurăm prin suburbia Deuteron, spre Poarta de Aur, unde totul era în dezordine — toată lumea striga ordine și nimeni nu asculta. Dintre cele două mii de oameni care se prezentaseră la convocarea Gărzilor, nu aveau cai mai mult de cincizeci;

și, afară de doi sau trei ofițeri, n-am văzut un singur om purtînd cămașă de zale sau arme potrivite; puteai fi sigur că, dintre ei, nu participaseră vreodată la o paradă militară nici măcar atîția cît ar fi format efectivul unei companii pline. Pînă și miliția orașului era o unitate alcătuită din oameni mai buni; căci cîteva duzini din ambele contingente, Verde și Albastru, se exersaseră ca arcași la poligonul orașului (trăgînd în zile de sărbătoare, la întrecere, pentru o gîscă sau un purcel de lapte, or o cană de vin) și mulți alții se luptaseră, noaptea, cu sabia, în ciocnirile dintre facțiuni.

Belizarie i-ar fi adăugat micii sale armate pe arcașii aceștia, dar ei refuzară, spunînd că obligația lor era de a apăra numai zidurile și că ar fi potrivnic legilor să-i conducă în afara orașului.

Dintr-un turn de lîngă poartă îl auzirăm pe Demarhul Albaștrilor (căci Verzii apărau cealaltă jumătate a zidului) strigînd:

— Nu există nici un om printre voi care să se priceapă la mînuirea catapultelor? În fiecare turn sînt catapulte și un mare număr de săgeți.

Stăpîna mea Antonina strigă, veselă, drept răspuns:

— Nu, nici un bărbat, dar există o femeie bătrînă, cu o perucă roșie, veterană a două asedii ale Romei!

Și mie-mi spuse:

— Haide, Eugeniu, ostaș bătrîn, să-i învățăm pe recruții aceștia meseria lor.

Așa că noi descălecarăm și ne urcarăm în turn, unde înnoirăm frînghiile catapultelor, care putreziseră, și unserăm cu ulei manivelele. Apoi ne duserăm din turn în turn, instruind oamenii la catapulte și scorpioni, cum să le mînuiască și cum să le

repare și cum să țintească. Dacă vreunul nu era destul de atent sau părea stîngaci, stăpîna mea îi striga :

— Bastard de eretic Verde ce ești ! și-l pocnea peste umăr cu cravașa de călărie, făcîndu-l de rușine în fața fîrtaților săi.

Între timp, Belizarie adună Gărzile neînarmate și le adăugă o mie de țărani traci, zdraveni de stat, aleși dintre refugiați. Le zise ofițerilor :

— Dincolo este un parc de desfătare al împăratului, împrejmuit cu o palisadă din pari. Conduceți-vă oamenii într-acolo și fiecare să aducă doi pari. Trebuie folosiți în loc de săbii și suliți. În chip de scuturi, adunați tăvi și farfurii de metal de prin casele particulare.

Apoi gloata aceasta, prea puțin războinică la vedere, ieși prin porți, încolonată, Belizarie călărind în frunte, cu cei trei sute de veterani ai săi. Stăpîna mea și cu mine ne uitam după ei cum plecau, simțindu-ne mîndri, dar avînd și presimțiri rele. Ea zise încet, neluînd în seamă regimentul de civili care îl urma, jalnic, asemenea unui convoi de prizonieri :

— Trei sute a fost numărul grecilor la Termopilae, după vechiul cîntec. Nici unul dintre ei nu s-a mai întors, dar numele lor va trăi în veci.

I-am răspuns cu un zîmbet, ca să o înveselesc :

— Suflete nefericite care nu au avut un Belizarie să-i comande !

Dar ea :

— Față de zece sau douăzeci de mii de huni, ce sînt acești trei sute de bărbați vlăguiți, care pornesc, călare, să-i întîmpine în bătălie, din ordinul împăratului ? Te aștepți la un miracol, Eugeniu ?

I-am răspuns :

— Da, deoarece am văzut multe.

În dreptul satului Chettos, la două mile de Melantias, unde hanul Zabergan își făcuse tabără, Belizarie își puse oamenii să sape un șanț și să înalțe o baricadă ; și fiecare om înfipse unul din cei doi pari în estacadă, păstrînd celălalt pentru a-l folosi drept suliță. Belizarie își trimise veteranii în față, ca să se așeze astfel încît să pară că sînt posturile avansate, de cavalerie, ale unei armate larg desfășurate. În spatele lor, pe un front de cinci mile, infanteria aprinse în timpul nopții numeroase focuri de sentinelă : în timpul zilei (vremea fusese uscată), îi puse să tîrîie tufe de-a lungul drumurilor, înălțînd mari nori de colb.

În cea de a doua noapte sosi un mesaj foarte important, adus de un băiat de țăran. Venea din nou de la bătrînul Simion pe care hunii îl aduseseră cu ei, în calitate de ghid și interpret. Raportă că armatele lui Zabergan nu numărau mai mult de șapte mii de cavaleriști aleși, restul forțelor sale luînd drumul Greciei ; și că vor ataca tabăra peste trei zile, deoarece considerau cea de a treia zi ca deosebit de norocoasă, după calendarul lor.

— Și după al meu, strigă Belizarie, căci este ziua de naștere a soției mele, Antonina.

Tabăra de la Chettos fu în continuare întărită printr-o baricadă de spini ; brăzdare de plug și grape fură împrăștiate în fața porților, ca să îndeplinească rolul țepușelor. Veteranii glumiră, numind una „Poarta Pinciană“ și cealaltă „Flamminiană“ ; și un delușor de la miază-zi deveni „mausoleul lui Hadrian“.

Zabergan află, pînă la urmă, că nu avea în față o armată demnă de acest nume, ci numai pe bătrînul Belizarie și cîțiva bărbați nesăbuiți. De aceea socoti că ajunge dacă trimite două mii de

huni, sub comanda fratelui său, ca să strivească tabăra imperială. Drumul lor trecea printr-o pădure întinsă și deasă, în care exisa un defileu îngust; acolo era un sălaș cunoscut de lotri, care aveau obiceiul de a sta la pîndă, după pradă, în tufele dese care mărginesc șleaul. Belizarie pregăti aici o ambuscadă. De o parte a drumului ascunse trupele lui Traian, de cealaltă pe cele ale lui Turimut; și în spatele lor, de-a lungul rîpelor defileului, armata lui de „spectatori", cum își numea infanteria înarmată cu pari.

Să nu lungesc povestea peste măsură. Hunii intrară în trecătoare fără a-și da seama de primejdie. La semnalul goarnei, Belizarie și Uliaris îi șarjară cu restul trupei — Andreas, mult în fața tuturor, purta stindardul. După lance, sabia: Belizarie se luptă în rîndul din față, tăind și împungînd, cu vechea lui precizie. O clipă stindardul fu în primejdie; dar Andreas ucise un hun care încercase să i-l smulgă, înfigîndu-i un pumnal în burtă. Apoi Traian și Turimut șarjară din spate cu trupele lor, în vreme ce toți spectatorii răcniră atît de fioros de parcă ar fi fost la o cursă de care, și pocniră parii de scuturile improvizate de parcă ar fi fost nerăbdători să primească ordinul de atac. Bulgarii erau îngroziți. În locul acesta îngust nu aveau cum să-și folosească arcurile, nici să-și vădească iscusința în manevre de cavalerie. Purtau numai îmbrăcăminte de piele, ceea ce îi făcu mai puțin rezistenți la asalturile veteranilor, care erau îmbrăcați în zale. Cedară brusc și goniră îndărăt în mare debandadă.

Belizarie continuă urmărirea, netemîndu-se de săgețile pe care le trăgeau hunii în fuga lor; caii nu puteau fi răniți cu ușurință, din pricina pieptarelor metalice pe care le improvizase pentru ei.

Propriile sale săgeți făcură mai mari ravagii decît ale hunilor. Patru sute de dușmani fură uciși, inclusiv fratele lui Zabergan, pe care Uliaris îl străpunsese cu lancea la prima șarjă. Restul fugi îndărăt la Melantias, strigînd: „Acasă, fraților, acasă! Spiritele morților vin asupra noastră — oameni bătrîni, cu ochi de foc și păr alb, în valuri!" Își zgîrîiau obrajii cu unghiile, în semn de jale.

Hanul Zabergan ridică tabăra și se retrase cu toată armata. Belizarie îl urmări, etapă după etapă. Începuse această bătălie cu numai trei sute de oameni și o isprăvi cu cinci sute. Noii veniți erau țărani traci, aleși dintre recruți, oameni obișnuiți cu caii și pricepîndu-se să folosească un arc ușor, de vînătoare; li se dădură caii și armele bulgarilor morți. Dintre oamenii lui Belizarie muriseră numai trei, dar mulți erau răniți; Unigatus, care se luptase vitejește cu singurul lui braț teafăr, muri de rănile sale cîteva zile mai tîrziu.

Belizarie trimise împăratului un mesaj:

— Ascultînd de ordinele Tale Sacre, am biruit dușmanul și-l urmărim.

Pe străzi, bucurie, și laudă nesfîrșită la adresa lui Belizarie: „Această victorie a lui Belizarie umbrește toate cele dinainte"; la palat, mortificare și bombăneală.

Justinian îi spuse amiralului său:

— Descarcă navele. Nu ne mai îmbarcăm.

Șambelanul său (altul, nu Narses, care se mai afla în Italia) strigă, cu prefăcută indignare:

— Oare cetățenii sînt nebuni, de nu aduc pentru salvarea lor mulțumiri Serenității-tale Glorioase, care ai ordonat această bătălie, ci lui Belizarie; oare nu datorită neglijenței lui a fost pustiită Tracia și orașul aproape pierdut?

Justinian trimise lui Belizarie următorul mesaj :

— Ajunge acum. Lasă-i pe huni să plece în pace, nu mai irosi vieţi în bătălii inutile. Putem avea nevoie de serviciile lor în alte războaie, împotriva celorlalţi duşmani ai noştri. Dacă vei continua să-i urmăreşti, vei cădea în dizgraţia noastră.

Belizarie dădu ascultare. Apoi solul lui Justinian călări mai departe, pînă la tabăra lui Zabergan. „Mesajul împăratului. Urmînd exemplul gloriosului Hristos care, odinioară, cu trup omenesc a poruncit slujitorului său Petru să-şi pună la loc sabia, după ce lovise curajos un ofiţer evreu şi îl rănise, ne-am retras şi noi armatele. Dar te conjurăm în numele lui Cristos să pleci în pace."

Hanul Zabergan era deconcertat de acest mesaj, dar înţelese că, în sfîrşit, Belizarie fusese rechemat. Redobîndindu-şi curajul, zăbovi toată vara în Tracia, incendiind şi jefuind. În toamnă, Justinian îi oferi bani ca să plece şi Zabergan, temîndu-se ca nu cumva să-i fie tăiată retragerea de o flotilă de nave înarmate trimise din Marea Neagră, în susul Dunării, semnă un tratat şi se retrase.

Justinian se apucă acum febril să reconstruiască zidul lung al lui Anastasie, dar nu luă măsuri pentru instruirea trupelor de apărare necesare. Curtenii strigară : „Iată cum Părintele poporului îi face de ruşine pe ofiţerii săi neglijenţi !"

Cînd Belizarie şi cei trei sute de veterani ai săi se întoarseră prin Poarta Fîntînii, cu Gărzile şi ţăranii în urma lor cîntînd imnul victoriei, cetăţenii entuziaşti îi primiră cu ghirlande şi frunze de palmier şi sărutări. De la palat veni un singur mesaj scurt : „Comitele Belizarie şi-a depăşit autoritatea cînd a ordonat desfacerea gardului de la parcul nostru de lîngă Poarta de Aur, fără o împuternicire scrisă din partea custodelui parcurilor. Parii să fie neîntîrziat puşi la loc !" Ultima frază deveni o zicală a vinăriilor : cînd un om, care îi făcuse vecinului său un serviciu de seamă, era luat de scurt de acesta pentru vreo greşeală minoră, binefăcătorul nedreptăţit exclama de obicei : „Da, da, stimabile, parii să fie neîntîrziat puşi la loc !"

Această bătălie de la Chettos a fost ultima pe care a dat-o Comitele Belizarie ; şi nimeni să nu se îndoiască că relatarea mea nu este adevărată, căci faptele acestea nu s-au petrecut undeva la vreo graniţă depărtată, ci aici aproape, la nici o zi de drum de un oraş cu un milion de locuitori. Oricine poate să iasă călare, într-o plimbare de agrement de o după-amiază, ca să vadă defileul şi cele două tabere, a lui Zabergan la Melantias, şi a Comitelui Belizarie la Chettos, şi să se întoarcă apoi din nou în oraş, înainte de căderea nopţii.

CAPITOLUL XXIV

ULTIMA INGRATITUDINE

Cum pot îndura să relatez această ultimă cruzime, fără a avea răbdarea şi inima mare a celui ce a suferit-o ? Povestea mea a ajuns pînă în anul Domnului 564, în care Justinian atinse cel de al optzecelea an al vieţii sale şi cel de al treizeci şi şaptelea al domniei. Imperiul se bucura, în sfîrşit, de pace, dar era o pace ca a unui om bolnav, după o criză de febră violentă, cînd nimeni nu poate spune dacă-şi va reveni sau dacă va muri.

Împăratul devenise şleampăt la înfăţişare şi neglijent la vorbă ; şi căzuse el însuşi — acest vajnic campion al ortodoxiei, acest necruţător persecutor al ereticilor — într-o erezie scandaloasă cu privire la natura Fiului.

Teodora fusese de părere că trupul lui Isus Hristos nu a fost supus patimilor şi slăbiciunilor omeneşti şi că, în fapt, a fost carne incoruptibilă şi, prin urmare, nu a fost carne umană; căci natura oricărei cărni obişnuite este coruptibilă, zicea ea, afară de cazul în care este transformată

într-o mumie, după obiceiul egiptean, sau îngheţată din întîmplare, într-un bloc solid de gheaţă. Dar părerea ortodoxă era că pînă la Înviere, Isus a trăit în trup omenesc coruptibil şi că a nega aceasta înseamnă monofizitism şi nesocotire a sacrificiului pe care Isus l-a adus pentru neamul omenesc.

Justinian emise acum părerea Teodorei (pe care, în timpul vieţii ei, o combătuse întotdeauna) ca pe o nouă descoperire a sa ; avea proaspete în memorie argumentele ei. Printr-un edict, stigmatiză pe cei de părere contrarie ca pe nişte „adoratori a ceea ce este supus putrezirii". Ceru tuturor patriarhilor şi episcopilor să accepte acest nou articol de credinţă. Tremurînd, aceştia cerură răgaz pentru a cumpăni cîtva timp problema. Dar patriarhul Constantinopolului, care era un cărturar migălos şi un om foarte drept, îşi rupse veşmintele şi-şi presără colb pe cap, exclamînd :

— Este chiar mai rea decît erezia monofoziţilor — se înrudeşte cu blasfemia ticăloşilor de manicheeni care declară că cele două naturi ale Fiului sînt contradictorii. Căci, dragii mei fraţi, dacă Isus Hristos, cînd a trăit aici, pe pămînt, a fost într-adevăr nesimţitor faţă de patimi şi slăbiciuni (precum ar vrea Clemenţa-sa să ne facă să credem), ce vom spune despre ceasul în care a plîns pentru Lazăr şi despre zbuciumul de pe cruce — rugămintea de a trece de la El paharul suferinţei ? Dacă trupul lui Isus a fost într-adevăr trupul invulnerabil al unei zeităţi, atunci faptele mărturisite de Sfinţii Evanghelişti ar trebui considerate fie nebunie curată, fie prefăcătorie !

Clericii de la catedrală furnizară informaţii potrivnice patriarhului şi acesta fu demis.

În aceste chestiuni, Belizarie nu exprimă nici o părere. Cînd Sergius, un senator de frunte, îl întrebă ce crede, el răspunse :

— Este destul de greu să trăiești după poruncile lui Hristos, chiar și fără să te încurci singur în cercetări filozofice cu privire la natura sa. Ar fi ca și cum eu m-aș ocupa cu un studiu critic despre persoana împăratului.

Sergius se uită la el cu atenție, încercînd să-și dea seama dacă îndărătul cuvintelor sale se ascunde vreo intenție satirică ascuțită, dar răspunse :

— Cel mai bun dintre oameni, oare un astfel de studiu nu ar fi edificator ?

Belizarie se prezenta zilnic la împărat, la palat, în afară de perioadele în care Curtea se afla în vacanță, cînd obișnuia să-și viziteze moșiile și să se ducă la vînătoare. Rămase fidel deprinderilor cumpătate, era generos cu cei săraci și iubit de prieteni ; între el și stăpîna mea Antonina nu fură schimbate niciodată decît cuvinte de dragoste și înțelegere. Stăpîna mea se conformă codului de maniere creștin — abandonase toate apucăturile păgîne, exceptînd doar folosirea anumitor farmece nevinovate pentru a tămădui dureri de măsele și de cap și pentru a abate puterea vrăjilor rele. Cursul vieții lor era atît de calm și de ordonat, încît se părea că ei se plimbă agale spre mormînt, mînă în mînă, și că în drumul lor nu se va mai ivi nici o altă piedică și nu-i va mai ajunge din urmă nici o nenorocire.

Dar Justinian îl detesta pe Belizarie, nutrind față de el o ură ireductibilă ; nu putea suferi gîndul că s-ar putea să moară lăsîndu-l pe dușmanul său să se bucure de faimă neștirbită și de prosperitate.

— A furat gloria noastră, striga Justinian. Supușii noștri ingrați îl stimează mai mult pe el decît Sacra Persoană a împăratului.

Infamul Procopius, care fusese secretarul militar al lui Belizarie în toate războaiele, petrecuse cîțiva ani scriind o lungă istorie a lor. Și, fiind un om drept dar ciufut, care nu avea obiceiul de a linguși, spuse adevărul amar, ascunzînd numai puțin sau neascunzînd de loc trădarea cutărui general sau incompetența cutăruia, și-i acordă lui Belizarie meritele cuvenite pentru victoriile obținute, cînd avea atît de puțini sorți de izbîndă. Nu-l acuză nemijlocit pe Justinian pentru capriciile sale, pentru incompetență, cruzime, tărăgăneală, meschinărie, ingratitudine, dar expuse într-un fel atît de deschis faptele istorice încît, citindu-le, nici o persoană cu scaun la cap nu avea cum să nu-și alcătuiască o părere dintre cele mai nefavorabile despre monarh și să nu-l admire la culme pe general. Această istorie fu trimisă în cele din urmă la școlile de copiști din Alexandria, unde fu publicată. Circulă multă vreme înainte ca Justinian să afle de existența ei, cam cinci ani înainte de bătălia de la Chettos.

Cînd Procopius află că împăratul este furios și-și dădu seama că se află în primejdie de moarte, scrise o scuză abjectă. Îl imploră pe stăpînul său să creadă că, dacă istoria sa cuprinde greșeli, vina o poartă Belizarie, deoarece îi dăduse informațiuni greșite ; și se angajă nu numai să retragă toate copiile cărții, dar să scrie și o lucrare istorică cuprinzînd un elogiu al marilor fapte ale lui Justinian. Justinian îl iertă, îi dădu o pensie și-l ridică la rang de patrician. Procopius avu grijă să vorbească despre fostul său patron pe un ton disprețuitor ; și nici nu-l mai salută pe stradă ; dorea

cu orice preț să păstreze favorurile împăratului. Dar cînd i se înmînă în sfîrșit elogiul, Justinian fu foarte nemulțumit. Se dovedi a fi numai o relatare a cumpătării, cărturăriei și pietății sale, o înșirare a bisericilor și a fortărețelor înălțate. Justinian se așteptase ca istoria anterioară să fie rescrisă, astfel încît nu supusul său Belizarie, ci el însuși să apară drept cel ce a binemeritat, cucerind Africa și Italia. Pensia lui Procopius fu sistată.

Atunci Procopius, în amărăciunea sa, scrise o altă carte, în care îi calomnia nu numai pe Belizarie și pe stăpîna mea Antonina, dar și pe însuși împăratul și pe răposata Teodora. Cîteodată spunea adevărul, cîteodată răstălmăcea faptele, cîteodată mințea — după cum simțea nevoia de a se răzbuna. (Pînă și eu, Eugeniu, am fost introdus în acest talmeș-balmeș : de pildă, se spune că am ajutat-o pe stăpîna mea la asasinarea servitoarei Macedonia, a cărei limbă a fost, zice el, tăiată în mici bucățele și azvîrlită în mare.) Procopius se lăudă față de prietenii săi : „Am scris o carte care va așterne jeg și mucegai peste numele cîtorva mărimi care m-au nedreptățit". Dar feri cartea de orice privire, intenționînd să o transmită posterității.

În toamna de după bătălia de la Chettos, un grup de senatori, în frunte cu Sergius și cu Marcellus (cel care fusese iertat de împărat pentru partea pe care o avusese în conspirația anterioară, a armeanului Artaban) inițiară o nouă conspirație pentru a-l ucide pe Justinian. Conspirația fu descoperită întîmplător și căpeteniile silite să dezvăluie numele complicilor. Printre aceste căpetenii se afla Herodian, generalul care, odinioară, cedase regelui Teudel orașul Spoleto ca un act de dușmănie față de Belizarie și apoi dezertase la goți ; după moartea lui Teudel, predase lui Narses Cumae și fusese iertat de Justinian. După ce Herodian se întoarse la Constantinopol, Belizarie deschise împotriva lui o acțiune în justiție și recuperă datoria de cincizeci de mii de monezi de aur, care era legată de povestea predării orașului Spoleto. Herodian, ca să scape acum de inevitabila pedeapsă cu moartea, se răscumpără printr-o falsă mărturisire, declarînd că inițiatorul complotului îndreptat împotriva vieții lui Justinian a fost Belizarie. La propunerea sa, Apion, procurorul public își trimise agenții în casa lui Procopius, căutînd documente care să-l incrimineze pe Belizarie. Găsiră acolo, încuiată într-o ladă, cartea cu povești scrise din răzbunare. Apion o citi și apoi îl amenință pe Procopius cu spînzurătoarea pentru insulte aduse Maiestății sale împăratului — dacă nu consimte să depună o asemenea mărturie încît să ducă la punerea sub acuzație a lui Belizarie, ca trădător. Procopius acceptă și cartea i se restitui. Acum se va înțelege de ce îi spun lui Procopius „infamul".

Apion veni într-o dimineață, devreme, la casa lui Belizarie, însoțit de doi stenografi ai Curții și un grup de soldați. Îl găsiră jucîndu-se cu mingea, înainte de a se cufunda în bazinul de înot. Mă aflam printre jucători, apărînd poarta. Belizarie îl salută pe Apion cu voioșie și-i spuse :

— Nu ești oare procurorul public recent numit ? E, într-adevăr, o vizită matinală. Ne ții tovărășie la prînz, după ce voi fi înotat ?

Apion răspunse foarte grav :

— Interesele Sacrei-sale Maiestăți nu pot aștepta nici prînzul tău, nici al meu, nici vreo baie în apă rece. Îmbracă-ți imediat veșmintele, Comite Belizarie. Am un mandat de arestare împotriva ta ;

ești acuzat de înaltă trădare. Soldați, puneți mîna pe acești servitori ; mărturia lor va fi necesară.

Belizarie îmi spuse :

— Eugeniu, notează scorul ; vom termina altă dată această partidă. Apoi roag-o pe stăpîna ta Antonina să coboare cît se poate de repede.

Dar mă împiedicară să o chem pe stăpîna mea. Apion zise :

— Trebuie reținuți și servitorii Ilustrei Antonina.

Belizarie se îmbrăcă și-l invită pe Apion și pe soldați să intre în odaia încălzită, ziua fiind răcoroasă. Aici Apion dădu citire mandatului său, care era formulat aproximativ astfel :

„Către Ilustrul Patrician Belizarie, Comite al Grajdurior Imperiale, Comandant al Gărzilor Imperiale și al Armatelor din Răsărit, Salut !

Vei ști, Belizarie, prin cei de față, că noi, Justinian, împăratul tău, sîntem nemulțumiți de tine și-ți cerem să te supui pașnic ofițerului nostru, Distinsul Procuror Public Apion, cînd va veni cu soldați ca să te aresteze.

În mod repetat, în decurs de mulți ani, te-ai dovedit a fi un supus neloial și rău, păsîndu-ți mai mult de propria ta siguranță, bogăție și glorie, decît de sacrele interese ale Stăpînului tău ; precum va arăta următoarea listă.

Întîi, în cel de al cincilea an al domniei noastre, ai îngăduit ca jumătate din orașul nostru Constantinopol să fie jefuit și incendiat de gloata facționistă înainte de a întreprinde vreo acțiune împotriva căpeteniilor, trădătorii Hypatius și Pompei.

Idem, cînd te-am trimis împotriva vandalilor, în Africa, în cel de al șaselea an al domniei noastre, ai propus și ai intenționat să uzurpezi suveranitatea noastră în această dioceză ; dar anumiți generali loiali ne-au prevenit, dezvăluindu-ne vinovăția ta și noi te-am rechemat, înainte ca să fi avut vreme să comiți acest rău față de noi.

Idem, cînd te-am trimis împotriva goților, în Italia, în cel de al optulea an a domniei noastre, ai nesocotit în mod deliberat instrucțiunile noastre scrise și ai încheiat pace cu dușmanul altminteri decît te-am autorizat. Mai departe, ai purtat o corespondență secretă cu goții și te-ai oferit dușmanului drept candidat pentru Împărăția Apusului, intenționînd și propunînd din nou să uzurpezi suveranitatea noastră ; dar noi te-am împiedicat din nou. Te-ai întors acasă, în acest oraș, lăsîndu-i pe goți nebiruiți, ceea ce a fost pentru noi un mare neajuns.

Idem, cînd te-am trimis împotriva persanilor, în cel de al treisprezecelea an al domniei noastre, ai evitat să dai bătălie cu ei și le-ai îngăduit să se întoarcă nestingheriți acasă și să distrugă marele nostru oraș Callinicum.

Idem, în cel de al patrusprezecelea an al domniei noastre, cînd te-am trimis iarăși împotriva persanilor, nu te-ai folosit de absența regelui care atunci se îndeletnicea cu devastarea teritoriului nostru Colchida ; n-ai trecut în Asiria și n-ai devastat acea țară și n-ai salvat prizonierii luați la Antiohia, deși ar fi fost o acțiune lesne de întreprins ; nici nu ai tăiat calea de retragere a regelui din numitul teritoriu, Colchida.

Idem, în același an ai rostit cuvinte trădătoare la adresa iubitei noastre împărătese, Teodora, care acum se află în Ceruri.

Idem, în cel de al șaptesprezecelea an al domniei noastre, cînd te-am trimis din nou împotriva goților în Italia, n-ai făptuit nimic de seamă, ai irosit

fondurile şi forţele noastre şi te-ai întors după cinci ani, lăsîndu-i pe goţi să fie biruiţi, în sfîrşit, de credinciosul nostru şambelan, Narses. Din Italia ne-ai scris epistole recalcitrante şi amenințătoare şi la întoarcerea ta ai făcut parte din conspiraţia îndreptată împotriva noastră, organizată de Artaban armeanul.

Idem, în cel de al treizeci şi doilea an al domniei noastre, după ce ai neglijat fortificaţiile şi trupele de sub comanda ta, încurajînd astfel invazia barbară, ţi-ai atribuit gloria de a fi respins pe aceşti huni, glorie care revenea în primul rînd Atotputernicului Dumnezeu şi apoi nouă înşine ; la fel cum în vremuri trecute ai încercat să uzurpezi gloria pe care am dobîndit-o în faţa persanilor, vandalilor, maurilor, goţilor, francilor şi altor neamuri, punîndu-te în lumină în faţa gloatei din oraş şi asigurîndu-ţi popularitate cu pomeni.

Cîtă răbdare şi cîtă îndurare am vădit, de cîte ori te-am iertat pentru faptele şi cuvintele tale nesăbuite !

Acum, în acest al treizeci şi şaptelea an al domniei noastre, a ajuns la cunoştinţa noastră că eşti implicat într-o altă conspiraţie îndreptată împotriva vieţii noastre. Generalii noştri Herodian şi Ioan (poreclit «Epicureanul») mărturisesc că ai încercat să-i împingi să-şi calce datoria de credinţă faţă de noi şi Distinsul Patrician, Domnul Procopius, care mai înainte a fost secretarul tău militar, ni te-a denunţat pentru aceeaşi crimă atroce. Aceştia mărturisesc că te-ai înţeles cu ei asupra unei zile anumite cînd un atac ucigaş urma să fie întreprins asupra noastră, cu săbiile chiar în sala noastră de consiliu, în timp ce şedem pe tronul nostru, purtînd Veşmintele Sacre ale Regalităţii. Ei s-au prefăcut că

acceptă, dar s-au temut şi au repetat cuvintele tale în faţa ofiţerilor noştri.

Află deci, trădătorule, că iertarea noastră imperială, de atîtea ori acordată cu bunăvoinţă, îţi va fi refuzată în cele din urmă ; căci un criminal care a păcătuit în mod constant pe cînd pletele sale erau negre şi continuă să păcătuiască cînd pletele sale sînt albe, nu este de adus pe calea virtuţii. Ar fi slăbiciune din partea noastră să iertăm dincolo de limita arătată de Scripturi, cea de şaptezeci ori şapte.

Supune-te !“

Cînd Apion isprăvi, Belizarie îl întrebă :

— Cine a întocmit acest mandat şi l-a supus spre semnătură Clemenţei-sale ?

Apion răspunse :

— Eu însumi.

— După grai pari a fi un trac din împrejurimile Adrianopolului. Te recunosc oare, după trecerea atîtor ani ! N-am fost colegi de şcoală sub mîna învăţatului Malthus ?

Apion roşi la faţă, căci nu putea uita ce figură jalnică făcuse în ochii colegilor săi de şcoală. Răspunse:

— Asta n-are nici o legătură.

Noi, servitorii, furăm conduşi la închisoare şi puşi la tortură, unul cîte unul — sclavi şi liberi deopotrivă, de la cel mai tînăr dintre paji şi pînă la Andreas şi cu mine, care, amîndoi, aveam aproape şaptezeci de ani. Furăm puşi pe scaun şi biciuiţi ; şi frînghii răsucite fură strînse în jurul frunţii noastre şi picioarele noastre fură arse în căldări cu jăratec. Pentru unii, tortura fu mai severă decît pentru alţii. Andreas şi cu mine furăm ferecaţi în aceeaşi celulă, înainte de a fi duşi la tortură. Fusese şi el de faţă la arestarea lui

Belizarie şi fierbea de mînie împotriva lui Apion.

— Procurorul public a parcurs o carieră dintre cele mai glorioase, în vreme ce colegul său de şcoală comanda armatele împăratului: pene de gîscă, cerneală, pergament, umilinţă, mită! După douăzeci de ani ca simplu funcţionar ajunge la demnitatea de stenograf al Coroanei; alţi douăzeci de ani şi este ajutor de arhivar general. Alţi cinci, şi este procuror public, şi acum îl slujeşte supus întreg tribul — copişti, curieri, aprozi, temniceri, poliţişti. Un mic copist se laudă faţă de camarazii săi: „Distinsul Apion m-a onorat astăzi cu un zîmbet şi şi-a adus aminte de numele meu". Acum nu mai oferă, ci primeşte mită; umilinţa este lăsată deoparte. Este temutul Maestru al Torturilor — stăpîn peste lanţuri, bice, scaune de tortură, fiare încinse — al căror gust ne aşteaptă acuma.

Şi Andreas mai zise:

— Acest mititel de Apion, smiorcăitul de el! Parcă acum îl văd ghemuit într-un colţ al clasei, privindu-ne încruntat, fiindcă nu i-am dat turte cu mirodenii — căci se furişase şi n-a luat parte la bătălia cu bulgări de zăpadă împotriva oblaţilor. O, turtă a discordiei! Cred că trebuie să-l convingem pe Preşedintele Străzilor să îndepărteze de pe piedestal elefantul şi să înalţe în locul său o statuie a Distinsului Apion!

Andreas muri sub tortură, dar ca să-l necăjească pe Apion nu scoase nici un singur ţipăt. Eu m-am văicărit şi am ţipat fără contenire. Ştiam că procedînd astfel, fie îl voi mulţumi pe ofiţerul din camera torturilor, fie îl voi zăpăci, aşa că va ordona sclavului: „Ajunge pentru moment, omule, slăbeşte frînghiile, deşurubează!" Toate ţipetele mele sunau la fel: „Mulţi ani trăiască Maiestatea-sa Graţioasă!" şi „Nu ştiu nimic, nimic!" În felul acesta am scăpat. N-am să vă tulbur cu descrierea rănilor de pe trupul meu, în ziua aceea. Sînt o persoană fără nici o importanţă.

Inchizitorii mă întrebau iarăşi şi iarăşi:

— Nu l-ai auzit pe trădătorul Belizarie discutînd cu Patricianul Marcellus — n-a rostit fraze trădătoare? Iată, aici sînt scrise cuvintele auzite de colegii tăi, servitori, într-o seară, cuvinte spuse de Belizarie stăpînei tale. Eşti sigur că nu ai auzit şi tu cuvintele acestea? Toţi jură că ai fost de faţă.

Am negat orice şi am susţinut că Belizarie este cel mai bun şi cel mai binevoitor şi cel mai loial dintre oameni. Totuşi, sub tortură, alţii mărturisiseră tot ce era necesar.

Nu am fost de faţă la judecată, care a avut loc în luna lui ianuarie cu uşile închise. Se spune că Belizarie nu a răspuns la nici una dintre acuzaţii, mărginindu-se să le nege. Au fost formulate şi unele mai sălbatice decît cea de trădare. Căci fu acuzat de a fi comis sodomie cu fiul său adoptiv, Teodosie, şi obscenităţi cu fiica lui vitregă, Marta. Ceru permisiunea de a pune întrebări martorilor acuzării — Herodian, Ioan Epicureanul şi Procopius; dar Justinian care judeca personal cazul, refuză. Se spune, de asemenea, că la un moment dat, Justinian îşi bătu joc de el, prefăcîndu-se că-i asigură o judecată dreaptă, şi-l întrebă:

Există vreun martor de seamă, Domnul meu, pe care ai vrea să-l citezi ca să depună mărturie că nu eşti trădător?

Belizarie ar fi răspuns:

— Sînt patru:

— Şi cine sînt? Se află în oraş?

— Nu, Clemenţa-ta.

— Numeşte-i, totuşi.

— Geilimer, fost rege al vandalilor ; Wittig, fost rege al goţilor ; Khosrou, Mare Rege al Persiei ; Zabergan, Mare Han al hunilor bulgari. Aceştia au aflat pe pielea lor că nu sînt trădător.

Stăpîna mea Antonina fu acuzată de complicitate. Se spune că atunci cînd o aduseră la tribunal, vorbi incoerent, de parcă s-ar fi ramolit, evocînd amintiri scîrboase despre viaţa lui Justinian înainte să fi devenit împărat. Cuvintele ei, se zice, erau capricioase şi sarcastice. Ea declară :

— Prietena mea, Teodora, din casa de club Albastră, avea un mic căţel de salon, foarte lacom şi lubric. Obişnuia să flecărească cu el despre teologie şi-l hrănea cu bucăţi de carne crudă ; iar căţelul acesta indiscret se gudura şi era gata să lingă orice talpă din oraş şi să adulmece la orice colţ de stradă. Noi îi ziceam Cezar dar înainte de asta avusese un nume barbar, de got.

Mai zise, de asemenea :

— Excelenţă, am cunoscut cîndva un omuleţ mic, zîmbăreţ, cu obrajii roz, care a comis adulter cu trei generaţii de femei. (Se referea la Doamna Chrysomallo, fiica şi nepoata ei.) Se ruga lui Beelzebut şi nu a învăţat niciodată să vorbească greceşte corect. Dar, de milă am fost politicoasă cu acest omuleţ zîmbăreţ şi cu obrajii roz.

Justinian era agitat. Clasă grăbit dosarul ei :

— Această Nobilă Doamnă şi-a pierdut minţile. Trebuie dată în grija medicilor. Nu poate fi judecată.

Totuşi, stăpîna mea continuă :

— Fetele frumoase din casa de club Albastră s-au plîns, toate, în privinţa lui Phagon cel lacom. Spunea că cererile pe care li le adresa sînt nefireşti ; că este zgîrcit cu darurile pentru dragoste ; şi că el confundă extazul spiritual cu cel al cărnii — adorînd ceea ce putrezeşte ; şi că miroase a ţap.

— Îndepărtaţi-o, îndepărtaţi-o ! ţipă Justinian, cu voce ascuţită.

— A ţap şi a tămîie, amestecat. De asemenea, se scăpa în pat şi avea negi pe coapse.

Sentinţele fură rostite. Pedepsele variau : pentru unii, moartea prin decapitare, pentru unii moartea prin ştreang, pentru alţii temniţă pe viaţă. Pentru Herodian şi Ioan Epicureanul, iertarea.

Stăpîna mea fu închisă în Castelul Căinţei, cel zidit de Teodora la Hieron, şi proprietăţile ei fură date în custodia Bisericii. Viaţa lui Belizarie fu cruţată. Dar i se luară toate titlurile, şi toate bunurile în imobile, şi comorile, şi fu lipsit pînă şi de dreptul de a primi alocaţia comună. Şi se mai făptui împotriva lui şi o cumplită răzbunare. O, durere a acestei clipe ! Să scriu repede : lumina ochilor săi fu stinsă în Casa de alamă, în aceeaşi seară, cu ace înroşite.

Stăpîna mea, întinsă pe priciul din celula de bolnavi a Castelului, mă chemă la miezul nopţii şi-mi zise :

— Eugeniu, te temi mai mult de împărat decît ne iubeşti pe noi, pe mine şi pe scumpul meu soţ ?

— Ce-mi ceri, stăpînă ? Sînt al tău, porunceşte-mi.

— Eugeniu, ia o barcă, treci Bosforul şi stai aproape de Casa de alamă, dar fără să fii zărit ; şi fii gata să-l călăuzeşti pe Belizarie al meu, cînd îi vor da drumul, mîine. Îl vor elibera foarte devreme, înainte ca străzile să se umple de oameni.

Am aşteptat în Piaţa lui August, aproape de Casa de alamă, multe ceasuri în şir. În zori, l-am văzut, scos în ghionţi brutali de doi soldaţi beţi. Unul strigă :

— Du-te şi caută-ţi acum norocul, bătrîne. Eşti liber ca văzduhul.

— Ehei, strigă celălalt, nu tu bani, nu tu casă, nu tu ochi, nu tu faimă !

Dar un caporal tînăr ieşi şi-i certă :

— Sînteţi două javre ticăloase, care nu v-aţi ridicat niciodată capul peste troaca cu lături. Plecaţi imediat, vă ordon, şi culcaţi-vă pe spate, pe pavajul Casei de alamă. Holbaţi-vă la mozaicurile de pe tavan şi luaţi aminte la bătăliile zugrăvite acolo. Veţi vedea marile victorii de la borna Milei Zece şi Tricamaron şi ocuparea Neapolelui şi apărarea Romei şi victoria de la Podul Mulvian. De la cine primeşte împăratul trofeele victoriei în tablourile acestea — regi şi regate şi tot ce este preţuit de monarhi ? Ei bine, de la acest Belizarie, pe care acum, cînd este orb îl insultaţi, zicînd că nu mai are faimă !

Belizarie, întorcîndu-şi faţa fără vedere spre caporal, îi zise :

— Mai încet, cel mai bun dintre oameni ! Oare vrei ca soldaţii să-l laude pe acela pe care împăratul îl urăşte ?

Caporalul răspunse :

— Tatăl meu s-a luptat în Persia şi în Africa, cu Regimentul tău de casă, şi a căzut la Roma, apărînd mausoleul lui Hadrian. Dacă aceşti derbedei îţi neagă faima, spurcă amintirea tatălui meu. Primeşte această coadă de suliţă ruptă, viteazule, ca să-ţi susţină paşii şovăitori. Nu-mi pasă cine mă aude cînd spun : Faima nu poate fi stinsă cu un ac !

Afară de măturători şi de cerşetorii fără de casă, străzile erau pustii. Belizarie, cu toiagul în mînă şi oprindu-se adesea, coborî de-a lungul Străzii Superioare, călcînd peste stindardele de marmoră pestriţă, din pavaj ; l-am urmat la distanţă mică. Cînd ajunse la statuia elefantului, se opri ca să pipăie picioarele groase şi aspre ale dobitocului. L-am auzit, murmurîndu-şi cu nepăsare : „Iată-l, deci, pe Behemoth, pe care l-am făcut cu tine ; mănîncă iarbă precum un bou. Oasele sale sînt puternice, precum bucăţi de bronz, oasele sale sînt aidoma barelor de fier. El este mai marele peste căile Domnului."

Apoi vorbi mai direct, citînd din aceeaşi carte : „Iată, strig tare din cauza nedreptăţii, dar nu sînt auzit, strig tare dar nu există judecată. Mi-a zăgăzuit cărarea, de nu pot trece, şi întuneric a aşezat în calea mea. M-a despuiat de gloria mea."

Atunci i-am vorbit încet, din spate, zicîndu-i :

— Stăpîne, sînt eu, Eugeniu Eunucul. Scumpa mea stăpînă, Antonina, m-a trimis ca să-ţi fiu călăuză

Se întoarse, şi şi-a întins mîna după mîna mea, şi m-a tras la el, şi m-a îmbrăţişat. Apoi mă întrebă, îngrijorat, de stăpîna mea, iar eu îi dădui tristul ei mesaj de dragoste. Mergînd mai departe, mîncă în chip de prînz pîinea albă şi fructele pe care mi le dăduse ea.

Belizarie îmi ceru să-l conduc în suburbia Blachernae ; trecu cu paşi atît de întinşi prin pieţele şi străzile goale, încît părea mai degrabă că el mă conduce pe mine, nu eu pe el. Nimeni nu ne băgă în seamă. Un vînt de răsărit aduse dinspre brutăriile municipale miros de pîine proaspătă şi el luă aminte ; şi pe cînd treceam prin docurile din mahalaua Zeugma, adulmecă şi zise :

— Miros scorţişoară şi lemn de santal şi marinari. Orbirea aceasta mă va preface chiar într-un cîine.

În sfîrşit, ajunserăm la mînăstirea Sfîntului Bartimeu, la Blachernae. Aici Belizarie bătu cu toiagul în poarta din spate şi un frate deschise.

Belizarie ceru să-l vadă pe stareţ, dar fratele răspunse :

— Îşi face socotelile ; nu-l pot deranja pentru unul ca tine.

Belizarie zise :

— Spune-i, te rog, că numele meu este Belizarie.

Fratele rîse de ceea ce socotea a fi o glumă. Căci Belizarie purta o haină de om de rînd, jegoasă de cît fusese purtată în închisoare şi peste ochi avea legată o cîrpă murdară.

Fratele glumi :

— Iar numele meu este Aposotolul Petru.

În clipa aceea l-am zărit prin uşă pe călugărul Uliaris, trecînd de-a lungul unui coridor cu o treabă oarecare. I-am strigat :

— Frate Uliaris, ajutor !

Uliaris veni repede la uşă. Cînd îl zări pe Belizarie, plînse amarnic şi strigă :

— O, scumpe prietene, o, scumpe prietene ! — negăsind alte cuvinte.

Belizarie zise :

— Uliaris, camarad iubit, du-te, te rog, la Prea Sfinţitul tău stareţ şi obţine de la el un anumit bun al meu, pe care l-am împrumutat cîndva predecesorului său, pînă ce voi avea nevoie de el. Este strachina de cerşit a Sfîntului Bartimeu, patronul vostru : căci a sosit ceasul nevoii mele.

Uliaris se duse la stareţ care întîi nu voi să predea strachina. Zicea că era o relicvă sacră cu care nu trebuie să umble mîini profane şi pe deasupra o

mare sursă de venituri pentru mînăstire ; şi că împăratul va fi mînios, dacă va vădi milă faţă de Belizarie.

Uliaris îi zise stareţului :

— Este neîndoielnic că Dumnezeu va blestema casa noastră dacă nu dăm această strachină posesorului ei de drept ; am profitat de generozitatea lui în aceşti treizeci de ani.

Atunci stareţul consimţi — deşi codindu-se şi-i dădu lui Uliaris cheia de la lădiţa bătută cu pietre în care păstra strachina. Uliaris veni din nou la noi şi ne dădu strachina.

Belizarie urmări cu degetul inscripţia încrustată, repetînd cu glas tare cuvintele : „Sărăcie şi Răbdare“. Uliaris mai era şi acum atît de apăsat de durere şi de uimire, încît nu găsi cuvinte de bun rămas. Îl îmbrăţişă pe Belizarie şi reintră în casă.

Belizarie şi cu mine ne duserăm acum în suburbia Deuteron, lîngă Poarta de Aur. Ne oprirăm lîngă porticul unei biserici a Fecioarei. Aici Belizarie se aşeză pe scări ca să cerşească, dar servitorul îl izgoni cu brutalitate, neştiind cine este. Avu parte de acelaşi tratament la bisericile Sfintei Anna, Sfîntului Gheorghe, Sfîntului Pavel şi a Martirei Zoe, căci servitorii de biserică reţin treptele bisericilor pentru anumiţi cerşetori de profesie, care le varsă ca plată pentru acest privilegiu o parte din pomenile pe care le primesc. Pînă la urmă, îmi ceru să-l conduc la mînăstirea lui Iov Profetul, nu departe de locul unde ne aflam ; aici fu în sfîrşit primit cu bunăvoinţă. Căci un cerşetor care se şi afla postat acolo, îl recunoscu şi i se aruncă de gît, plîngînd ; era Turimut, ostaşul din gardă, care dăduse iarăşi peste vremuri grele.

Belizarie se așeză, rezemîndu-se de un contrafort al mînăstirii și încrucișîndu-și picioarele. Străzile începură să se umple la ora aceea. Cu strachina în poală, Belizarie strigă cu glas tare, mîndru :

— Pomană, pomană ! Un ban pentru Belizarie ! Un ban pentru Belizarie care cîndva a împrăștiat aur pe aceste străzi ! Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol ! Pomană, pomană !

La acest strigăt ciudat, care părea mai degrabă un ordin decît o cerere, se adună o mare mulțime ; și uimirea generală făcu loc indignării generale, cînd oamenii îl recunoscură pe eroul și salvatorul lor de odinioară ca cerșetor orb, la marginea drumului. Curînd începu să plouă în strachina cu bani, monezi de argint și de aur, amestecate cu cele de aramă. Deși unii își acoperiră fața cu pelerina pe cînd dădeau, se găsiră mulți oameni cu rang și greutate care nu se ascunseră și, de asemenea, multe femei.

Apoi se adunară cîțiva dintre veteranii săi care auziseră vestea. Alcătuiră un soi de gardă de corp ca să împiedice poporul să-l înghesuie prea rău, așa că oamenii trecură în rînd cîte unul, plătindu-și obolul de gratitudine față de Belizarie, care salvase orașul de huni. Turimut făcu rost de un sac : de cîte ori strachina se umplu, deșertă monezile în sac și-i dădu lui Belizarie strachina îndărăt. Înainte de a se lăsa seara, trecuseră patruzeci de mii de oameni și se umpluseră mulți saci cu bani. Dar Belizarie continua să strige : „Un ban pentru Belizarie, oameni buni din Constantinopol ! Pomană, pomană !“ Fiecare dădu după puterile lui — femeile bătrîne și sărace dădură gologani mărunți, copiii la fel. Pînă și prostituatele contribuiră cu argint, din cîștigurile dobîndite în noaptea aceea. Un om aduse o monedă mare de aur, întrebînd cu glas tare :

— Al cui este chipul și inscripția ?

Era un exemplar din medalia bătută după cucerirea Africii, proclamîndu-l pe Belizarie „Gloria romanilor“.

Cînd Justinian află ce se petrece, se înfurie, dar se și alarmă. Mînia mulțimii creștea și pe străzi se auzeau strigăte de răzvrătire ; în fața palatului aveau loc demonstrații. Pe zidurile clădirilor publice se mîzgăleau cu cretă fraze ca aceasta, în latină : *„Justinianus ab injustitiis“* (Justinian, numit astfel pentru justiția lui strîmbă) și, în grecește : „Samson, orb, a distrus un rege și curtea sa“.

Justinian trimise în grabă după șambelanul său și ordonă să se întocmească un act de grațiere ; îl semnă imediat, reintegrîndu-l pe Belizarie în toate titlurile și bunurile sale. Apoi omul orb fu escortat de veteranii săi credincioși, cu onoruri, la casa lui. Împărți între ei banii pe care îi adunase — suma se ridica la cîte două sute de monezi de aur de om. Dar strachina o restitui starețului.

Stăpîna mea Antonina fu eliberată din Castelul Căinței. În cele cîteva săptămîni de viață cît îi mai rămăseseră, Belizarie se bucură de deplină seninătate. Stăpîna mea Antonina fu necontenit alături de el ; și în fiecare zi, trei sau patru dintre veteranii săi îl vizitară, pentru a pritoci vorbe despre vremurile de odinioară, înțelegîndu-se să vină pe rînd. I se interzise să părăsească terenul din jurul casei, căci Justinian se temea de popor ; dar i se vădi atîta considerație și atîția oameni se grăbeau să-l viziteze, încît părea mai curînd că avea o Curte, decît că execută o sentință de detenție.

Belizarie muri în somn, în ziua a treisprezecea a lunii martie, în anul Domnului 565. Cînd trupul său fu despuiat pentru înmormîntare, se văzu cu uimire că nu avea nici un fel de cicatrice, în ciuda atîtor bătălii sîngeroase date pe toată fața pămîntului. Stăpîna mea Antonina care primi moartea lui cu calm precum ar fi dorit el însuși, zise :

— Ei, singurele răni pe care le-a primit vreodată au fost făcute de mîna propriului său împărat !

Înainte de sfîrșitul anului, în ziua a treisprezecea a lunii noiembrie, muri și Justinian, de o cangrenă. Încotro s-au dus aceste două suflete, fiecare la rîndul său, n-au decît să discute creștinii despre ei. Dar se spune că sfîrșitul lui Justinian a fost zgomotos și ciudat totodată ; și cînd, pînă la urmă, își dădu duhul, țipînd de groază, glasul Stăpînului Minciunilor răsună prin încăperile palatului, într-o parodie sinistră a Scripturilor : „Acesta este Fiul meu iubit, care-mi aduce atîtea bucurii".

Voința lui Justinian de a-i supraviețui dușmanului său Belizarie se împlinise. Dar dintre cele patru persoane atît de strîns legate în această poveste — Justinian, Teodora, Belizarie, Antonina — viața cea mai lungă o avu scumpa mea stăpînă. După moartea lui Belizarie, deveni foarte liniștită și curînd am rămas singura persoană căreia îi mai adresa cuvîntul. Pînă la urmă, îmi ceru să o duc la mînăstirea în care fiica ei Ioannina era acum stareță ; și acolo muri, scurtă vreme după ce se împăcă cu Ioannina. Își lăsă toți banii acestei mînăstiri, afară de un venit anual îndestulător pentru a-mi acoperi nevoile.

Eu îi supraviețuiesc chiar și lui Narses. Lăsați-mă să povestesc și sfîrșitul lui și apoi să isprăvesc. La moartea lui Justinian, îi urmă pe tron Justin — nu strănepotul său Justin, fiul lui Germanos, ci un văr mai vîrstnic, fiul Vigilantei, sora lui Justinian. Narses, care continua să fie guvernator al Italiei, fu vorbit de rău de o deputăție de italieni care venise la Constantinopol, la Justin. Narses cîrmuise bine și ferm, dar sărăcia țării era atît de mare, încît strîngerea impozitelor nu putea să nu pară o povară. Justin consimți să-l demită pe Narses, scriind în Italia că, din pricina vîrstei sale foarte înaintate, este scutit de poverile comandamentului. Narses, cedîndu-și autoritatea și titlul unui anume Longinus, părăsi palatul din Ravena și se retrase într-o vilă, la Neapole. Aici primi o scrisoare particulară jignitoare, de la Sofia, strănepoata Anastasiei, sora Teodorei ; Sofia era acum împărăteasa lui Justin : în această scrisoare, ea remarca, nu fără cruzime, că a procedat bine lăsînd meseria armelor în grija bărbaților și-l îndemna să-și reia ocupația dinainte — să toarcă lînă împreună cu servitoarele palatului. Motivul acestei manifestări de rea voință fusese o batjocură la adresa ei, exprimată de Narses, pe vremea cînd era șambelan.

Cînd Narses citi scrisoarea, strigă tare :

— Am să torc Splendorii-sale un astfel de fir, încît nu va izbuti toată viața ei să-l deznoade.

Apoi începu să toarcă un fir de intrigi cu dușmanii de dincolo de frontiera de nord. (Deși nu mă veți crede, Narses avea nouăzeci și patru de ani, dar era mai ager la minte și la trup decît mulți oameni de cincizeci. La vîrsta de nouăzeci și unu de ani cîștigase o mare victorie în nord,

împotriva unui anume Comite Vidinus, un rebel, şi împotriva francilor şi alemanilor, care-l sprijineau.)

Justin îşi dădu seama că lombarzii sălbatici plănuiau să invadeze Italia şi dorea intens ca prietenul său Longinus, noul guvernator al Italiei, să dobîndească gloria de a-i respinge. Dar Narses, hotărît să se răzbune pe împărăteasa Sofia, trimise un mesaj regelui Alboin al lombarzilor, spunîndu-i : „Împăratul m-a îndepărtat de la comandă şi a deschis cîmpiile rodnice ale Italiei în faţa luptătorilor tăi hotărîţi".

Germanii aceştia invadară Italia de Nord, pe calea trecătorii Brenner. Narses îi scrise lui Justin, oferindu-se să-l respingă pe Alboin, dacă i se redă neîntîrziat comanda. Dar Justin nu-i acordă nici o atenţie. În consecinţă, lombarzii, pe care Longinus nu avusese hotărîrea de a-i înfrunta, ocupară toată Italia de la nord de Pad şi o ţin ocuată pînă în ziua de astăzi.

Narses muri din pricina remuşcărilor.

Ce trebuie să spun acuma despre supunerea plină de răbdare a lui Belizarie faţă de cruzimea şi capriciile lui Justinian, împăratul său ? Unii au emis părerea că a avut un caracter mult peste cel al omului obişnuit ; alţii că a avut un caracter mult prea slab, fiind de fapt un poltron. Chestiunea ar putea fi discutată la nesfîrşit. Ceea ce pentru mine trage mai greu în cumpănă decît disputa filozofică deşartă, este faptul că eu cunosc nemijlocit înseşi părerile lui Belizarie. Căci, aşa cum nu ţinuse cu donatiştii din Africa, cei care refuzaseră să primească tainele din mîinile unui preot cu viaţă păcătoasă, acceptîndu-le numai din mîinile unuia cu reputaţie imaculată,

la fel nu ţinea nici cu donatiştii politici, care criticau pe cei ce aveau autoritatea asupră-le şi, prin neascultarea şi ignoranţa lor, ruinau totul. În ce mă priveşte, fiind un servitor, găsesc că indiciul cel mai sigur în privinţa caracterului unui om este felul în care se poartă cu servitorii săi : purtarea aceasta oglindeşte demnitatea cu care el însuşi se comportă faţă de cei aşezaţi, în autoritate, peste dînsul. Cred că Belizarie a fost cel mai blînd stăpîn din cîţi stăpîni au avut vreodată servitorii.

Mai este un fapt de notat : deşi Justinian l-a tratat înfiorător pe Belizarie, niciodată nu i-a ordonat să săvîrşească vreo faptă care era categoric potrivnică legilor lui Dumnezeu ; căci, fiţi siguri, Belizarie nu ar fi dat ascultare, fiind de părere că legile lui Dumnezeu sînt superioare oricărei porunci dată de om.

Şi mai este ceva : Justinian, în ciuda relaţiilor presupuse cu Beelzebut, fusese foarte zelos în profesarea credinţei creştine. Respecta vigilii, posturi, a clădit şi îmbogăţit mînăstiri şi biserici, a descurajat necredinţe, a lărgit puterile seculare ale episcopilor — şi a urmat cu toată seriozitatea îndemnul ironic al lui Isus de a întinde celor ce te lovesc şi obrazul celălalt. Astfel : a plătit bani hanului Zabergan, care devastase Tracia, a conferit rang de patrician lui Artaban, asasinul, a cinstit trădători dovediţi, ca Herodian şi Ioan Epicureanul. După moartea Teodorei, l-a rechemat de la Alexandria chiar şi pe Ioan de Capadocia, ajuns cerşetor şi l-a răsfăţat iarăşi. Dar, dacă faţă de răufăcători, împăratul fusese extravagant de iertător, cu oamenii cinstiţi nu ştia cum să se poarte, deoarece doctrina creştină dă în primul rînd îndrumări cum trebuie trataţi păcătoşii, opre-

sorîi, calomniatorii și trădătorii, dar de prea puține indicații cum anume trebuie răsplătită virtutea din fire. (Este mai binecuvîntat a da, decît a primi : a ierta, decît a fi iertat.) Astfel, Justinian l-a răsplătit pe Hipatius cu moartea pentru felul drept în care se purtase în timpul „Răzmeriței Victoriei" ; și l-a tratat pe nobilul Germanos cu bănuială și dispreț ; iar față de Belizarie s-a purtat ca însuși diavolul. Părerea mea este următoarea : cred că lui Belizarie îi era milă de Justinian pentru că împăratul dorea să fie un bun creștin, dar nu știa cum să ajungă la aceasta.

După Evanghelii, Isus Hristos a rostit odată o parabolă despre o oaie rătăcită, salvată în sfîrșit de cioban ; și a scos din ea morala că, în Ceruri, un păcătos care se pocăiește stîrnește mai multă bucurie decît nouăzeci și nouă de oameni drepți, care nu trebuie să se căiască. Fără îndoială că și de data aceasta Isus a vorbit ironic, înțelegînd prin „oamenii drepți" pe cei mărginiți, mărunți, mulțumiți de ei înșiși. Dar la bătrînețe, Justinian, încercînd în mod absurd să îmbunătățească parabola, părea să fi ajuns la concluzia că ciobanul trebuie să insulte și să tortureze singura oaie care rămăsese în țarcul oilor, respectîndu-și datoria, în loc să se rătăcească împreună cu cei nouăzeci și nouă de semeni decăzuți ; și mai părea să fi dedus morala că, în Ceruri, orice persoană (alta decît însuși Fiul lui Dumnezeu) care se poartă cu inflexibilă probitate, stîrnește indignare. Această părere nu este de fel neobișnuită în rîndurile teologilor eminenți, care sînt cu prisosință conștienți de propriile lor impulsuri păcătoase.

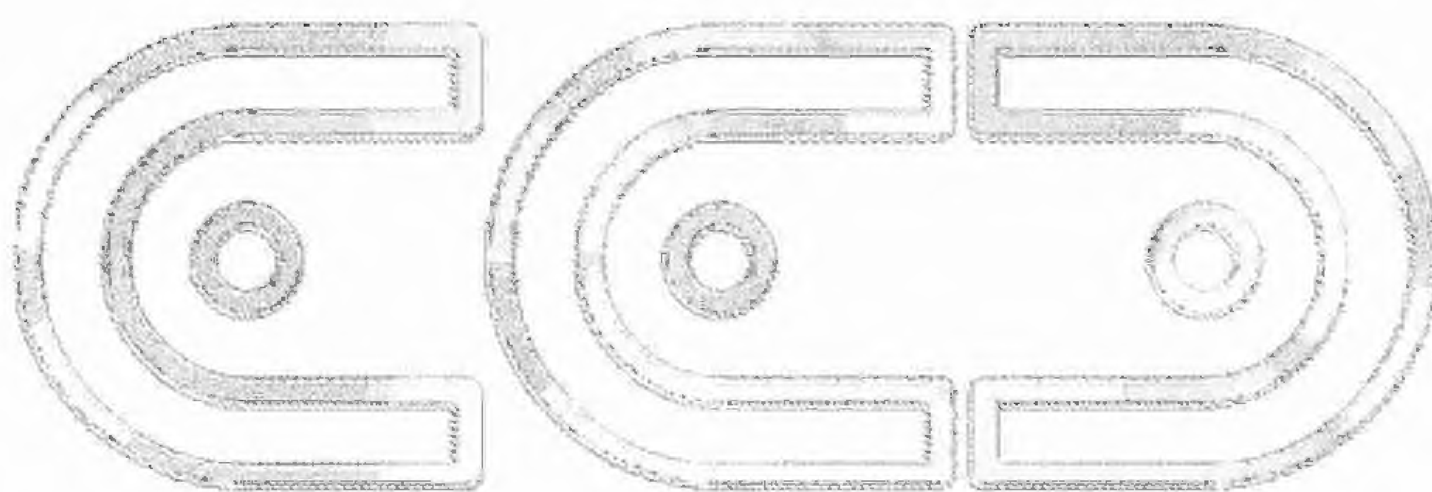
„Sub vechii Zei, obișnuia să spună fostul meu stăpîn, Damocles, exagerînd întrucîtva, virtutea a fost întotdeauna onorată și infamia combătută ; crucea ticălosului nu a fost aurită și bătută cu pietre ; omul nu se complăcea în umilire de sine."

Să lăsăm pe fiecare să creadă ceea ce îi place. Și dacă se întîmplă ca cititorul să fie devotat virtuții, și nu un teolog ipocrit care despică logic firul în patru, și nici un ascet pervertit, această poveste nu-l va jigni, ci, dimpotrivă îl va întări în principiile sale. Căci Comitele Belizarie a fost devotat, cu firească simplitate, virtuții, de la care nu a abdicat niciodată. Iar aceia dintre voi pentru care povestea Evangheliei are un oarecare miez istoric, veți spune poate că Belizarie s-a purtat la judecata lui Justinian foarte asemănător cu felul în care s-a purtat Stăpînul său la judecata lui Ponțiu Pilat, guvernatorul Iudeii, cînd a fost acuzat, pe nedrept, de aceeași crimă : trădare față de imperiu ; și că a suferit cu nu mai puțină răbdare.

Atîta, deci, despre lucrurile acestea.

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

de

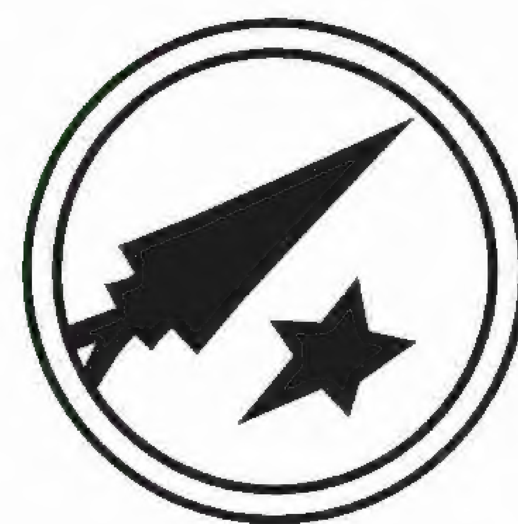

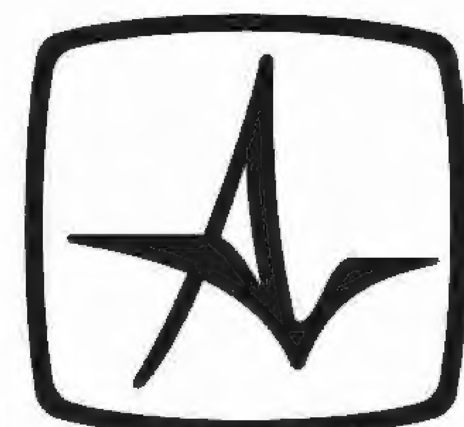
Anonim

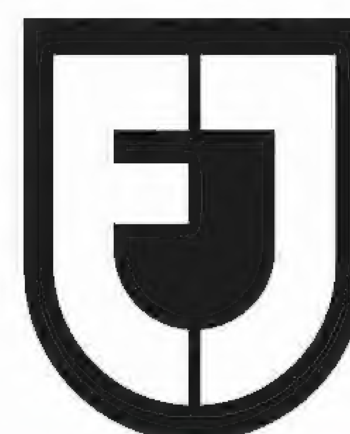

și

CAT Graur

Antwerpen

2024